
MORBI
Gallici
1536

MORBI GALLICI CURANDI RATIO EXquisitissima, à uarijs, ijsdemque peritissimis medicis conscripta: nempe

PETRO Andrea Matthæolo Senensi.

IOANNE Almenar Hispano.

NICOLAO Massa Veneto.

NICOLAO Poll Cæsareæ Maiest. physico.

BENEDICTO de Victorijs, Fauentino.

HIS ACCESSIT
ANGELI Bolognini de vlcerum exteriorum medela opusculum perquam vtile.

EIVSDEM.
De vnguentis ad cuiusuis generis maligna vlcera conficiendis lucubratio.

Cum Indice rerum omnium quæ in curationem cadere possunt copiosissimo.

Lugdu.
M. D. XXXVI.

IOSEPHVS TECTANDER CRACO- uiensis Adamo Bresinio Philosophiæ Medici- næq; peritissimo, S. D.

ADEO iucunda est mihi tuæ suauissimæ cõsuetudinis recordatio, Adã eruditissime, ut quotiescũq; mecũ reputo qbus auspicijs nostra mutua necessitudo initiũ cœperit, quóue pacto quasi gradibus qbusdã corroborata inter nos sit, dici nõ potest, q̃ mihi uel hanc ob rẽ beatus felixq; esse uidear. Nam cũ tu Patauij optimorũ studiorũ cohonestandorũ causa degeres, et in hoc omni cura incũberes, ut medicã facultatẽ, in qua apud nostrates iam à multis annis felicissimo successu enitueras, ad plenũ exornares, uidebare mihi nihil tã studiose conari, q̃ ut tui animi inclinationẽ, qua mirifice in me ꝓpẽdebas, aliquo egregio argumẽto aliquãdo declarares. Atq etiãsi cũ tecũ adhuc agerẽ, fructus amicitiæ nostræ satis splẽdidos ꝑceperim, tu tamẽ ne sic qdẽ cõquiescẽdũ tibi putasti: uerũ postq̃ iam Italia relicta Cracouiã, deo duce, redieras, nunq̃ nõ cessasti de me omnia amica & sentire & prædicare. Ego uero quia tuã tam insignem beneuolẽtiã hactenus nulla re cõpẽsare possem, nec idoneã aliquã occasionẽ rursus de te bene merẽdi inuenirẽ, uerererq; ne, si hæc omnino silẽtio præterirẽ, ingratitudinis nota meritò aspergerer, scriptis saltẽ me optimæ tuæ uolũtatis nõ immemorẽ, ostẽdere tibi in animũ induxi. Vt autẽ & cessatio isthæc mea æqorẽ locũ apud te obtineret, inij rationẽ qua silentij damna nõ intẽpestiue resarcirẽ. Mitto itaq; ad te literas has, optimã in spẽ ueniẽs, tum ꝑ se pro iure amicitiæ nostræ, tũ qđ cũ fœnore ueniũt, haud parui põderis apud te futuras. Nam adferũt hæ secũ selectissimos doctissimorũ uirorum flores, exquisitaq; ad arcẽdas morbi Gallici diras noxas alexipharmaca. Neq; enĩ qsq̃ est tã rudis, aut rerũ imperitus, qui ignoret, q̃ uaria mala, ægritudo hæc mortalibus dederit, quãq; ꝑniciose ac uirulẽter ꝑ innumeros populos, regiões ac urbes grassata fuerit, dum alij quidã ipsamet affectus malignitate cõficiũtur, alij uero nõ minus cruciatuũ magnitudine, q̃ medicorũ uecordiũ tuba cõcidunt: ut interim taceã ꝑitissimos quosq; uiros sæpenumero sa-

tis calamitosis successibus cũ excetra hac depugnasse, ac nõ sine ingẽti ægrorũ periculo, anteaquã certa huius mali medela inuẽta esset, ipsos quoq; periclitatos fuisse. Atqui nũc si quis præclarum hoc opus, quod nos à grauißimis rei medicæ professoribus cõscriptũ, tua sub tutela in publicũ emittimus, diligẽter euoluerit, sine ulla dubitatione opitulari huic morbo exacte poterit, sibiq; ac cæteris ab eodẽ perinde præcauebit, atq; Vlysses olim sese unà cũ socijs suis μῶλυ Homerico aduersus oẽs Circes præstigias ꝑmuniuit. Cæterũ si qui erũt, qui fortè aliqui erũt, qui rerũ dilucida disquisitiõe nõ cõtẽti, uerborũ ornatũ in hac tractatiõe requirẽt, his nõ aliter responsum uolo, q̃ ut illud audiãt, quod primo Methodi Galenus aduersus Thessalũ scribẽs his uerbis profert: καὶ γὰρ εἰ σολοικίζων τὶς ὀνομάζοι τίποτε, πρός γε τὴν αὐτὴν τοῦ πράγματος ἐπιστήμην οὐδὲν τοῦτο βλάπτει. Quod latine sic sonat: Etenim si qs uel solœcismũ cõmitt ẽs alicui rei nomẽ indiderit, nihil id ad cõsequẽdã rerũ notitiã officere põt. Præterea uero quãdoquidẽ cõpertũ habeo te hæc ipsa opera, quæ nos denuo excudi curauimus, antea quoq; Venetijs publicata uidisse: ideo ne tibi nostri hi conatus superuacanei oĩno uideãtur, in primis ꝑpẽdas uelim, quod Veneta æditio tot mẽdis scatebat, ut uel priõ obtutu Lectori quãtũuis perito, ĩ eruẽdis sẽsibus negotiũ nõ uulgare incũberet. Verũ nos solidã nauauimus opã ut oĩa castigata, & quãtũ eius fieri poterat emẽdata ĩ lucẽ prodirẽt: id quod cuiuis euidẽter patebit, qui præsentia hæc cũ prioribus cõferre nõ fuerit grauatus. Ad hæc quo æditio ista nõ sine accesßiõe ad tuas manus perueniret, adiecimus eiusdẽ argumẽti Nicolai Massæ opus, quod & ipsum antea nõ sine mẽdis circunferebatur. Vt aũt operi huic prorsus nihil deesset quod ad perfectã medẽdi tam horrẽdi morbi rationẽ spectaret, addidimus etiã tractatũ, quẽ Benedictus Victorius Fauentinus, uir ob eximiã eruditionẽ nũquã satis laudatus, nobis dictauerat. Proinde, Adã ornatißime, rẽ te dignißimã feceris, si mea in te obseruãtia, mutuaq; nostra cõsuetudine prouocatus, his lucubratiõibus te patronũ sis nõ grauatim exhibiturus, ac tua in relegẽdis ipsis alacritate, rei medicæ studiosos ad amplectãda tãtorũ uirorũ monimẽta excitaturus. Vale.

Basileæ, Idibus Martijs. Anno. M.D.XXXVI.

PETRI ANDREAE MATTHAEOLI SENENSIS MEDICI præstantiss. in librum suum de morbi Gallici curandi ratione, præfatio.

CVM ualle quadam secreta, locisq; desertis ab omni sequestratum penitus medicorũ conuictu fato me continerem, censuissemq;, sicut olim Philoctetes, diutius in solitudine mihi permanendum, per hyemem nostre disciplinæ memoriam literis propagare non alienum putaui, ut & nobis solatium, & lectoris pro uirili utilitatem pararemus, ne quando non solum uitæ in obscuro transactæ, sed etiam temporis amissi reddenda ratio foret. Nam dum tempus ferebat, & herbæ, arbores, uirgulta, cæteraq; id genus in collibus, pratis, & conuallibus germinabant, quæ aliquid medicinæ conferre uidebantur, ea consectabar, solatijq; loco mihi tunc erat, hæc uacuum partim sub umbra, ut flaccesceret, collocare, partim æneis & uitreis organis igne subdito in purissimas aquas redigere: sicut ardente iam Syrio domi subtilissimæ naturæ liquorem, summoq; precio comparatos medicamentorum potus conficiebam. Longum esset antidota, collyria, cataplasmata, quibus tunc insudabam, sigillatim connumerare. Nec ab industria uacuus autumnus erat: per altissimos nanq; montes sedulo gradu radices utriusq; Veratri, quod Helleborum Græci dicunt, Dictãniq; Bezoardici perscrutabar, herbarũq; fermè oĩm, quarũ apud Medicos nomen est celebre, passim gramina radicitus extirpabã. Nec minus, prout occasio sese ingerebat, & abietis oleum summo odore præditum, uulneribusq; conglutinandis aptissimum, & ex larice cum Agaricum, tum gummi liquidum, ex quibus summa male habentibus medicina salutem promittit, colligebam. Nunc uero cũ hyems in autumni locum successerit, per brumam quid aliud agendum superest, quàm quæ à diuersis autoribus de medicinã

tradita fuerint, memoriæ commendare, siue aliquid scribere? Sed cogitanti mihi aliunde mortuorum memoriã minime pendere, nisi ex monimentis literarum, dubius distrahebatur animus. Commentaria ne conscribere in eminentissimos medicinæ professores, an aliquid meo Marte cudere deberẽ: nec sanè quid potius esset præstandũ suppetebat: nam primũ satis uulgare uidebatur, ab altero deterrebat negotij magnitudo. Quæ dum egomet mecũ disquiro, fortefortuna in manus inciderunt quædam de morbo, quẽ Gallicum dicunt, à neotericis conscripta, quibus cum multa mihi compertа adijci, & pleraq; meliora fieri posse uiderentur, accepissemq; iã calamum exaratutus opusculũ quod meo iudicio posset nõnihil laborantibus opis afferre, Franciscus Aliger præstò fuit, in quo præter fidem, mirificamq; in me animi inductionem, summa inerat comitas. Mutua igitur data acceptaq; salute, cõfectisq; tribus aut quatuor spatijs in tepidario sedimus, ubi post familiarem sermonẽ friget, Franciscus huc euasit. FRANCISCVS. Et otium tuum, & hyemis solitudo hortantur, ut te pro summa inter nos beneuolentia, quod iandudum concupieram, sed pudore penè subrustico deterritus non audebam tot alioqui negotijs districtum diutius interpellare, nunc obtester, de morbo Gallico diligenter ut disseras. Nam hæc opuscula, quæ circunferuntur, potius aliquando infirmitatem, q̃ sanitatem patiẽtibus exhibent, quæ quidem tãquam deterrima detestor: nec mehercule iniuria. Quid etenim præter suffitus illinitionesq; uiui argẽti (extinctum, quod uiuum est, dicunt) quibus mea sententia nihil est deterius, in se habent? A te uero cumprimis originem, causam, cognationem, principium, qualitatem prædicti mali, deinde uictum, abstinentiam, quã sustinere debeat affectus, tum potiones, medicamenta, pharmaca, fomenta, quibus huiusmodi noxa ferè plerunq; solet expugnari, desidero, nulla alia de causa, nisi, ut ubi primum talia fuero diligẽter expiscatus, tanquam planus improbissimus secũdarum partiũ, statim primarum fiam. Proinde uide quid agas. Hæc te prius scire uolui, ne postea dicas non prædictum. ANDREAS. Bene

profecto

profecto & ex usu nostro id sermonis nunc incidit, quippe de his me percunctaris, quæ iandudum scribere conceperam animo: calcaria igitur equo sponte currenti (ut aiunt) addidisti: nam quod tu perplexe minitaris postea uidero: quamuis (uerè dicam) nimiũ oneris nobis imponis, quasi uero cæteros in hac cura medicos excellamus. Tu quidem mi Francisce, qui tantum mihi tribuis, quantum ego nec agnosco, nec postulo, facis amicè: tametsi uellem aliquando consore, quod credis esse, aut futurum breui speras: sed certe (ingenue dicam quod sentio) nihil in me uideo signi, quo possim quandoq; id futurum mihi promittere. Sed de his hactenus. Verum antea quàm hi sermones se altius efferant, ut uiua tantum ueritas cælestis spiritus gratia ore nostro proferatur in lucem, in primis Deo optimo maximo inuocato colloqui incipiamus.

ENARRATIO.

OMNIPOTENS pater (ut Hesiodus) antiquorum peruicaciã perspiciens, Pandorã cum dolio malis referto terris immisit. Denuò memoria patrũ, ut ineffrenatã mortaliũ luxuriã debitis afficeret pœnis, aut ꝓpositis contineret supplicijs, morbo quẽ Gallicũ uocamus, Italiã bellorũ ꝓcellis concussam confecit, qui postea contagione uulgatus est. Quidã deo, cum sit summa bonitas, mala tribui non debere contendunt, proinde gentium colluuione aërem infectum producunt. Habes originẽ, nunc causam cognosce, de qua medicorũ præstantißimo cuiq; diuersa sententia est, ut nõ poßis quis uero propius accesserit, facile conijcere: quippe quoniam philosophantes pleriq; in Saturni Martisq; aspectũ cũ retrograda Venere causam cõijciũt, cuius cõiunctionis tãta fuerit malitia, ut nõ immeritò morbus inde processisse sit uisus. Fuere qui corruptum cæli tractum sanguinem in atram bilem conuertentem causati fuerint. Nonnulli morbum Gallos, cum per montem Saluium iter facerent, à fœminis le-

prosis per coitum primitus contraxisse, eorum postea intemperãtia atram bilem pituitamq; procurante, memoriæ prodiderunt. Inde putarunt medicinam pleriq; profitentes malum Elephantiæ nõ absimile, qui Cornelij Celsi, Galeni, Pauliq; Aeginetæ sententijs uidebãtur inniti. Nõnulli melãcholicos uaros, quos etiã morbillos dicunt, aut malum mortuum dixerunt. Nos uero multis, eisdemq; potentioribus argumentis conuincemus hunc morbum ab Elephantia plurimum distare. Cæterum morbillos melancholicos, siue malum mortuum, quis sanæ mentis dixerit, qui nouerit morbũ Gallicum sæuas neruorum distentiones, iuncturarum dolores, ossium putrescentium corruptiones, & ulcera sequi malignitatis supremæ? Quibus omnibus sanè conuincitur, nobis accessisse ægritudinem nouam. FRANCISCVS. Agis perplexe mecũ, tardiusculus sum, quamobrem cum hæc abs te disseri uerbosius uelim, tum illud in primis, quod minus est triuiale, quibus scilicet signis Medicus ille, qui laborantem sit suscepturus, hunc morbum à sanguine, aut à bili, aut à pituita, aut ab atra bili cognoscet procedere, quoniã mihi satis compertum est à quatuor humoribus hunc foueri posse. ANDREAS. Recte tu quidem Francisce, & uere: neque enim ab isto morbo, ni ita esset, ut dixti, tanta contagio, tanta nobis impenderent mala: quoquo te uerteris, hæc noxa præstò est, nullo pacto excluditur, semper intẽpestiua, semper molesta est. Verum tibi mos geratur. Nonnullos plerunq; uidimus pustulis, & tuberculis exilibus subrubeis totum corpus aspersum gerentes, quibus sub alis, & in inguinibus, abscessus corporis turbinati, quadã malignitate subitò emerserũt. Quod Galenus cũ à sanguine, tũ à bile fieri credidit his uerbis, sexto Aphor. lib. Sublimiores pustulæ, atq; tubercula, ab humore calidiore generantur. Hæc ille. Sed is morbus, cum à sanguine fouetur, humoris benignitate leuioribus curatur remedijs. Sunt qui maculas tantum rubeas, in luteum tendentes colorem monstrauerint, quibus & in faucibus, & circa pubem, nunc erisypela, nunc Persicus ignis, & Phthiriasis noua quadam specie se efferant: hi ferè biliosi circa frontem dolore consli-

re conflictatur. Pituitæ uero, & atræ bilis signa sunt, dolor in oc cipite, distentio neruorum, crurum uexatio, liuentes, & uerruco sæ suppurationes, è gypso præterea concretis nodis affecti, nocte magis quàm die torquentur. Vnde non abnuerim morbum Gallicū à quocunq; foueri humore, præsertim cum uiderimus omnes species apostematum, cutisq; exulcerationis, & malorum ulcerum, ab expertis chirurgis, eisdemq; doctissimis uiris, eorundem monimentis annotatæ, huic complicari, quibus rarius, aut nunquam fortasse remedia monumentis literarum prodita Gallica malignitate contulerunt. Omnia itaq; (ut uno uerbo dicam) morborum genera, quæ à medicis describuntur, possunt cum Gallico concurrere: tantum etenim inest uirus, & ubi primum iecur occupauerit, mortales illico in morbos paratos fieri detrudat. Si quod etiam corpus occupauerit, infeceritue, aliqua ægritudine prius imbutum, in suā malitiam breui conuertit eam, ut scelerum multitudine nobis tam uirulentam pestem diris immissam non immeritò uidear dixisse.

Oīa morborū genera cū Gallico cōcurrunt.

Sed nunc quod pollicitus sum. Nonnulli medicinæ interpretes non contemnendi tempestate nostra, pluribus priscorum monumentis innixi, morbum Gallicum esse Elephantiam omnino uoluerunt. Quorum sententiæ non accedentes, dicimus testimonio eorum, qui de Elephantia conscripserint, semper ex ea pedes ægrotantiū intumescere. Celsus etenim his uerbis utitur: Summa eius cutis inæquabiliter crassa, tenuis, dura, mollisq;, quasi squamis quibusdam exasperatur, corpus emacrescit, & pedes intumescunt. Galenus etiam de medicis diffinitionibus sic autumat: Elephas est affectus, qui cutem crassam, & inæqualem reddit, tum colorem liuidum in albo oculorum facit, exeduntur pedum, manuumq; summæ partes, sanies defluit liuida, & male olens. Plinius etiam libro. XXVI. cap. primo naturalis historiæ sic: Diximus Elephantiasim ante Pō pei Nagni ætatem non accidisse in Italia, & ipsam à facie sæpe incipientem, in nare primo ueluti lenticula, mox inualescente per totum corpus, maculosa, uarijs coloribus, & inæquali cute, alibi crassa, alibi tenui, dura ceu scabie aspera, ad postremum uero ni-

Morbum Gallicū nō esse Elephātiam.

grescẽte, & ad ossa carnem apprimente, intumescentibus digitis in pedibus manibusq́;, Hæc equidẽ dicta si recte perpendimus, maximum discrimen inter hos innuũt, cum dicant, quod summa cutis est inæquabiliter crassa tenuisq́;. Quod morbo Gallico laborantibus ferè non euenit: nam quamuis sint tubercula, postulæ ue in corpore ferè toto, summa tamen cutis æqualis apparet. Addunt Elephantiam prope nares semper oriri, at Gallicus colem, testiculosq́; quamprimum infestat. Postremo Elephantiaci maximos in pedibus patiuntur tumores, sicut etiam pedum, manuumq́; summæ partes exeduntur: at in Gallicis secuus est. FRAN. Quid tu hæc mihi? quasi uero cum imperitissimis rerum omnium sermonẽ habeas: nam quotusquisq́; est, qui tibi talia disserenti tacitus assentiatur? Verum ut ad me redeã, quod ex autoritatibus ueterum persuadere conaris, aliter esse experientia compertum habeo. Romæ dum essem, nonnullos uidi turbæ prætereuntium expositos in Aurelio põte, iuxta molem Hadriani, morbo Gallico male affectos, manibus exesis, naribusq́;, tum detritis omnibus articulis, inæquali summa cute: quo fit, ut aut hunc morbum Gallicum non fuisse dicas, aut Elephantiam Gallicum morbum fatearis præter sententiam. ANDR. Noli tam superbe, ne dicam subabsurde, dicentem compellare, cum tu, si recte memoria teneo, superius, cum omnibus humoribus conglutinari, ego cum omnibus ægritudinibus habere cognationem dixerimus. Quod cum ita sit, qui fieri potest, ut annuat, Elephantiam pedum potius quàm aliarum corporis partium malum? Quod si superioribus uerbis parum credideris, adducam Galenũ ad Glauconẽ libro secundo cap. de cãcro, talia dicentem: Sæpius cancer ad uarices decurrit, & quandoq́; ad cutim uniuersam expellitur, fitq́; is morbus, quem Elephantem nominant. Quid igitur obstat, cur nõ ijs Gallicis, quos adduxisti, tum humoris admistione melancholici, tum medicorum præterea negligentia, Elephantia accesserit? Quinetiam Auicena III. sui Canonis, Elephantia, ait, est additio in pedibus secundũ modũ, qui accidit in uenis uaricum. Item Rasis in libro diuisionum sic: Elephan-

Elephantia accidit in pede, & crure, ita quod quãdo cõfirmatur non habet curationẽ. Subsequitur ijs Auenzoar, Dicitur Elephãtia, quia taliter disponuntur pedes, ut aßimilentur pedibus uel tibijs Elephantis. Causas autem eiusmodi ægritudinis paucis VI. Aphor. lib. commen. XXI. aperuit Galenus, cum dicit, Varix autem est, cum uenæ latiores fiunt in coxis, & cruribus, quod ex crasso, & melancholico humore contingit. FRAN. Hoc me iudice nihil ad rem: nam Galenus de uaricibus tantum, non de Elephantia loquitur. ANDR. Sat tibi erit audire Auicennam, Galeni interpretẽ, asserentẽ III. Can Elephantiã esse in pedibus augmentũ, secundũ modũ, qui accidit in uenis uaricum, quod non aliter à Galeno superius percipi uidetur, cũ dicit, Fitq; is morbus, quẽ Elephantẽ nominant. Eiusdẽ sunt sentẽtiæ neotericorũ pleriq; quorũ rationes pluribus explicare longũ foret. Elephãtia igitur cũ in cruribus, & pedibus plerũq; uersetur, & morbus Gallicus cũ in pudibundis particulis, tũ deinde p totũ corpus emergat, idẽ esse nõ possunt. Nõ tamẽ inficias eo, Gallicum morbũ Elephantæ accedere posse, sicut etiã contrà. Nã secundũ Galenũ Elephãtiæ duæ sunt species, cum enim asserit cãcrum ad uarices decurrere, pedum Elephantiã excitare comprehẽdit: cum uerò ad cutim uniuersam, Elephantiam in toto corpore, quam ab Arabia autores Lepram appellant. Verum cum ab eisdem causis atq; humoribus non minus una, quàm alia eueniat, de his tecũ indifferẽter sum locutus: nam de ægritudinum nominibus parum curandũ censemus (ut Galenus) cũ aderit morborũ bona curãdi ratio. Isach enim in suo uiatico: Cõstãtinus ac pleriq; alij excellẽtiores unã tãtũ lepræ speciem Elephantiã dixerunt: cũ quatuor lepræ à quatuor humoribus ingruãt. Prima causatur ex sanguine cõbusto, quæ alopecia dicitur. Secũda à pituita corrupta, non absimilis Tiri serpentis, à quo nomẽ accepit, excoriationi. Tertia ex bile cõbusta fit leonina calidior alijs, oris distinctionem terribilem tanquam faciẽ leonis efficiẽs. Quarta & ultima ab atra bili, qua cum ægrotantiũ crura ad Elephantum speciem tumeant, Elephantia dicitur. Quibus

liquido

liquidò patet, Elephantiæ duas esse species, ægritudinem scilicet pedum peculiarem, tum etiam Lepram, de qua Plinius & Celsus dixerunt: quia cum ista complicantur, maculæ per totum corpus, ossa corrumpuntur, & articuli decidunt. Ideoq; bene Galenus: Exeduntur ex ea manuum, pedumq; summæ partes. Quamobrem liquidò patet, cum unaquaq; Elephantia, manuum, pedumq; tumorem, articulorumq; casum complicari, ac alteram in cruribus & pedibus, alteram prope nares oriri. Non igitur recte morbum Gallicum Elephantiam dixerimus. FRAN. Cogor autoritatibus, rationibusq;, quas attulisti mihi, omnino assentiri: quo fit ut te facile patiar isto modo disserentem. ANDR. Atqui res maxima agitur, quæ pluribus indigeat autoribus: neque mihi tantum tecum esse sermonem iudico: uolo igitur ut sese efferant ij sermones nostri: quamobrem me pluribus ratiocinantem feras. Nunc, ut ad rem redeam, Rasis libro diuisionum: Quando, ait, cum Elephantia magnificantur eminentiæ, non recipit curationem. Item Almansoris nono: Hæc paßio postquam inueterata fuerit, ad sanitatem omnino redigi non potest. Cui astipulatur Auic. inquiens Elephantiam malignam esse, quæ parum sanescit, & oportet ut dimittatur cum dispositione sua. Quibus omnibus cum sit comprobatum, inueteratum Elephantiacum nullis medicamentis sanescere, liquidò patet Gallicum ab hoc plurimum discrepare, utpote qui tam uetus, quàm recens à nobis recte curetur.

FRAN. Confundis, me iudice, orationem: neq; possum recte conijcere, an de Elephantia Arabum, an Græcorum loquaris. ANDR. De utraq; profecto mi Francisce loquor: neque Arabum, neque Græcorum morbum Gallicum esse Elephantiam puto. FRAN. Cur igitur Galenus undecimo de simplici medicina, cap. de carne, quem Elephantia iandudum torserat, haustu uini, in quo forte fortuna uipera quædam uitam cum morte commutauerat, diebus caniculæ curatum fuisse memoria prodidit, cum tu inueteratum Elephantiacum nullis medicamentis sanescere contendas? ANDR. Hoc totum nihil ad me: quippe

quippe quod asserit, prodigij loco habetur. Nam Galenus idem lib. secundo ad Glauconem uidetur aliter sentire, cum dicit: Viperas etiam decoctas ex oleo, sale aspersas modico, perinde ac anguillas in cibum recte dabis: quæ morbi initio omnia tētabis: quippe inueteratam Elephantiam, radicibusq; innixam, reprimes potius quàm curabis. Iterum VI. Aphoris. comment. XLVII. inquit, in altero Elephantem inchoantem, primo per uenæ sectionem, & purgatione se curasse, & singulis deinde annis hunc purgasse una tantum purgatione, qua tamen omissa statim morbum rediuiuum fuisse. Nos autem plerosq; à morbo Gallico, tum recenter contracto, tum cum malis perniciosisq; accidentibus inueterato curauimus, qui postquàm conualuerunt purgatiuam potionem nunquam acceperunt, & ijs tamen nequaquam morbi accidens aliquod rediuiuum fuit. Quo argumēto istorum morborum differentia aperte conijcitur. Nec hoc tantum dixisse sufficit: alia est addenda ratio, Galeni autoritate nixa, qui libro de tumoribus asserit, Elephantiam à melancholico sanguine in atram bilem temporis interuallo conuerti, cuius os fœtidum argumentum fuerit, & horribilitas in uultu. Morbus igitur Gallicus cum à quocunq; humore defluat, & Elephātia sit tantum sanguinis melancholici, longe ab eo diuersa comprobatur. Et quoniam præmisimus medicorum multorum sententia, morbum quem Gallicum dicunt, cum pituita, & atra bile tantum habere consortia: propterea multi ab eiusmodi morbo non emergunt: quippe quoniam sanguineus humor aliter quàm biliosus curatur, & discrepat in curatione pituita ab atra bili, ut inferius docebimus. Nam si biliosum & melancholicum iisdem medicamētis, quibus sanguineum, & quem pituita male habet curaueris, aggreßi fuerimus, magis mortem quàm ualetudinem promittemus. Quod nōnullorum Empericorum uno pharmaco omnes homines curantiū inscitia, siue dementia potius deprehenditur, teste Galeno, qui primo Aphorismorum sic ait: Quod si aliorum humorum fiat euacuatio, & non eorum qui corpora nostra molestant, contrarium euenit, neq; enim confert, & grauiter

grauiter ferunt, Quamobrem morborum causas altius inuestigandas recte patet. Quod asserit idem Galenus primo Aphor. libro: Morbos ait in primis maxima diligentia indagandos, quoniam si recte conijciantur, quæ sit adhibenda proprie medela, facile conijciemus. FRAN. Bene sanè, & ex sententia dixisti: quo fit, ut non poßim istorum non detestari iudicium, qui nunquam se satis euasisse uim morbi ducunt, nisi in Empericorum manus inciderint, qui nullo discrimine ætatis, habitudinis, sexus, eodem medicamento mortales curant, siue potius urunt. AND. Quod minitaris, non est absurdum: nam & eiusmodi hominum genus, ea promittunt se præstaturos, quæ unquam ne somniarunt quidem, nedum præstiterint, paucis pecunijs conducti. Est etenim tanta morbi malitia, graueolentia, contagiosa uis, ut non iniuria medici, quorum existimationem plurimi faciunt, id Empericis condonent, id est, tonsoribus, Iudæis, & circumforaneis pharmacopolis, nihil omnino purgationis agnoscentibus, præter unam colocyntidam, quam ut filiolam semper amplexantur. Sed ad propositum reuertamur. Memoria teneo nonnullos me legisse, qui morbum Gallicum pituitæ tantum dixerint complicari, idq; astruere non dubitarunt hoc argumento: Hominem quendam defunctum membratim inciderant, cuius iuncturis magna uis pituitæ suberat. Quod quamuis dederim fuisse, nihil est tamen: nam præmisimus, cum quouis humorum Gallicum morbum conglutinari. Huic igitur cum multa laborasset pituita uiuens, quæ suapte natura ad iuncturas semper defluit, mortuo id euenisse non est mirum. Nam Galenus VI. Aphor. Semper, inquit, in articulis compagibusq; humor pituitosus aceruatur, quem mucorem appellant. Quod si dixissent, ex uiginti incisis eodem morbo confectis hæc omnibus apparuisse signa, satis apud me ponderis haberet. At ego dũ essem Romæ à Sancti spiritus diuersorio curationi ægrotantium conductus, mecumq; esset Bernardinus Hispanus, Barholomeusq; quem noueras, ad Xenodochium incurabilium sancti Iacobi sæpius acceßimus, ubi multos morbo Gallico iam defunctos

Morbum Gallicum cum sola pituita nõ cõplicari.

ctos

ctos articulatim obtruncauimus, ex quibus plerosq́; , nulla penitus inuenta pituita deprehendimus. Sed ut procedat oratio, sub idem ferè tempus ligno, quod Indicum dicunt, ijs prudentiores medici temere medebantur: quod meo iudicio, experientia magis quàm ratione procedebat. Nam lignum, ut inferius explanabimus, biliosis & melancholicis minime competit, cum sanguineis & phlegmaticis maxime conueniat, Galeno VI. Aphor. sic dicente: Carnes habentibus humidas famem adhibere conuenit, fames enim exiccat corpora. Vnde nec audiendi sunt à Germania medici, qui morborum generibus ferè cunctis, hoc ex aqua decocto medentur. Nam apud Germanos apprime uentri deditos, plerunque quod hoc curæ genus successerit, non est mirum, cum cuncti eorum morbi ferè uentris indulgentia eueniant. Verum quod super est uideamus. Hunc morbum ætate patrum, sicut diximus, irrepsisse constat: nec miremur, cum sæpe aliàs in alijs morbis idem usu euenerit. Nam Plin. XXVI. natur. historiæ cap. primo: Sensit, inquit, & facies hominum nouos omniq́; æuo priore incognitos non Italiæ modo, uerum & ferè uniuersæ Europæ morbos, tunc quoq́; nec tota Italia, nec per Illiricum, Gallias úe, aut Hispanias magnopere uagatos. Celsus etiam sæpe ait incidere genera morborum, quorum causæ & naturæ ignorantur. Cæterum fons huiusce mali ab hepate est, nanq́; cum eò gradatim ascenderit, omnes inficit humores, sed magis atram bilem, & pituitam. Quod cum ita sit, nunc nomen eius unde primum defluxerit, disseramus. FRANC. Istud abs te tacitus desiderabam. Nam quamuis quæpiam suprà dixeris, pluribus tamen uerbis sigillatim nomen explanandum uidetur, ut cum uigilantiam patrum mirificam cognouerimus, qui nobis industria summa comparauerint hoc malum, quo nomine appellarint etiam non nesciamus.

ANDR. Iocaris tu quidem: sed mehercule extra iocum hoc unum scias, ante Caroli Francorum regis aduentum, nec morbum nouisse Italiam, nec nomen audiuisse: tunc primum Gallorum intemperantia, uictorúmque temeritate coniuncta su-

perbiæ

perbiæ, sacra prophana iuxtà habentium, hic morbus inuasit: præsertimq; cum per Campaniam populabundi uagarentur: nam (ut nosti à Sallustio dictum) uictoria non solum insolentes effert, uerumetiam sapientiores corrumpit. At eorum furor, uecordiaq; processit eò, ut non ab intactis, non à religiosis, non ab infectis iniuriæ uim abstinerēt, sanæ infectæq; mulierculæ iuxtà habebatur, nihil sibi officere posse ducentes: quæ est eius gētis mira superbia, innataq; uanitas. Forte fortuna dum mœchantur inciderunt in quasdam morbo confectas contagioso, quem (ut par erat) contrahentes, nec à meretricibus abstinentes, tum in deterius prolabebantur, tum sanas, quod deterius, inficiebāt: inde uulgari morbus cœpit, ut ueluti continens incendium prouincias totius orbis momento temporis inuaserit. A Gallis igitur quoniam primum emerserat, dici Gallicus iure is morbus ab omnibus est cœptus, præterquam, quod Galli nomen hoc patriæ infame non agnoscentes, Parthenopeum à loco dixerunt. Porrò quocunq; nomine appelletur, coitu in primis, & unius lecti consortio contagiosus, primum penè uiris inficit colem, scrotum, & inguina infestat. Os autem uuluæ fœminarū quibusdam crustis, & exulceratione, statim corrumpit, ex quo grauis odor, & pus uirulentum maxime defluit, ut nares sint propius accedentibus non immeritò continendæ. Nam sunt qui crediderint contrahi noxam non solum coitu, ac lectuli consortio, uerumetiam solo odore. Quibus refragatur Nicolaus Massa, nulla aliquando contagione Gallicum fieri ducens, sed euenire ex affectis humoribus, alijsq; causis nonnullis, ut febres, cæteræq; ægritudines indies eueniunt: unde nō immeritò sibi uidetur, quo magis suam astruat sententiam, exempla puerorū non lactentium, quos ipse curauerat, ne totum hoc scilicet lacti infecto ascribatur, apposuisse. Addidit etiam plerosque hoc morbo affectos, quorum colem & scrotum neque pustulæ, neq; exulcerationes unquam aggressæ sunt. Quam sententiam nos improbantes, asserimus duplici de causa fieri potuisse, tum quod materia non mordax primo iecur occulte serpens inuaserit, inde diffusa totum corpus

De morbi Gallici cōtagione.

sæuis

ſæuis accidentibus corripuerit, parua temporis intercapedine: nam ex ſubagitatione uerendorum pori laxantur, & commode ingrediens inde uirus hepar occupat, ut Conciliatori diffe. CLXXVII. de lepra diſſerenti placuit: tum uero, fieri potuiſſet ut oſculo complexuq́;, dum uenerem exercerent, inhærentes, haud difficulter inficerentur. Nam mirū non eſt ex anhelitu poſſe quempiā noxam cōtrahere, ſi Plinio credimus, qui libro XXVI. cap. primo ſic ſcribit de morbo lichene: Grauiſſimum ex his lichenas appellauere græco nomine: latine, quoniam à mento ferè oriebatur, ioculari primum laſciuia, ut eſt procax natura multorum in alienis miſerijs, mox & uſurpato uocabulo Mentagram, occupantem in multis totos utiq; uultus, oculis tantum immunibus, deſcendentem uero & in colla, pectusq́;, ac manus, fœdo cutis furfure. Nō fuerat hæc lues apud maiores patresq́; noſtros, & primū Tib. Claud. Cæſaris principatu medio irrepſit in Italia, quodam Perſino equite Romano quæſtorio ſcriba, cum in Aſia apparuiſſet, inde contagionem eius importante. Nec ſenſere id malum fœminæ, aut ſeruitia, plebesq́; humilis, & media, ſed proceres ueloci tranſitu oſculi. Id ſi quis dederit paucis oſculis fieri potuiſſe, tanto magis continuo complexu, iugiq́; oſculo dabit. Nam & pueros familiariter cognati deoſculantur, ulnis geſtant, ſecum habent: inde tenelli, delicatiq́;, tum pituita multa imbuti, contagioni ſunt obnoxij. Conſentaneum fuerit igitur morbum Gallicum ſola contagione per mortales graſſari. Nam Aſtronomorum apud me iandudum eſt exploſa ſententia, qui conſtellationibus hoc totum tribuunt: quippe quoniam ſi uera dicerent, cum magis atque magis indies inualeſcat hoc malum, neceſſe eſſet quoq; quotidie ferè eoſdem fieri ſtellarum concurſus. quod quàm conſentaneum ſit, ipſi uiderint. Certe ſanctiſsimus ille uir Damaſcenus, quo cum libentius errauerim, quàm cum ijs uera dixerim, in Aphoriſmis, ſic cōtra Mathematicorum ſententiam ſuperius enarratam teſtatur: Nulla res ſub cæleſti globo, uel circulo poſita, quocunq; gradu mutetur circulus, ultra reuocatur in æternum ad illud qualitatis, &

quantitatis, in quo fuerit in ipso circuli motu. Hæc ille. FRAN. Vere meo iudicio nonnulli morbum Gallicum nõ esse ægritudinẽ nouam asserentes, à ueritatis uia penitus diuerterũt. Nam diebus elapsis, Aggregatoris cuiusdam Lugdunensis de Medica materia opus ad manus meas deuenit, quod dum lego, quædam de morbo Gallico oculis meis sese offerunt. Quamobrem noui aliquid addiscere desiderans, quod de re ipsa ibi scriptum inueni diligẽter excerpsi. Omnibus igitur deinde pscrutatis, maxime aberrare mihi uidebatur: nam & morbum Gallicum appellare Mẽtagram ausus est eadem Plinij autoritate, quam tu contra Massam adduxisti. Nam si Mentagra (quod morbi genus Græci lichenas appellant) fœminas, seruos, plebemq; humilem, ac mediam non inuasit, uerum proceres tantum ueloci transitu osculi, Aggregator ipse uiderit, quomodo rectius dicatur Gallicus. Nam tempestate nostra, nullis immunibus relictis, per mortales grassatur. ANDR. Ingenue tu quidem, quamuis etiam alia ratione eius opinio cõfutari possit. Præmisimus enim, Gallicum sæpius in uerendorum particulis oriri, at lichenas quoniam mentum inuaserat, Mentagræ nomen sibi uendicauerat. FRAN. Laurentium quendam Phrisium diebus istis offendi, qui Augusto mense præterito, de morbo Gallico suum opusculum omnibus aperuit: quo ferè tantum siderum aspectibus morbum euenisse fatetur, ac deinde digestiuis, solutiuisq; pharmacis non omissis, linimentis argento uiuo carentibus istum pellere morbum attestatur: quod quidem mihi perpulchrum uidetur, cum omnes ferè medici in Mercurium inuehant. AND. Hic etenim, quem affers, penitus ignorantia refertus potest, nec una tantum ueritas ab eo elici potest. Nam ea quæ scripsit, potius somnia, quàm experta dici possunt. Putat enim suis linimẽtis Gallicum morbũ fugare, quo nihil est deterius, quibus quidẽ penè leuis scabies curari poterit. Semel eius tantum perlegi librum, qui mihi postmodum tantam nauseam euocauit, ut ipse è domo nostra perpetuò exulare decreuerim. Quod superest, sicut arbores plerunq; solent primo uere frõdescere, uarijsq; florũ generibus ornari, ita diuersi-

Gallicum morbũ nõ esse mentagram.

diuersicoloribus pustulis humanũ corpus fœdabatur: quas si medicorũ cura peruigil expulerat, denuò nihilominus repullulabãt, siue certo temporis interuallo, cõtinuis ulceribus diffundebãtur, aut glandulas stantes, & tubera ex se gignebant, aut ossa penetrãtes uitiabãt: quamquã sine his etiã superiora nõnunquam fiebant. Multi, quos morbus male habebat, noctu magis quàm interdiu intolerabili frontis dolore, neruorum, compagumq́, ac tibiarum distentione torquebantur. Nunc omnia semitius habent, tum quod non ita morbus sit noxius, tum quod iam à medicis uera monstrentur huic excogitata remedia. Nam, ut in Aphor. Damascenus, ex mutatione stellarum in longitudinem & latitudinem uitia, & consuetudines mutantur. FRAN. Satis quæ abs te primo loco petieram, explicasti. Superest, ut de medicinis eius agamus. Attentum interea auditorem me præstabo. ANDR. Fiat ut uis. Iandudum morbum Gallicum ex quatuor humorum oriri aliquo tenes: aut enim in sanguine, aut bile uersatur, aut pituita, aut cum atra bile commiscetur. Quæ quatuor, quanquam inter se colligata, atque implicita sint genera, tamen ex singulis certe medicamentorum species nascuntur. Hæc omnia sigillatim cũ decreuerimus agere, latius declarabimus: tamen uidetur altius quædam prius repetere consentaneum.

Diuisio medicinæ.

Diuiditur medicina in tres partes, cuius prima διαιτητική, secunda φαρμακευτική, tertia χειρουργική, à Græcis recte dicitur, secundũ Celsum, ex Diocles, Caristij, Praxagoræ, Herophili, Chrisippiq́ sentẽtia, ut esset quæ uictu, quæ medicamẽtis, quæ manu mederetur. Hæc in huiusmodi curatione nobis omnia necessaria sunt. Nam nequaquam, meo quidem iudicio, recte curatur is qui maxima abstinẽtia, longioribus medicamẽtis, & solerti manuũ cura morbo non oppugnauerit, quoniam uix su radicta sufficiunt. Sed quoniam quadrifariam, id est, per quatuor humores hunc diuisimus, sigillatim medicinas ijs applicabimus.

De morbo Gallico sanguineo.

MOrbus itaq; Gallicus cruori admixtus sine compaginum dolore, plerunq; exulceratis pudẽdis, abscessus corporis, quæ Græci apostemata dicunt, interdum in dextro, nonnunquam in sinistro inguine, aliquando utrinq; gignit: qui rubentes calidiq;, & nonnihil intumescentes, continuam febrem sæpius gignunt. Nonnunquam per totum ferè corpus, circa collum potissimum, frontem ue, pustulæ subtumidæ rubeo colore subfusæ solent emergere, oculi rubent, uenæ intenduntur, præter consuetudinem dulcescit os, cætera membra torpent, à nona noctis ad tertiam diei horam malum ingrauescit, arteriæ siue pulsus cõcitatius mouentur, urina uero subruffa, admodum spissa deprehenditur: præsertimq; cõsiderabis ætatem, corporis habitudinem, regionis tractum, anni tempestatẽ, præcedẽtem uictum, & ijs similia. Quæ si sanguinis dominium præ se tulerint, fies certior. Enimuero cum morbum misceri cum sanguine cognouerimus: triplici uia curationi insistemus, quippe diæta, potioneq; non omissa, per unctiones, suffitusq; primo loco tentabimus. Ligno uero ab Indis accersito, quod Guaiacum dicimus, deinde: postremo aqua nostra philosophica curationem perficiemus: qui tamen modus medendi uerbosius infra patebit, nunc alias curationes explanabimus. FRAN. Hoc abs te expeto. ANDR. Tacitus omnia citius audies. Aër primum omnium sit frigidus & siccus, hunc rosacea, plantaginis, acetosæ aquis, aceto commixtis, suffitu præterea sandalorum, camphoræ, myrtillorum, rosarumq;, salubriorẽ reddes. Cibus sit boni succi, id est ex obsonijs bonum procreantibus, malum uero sanguinem puriorem facientibus. Similæ panis fermentatus, sale conditus, diligenter in clibano tostus. Carnes uitulinas affectus edat: hœdos non aspernetur: pullos deniq; gallinaceos appetat: aucupij omne genus ex montibus, pratis, & syluis petitum, præter coturnices, quibus (si Plinio credimus) ex ueneno sumitur cibus. Horum carnes tum assas, tum elixas, prout eius appetit stomachus

Victus ratio.

recte

recte dabis conditas amygdalis, medulla panis, acriq; uino. Orde;
cremore, alica, tum pane intrito ex aqua, uel carnium iure fruatur. Iis adijci potest lac amygdalinum, aqua ex ordeo, succoq; malorum aureorum, quæ hodie Arancia dicimus, siue uino acri cõfectum. Quandoq; pisces huic etiam conferunt parui, saxatiles, sabulosi, ex aceto elixi. Trunculi etiam, cum petiolis hœdorum, uitulorumq;, ex uino punicorum malorum, & pusca decocti, congelatiq;, ut prouocetur appetitus, recte dantur. Ex oleribus, spinacia, borago, lactuca, intybus, lupulus, cicorea, scariola, acetosa, portulaca, cucurbita etiam ex uino acri, uel succo aranciorum condita. Legumina uero, lac, lacte confecta, bulborum omne genus, & obsonia pipere aspersa, ut piper linguam adurentia, uitanda sunt omnia. Fructus fermè omnes fugiat, præter pruna damascena. Pira etiam, & poma decocta, tollendæ nauseæ gratia saccharo aspersa in cibum itidem non negauerim. Conferunt tamen cydonia prunis tosta, quippe quæ & stomachi exhalationes prohibeant, & concoctionem adiuuẽt. Quod si æger sine febre fuerit, oua sorbilia ex aqua decocta, cortice libera, cum acri succo dabis. Euenit plerunque, ut affectus oris exulceratione non mediocri cibum conficere non possit: huic pullorum gallinaceorum intritum, medulla panis addita, lac amygddalinum, & ius carnium imbecillarũ, ex cyatho propinabis. Potio sit uinum album, siue rubeum, lene, decocta aqua dilutum, siue berberorum, siue punicorum malorum succus. Quod si post hanc siti male torquebitur, Recipe tamarindorum, prunorum damascenorum, sebestẽ, ordei, florum lupulorum, sem. quatuor frigidorum maiorum, singulorum unciam, florum uiolarum manipulum. Hæc omnia in aquæ libris decem coquantur ad quartam, post hæc exprimantur, expressioniq; succi citri, uini granatorum, uini berberorum singulorum unc. i. s. addantur, & fiat cum saccharo potio longa. At si patientis innatant quæ confecerit stomacho, tunc is illiniatur oleo cydoniorum malorum, nardino, ac etiam mastichino. Sex horis, aut ad summum septem, per noctem dormiat. Die uero, si fieri potest, somno abstineat. Pilæ ludus

ante prandium per horam hunc exerceat: deambulatio sit concitatior usq; ad sudorem, quippe quoniam curationi morbi Gallici exercitatio plurimum confert. Bis die cibum capiat: à prandio septem horarum decurso spatio, exilior sit cœna. Pro uirili tristitiã expuat ægrotus, & lætitiam complectatur. FRANCISC. Quid tandem causæ esse dicam, quamobrem medicamẽtorum põdera, etiam iuxta præscripta antiquorum, presertimq; Cornelij Celsi, quem semper in manibus habes, quem tantopere miraris, & pro uiribus æmularis alioqui, non dirigas? ANDREAS. Quasi uero è media Suburra sermones nostros expectes: non est ita. Hæc enim quamuis tecum agam, Consentinis tamen & Brutijs Luciliano more arbitramur eloqui. Pingui igitur (ut aiunt) Minerua: cum præsertim si uolueris nimis obsoleta, quæ tu requiris, denuò in lucem proferre, miræ, non obscuritas modò, sed tenebræ etiam sint secuturæ. Nam quibus uulgò medici nominibus ijs componendis utuntur, & nos uti quis uetat? Sed nos ad propositum. Iis ita se habentibus, urina si erit admixtione biliosa, non admodum spissa, ante uenæ incisionem, accipiat pro alui lenitione floris cassiæ drachmas X. siue electuarij lenitiui tãtundem. si fuerit spißior, & subruffa, uiolarum, maluarum, betæ, mercurialis, singulorum accipiatur manipulus, & ex aquæ tribus libris omnia decoquantur, & per clystere infundantur, quibus additæ prius fuerint cassiæ cribratæ drach. X. olei uiolacei unc. ij. sacchari rubei unciola, ouiq; uitellus. Clystere deinde reddito, ex uena hepatis quantum sufficit sanguinis extrahatur. FRANCISCVS. Quæso me interpellantẽ sustineas, quippe nunquam satis attendi, quis modus sit mittendo sanguini, quis cruor syncerus, quis infectus. Nam si Cornelio credimus, crassus & niger uitiosus, pellucens autẽ & rubeus est integer: idemq; præcipit tandiu sanguinẽ mittendũ, quoad is pellucere incipiat. Sed uereor ne nostrorũ corporũ imbecillitas ferre possit: quãobrem hæc abs te disseri latius uelim. ANDR. Mos geratur. Recte quidẽ Cornelius Celsus: nã si fuerit niger sanguis & crassus, donec colorẽ immutauerit,

recte

recte mittetur. Quod si diutius idē perseuerauerit, supprimendus est, ne patientis deficiat anima. Nā dicit hæc Auerrois vij. Colliget, cap. de cura synochæ: Ars imitatur naturam, sed ipsa nūquā in laudabili crisi usq; ad sincopim euacuat. Propterea Clinicus chirurgo mittēdo sanguini semper aßistat, ne hæsitatiōe timidius demittentis scalpellum fiat, ut summa cute tātum lacerata exiliat sanguis subtilior, subsidatq; craßior. Ad hæc illud accedit, quod si pelluceat, est statim supprimendus, etiā præter quod iusserit absens medicus. Nā operarij chirurgi non recte agunt, qui à mandatis ne transuersum quidē unguē unquā audent aberrare, sua ignorantia haud sanguinē agnoscentes. Nā Hippocratem ij quidem nō attēdunt primo Aphor. dicentē: Et uasorum inanitio si talis fiat, qualis fieri debet, & confert, & bene tolerant: sin minus cōtrà. Hinc deterior habitudo, medicorū dedecus, & ægrotantiū mors. Si uero ætas, & uis corporis, eiusmodi uenarū incisionē tergiuersantur, cucurbitulas (cute prius incisa) scapulis, & clunibus admouebimus. Cæterū, ut materia digeratur, qua plerunq; sanguis putrescit, hic syrupus recte septies ppinetur, qui cōficitur ex rheubarbari electi drach. ij. florū uiolarum, boraginis, buglossæ, capillorū Veneris, lupulorū, radicum intybi, singulorum manipulo, ordei semūcia, seminū cōm. frigid. minorū sing. drach. ij. tamarindorū, prunorū, sebesten, singulorum drach. VI. Contundantur hæc oīa leuiter, macerenturq; ex aqua fumiterræ, lupulorum, & intybi, triduū: deinde bulliant ad decoctionem quartæ partis, tū colentur, & prælo diligenter exprimantur: cremori sacchari quantum sufficit addatur, postea desecentur, & fiant syrupi septē, qui plurimū iecinori conferunt. Quod si impendio uoluerimus parcere, R. syrupi de cicorea compositi, de fumoterræ, rosati, singulorum unc. ij. s. aquarum lupulorum, intybi, fumiterræ, singulorū unc. V. & fiant syrupi septē. Qui etiā sic fieri poßunt, R. syrupi de succo citri, de lupulis, de fumoterræ, de succo intybi, singulorum unc. ij. aquarū portulacæ, intybi, lupulorum, uiolarum, singularū unc. V. Digesta materia hoc potu securius euacuari poterit. Re. electua-

rij.lenitiui drach.iij.de ſucco roſarũ,de pſyllio,ſingulorũ drach. ij.ſyrupi roſati ſolutiui unc.i.s. & cum decocto florum, & fructuum cordialium fiat potus. Vel ſic. Rec. Mannæ electæ unc.ij. diſſoluantur ex decocto florum & fructuũ cordialium, & addantur diacatholiconis drach.iiij.s. electuarij roſati Meſ.drac.iij.ſyrupi de cicorea compoſiti unciola, & fiat potus. Vel ſic: Recipe Rheubarbari electi drach.ij.ſpicæ nardi dimidium ſcrupuli,nocte una macerētur ex aquis lupulorum, & intyborum,accedatq; pauxillum uini aromatici albi,deinde factæ uehementi expreßioni mannæ maſtichinæ unc.ij.s. addantur,diacatholiconis præterea, electuarij de ſebeſten ſol.ſing.drach.iij.de pſyllio drach.i.ſyrupi uiolati unc.ij.& fiat potus. Aegro ſic perpurgato cucurbitulæ, quæ ſanguinem inter cutem exhauriant,ferro prius ſcarificata cute conueniunt:iuxta illud Gal.cap.de hirudinum curatione,& cucurbitulis,Eæ,inquit,purgatis prius corporibus utiles quidē, ſed in repletis(quæ plethorica Græci uocant) prætermittendæ ſunt:debēt itaq; ſcapulis apponi utrinq; prope ſpinam,natibus,& fœminibus.Poſtremo die cubiculo ſe cōtineat ager. FRAN. Quid tu? Quantum uideo,ægro pro ægroto pro libidine uteris quod ſi reſciuerit Grammaticorum turba,tanquam Iudæi cogent te in uerba ſua iurare:nanq; præcipiunt ac iubent, ægrotũ corpore affectum dici debere:ægrum uero,cuius animus ſit perturbatus. ANDR. Quaſi tu ſis ex Grammaticis unus,ita uideris eorum partes ſuſcipere.Quod ſi mihi ſtomachũ feceris,adducam uel ſexcenta in te poëtarum teſtimonia,quibus ſi minus credideris,Ciceronē citabo.quid hoc? credis tibi cum imparatis rem eſſe? Sed uno ero contentus,ne tibi multitudine uerborũ ſim moleſtior.Vir.libro III.Aeneid.Aut ægra trahebãtur corpora. Quem teſtem ſi tãquã poëtam repudiaueris,Cic.in familiarib.ad Pætum: Statui ne ægro tibi quidē parcere.cum is ſcilicet Pætus podagra laboraſſet. FRAN Perge quà cœpiſti. ANDR. Quieſcat igitur æger in lecto.Locus,quo cubat,eodē ſuffitu,quē ſuperius expoſuimus,foueatur,ſemelq; uel bis ad ſummum quotidie

tidie pro uiribus isto linimēto tibiæ, dorsum, & brachia inungantur. Recipe unguenti rosacei Mes. unguenti triapharmaci in mortario plumbi ex oleo, & aceto rosato subacti, singulorū librā, mercurij extincti unc. VI. sublimati drach. ij. camphoræ drach. s. & fiat in mortario linimētum. Siue, Recipe adipis porcini, butyri recentis, singul. lib. liquefiant omnia lento igne, ex aceto postmodum & aqua rosarum cum plantaginis, spatula lignea unius horæ momento subagitentur. Deinde iectis aquis, & aceto, addātur unguēti triapharmaci (ebullito prius lithargyro ex aceto) unc. VI. unguenti sandalini unc. iiij. mercurij extincti unc. Viij. camphoræ scrup. ij. & fiat unctio. Quam si efficaciorē uolueris, sic efficies. Recipe unguenti rosacei Mes. libræ pondo, butyri recentis unc. VI. unguenti triapharmaci superioris unc. iiij. sandalini unc. ij. saponis nigri unc. iij. olei amygdalini dulcis unc. ij. Mercurij extincti unc. Vij. Sublimati drag. ij. succi braßicarū, scabiosæ, fumiterræ, sing. drac. iiij. & cōficiatur in mortario linimētū. Porrò haud sis insciens, patientē tantisper superioribus unctionibus inūgi debere, quoad putauerimus oīno materiā cōsumptā. Qđ cū ita sit, dierū numero diffinire qui poßumus? Signa tn̄ certißima dabimus, qbus certò scias, illinitū satis, cū denes dolēt, os exulceratur, lingua intumescit, dolores medicamētis cedunt, distentio neruorū deficit, & totū corpus lassatur, satis illiniuimus, quibus perceptis, cibo superius dicto, potuq; liberalius affectum fouebimus, quod tamen ad peritioris medici aßistentis sententiam reijcio. Interea si cor ægri deficere uidebitur, hoc remedio obuiam ibis. Recipe aquæ rosaceæ, uiolaceæ, buglossæ, boraginis, acetosæ, melissæ, singularū unciam, aceti rosati, uini malorum punicorū, singul. semunciā, pulueris cordialis temperati drachmam, croci scrupulum, & fiat cataplasma cordi applicandum. Sed euenit ex huiusmodi unctionibus, propter humorem qui ex toto corpore ad os redundat, ut fauces exasperentur, guttur exulceretur, & gingiuæ male habeant, tametsi sanguineis minus id fiat. Primis igitur diebus id diligenter per os eijciatur, nam si malignitatem peccantis materiæ

retinuerit æger, nūquā ſaneſcet. Colluat ergo os aqua ex ordeo, melle roſaceo admixto, ſiue aqua ordeacea, & diamorone, ſiue aqua intybi, & ſyrupo roſaceo, Sed ſi dolor cum rubore, & inflammatione nō mediocri circa guttur ægrum male torſerit, lacte caprino, is quo ex igne candēs chalybs deferbuerit, fiat gargariſſatio, nam mirifice dolorem ſedat, ac incēdiū extinguit. A ſeptima die ſyrupo roſaceo cum aqua plantaginis, lactucæq́;, totum os foueat. Mundabimus, & ad cicatricē perducemus exulcerationes, ex aqua plantaginis, admixto melle roſaceo, & alumine, Postremo poteris idem perficere gargariſſatione tali, Recipe aquæ fabrilis lib. Vij. plantaginis, uini cydoniorum malorum, ſing. unc. iij. balauſtiarum, myrtillorum, ſumach, roſarum, ſing. manipulum, caudæ equinæ manip. ij. aluminis unciā: & bulliant hæc ad tertiæ partis conſumptionem, pōſt colentur: & addantur diameronis, mellis roſacei, ſingulorum unc. ij. & fiat gargariſſatio. Quibus remedijs ſi morbi malignitas nequaquam parebit, ſcapulis & natibus, inciſa cute, per cucurbitulas materiā diuertes, quinetiā ſi neceſſitas compulerit, ex uena capitis, ſiue brachij: protinus ſanguis mittatur. FRAN. Bene ſanè: & ex uſu ægrotantium gargariſſationes addidiſti, quibus exulceratum guttur & os ſaneſceret. Empericorum etenim turba, cum ſibi traditum perunxerint, faucibus ilico morbos emergentes, nullis medicamentis diſcutiūt, quorum inſcitia plerunq; euenit, ut momento temporis edētuli penitus fiant. ANDR. Hoc nihil eſt: uidimus enim multos edētulos, inſuper lientericis, dyſentericis paſſionibus miris iugiter male torqueri, quibus etiam ſuccubuerint, quamuis nō negauerimus, hæc ſi in corpore athletico fiant, corrigi ſtatim recte non debere, inde enim ſæpe ſequitur perfecta ſalus in ualidis, at exiliori cibos ualentes ſæpius unoquoq; die recte dabis, uinumq́; rubeum dilutum fabrili aqua propinabis, ſtomachum & aluum oleo cotonei mali, roſaceo, myrtillo, nardino, ſpinamq́; hyrcino ceruinoque adipe perūges, lac præterea chalybeatū, ſiue ius capitis ueruecini: addito melle, & oleo roſaceo, adipeq́; hircino per clyſtere infundes,

fundes. Quod si casus eiusmodi desperationi ꝓximus fuerit, Athanasiam, uel Philonium affectus bibat. Somni præterea difficultas uim maxime deprimit. Sic igitur affectis ex semine papaueris contrito lactucæq́ aqua cremorē in potū recte dabis. Accedet tēporibus & brachijs spōgia, ex collyrio eiusmodi. R. uini cretici cyathū mediū, succi hyoscyami unc. ij. croci elisci drach. quæ subigātur in unū corpus oīa, rectius tamē ex eo spongiā naribus apposueris. Cæterū donec laborauerit, nec culcitras, nec uestes in quibus cubuerit unq̄ mutaueris. At si nihil uēter excreuerit, per clysteres lenitiuos aluus ducatur. In pristinā sanitatē redactus æger, hac lotiōe calida totū sibi corpus lauet. Recipe uini albi odoriferi lib. x. lixiuij li. V. rosarū, myrtillorū, camomillæ, florū salicis, sing. m. ij. quæ decoquātur ad tertiā. Deinde strigilibus puris bene siccatū, ꝑ illā diē cōquiescere iubebis. Eidē gallinaceis pullis, & carnibus boni succi, uires pristinas paruo tēporis interuallo reuocabis. Solet plerūq; medēdi genus hoc, morbū Gallicū nō solū recēter cōtractū uerūetiā inueteratū discutere. Sed quoniā nōnunq̄ ulcera putrida, exesa, carcinomati proxima, quæq; serpunt more phthiriasis, morbū Gallicū sequūtur, cū eo etiā ut ossa uitientur, manus operā male affectus etiā desiderat, sine qua frustra remedia oīa tētabimus. Quā ne desideres, multis in calce tractabimus.

De bilioso morbo Gallico.

IAM satis de morbo Gallico sanguineæ qualitatis dictum puto, reliquum est, ut agamus de bilioso, qui cum pudenda cuiuspiam inuaserit, ulcere statim uirulento, serpenti, carioso, cum rubore & inflāmatione nō mediocri debacchatur. Pustulæ se exterius ingerentes, citreū colorem referunt. Pus fertur ex his fœtidū, admixta sanie citrina, uirulentaq́. Accedit pruritus, dolorq́, qui nō mediocriter affectū pungit. Frōs à dextro tempore, magis quàm sinistro, à tertia potißimū ad nonā diei horā, summo tentatur dolore. Guttur ut plurimū tumet erisypela. Nōnunquam uero is morbo in Phthiriasim commutato, adeò palatum male habet, ut cibus & potus per nares ascendendo defluat: macies totum inficit

ficit

ficit corpus,fiuntq; tabificis haud dißimiles:uultus,& oculorum album,croceum contrahunt colorem:accedit febricula,quæ tertianæ tenorem,siue ethicæ modum referens,solet affectos exercere:at urina ad citrinum tendit, Brachij uena pulsu ueloci frequentior,& dura deprehenditur. Amaror,& siccitas mira inest ori.Quod si corporis habitudo,præcedens uictus,ætas,regio & tempestas anni cõcurrerint,materiã biliosam facile conijcere poteris.Porrò curatio morbi prædicti ad frigidũ & humidũ tendẽtia postulat,quæ,ne tibi multitudine uerborũ sim molestior,prætermitto. FRAN. Non adeò simplicium medicinæ rerũ sum expers,ut quæ morbo isto bilioso in regimine uictus,ac sex rerum non naturalium cõueniant,facile nõ agnoscam:nam & multa,imò ferè cuncta,quæ sanguineo conferre hodie mecum es allocutus, huic etiam adhiberi possunt.Perge igitur recto tramite. AND. Bene profecto.Igitur cum bilem deprehenderis, medicamentum quod leniat huiusmodi poteris conficere.Recipe floris caßiæ unciam,electuarij lenitiui,de sebesten sol.singulorum drach.i.addatur ijs saccharum,& in trochiscum redigantur,Vel si delicatius per potionem nolueris agere, R.syrupi rosacei solutiui unc.iij. mannæ electæ unc.i.s. aquæ uiolarum unc.ij.& fiat potio. At si urina spißior fertur,hepatica uena utiliter scindetur, eo modo quo suprà. At si tenuior, pro libidine sanguinis mißionem poteris prætermittere, quamuis per urinam non poßimus id rectè iudicare. Nam quosdam biliosos curaui, quibus etsi subtilior urina,tamen craßior sanguis,& niger facta incisione ferebatur.Non igitur fuerit absurdum fortasse semper ijs sic affectis sanguinem mittere,cum,teste Auicenna,phlebotomia sit euacuatio uniuersalis.Nam sanguinẽ bonum statim supprimemus, infectum uero tandiu sinemus defluere,quandiu eundem retinuerit colorem. Quod attestatur Albucasis cap. de utilitate phlebotomiæ,dicens:Nam sanguis si est niger,tunc dimitte ipsum exire donec rubeat:& similiter si uides ipsum grossum,tunc dimitte eum, donec subtilietur:& similiter si est acutus,donec auferatur acuitas eius

tas eius. Hæc ille. Post uenarum incisionem, ut materia concoquatur, quinquies, uel potius septies syrupus is hauriatur. Recipe scariolæ, intybi, cicoreæ, lactucæ, portulacæ, acetosæ, florum uiolarum, sing. manip. i. s. seminum cõm. frigid. ma. unciam, rheubarbari electi scrup. ij. radicum centaureæ maioris scrup. ij. spicæ grana tria, seminis papaueris albi, floris nenufaris, sing. drach. ij. s. sandalorum omnium scrup. iiij. contundantur unà rheubarbarum, spica, radices, semina, sandaliq; in aqua libræ unius ponderis, intybi, & fumiterræ, & lupulorum, per dies continuos tres macerentur, postmodum ex libris tribus aquæ ordeaceæ, & libra una uini malorum punicorum, cum prædictis herbis, ad mediam concoquãtur. Addantur ijs flores ad finem ferè decoctionis, postea colentur, & exprimantur prælo expreßioni sacchari unc. Viij. addantur, inde sint syrupi. Vij. Vel, R. syrupi acetosi simplicis, syrup. rosarum ex infusione, syrupi de fumoterræ, singulorum unc. ij. s. aquarum intybi, acetosæ, lupulorum fumiterræ, sing. unc. VI. misceãtur hæc omnia fiantq; syrupi Vij. Qui sic etiam fieri possunt: R. syrupi de acetositate citri, de succo intybi, oxysaccharæ. sing. unc. iij. uiolati unc. ij. aquarum cicoreæ. intybi, portulacæ, fumiterræ, lactucæ, sing. unc. V. & fiant syrupi Vij. Enimuero cognoscens materiam iam digestam, R. seminum quatuor comm. frigidorum ma. singu. drach. ij. seminis papaueris albi drach. iij. Contusis deinde in mortario lapideo ex uncijs duabus aquæ egelidæ intybi, & fumiterræ, exprimas cremorẽ, cui syrupi rosacei solutiui unc. ij. electuarij ros. Mes. diacatholiconis, sing. drach. iij. addes, quam potionem affecto propinabis. Vel, R, diacatholiconis drach. iij. elec. de psyllio, confectionis Hamech, sing. drach. ij. s. & cum infusione drach. i. rheubarbari præparati ex aqua intybi, & fumiterræ: fiat potus. Sic aliter fieri potest. R. syrupi rosacei solutiui, sy. de cicorea compositi, mannæ electæ, singu. unciam, elect. lenitiui drach. iij. de succo rosarum drach. ij. s. rheubarbari subtiliter pulverizati drach. mediam, spicæ gra. ij. & cum decoctione florum, & fructuum cordialium, fiat potio longa. Reliqua pote-

ris

ris superioribus recte conijcere. Cæterum tibiæ, tum cæteræ corporis compagines hoc unguento illiniantur: R. unguenti rosacei Mes. librā, ex aquis florum pomorum hesperidum, quæ hodie arā=cia uocant, siue florum myrti, rosarumq; damascenorum, sing. quantum sufficit. Hæc spatula lignea per horam subagitabis, postremo proiectis aquis in mortario marmoreo, pomatæ tum odoriferæ, tum recentis unc. VI. saponis damasceni odoriferi minutim incisi unc. ij. unguenti triapharmaci ex oleo rosaceo omphacino, & aceto rosato unc. iiij. musci ex aqua rosaceā scrup. semis, camphoræ scru. ij. pulueris cypri drac. iij. mercurij extincti unc. VI. sublimati drach. iij. sandalorum alborum drach. i. adiectis, in unguentum rediges. Si uero pauperibus consulere uolueris, R. aruinæ porcinæ libram, butyri recentis unc. ij. liquefiant simul ad ignem, ex aqua postea solatri, portulacæ, semperuiuæ, & aceto rosato, ex uase fictili ligneo baculo subagitentur, dehinc proiectis aquis, addantur unguēti triapharmaci superius dicti unc. iiij. cerusæ lotæ uncia, mercurij extincti unc. V. sublimati drach. ij. & fiat diligenter linimentum. Reliqua superius diximus. Hoc etiam morbi Gallici contractam recenter noxam, sine unctionibus discuties. R. aquæ rosarum lib. ij. plantaginis, solatri, singul. lib. i. s. uini granatorum, succi uuæ acerbæ, singulorum lib. s. aquarum scabiosæ, fumiterræ, singul. uncias tres, mercurij sublimati unc. ij. Mercurius in puluerem tenuissimum redactus, prædictis aquis maceretur, hæc deinde omnia ex uase uitreo, igni succenso, ferueant, non alio mehercule pacto, quam decocta aqua ex ordeo fieri solet. Hoc quidem egelido omnes corporis compages lauentur, brachiaq;, cum tibijs, à genu, & à cubito, donec dolores cum cæteris euanescant, Diebus lotionis è cubiculo pedem male affectus nō efferat, sed caueat omnia perinde ac si inungeretur. Huic etiā quæ præmisimus accidere solent, oris scilicet ulceratio, defectus animæ, uentris deductio, somni difficultas, quibus omnibus quo pacto fuerit occurrendum: declarauimus. Enimuero non abre fuisset ostendere, quantum hoc morbo affectis inuehat detrimenti

menti curatio per lignum, quod superius declarauimus, præsertim si Gallicus is macie affectus fuerit, nisi id inferius asserere decreuissem. FRAN. Satis superq; te disserẽtem de sanguinis, bilisq; qualitate, tulimus, quamobrem iam pituita se ingerat.

De morbo Gallico pituitoso.

ANDR. Omnibus igitur ægrotantibus, quos pituita male habet, rarius pustulæ per totum corpus emergunt, nisi fortasse sanguinis aliquid adiectũ fuerit: quia pituitæ natura (ut dixit Gal. VI. Aphor.) ad iuncturas potißimum decurrit, unde omnium nõ solum iuncturarum, uerumetiam articulorum intolerandi dolores fiunt, qui occiput potißimum, tibiasq; male habent, noctu magis quàm interdiu, id est, à tertia hora noctis, ad nonam potissimum torquẽtur. Horror est in capite, cæterisq; membris, at cum materia salsior accedit, tota inguina, cum coleis, uultumq;, tum uolas manuum: pedumq;, impetigo arripit. Quod si cum sanguine complicatur, ut plerunq; uidimus, circa collum, gulamq;, sub alis, inguinibus, & pedum compagibus quædam glandulæ strumis haud dissimiles emergunt, os albescit, sensus obtunduntur, bucca multo fluore insulso, acri, nonnunquam salso redundat, nares mucosæ, stomachus male concoquit. urina alba, spissaq; fertur, uena subsidit. Quod si corpus, ætas, cæteraq; eiusmodi à pituita fuerint, morbum admixtum esse phlegmati conijcies. Requiritur huic ergo curationi primo loco sex rerum non naturalium regula ad siccum & calidum declinans. Cubiculum sit meridiano, siue exorienti soli expositum, cuius aẽr, præter æstatem, quotidie bonis odoribus suffiatur. Nec absurdum fuerit hæc omnia in pilam redacta per hyemen manibus affectum gestare. Rec. ladani electi unciam, ligni aloẽs ℥.s. ambræ. ℈.s. galliæ muscatæ, styracis calamitæ, benzuim, sing. ℥.ij.s. serpylli, amaraci, satureiæ, sing. ℈.ij. quæ terantur omnia, & ex aqua lauendulæ in pilã subligẽtur. Cũ uero inedia, teste Damasceno, Celsoq;, medicina potissimũ nitatur de ea primũ erit sermo. Nec diuersis cibis ꝑ libidine uti decet affe

ctum,

ctum,neq; nimia inedia torqueri: nam Auicenna primo Cap.fen. iij.cap.Vij.nihil deterius esse ait,quam diuersa nutrientia simul adiungere,& cibi sumendi tempus prorogare,nec cum sumpseris postremum,primus iam incipiat concoqui cibus. Hæc ille. Nos enim in primis precipimus famis tempus semper expectãdũ,cum eo tamen,ne desiderium cibi nimis urgeat,quoniam teste Principe,loco quo suprà,inedia nimia stomachum malis humoribus inficit,& imbuit. Panis sit ab omni mixtione,grauitate,humidiate,asperitate,graueolẽtiá ue sequestratus,ideo iubemus fieri ex farina pura boni tritici,& quod sit fermentatus,bene coctus,biduanus,trididuanus,quatriduanus,& sale mediocriter conditus,neque recoctus ab re fuerit,quem cum de ligno Guaiaco tractabimus,paucis absoluemus,nisi fortasse uentris nimia subductio obstiterit. Carnes edat uitulinas,hædinas,ueruecinas, agninas fugiat,quod pituitosum sanguinem reddant. Nec à uenatione abstineat,utpote cum damæ,hinnuli,lespusculi, maxime sint ex usu. Nec aucupium spernat,nam perdices , porphyriones, attagenæ, phasianæ,turdi,ficedulæ,palumbuli,merulæ conferunt: quamuis grues,anates,anseres,querquedulæ,aucupijq; omne genus in stagnis,& paludibus degentis noceant. In cibis etiam caueat pisces, quoniam teste Principe comedendi non sunt,quod facillime corrumpantur,& humores corrumpant,& pituitam gignant,præsertim post exercitium. Oua etiam recẽtia ex iusculo sumpta proficiunt,sicut abhorrent eadem frixa,duráq;. Lac,lacteq; confecta fugiat. Ex leguminibus cicerum decocto tantum perfruatur,additis amaraci,mentæq; folijs. Ex oleribus petroselino , fœniculo, serpyllo,saluia,menta,roremarino,melissa , amaraco , tenaceto, satureia,arthemisia,origano,calamento,pulegio,& si qua alia calida fuerint. Ex radicibus baucia,pastinacæ,radices petroselini,fœniculi,recte in cibum sumuntur. Allium, cæpas,bulborum omne genus,radiculam,raphanum,erucam,sinapi, quod inflent & innatent stomacho,& sanguinem adurant,fugiat. Ex iusculis, amygdalarum,panem decoctum ex iure carnium conducentium,

dare

dare poteris. Ex fructibus conferunt palmulæ, ficus, nuclei pinei, pistacia, amygdala, cydonia decocta, additis fœniculo, & coriandro, sicuti poma, pira, chrysomela, cerasa, cum sint humididatis & frigiditatis maximæ, non mediocre his inferunt nocumentum. Ex conditis myrobalani chebuli, cortices citri, gingiber, hyringi, & acori radix: nux myristica, cubebe, carpobalsamum, crocus, lignum aloës. Vtatur in potu uino albo, siue subrubeo leni, iuxta illud Auicennæ primo Can. cap. de eo quod comeditur, & bibitur, qui sic, Scias etiam quod ex uinis illud est melius, quod inter uetustatem & nouitatem est æquale, & quod ad rubedinem trahit, bonum habens odorem, æqualis saporis: & quod nõ est acre, neq; dulce: dulcia enim ad faciendas oppilationes sunt uelocia, quoniam natura attrahit ea, antequam digerantur. Nec post cibum hoc bibendum est, quia est ex rebus magis impedientibus concoctionem, quoniam digeritur uelociter, & facit penetrare cibum indigestum, & facit hæreditare opilationes: & putrefactiones. Quod si Gallicum sitis male habuerit: is post cibum talem potionẽ pitisset. ℞. ligni aloës ℈. ij. cinnamomi ℈. i. coriandorum præparatorum ʒ. iij. iuiubarum, sebesten, singulorum ℥. liquiritiæ rasæ ʒ. i. florum cordialium. m. i. Hæc omnia ex aqua librarum decem ponderis, usq; ad tertiam concoquantur, inde colentur: & addantur sacchari ℥. VI. & fiat iuleb longum. Nec audiendi sunt nostrates Emperici, qui quoties ægrotis uisum fuerit, uinum rubeum, nec minus album subausterum iisdem propinant, sed suæ sententiæ rationem uiderint. Nobis uero qui traditus est æger, nec nimium cibo repleri debet, nec nimium fame torqueri, teste Hippoc. Aphor. II. sic asserente: Non satietas, non fames, nec aliquid quicquam quod modum naturæ excesserit. Galeno quoq; astipulante primo de regimine sanitatis, qui, Duæ, ait, sunt intẽtiones sanatiuæ diætæ, una scilicet repletio euacuatorum, altera uero euacuatio superfluitatis. Magna igitur cum diligentia horum affectibus succurrendum censeo, quamobrem si maior appetitus extiterit, quàm pro uiribus stomachi, adhuc etiam famescentibus

cibo finis est imponendus, ut intemperantia comedētis à cibo. neq; uenarum pulsus inualescat, neq; spiritus difficulter reddatur. Nec edendum prius, quam bene concoctum fuerit, id enim septem horarum interuallo plerunque fit. Porrò cibus nisi lenitas intestinorũ accesserit, sit liquidior. Si quis debilitate stomachi bis quotidie comedere sat non habet: pro portione tribus uicibus uoret. Prandium sit prolixius, quàm cœna. A somno surgentibus superfluitates corporis expellantur. Lauentur manus, & facies, ex aqua saluiæ, primulæueris, amaraci, lauendulæ, siue uino odorifero. Corrigatur alui nimia subductio, clysteribus lenientibus, & balanis ex melle cõfectis, aut æger aliquãdo unc. ij. uuæ thyminiæ ex syrupo uiolaceo contritæ, addito nonnihil olei dulcium amygdalarũ, tribus ante cibum horis sumat. FRAN. Sol iam columnas Herculis spectans exhausta clepsydra, nos admonet, ut uela iam contrahamus, remos inhibeamus, & portum despiciamus, quæ sequuntur igitur in pauca conferas. ANDR. Libero te ista cura, nam quod times propulsabo facile, quippe abiturum detenturus, cubiculum, culcitras, uestesq; tibi iam parauimus. Sed ut redeam unde diuerteram, huic opus est pila, similibusq; corpus exercere, nam Galenus uno libro inde confecto, pilam summis laudibus extulit. Cornelius etiam Celsus non unquam prætermisit, cuius exercitij laudes si sigillatim coner conumerare, dies me profecto defecerit. Ad hoc illud accedit etiam, quod plurima non solum Galenus, uerumetiam pleriq; alij, multis in locis de pila monumentis literarum commendata non immerito reliquerunt. Nam per deos immortaleis quid dici potest conducibilius? hac superflua quæq; digeruntur, pila naturæ uim prouocat, eadem uirtutes amissas reficit, corpus exiccat, spiritus exhalationibus noxijs liberat, poros corporis aperit. Plurimos deniq; uidi morbosos, qui exercitio tantum sanitatem receptam referre merito possent. Morbosi igitur corpus pilæ, aut quouis alio tali ludo exercendum est, donec citra laßitudinem concalescat, & hoc eo tempore, quo mundius sit, quod teste Principe tum uidetur esse,

cum ieiunum sit, ne mali subsidentes humores exercitio tali diffusi, uenas, atque intestina corrumpant. Qui si fortè eo tempore subsidere deprehendantur, euacuatione aliqua primitus depellantur. Posteaquam se satis exercuerit æger cibum capiat, secundũ quem conquiescat usquequo satis concoxerit, ea tamen lege, ne post cœnam statim cubitum se recipiat, quippe tres horas ad minus ægroto præstolandum. Cum uero lecto se dederit, horis septem, siue octo ad summum dormiendum. Somniculosis etenim (ut inquit Princeps II. Cant.) sequitur animæ torpor. At si ieiunus obdormiuerit, repletur fumo caput & uaporibus, à fecibus & superfluitatibus eleuatis. FRAN. *Quid hoc? ergo nec saturo, nec ieiuno dormiendum? Nam quæ est hæc fabula? eò rediges me tuis sermonibus, ut nunquam, aut saltem parum conquiescam. Mori mehercule satius est, quàm somno toto illo tempore non conquiescere.* ANDR. *Atqui somnum non prohibeo, nisi qui nimius. Nam cum dico, neque ieiuno, neque repleto dormiendum, perinde est ac si dicam, quiescendũ quando id tempus postulat, ita præcipiente Cornelio Celso. Et Auicenna tertia primi cap. VII. sic inquit: Non ilico post comestionem est dormiendum.* FRAN. *Quid hoc monstri est? Auicenna sibiipsi dissidet quantum uideo: secundo enim Canticæ dicit: post cibum est dormiendum immediate accumbendo, donec ad locum digestionis peruenerit cibus assumptus.* ANDR. *Recte tu quidem, nihilominus duobus modis hoc explanare non dubitabo. Primo quidem scias hoc Principis dictum (si recte ex Arabica in Romanam linguam translatũ est) quadam lege intelligi debere: quippe quoniã, quando à somno abstinere omnino non possumus, dicit accumbendo nobis dormitandum: quæ quidem fuit Auerrois sententia. Secundo modo potest hæc contradictio translatorum, aut impressorum errore euenire. Nam si legeris nouum Canticæ textum ab Andrea Belunensi recognitum, qui Arabicæ linguæ fidus fuit interpres, leges profecto, Non est quoque post cibum & comestionem dormiendum: quod unusquisque sanæ mentis credere potest. Hinc*

igitur est, ut pleriq; Auicennā exponentes in aliquibus locis maxi me dubitauerint. Quod uero tu cauillaris neq; saturo, neq; ieiuno dormiendū, canones comprobant. Princeps tertia primi cap. ix. habet, quod super uacuitatem dormire, est malum, quia est deijciēs uirtutem: & super repletionem est malum anteaquam a superiori uentre fiat descēsio, quoniam replet caput uaporibus, & somnus erit cum frequenti reuolutione de latere ad latus. FRANCI. Assentior tibi tātum in presentia, uerum aliàs hoc totum uidero: tu dic hoc primum, quomodo sit corpus somno componendum. ANDR. Bis Auicena quod quæris explanauit tertia primi, septimo capite ac nono. In septimo: Sic oportet præterea ut super dextrum latus dormiat pauxillo tēpore, deinde reuoluatur super sinistrum, & postea reuoluat se super dextrum. Nono uero: Sed quæ ex figuris somni est melior, est ut super dextrū incipiat latus, & deinde ad sinistrum reuoluatur: quod si eius inceptio super uētrem fiat, auxilium fert magnū in digerendo, propterea quod calorem retinet naturalem. FRAN. De die posteaq̄ concoxerit, poterit ne somni tantillum capere? ANDR. Nihil minus: nam Princeps tertia primi: In die quoq; dormire est malum, generat enim ægritudines humectantes, & rheumatismos, & corrumpit colorem, & grauat splenem, laxat neruos, & generat pigritiam, debilitat desiderium, & generat apostemata, & febres. Quo fit ut dies uigilijs, nox quieti sit nata. Nam Paulus Ægineta in præceptis de tuenda ualetudine, capite XCVII dixit: Nocturno autem somno haud alius melior est: siquidem nox suapte natura, tum humore, tum tranquillitate somnum alliciēs, concoctionem perfectam efficit. Et Auerrois in commento Canticæ: Tempus matutinæ refectionis est totum tempus somni. Cornelius Cel. libro primo, nocte dormiendum, die uero uigilandum suadet. FRANC. Huius argumēti nihil reliquum mihi uidetur esse, nisi quæpiam de contingentibus animæ uolueris addere. ANDR. Haud inuitus mi Francisce. Gaudium igitur, angor, iracundia, odium, furor, mœstitia, solicitudo, metus, inuidia, luxuria, auaritia: quæ quidē omnia,

affectus animæ ab autoribus recte dicuntur: ijs etenim cum mortales se intemperantius extulerint, in perniciosos corporis morbos penitus conuertuntur. Nam Galenus primo regiminis sanitatis dixit, oportere medicum qui sanitati mortaliũ studet, pro uirili operam dare, ne mores animi corrumpantur, quibus aditus ægritudinibus corporis pateat: quippe furor, fletus, solicitudo, cæteraq; id genus magis quàm par est, febrium, morborumq; cæterorum sunt principia. Quinetiam Princeps tertia primi (si recte memoria teneo) dicit: Accidẽtia animi horribilia, & motus corporei fortes, digestione fieri prohibent, cum multi proficiscantur ex cruditate morbi. Galenus etiam libro artis medicinalis inscripto huic astipulatur dicens, omnes animi immoderatos affectus, iram, furorem, mœrorẽ, metum, inuidiam, à naturali gradu corpus deijcere. Deinde inferius: omnes animi motus, siue perturbatiões maluerimus dicere, corpus humanum exiccare. FRAN. Sed quid iram dicemus? ANDR. Aristoteles in primo problematum, iram nihil aliud esse ait, nisi accensio sanguinis circa cor. Quinetiam Cicero libro Tusculanarum quæstio. idem ex autoritate Homeri uidetur dicere: quod sic in latinum traduxit.

Corq; meum penitus turgescit tristibus iris:
Cum decore atq; animi me orbatum laude recordor.

Galenus etiam libro de differentijs febrium sic: Ira est æstuatio quædam, & motus uehementior uirtutis ad irascendum pronæ, quæ cordi insidet, cum calescit ipsa substantia. Et in secũdo quoq; de accidenti & morbo: Ira est furor caloris in corde propter motum animæ. Et in quinto: Ira est magnus ac fortißimus motus, & propterea ualde corpus perturbat, & permutat à naturali consistentia. FRAN. Apud Haliab. eandem penè sententiam uidimus, suæ Theor. lib. V. cum dicit: Ira est sanguinis cordis ebullitio, naturalisq; motus caloris, & eius ad exteriora exitus: semel subitoq; ad ulciscendum nocent. Sed heus tu, quidnam inter odiũ, & iram differentiæ esse dicemus? Nam differre ea inter se ex Valerio Maximo didici, qui libro nono cap. iij. memorabilium suorũ

sie: Ira quoq; aut odium in pectoribus humanis magnos fluctus excitant, pro cursu celerior illa nocendi cupidine, hoc autem pertinacius, ac nunquam sine tormento sui uiolentius. ANDREAS. Princeps libro de uiribus cordis sic: Est quidē sciendum, quod ira quando cessat uelociter, non perdurat in imaginatione, seu phantasia formæ nociui, sed citò deletur, & ideo nō causat odium, siue rancorem: odium enim est perseuerantia formæ nociui in imaginatione seu phantasia, & perseuerantia siue imaginationis affectus ad uindictam sumendam ex eo. Dicemus ergo, quod ex odio accenditur ira: quod quidem odium post iram confirmatum rancor appellatur. Quod forsitan rectius nō intellexit Valerius. Ex ira etiā nōnunquam, cum bilis concitatur, melancholicæ oriuntur passiones, sicut Haliab. V. Theo. Nam inquit: Qui omnibus irascūtur ex causis, soliciti fiunt & tristes. FRANCI. Quid autem timor? ANDR. Arist. x. problematum: Timor est infrigidatio exteriorum, & caloris contractio ad partes interiores sub corde. Et trigesima particula eorundem ait: Timor quidem infrigidat manifeste: & manifestant hoc terrefacti, tremunt enim. FRAN. Quid enim noxij in se habet? ANDRE. Galenus V. de acciden. & morb. Timor sanguinem, calorem, ac spiritum reportat ad interiora, scilicet ad suam originem, & ad cor, atq; exteriora corporis infrigidat: & in timore uirtus animæ non confortatur. Et lib. de typo. Timor est terror, qui turbat uirtutem, & debilitat ipsam nō minus alijs causis. FRAN. Inde processit illud Auic. in Cant. dicentis: Timor incitat frigiditatem, qui quandoq; magnificatur in tantum, donec lædat in ultimo. ANDR. At mœror exitiosior. ex quo cōplures sibi necē cōsciuerint, Galeno de accid. & morb. sic asserente: Quibus accidit tristitia frequenter mortui sunt: & hoc pusillanimibus solet euenire: nā eorum anima debilis atq; defecta extinguitur. Princeps etiā decimatertia tertij sic ait: Tristitia est causa corruptionis digestionis. Et Gal. V. de methodo medendi: Tristitia, & iræ, & agoniæ, & solicitudines quolibet modo nocent dissoluentes uirtutem. FRAN. Frons semper igitur

est

est exporgēda, quoad eius fieri potest. ANDR. Modus omniū rerum est optimus: nam non minus nimia lætitia gestiens, (si Ciceroni credimus) quàm mœror exitio est. Princ. iij. primi: Multum gaudium perniciosum, nam ex eo uentriculi cordis sanguine euacuantur. Et Auer. super Cant. Magnum gaudium est ex rebus impinguantibus corpus: quod si magnificetur ualde & contingat, subitò necat, & interficit & maxime ualde pingues. Monumenta literarum, Romaniq; cum primis annales id nos docent: Titus enim Liuius post illam Cannarum cladem memorandā, mulierculas duas, quibus falso nuntiata filiorū mors fuerat, statim sospitibus eisdem uisis, lætitia expirasse memoria prodidit. Animæ igitur affectibus temperandum, teste principe, sic dicente tertia primi cap. iiij. In temperamento morum custodia sanitatis animæ & corporis simul consistit. Haliab. etiā in V. Theoricæ cap. ultimo sic: Gaudium naturalis est exitus caloris corporis ad exteriora, eiusq; diffusio, si quasi paulatim facta fuerit, animam habet confortare, caloremq; naturalem in omni corpore, & humores temperare, & sanguinem caloris naturalis temperantia, & calorem augere, nisi quod quādo semel, subitumq; fit, aliquando interficit naturalis dissolutione caloris. Et Galenus V. de accidenti & morbo: Ex ira nullus unquam mortuus est, ex gaudio autem quamplurimi pusillanimes. FRANCISCVS. Superest ut de inuidia disseramus. ANDREAS. Inuidia nihil aliud esse manifestum est quàm bonis alterius angi: Boni igitur hominis est inuidia omnino abstinere. Luxuriæ etiam tanta est fœditas, ut nihil suprà: quamuis aliquando aliquibus corporibus opem præstare uideatur: nam Cornelius Celsus neq; nimium indulgendum Veneri, neq; nimis abstinendum præcipit: sed nos qui morbosis consulimus, ne sibiipsis, ac fœmellis etiam maxime noceant, hac omnino abstinendum censemus. Nam Galenus Aphorismo. VI. ait: Coitus est fortis causa in generanda podagra. FRANCISCVS. Atqui trigesimo problematum Philosophus: Post Venerem, inquit, plurimi magis læti fiunt. Et Haliab. V. Theoricæ: Si spermatis superfluitas fuit

ducta in uasis coitu non purgatur, nec poterit eam expellere natura, in inguinibus fit & alis simul extensio omniq; in corpore grauitas, sæpeq; suis sperma calefit in uasis, fitq; febris, nonnunquam autem eius ascendunt ad cerebrum uapores, ubi & pessimos generant morbos. Et Haliab. Rod. III. Techni: Superfluitas aggregata in corpore ex spermate quod non egreditur per coitum, obarctatur in corpore, & generantur ex ea ægritudines malæ, & uapores mali, qui ascendentes ad cor, & cerebrum, & stomachum, corrumpunt sanitatem illorum membrorum, & generant ægritudinem. ANDR. Sed hoc totum superfluitatis est retētæ, inde dicit Haliab. superfluitas aggregata. FRAN. Princeps in Canticis, commendauit etiam Venerem iuueni, dicens: Coitus commendatur iuuenibus, quatenus per eum à nocumentis perniciosis liberantur. ANDR. Dixit ergo tantum iuuenibus conuenit, eò quod iuuenes exuberent spermate, sed de superflua uenere ne uerbum quidem ullum fecit, nam prima tertij sic: Quandoq; accidit homini, ut in uasis seminalibus aggregetur sperma plurimum, & corrumpatur, & infrigidetur, & conuertatur ad qualitatem uenenosam, & quia fit hoc pluries iuuenibus, eisdem dixit uenerem convenire, nam cum quis appetit, nō nocet, ut Almansoris IIII. uoluit Rhasis dicens, Viri præterea ac mulieres cum appetunt, coire debēt, quod quidem faciant naturæ nō repugnantes. FRAN. Modo ais, modo negas ueneri indulgendum. Quousq; patiar te isto modo disserentem? Quin tu uno uerbo dic: quid est, quod me præstare uelis? ANDR. Ita faciam. Primū in hac re illud edico tibi, mulierosi corpus in deterius semper labi, teste Conciliatore diff. CXXIII. sic asserente: Coitus superfluitas, & frequentia, omnem prauam corporis acquirit dispositionem. Arist. quoq; IIII. probl. Coēuntes exoluuntur, & infirmiores fiunt. Gal. secundo de spermate, Non solum à serosa humiditate priuari omēs animales particulas accidit ex superfluo coitu, sed & uitali spiritu. Et Princ. XIII. tertij: Coitus est ex rebus magis nocētibus stomacho, & dimissio eius est ex rebus maxime

xime cōferētibus. Arist. etiam quarto probl. Plurimo coitu utentes manifeste in oculis, & anchis patiūtur. Et Princeps tertia tertij cap. V. Multiplicatio coitus est res nocibilior oculo. Et Almāsoris quarto, Qui coitu sæpe utitur, oculorum habet concauitatē. Post repletionem superflua est uenus. Halib. V. Theor. Si cibo homo repletus aut potu coitu utatur, debilitas eius fit corpori, eneruatio neruis, dolor in genibus, uiscerum oppilatio, generanturq; abinde humores grossi. Cuius usus si hoc fiat modo frequens, & assiduus, hydropisis sequitur, asma, & tremor. Nam nihil obstat quod Paulus Aegineta, libro de tuēda ualetudine, post cibum, & ante somnum præcipiat concumbendum, nam nonnullam uult esse inter eos distantiam, qua corpus neq; repletum, neq; uacuum dici possit. Idem etiam uoluit Galenus in arte medicinali, cum dicit. Tempus autem ad coitum opportunum est, cum in excessuum omnium mediocritate corpus fuerit constitutum. Cui assentitur Auicen. XX. tertij dicens: Et oportet etiam ne coitus fiat super repletionem, quia prohibet digestionem & debilitat: neque coëat aliquis cum adest uacuitas, hoc enim est nocibilius, & onerosius naturæ, & magis pernecans calorem innatum. FRAN. Sat habeo: sed dicas quæso, quanta temporis intercapedine inter coitus uti nobis par est, nec ab re te pecunctor, scimus etenim quosdam singulos noctis unius spacio fœmellas singulas iniisse decies, citra noxam. ANDR. Abeant ij, quos attulisti mihi, in malam crucem, cum hac sua intempestiua uenere, nam mihi consilium non placet, aliorum explere luxuriam, mihi dum noceam, cum cre berrimam ægrotationes perniciosæ, senectusq; matura subsequantur. Vnde Cicero, Luxuriosa iuuentus maturam tradit senectutem. Item libro de senectute: Libidinosa etenim, & intemperans adolescentia affectum corpus tradit senectuti. Galenusq; in arte medicinali sic inquit, Venereorum uero, iuxta Epicuri sententiam, nullus est usus salubris, re autem uera confert, si tantum interualli in eorum usu adhibeatur, ut neq; resolutio aliqua sentiatur, & ipse se homo quodāmodo leuior factus melius spirare uideatur.

deatur. Quod caput est tandem sic habeto, nullam capitaliorem, pestem esse, quam corporis insatiabilem uoluptatem. Sed ad curationem morbi Gallici redeamus. Seruatis igitur sex rebus non naturalibus, materia pituitosa digerenda uidetur hoc syrupo, Recipe amaraci, saluiæ, origani, mentæ, absinthij, eupatorij, fumiterræ, baccaris, lauendulæ, calamenti, pulegij, thymi, satureiæ, sticados, singul. m. i. calami aromatici, zedoariæ, dictamni albi, hermodactylorum, hellebori nigri, singulorum ℈. ij. Rheubarbari electi ʒ. ij. spicæ, sequinanti, singulorum ℈. s. ex aqua usq; ad medium decoquantur, inde colentur, addanturq; syrupi de fumoterræ, de sticados, mellis ros. singulorũ ℥. iij. & fiant syrupi Vij. Sunt qui errant, mea quidem sententia, nolentes haurire decoctionem, sed appetentes syrupos ex aquis elaboratis. Quippe maiorẽ decoctionis uim cõperi. Verum ut & illis morem geramus, R. syr. de sticados, oxymellis comp. mellis rosati, sing. ℥. ij. s. aquarum saluiæ, lauendulæ, amaraci, sing. ℥. ix. & fiant syr. Vij. Vel, R. oxymellis simp. syr. de sticados. de prapsio, de absinthio, sing. ℥. ij. s. aquarũ absinthij, prapsij, iuæ, melissæ, & fiant syrupi Vij. Facta digestione, ut ad extrahendã materiam procedamus, Recipe rheubarbari electi ʒ. ij. agarici præparati ʒ. i. aloës hepaticæ lotæ ʒ. i. s. turbit gra. x. hermodactylorũ grana VI. gingiberis grana iiij. spicæ grana iij. hæc simul ex aquæ saluiæ libra macerẽtur per noctẽ, deinde ad mediam concoquantur, postea colentur, & accipiantur decoctionis istius unc. V. uel VI. secundum uirtutem ægrotantis, dulcorenturq; cum uncia oxymellis simp. & fiat potio. Vel sic. R. rheubarbari electi, agarici præparati, turbit albi & gummosi, singul. ʒ. s. spicæ grana tria, gingiberis, hermodactylorũ, singulorũ scrupulum, contundantur hæc omnia leuiter, & infundãtur inde aquæ lauendulæ, uel amaraci ℥. VI. decẽ horarum spacio, inde comprimantur, expreßioni addantur, electuarij lenitiui ʒ. ij. diafiniconis, electuarij indi, singulorum ʒ. ij. s. & fiat potio, additis mellis rosacei ʒ. iiij. Tertius ijs etiã accedit modus. Recipe rheubarbari electi drach. i. squinanti grana V. redigantur hæc in puluerem, cui

addas

addas agarici præparati ℈.ij.turbit grana V gingiberis gra.iij. aloës lotæ ℈.i.elect.lenitiui ʒ.ij.diasiniconis drachmam, & cum saccharo fiat pastillus. Ex quibus primum medicamẽtum ualidius cõperi, quamuis difficilius sua amaritudine hauriatur. FRAN. Quid autem de phlebotomia nobis faciendum uidetur? nunquid ijs etiã adhibebimus, Auicen. testimonio fulti, dicentis, Phlebotomia est euacuatio uniuersalis, quæ multitudinem euacuat humorum, multitudo uero est augmentum humorum super æqualitatẽ ipsorum in uenis. ANDR. Recte tu quidem ex Auicenna, nam subsequitur Vgo de Senis, quod ista euacuatio uniuersalis intelligi debet ex humore, qui continetur cum sanguine in ipsis uenis, & de his locutus est Princeps, quoniam humores extra uenas secus naturam procedentes, potione potius sunt elidendi, Morbus igitur Gallicus à pituita, cum magis in iuncturis, quàm in uenis existat, sanguinis mißio per incisionem uenæ uidetur superuacanea. Dicitur enim phlebotomia euacuatio uniuersalis, quod omnes uniuersaliter educat humores, & neq; aliquem eligat. Pharmacum uero à forma specifica euacuãs eligit illum quẽ sibi propriũ est euacuare. Cum enim pituita sit in mẽbrorum compagibus coaceruata, & indigeat potione, particulariter eligi phlebotomiam penitus relinquam. FRAN. Sententiæ tuæ non accesserim, tametsi sexcẽtos adduxeris autores, quippe in teipsum hæc omnia militant, cum superius totius mali fomitem iecur dixeris. Iecur igitur, cum sit totius sanguinis purioris hospitium, utiliter in his morbis nimirum exhauritur. ANDR Nihil agis, nam hæc omnia minimo (ut aiunt) digito prosternam, nam quod tu dicis recte fieret, si materia calida foret. Nam Rhasis sic VII. Alm. attestatur, Oportet autem cauere quantum possibile est, ne phlebotomia in tempore calidißimo, aut frigidissimo fiat, neque phlebotomentur ij, quorũ stomachus & hepar in frigiditate distemperata existunt. Præterea multos offendimus, qui diutius morbum ignominiæ causa dißimulauerunt, quibus minime sanguis mittendus est. Nam princeps in corporibus, quæ prolixas perpessa sunt

ægri-

ægritudines, cauendum esse à phlebotomia affirmauit. FRAN. Quamuis mea te exagitem sentẽtia, assentior tamen: nam apud Galenum legitur, quod ij qui per totum corpus humorũ multitudine grauantur, minime sanguinis mißionem pati debeant. ANDR. Vtiliter igitur si pustulæ per totum corpus emerserint, sanguinẽ inter cutem pituitosum poteris per cucurbitulas extrahere. Nũc autem ad linimẽta, quæ huic cõferunt morbo. Recipe radicũ ebuli, hederæ, dictamni, gẽtianæ, inulæ, bryoniæ, hermodactylorum, sing. manipulum: contundantur hæc omnia leuiter, & ex uini cretici lib. xij. ad tertiam decoquantur. Inde addantur amaraci, baccaris, camomillæ, absinthij, hypericonis, lauendulæ, origani, thymi, nepitæ, pulegij, calamenti, sing. m. i. s. iterum ferueant ad medium, inde accedat florũ rorismarini, primulæueris, saluiæ, singu. ma. & bulliant leuiter unà paruo temporis interuallo, postmodũ colentur, & prælo expreßis indantur, olei rosacei, camomillini, anethini, hypericonis, costini, singulorum ℥. i. s. olei terebenthini ℥. VI. resinæ pineæ ℥. iij. & bulliant usq; ad perfectam uini consumptionem, denuò addantur cũ tolluntur ab igne, croci ʒ. ij. cinnamomi, calami aromatici, ligni aloës, styracis calamitæ, ladani, benzuin, singulorum drachma, cinnabaris uncia, mercurij extincti unc. VI. sublimati drach. iij. aruinæ porcinæ libra, cæræ quantum sufficiat, & fiat fortiter agitando linimentum. FRAN. Hæc tametsi cõgruant, tamen quidpiam breuius desiderarẽ. AND. Mos gerẽdus est tibi. Igitur R. axungiæ porcinæ colliquatæ lib. i. butyri recentis ℥. VI. olei laurini ℥. iiij. olei uulpini, hypericonis, terebenthini, singulorum ℥. V. styracis liquidi eloti cum aqua camomillæ, & uino cretico ℥. ij. olei de sulphure. ʒ. iiij. cinnabaris ℥. i. s. mercurij extincti ℥. VI. sublimati, ʒ. i. cæræ quantum sufficiat, & fiat unctio. Quod si compendium magis affectas, R. axungiæ colliquatæ libram, unguenti agrippæ. marciatonis, olei laurini, terebenthini, singulorum ℥. iij. mercurij extincti ℥. VI. sublimati ʒ. ij. & fiat in mortario illinimentum: sed istorum primum laudabilius, meo quidem iudicio semper fuerit. FRAN. Memini quosdam

quosdam se dicentes suffitu, laconicoq; tantum sanatos. AND. Quamuis nonnullis id euenerit, multi tamen succubuerunt. Ideoq; nisi cum de ægroto desperatum fuerit, suffitus omnino sunt excludendi, teste Galeno, sic dicente: Aegritudo, quæ non habet nisi unam uiam ad curandũ, uelit nolit infirmus, oportet quod per eam transeat. Et primo Aphor. Hippocrates: Extremis morbis, extrema exquisite remedia optima sunt. Quamuis nõ negauerim suffitus me tetasse successu laudabili, in hominib. uidelicet athleticis: qui quidem suffitus fuerint huiusmodi: R. cinnabaris unc. iij. myrrhæ, thuris, sing. unciam, aloës hepaticæ, sandarachæ, styracis calamitæ, benzuin, sing. drach. iij. misce, & fiat puluis crassior. Item alioquin R. cinnabaris unc. iij. myrrhæ, thuris, aloës, ladani, sing. unc. i. contundantur in puluerem, & cum styrace liquido subigantur, inde fiant trochisci iuglandis magnitudine, qui singuli suo tempore sigillatim prunis subditi colliquescant. Item R. cinnabaris ℥. ij. s. auripigmenti, cadmiæ argenteæ, sing. ʒ. iij. thuris, aloës, myrrhæ, styracis calamitæ, ladani, singulorũ ℥. misceãtur hæc omnia, & in puluerem crassum redigantur: erit enim hoc alijs potẽtius. Etsi superius in athleticis tantum hoc fieri debere affirmauimus, accidit mihi tamen aliquando hoc fecisse felici successu etiam in corporibus delicatis, & debilibus: & fuit eiusmodi: R. cinnabaris unc. ij. auripigmenti drach. ij. dictamni albi, tormentillæ, gẽtianæ, ben albi, & rubei, angelicæ, singulorum drach. iiij. sem. citri, sem. acetosæ, sem. ocimi, doronici, singu. drach. ij. cinnamomi, gariofilorum, calami aromatici, croci, singul. scrup. ij. thuris, sandaracæ, styracis calamitæ, benzuin, singulorum drach. s. aloës, drach. iiij. redigantur hæc omnia in puluerem, uel cum theriaca formentur trochisci. Posteaquam male se habẽtes perpurgati fuerint, cubiculo claudantur, & sub conopæo nudi carbonibus accensis incumbentes altius sedeant: quos semuncia pulueris prædicti, siue unius trochisci fumus, nisi uis ægroti difficilius patiatur, per horam torqueat: nec satis decidi potest, quoties id tentandum: ideo non alio mehercule pacto, quàm si eundem inunxeris, id obseruare po-

seris

teris. FRAN. Quid si anima defecerit? poterit ne æger è corꝫ nopæo tantillum caput educere? ANDR. Recte quidem, moꝫ do ne sæpius id fiat. Sed pergamus quà cœpimus. Quoties suffitus per diem sit tentandus, corporis habitus, anni tempus, ætas decursa, sexusq; poterunt nos edocere. Sed ut fortius hoc ferant, initio cataplasma, quod superius enucleauimus, est applicandum cordi, horáq; ante suffitum oua bina recentia sorbeant affecti, aut coꝫ chlear unum syrupi de corticibus citri liguriant, aut trochiscum confectionis eiusmodi uorent. R. pulueris electuarij Conciliatoꝫ ris, pulueris diamusci dulcis, diamargaritonis, singulorum scrup. ij. inde cum aqua melissæ, & saccharo fiant cum igne trochisci. Euenit etiam plerunq; ut tam suffitu, quàm unctionibus utentium bucca exulceretur, quibus ea poteris applicare remedia, quæ suꝫ perius diximus: quamuis hoc addere non alienum putauerimus. R. rad. prunelorum syluestrium ma. ij. cymarum rubi, rosarum, myrtillorum, sumach, caudæ equinæ, sorbariæ, pilosellæ, gariofiꝫ latæ, millefolij, triniratis, foliorum oleastri, ordei, balaustiarum, sing. manipulum, ireos, rubiæ fullonum, consolidæ utriusq;, centaureæ maioris, sing. drach. iij. myrobalanorum citrinorum, conorũ cupreßi, singul. unciam. Contundenda leuiter contundantur, & bulliant ex libris x. aquæ ferrariorum fabrorum, uini granatoꝫ rum, succi cotoneorum, aquæ plantaginis singul. libra, ad medium concoquantur, inde addantur cum iam penè concoxerint, alumiꝫ nis rochæ unc. ij. nitri drach. ij. diamoronis, mellis rosacei, singul. unc. iiij. licij unc. ij. hæc colentur, inde expressum seruetur in uase uitreo, ex quo subinde sibi colluat os affectus. Verũenimuero pleꝫ rosq; uidimus ægrotantes, quibus os totum adeò deprauatum Emꝫ pericorum incuria erat, ut cancri speciem acceßisse unusquisq; saꝫ næ mentis dixerit: illis etenim quamuis superior gargarissatio cõꝫ sentanea fuerit, hoc tamen conducibilius arbitramur. R. decoctioꝫ nis prædictæ lib. iij. unguenti ægyptij ℥. ij. s. dissoluanturq; simul, inde frequentius os colluatur. At si gingiuarum accesserit exulꝫ ceratio, unguento tanto prius ægyptio perungantur eædem, munꝫ

dificat

dificat enim cumprimis, & ut sæpius experientia comperi, redundantem malitiam reprimit. Quod si materiæ superfluitas medicamentis superius enarratis, haud facile cesserit, cucurbitulis, clysteribus, lotionibus, frictionibus, fibulis non parum doloris ingerentibus, & cæteris id genus est ab ore diuertenda malitia. FR. Post oris exulcerationem accedunt dentibus gingiuarum mira discidia, ut ij parum à casu abesse uideantur. Adde spectaculum, quod etiam sputorũ fœditate contuentibus nauseam commouent, ut non immeritò tale spectaculum fugiant omnes. ANDR. Ita est: tunc hoc puluere non erit eis absurdũ succurrere. Recipe squillæ assatæ, pulueris leuißimi testacei, cornu ceruini usti, oßis sæpiæ, oßium dactylorum combustorum, consolidæ utriusq;, rosarũ, sumach, sing. drac. cinnami, thuris, masticis, sandarachæ, sing. drac. i. s. aluminis exusti scrup. ij. corallorũ rubeorũ, & alborũ, sing. drac. iiij. musci grana VI. Omnia redigantur in puluerẽ, ex quo frequentius cum gingiuæ, tum dentes fricentur. Superfluum fuerit de reliquis disserere, de quibus satis dictum superius.

De morbo Gallico melancholico.

A pituitoso ad melancholicum nunc igitur deflectat oratio: quamobrem tibi persuadeas uelim, malum hoc atra bili commixtum, modo supercilia, modo craneum, necnon brachia pernásue, tuberibus durißimis, ab apostematibus, quæ Græci scirrhos appellant, non dißimilibus, infestare: quinetiam per totum corpus emergunt liuentes pustulæ uerrucarum speciem repræsentantes. Sinistrum tempus per noctem male habet, inde uigiliæ, color plumbeus, inflammatio thoracis, debilitas stomachi, splenis grauitas, aut dolor, aut durities urget: urina fertur alba, plumbea, siue subruffa, tendens ad nigrum colorem: uena brachij exilis, & tardior: nigra excrementa deijciuntur: excreatio plenior: ructus sunt accidi: crura uarices, tumor pedes inuadunt, ut elephãtiacos referant: quibus eadẽ ferè confert uiuendi formula, quam superius, cum de pituitoso dissereremus, explicauimus: ut tamen non sit alienum, quæ sequantur annectere.

Si perspexeris igitur à fece sanguinis in melancholicum uersi hoc fieri, sinistræ manus uenam, quam saluatellam recentiores appellant, siue uaricum, siue quam saphenam uocant, rectè scindes. Prodest etiam sanguisugarum ad ora uenarum, quas hæmorrhoidas Græci uocant, applicatio. Quod quidem si à biliosa adustione pendere uideatur, sanguinis mißio penitus fugienda decernitur. Cucurbitulæ etiam cum balneo, quando est error sanguinis craßioris, conuenire possent: quanquam Princeps quarta primi dixerit, Cucurbitularum quidem iuuamentum in corporibus grossum habentibus sanguinem est paruum, quoniam ex istis nō extrahitur sanguis sicut oportet: imò qui ex eo uehemēter est subtilis: & hoc accidit quia resoluuntur spiritus illius membri, & sic calorem naturalem debilitando, resoluendo etiam de humido substantifico, membra debilitant. Huic obstat sententiæ Haliabbas, cum nono Practicæ capite VIII. cucurbitulas melancholiæ conferre testetur. Hæc quidem ratio bifariam distrahitur, quippe & sine scarificatione capitis humores deriuando, cucurbitulæ melancholiæ conferre possunt, & ex balneo cutis incisione, subtiliatum sanguinem, qui prius fuerat craßior, rectè exhauriunt, cum ægritudines melancholicæ per totum ferè corpus uersantur. Vnde Germani ganeis confecti, proptereaq; uaricosi, ac elephantiaci, hypocaustis inclusi, quibus sanguis craßior plerunq; subtilior fit, ijs utiliter curantur. Quo fit, ut ex balneo non negauerim, melancholicis potißimum, (si tamen purgatis corporibus id fiet) scarificata prius cute, cucurbitulas. Optime sic ergo eos purgabimus. Recipe epithymi cretensis, foliculorum senæ, capillorum Veneris, florum boraginis, buglossæ, uiolarum, rorismarini, melissæ, singulorum manipulum, radicum centaureæ maioris, polypodij, rheubarbari, sing. drach. i. succi scabiosæ uncias iiij. radices contundantur, & ex aqua ad mediam decoctæ diligenter exprimantur, instillentur inde syrup. epithymi & fumiterræ quantum sat est, fiantq; syrupi V. aut septem. Vel, R. syrupi de fumoterræ, mellis rosacei, de lupulis, de epithymo, singulorum ℥. iij. aquarum fumiterræ buglossæ lu

ſæ,lupulorum,meliſſæ,ſingul. quantum ſufficiat, & fiant ſyrupi v.uel ſeptem. Quinetiam R. ſyrupi intybi compoſiti, de epithymo, de fumoterræ, ſingulorum ℥.ij.s. aquarum fumiterræ, capill. Veneris, bugloſſæ, lupulorum, meliſſæ, ſingulorum ℥.iiij. & fiant ſyrupi numero, v. FRAN. Recte tu quidem, uerum quod magis concupiſcit animus meus, id retices. ANDR. An dicis ſyrupum, quo plerunque ſine ullis unctionibus, aut alijs eiuſmodi medicamentis ad ſanitatem perduximus quoſdam male affectos? FRAN. Iſtum ipſum. ANDR. Quamuis in gurguſtio cordis mei delituerit hactenus, ut ita dicam, te tamen iubente protrahatur in lucem: nihil etenim meum tibi reconditum fuerit unquam. Viuẽtibus igitur adhuc anguibus, poſteaquã extremitates utrinq; quatuor digitos menſura à cætero corpore gladio ſecueris: permittes totum ſanguinem defluere, mundatas inde carnes, lauatasq́; ter in aceto, tum liquore bugloſſæ, citrariæq́;, ſuſcipies theriacæ optimæ unc. viij. ſucci fumiterræ, lupulorum, intyborum, bugloſſæ, ſingulorum lib. ij. polypodij recẽtis, corticum citri, ſingul. unc. ij. aloës hepaticæ unc. v. hæc omnia ex uitreo uaſe, per Balneum mariæ, in cuius fundo quantitas harenæ reſideat, ſubdito uapore ignis, in aquas puriſſimas rediges, quarum tres uncias æger, addita uncia ſyrupi de corticibus citri, uel de epithymo, quotidie diluculo ſumat. Iis ſyrupis a xl. die multos (ut prædiximus) deo duce curauimus. Eſt etiam, quod imprudens ſilentio penè præterieram, non prætermittendum, quo minus æger ſeptimo quoq; die catapotia uoret hellebori: quæ conſtabunt inferius, cum purgationes humoris melancholici te docuero. Rec. igitur myrob. indorum drach. ij. florum bugloſſæ, epithymi, ſingulorum manipulum, polypodij recentis ſemunciam, contundantur hæc prius deinde ex ſero caprino decem horarum ſpacio macerẽtur: ſedulò expreſſis omnibus, addãtur expreſſioni cõfectionis Hamech, drach. iiij. diacatholiconis, diaſenæ, ſingul. drach. ij. ſucci fumiterræ unc. i. ſyrupi de epithymo unc. v. fiat potio. Secundo modo R. electuarij lenitiui, conf. Hamech, ſingulorum drac. iij. pulueris ſenæ

drachmam, succi fumiterræ unciam, syrupi de buglossa unc.v.ex aqua fumiterræ fiat potio. Vel R. myrobalanorum indorum drach.i.s. epithymi Cretensis, rheubarbari sing. drachmam, contundantur hæc leuiter, deinde die nocteq; in aqua fumiterræ, buglossæ macerentur, exprimantur, expreßioni addas electuarij lenitiui, diacatholiconis, singul. drach.ij. confect. Hamech. drach. iij. elect. indi drachmam, syrupi de epithymo unciam hinc fiat potio. Nunc quoniam satis de potionibus est dictum, superest ut de catapotijs agamus quæ superius tibi pollicitus sum. R. igitur radicum nigri ueratri recentis drach.iij. dauci, anisorum, piperis, singul. drachmam, florum buglossæ drach.s. musci gra.vi. epithymi scrup.ij. contundantur hæc omnia leuiter, inde diem noctemq;, ex uini cretici lib.v. macerata, potenter exprimantur. Huius expreßionis ℥.iij. pulueris pilularum fumiterræ, cochiarum, aurearum singul. drach.ij.s. suscipias, subagitesq;, inde permittas exiccari, porrò siccas & iterum in puluerem redactas: ex eodem uino cretico macerabis, ut suprà, & hoc quater. Catapotia autē eiusmodi sigillatim sumēda sunt drachmæ pondere. Quinetiam potest ingeri catapotium, qđ ex præcipitato conflatur. FRAN. Quidnam hoc uerbi est? ANDR. Est quidam puluis mercurio conflatus hoc pacto. R. aquæ, qua aurum ab argento diuiditur, lib.iiij. argenti uiui lib.i.s. hæc uase uitreo: ore angusto, collo obtorto, undiq; argilla præmunito, quod ab altero recipiatur, imponantur, compages inde uasorum luto figulino sedulo obturentur, ad hæc subdatur ignis ex carbonibus conflatus, ut semper ingrauescat, eousq; quo tota defluxerit aqua. Post hæc phialam frangas, in cuius fundo residentem placentulam rubeam, leuiter extrahens, quod album inhæserit proijcias, rubeum uero in puluerem redigas. Verumenimuero quoniam ex puluere isto plurimæ possent contingere noxæ assumentibus ipsum, nisi prius debita fieret præparatio, R. ℥.ij. prædicti pulueris: & macerentur per noctem in aqua plantaginis: & acetosæ, singularum unc.ij. inde summo mane aquas exhauriens, & nouas superinfundens, ad ignem

ad ignem in uase æneo, siue testaceo collodes, feruẽtes ferrea uel lignea spatula non cesses agitare, quousq; in puluerem non difficulter omnia redigantur, ex quo poteris cum libuerit in morbum Gallicum tam pituitosum, quàm melancholicum, catapotium tale componere. Recipe elect. Conciliatoris scrup. s. margaritarum, hyacinthorum, singulorum gran. v. pulueris præcipitati grana v. pulueris diamusci, diamargaritonis, sing. scrup. s. & fient catapotia quinq; numero, quæ hora ante diluculum sumantur, inde lecto se contineat æger horas quinq;, breui mihi crede Gallici dolores hoc catapotio elidentur. Pituita etiam & atra bilis uomitu, necnon alui deiectione euanescent. Ad hæc sunt plurima morborum genera quæ curauimus tali puluere: nam non solum saniem carnemq; putridam delet aspersus, uerumetiam non difficulter ulcera ad cicatricem deducit: pestilentiam etiam pauxillo theriaces addito, succoq; tunecis herbæ, quam Cardum benedictum uocant, siue electuario de gemmis, ante eius confirmationem mirum in modum fugat. Multos etiam lymphaticos, melancholicos úe, quos à cacodæmonibus incursari uulgò credebant, eodem curauimus. Quid pluribus immoror? Quartana confectos sacchado buglossato siue theriaca, mithridate úe additis, facta digestione aliqua, hora ante accessionem, quinq; uel septem granorum põdere, pro ætate, & ui corporis affecti, hoc puluere liberauimus. Quinetiam ualet coli, & iliorũ doloribus adhibitus, nam quosdam stercus per os eijcientes sanauimus, Pauli Aeginetæ monimentis innixi, qui ait: Aliqui quidem medicorum argentum uiuum extinctum dederunt in ileo. Quam quidem autoritatem Princeps ij. Cant. cap. de argento uiuo annotauit. Fascino idem aduersatur: pluribus ad hæc uirtutibus est insignis, quas cum plus ocij nactus fuero, tibi sigillatim connumerabo: fortasse tunc iucundissimum fuerit etiam explicare, quonam pacto puluere cum auro, uiuoq; argento, sine aqua superius explanata possis conficere: nũc quoniam tempus urget, unctiones uirium maximarum disseram. Recipe fumiterræ recentis manipul. iiij. radicis ebuli buglossæ, me-

lissæ, sing. m. ij. terantur omnia cum libris duabus aruinæ porcinæ, ℥. x. butyri recentis additis: inde in uase figulino uitreato loco uliginoso dies quindecim reseruentur, ut cõputrescant: inde liquefiant igne subdito: demũ liquefacta colabis omnia ex linteolo: postmodum R. *olei rosacei, camomillini, terebenthini, singul. ℥. ij. styracis liquidi, ex aqua fumiterræ eloti ℥. iij. lithargyri argentei ℥. v. resinæ albæ ℥. iij. mercurij extincti ℥. vij. sublimati ʒ. iiij. & fiat ex mortario unguentum.* Vel R. *radicis hellebori nigri recentiũ libram, hellebori albi unc. iij. radicis arthanitæ unc. vij. contundantur cum axungia & butyro, & ut suprà deniq; omnia fiant.* Inde *accipe huius adipis libram, olei rosacei, capparis, terebenthini, singu. unc. i. s. sulphurei drach. iiij. bellebori nigri redacti in puluerẽ drac. iij. lithargyri aurei unc. iiij. styracis calamitæ liquidi ex succo fumiterræ loti, ladani, singul. unc. i. s. resinæ pineæ unc. iij. mercurij extincti unc. viij. sublimati dra. iiij. inde fiat ut suprà.* Vel R. *quatuor aut quinq; nigros angues excoriatos, euisceratosq;, decisis utrinq; extremitatibus, minutim concisos, quos uas uitreum oris angusti capiat, quod postea obturato ore ponas in caldario aqua refertum, hoc sinas diem noctemq; feruere, postmodum repertum liquorẽ colabis: extractum qui fluxerit commisce libris. ij. illius adipis confecti ex radicibus hellebori, & arthanitæ, addas mercurij extincti unc. viij. cinnabaris unciam, sublimati drac. iiij. theriaces unc. vi. & fiat ut suprà. Seruabis hoc diligẽtissime: maioris etenim ponderis est, quàm tu fortasse reris. Propterea consentaneum omnino fuerit olei sulphurati, cum aqua melissæ. non nihil ægrum diluculo bibere: quippe quoniam, ut superius explicatum fuit, magnum ex eo percipitur iuuamentum.* FRAN. *Nimirum uolo ne oleum hoc, quod tantopere collaudasti, intactum relinquas: in hoc etenim in præsentia mihi sunt omnia.* ANDR. *Tibi nihil inuitus dixerim. Vitreum igitur uas tintinabulo (campanam hodie appellant) non absimile, illitum figulari luto, à terra unius cubiti mensura, æneo uel ferreo filo suspendes, sub quo metretam uitream maioris circunferentiæ, cuius medio inuersus*

fuerit cyathus, ſtatues. Porrò cyathi fundus ferream bracteam digitorum quatuor latitudinis ex igne cãdentem ſuſtineat, ex qua ſulphur accendatur. Hoc dum comburitur recentius ſuperaddatur: inde fiet, ut ex fumo aſcendente ſuſpenſum uas breui temporis interuallo guttatim in inferiorem paropſidẽ diſtillet oleum, quod diligenter collectum, uitrea conſeruabis ampulla: nam plurimi ſemper apud me ponderis fuit: nec mehercule iniuria, quippe non ſolum confert huic morbo, ſed hauſtum per hebdomadam, ſtomachi, inteſtinorumq; torminibus ex materia uentoſa frigidiori ue prouenientibus medetur, ſplenis uitia corrigit, uuluæ, urinæq; difficultatibus ſuccurrit ex aqua tamariſci, uel capil. Veneris quantitatis guttarum ſex. Quinetiam tres uel quatuor guttæ ex aqua abſinthij, lumbricos fugat. Item contra ſcabiem, impetiginem, lichenam, ſtrumasq; illinitum ualet. Doloribus quidem podagricis frigidis mirum in modum fert opem. Preterea male curatis ex morbo Gallico, ad extrahẽdum uirus huiuſmodi potum ut dicimus plurimum prodeſt. Nunc autem mercurij, quem uiuum argentum dicunt, uires tibi paucis abſoluam. Auicenna ſecundo Can. frigidũ & humidum eſſe dixit in ſecundo gradu. Paulus uero Aegineta calidum & ſiccum aſſerit in quarto. Verum nos cum Gebere, qui de rebus metallicis optime conſcripſit, dicemus mercurium humidum & frigidum palàm caliditatem ſiccitatemq; clandeſtinam in ſe habere. Probatur hoc ab eodem Gebere cap. de eſſentia mercurij, cum dicit: In argento uiuo ſimiliter neceſſe eſt ſuperflua demi, habet enim corruptionis cauſam terream. & aduſtibilem. Item libro ſecundo cap. de cōagulatiõe mercurij: Habet ſimiliter ſulphuris partes naturaliter ſibi mixtas, quas remouere per artificium non eſt poſſibile. Quam quidem ſententiam nobilis etiam Arnaldus agnouit, libro qui dicitur Roſarius philoſophorum, dicens: Manifeſtum eſt igitur quod argentum uiuum continet in ſe ſulphur ſuum bonum fixum, ex quo coagulatur in aurum & argentum, ſecundum diuerſum diſponendi modum. Et Ariſt. in Meteoris: Argentum uiuum eſt aqua, quæ admiſcetur cum terra nimis

subtili sulphurea admixtione forti, donec non quiescat in superficie plana, & hoc est ex siccitate magna quæ inest illi, & ideo non adhæret tangēti. Quibus omnibus satis constat, terram talē, siue sulphur, esse calidæ & siccæ complexionis. Cognoscitur etiā hoc sua dissolutione, incisione, penetratione, atq; corrosione, quæ quidem omnia caliditatem & siccitatem maximam ostendunt. Nā de eo Dioscorides proprio capite sic autumat: Virtus, inquit, argenti uiui est homicidialis corrodendo intestina. Et Aggregator: Argentum uiuum corrodit omnia cui obuiat ex membris intrinsecis. Quod autem sit frigidum, & humidum, licet per Auicennam comprobari possit, apparet hoc etiam experimento. Cognoscitur in primis mira eius frigiditas per tactum eius, deinde per operationes, quibus agit in humano corpore: nam nō legitime extinctus maxime repercutit, ac neruis, ut Auicenna asseruit, dum tremorem, stuporem, conuulsionem atque paralysim causat, magnum affert discrimē: quæ quidem omnia à frigiditate maxima, quæ inest illi, eueniunt. Humiditatem uero eius ostendunt superiores autoritates cum dicant, quod est aqua uiscosa. Nam & hoc non sufficeret, nisi quotidie ipsum uideremus ossa corrumpere, carnemq; & neruos putrefacere, eorum scilicet ægrotantium quibus Empericus aliquis mercurium ipsum inunxit. FRAN. Hanc quidē sententiam aliqui minime comprobant, & putrefactionem non tantū mercurio, uerum totum morbi uenenositati tribuūt. ANDR. Falsa quidem ratio ista mihi uidetur. Nam si mulieres inspexeris, quæ ex eo pigmenta conficiunt, ut pulchriores hominibus appareant, eis quidem dentes ferè omnes tum cariosos, tum denique putrescentes inuenies. Concordia tamen hac Geberis autoritate inter discrepantes est de mercurio imponenda. Inquit enim ipse: Argētum uiuum manifestum est, quod mercurius appellatur: antiquorum usu est aqua uiscosa, substantiæ subtilis, albæ, tinctæ, per calorem temperatissimum: unita tali unione per minima, quousq; humidū contemperetur à sicco, & siccum æqualiter ab humido, & quousq; calidum contemperetur à frigido, & frigidum æqualiter

liter

liter à calido. Galenus tamen in viij. simpliciũ sibi nil de eo cogni-tum fuisse testatur, non alia mehercule de causa, nisi quod tanta in eo dissidia sibi comperta erat, ut non facile quid potissimum de eo scriberet inueniret. Inde sapientes Mercurio planetarum instabilissimo, propter uariam ipsius ostentationem, instabilemque, compararunt. Vnde recte Plato: Dotauit res natura proprietatibus, omnino enim quodlibet secundum quod mouetur à specie sua, agit quod propriũ est: utiq; enim nullius rei est actio propria, nisi quã species regulat. Verum hoc totum certificare (Mesue sententia) non est medici, sed illius qui se altius agit. FRAN. Sat habeo, uerum quid ita in Mercurium omnes medicinæ professores ueluti coniurati styli acerbitatem distrinxerunt? ANDR. Nihil dictu facilius est: hunc nanq; doctores compertis noxijs uiribus, de quibus superius, meritò uidentur abdicasse: quamuis re uera sit innocens, modo recte extinguatur: nam qua superbiunt circunforanei, ac pleriq; alij, non extinctionem, sed occultationem recte dixeris: quippe cum horum unguentum, in quo erit admixtum mercurij nõnihil ex uase lento liquefeceris igne, in fundo coeuntem mercurium liquidò deprehẽdes. Inde fit, ut si quis unguẽto tali fuerit imbutus, ad interiora progressus rursus coeat: nã naturalis calor facile in priorem uiuacitatem ipsum restituit: quo fit, ut praua corporibus accidentia eueniant. FRAN. At uide quàm insolenter se iactitent isti pharmacopolæ, quanto molimine circunferantur: diceres in his sitam mortalium sanitatem: quorum inscitiã nuper chirurgus quidam summus meus aperuit: testatus est enim ex cruris osse corrupto, pumulionis cuiusdam, qui decies à diuersis Empericis inunctus fuerat, argentum uiuum non semel emanasse. ANDR. Hoc mihi nouum non est, nam & operanti mihi sæpius accidit. FRAN. Quonam igitur pacto extinguitur? ANDR. Quãuis satis superius quod petis insinuasse me tibi crediderim, tamen non erit commodum, hæc eadem uel uberius explicare. Tantum igitur tibi persuadeas uelim, ueram mercurij extinctionem non aliunde pendere, præterquam à præcipi-

tatione, hac etenim uia frigiditatis & humiditatis fit expers, quarum causa, quas superius diximus ægritudines procedunt, nec fieri potest ut præcipitatione mortuus semel mercurius reuiuiscat. Hac etenim arte frigiditate & humiditate priuatus, in calcẽ rubicundißimum uertitur. Ideo dicebat Rhasis Almansoris v. Argentum uiuum quando extinguitur ardens est & corrosiuum, & tale est cum præcipitatur, nam male olentia ulcera corrodit & mundificat sine dolore: quod si alioquin extinguatur, idem nõ efficit, sed potius repercutit. FRAN. *Quid ergo? cum argenti uiui extincti memineris, utiq; de præcipitato intellgi uis.* AND. *Etenim, nõ enim repercutere morbos ad interiora melior, sed omnino purgationibus prius diducere, tum unguento mundare. Verum dum istis immoror, cataplasma sparadrappum imprudẽs præterieram, quod brachijs & tibijs decem diebus applicatum, sine ullis unctionibus morbum Gallicum delet.* FRAN. *Expecto quid hoc sibi uelit.* ANDR. *Recipe igitur emplastri de pelle arietina, quod inguinariæ herniæ doctores applicari præcipiunt, unc. iiij. emplastri triapharmaci ad ignem confecti: diachilonis maioris, singulorum unc. vi. resinæ pineæ unc. ij. liquefiãt hæc ad ignem, & cum infrigidari cœperint, mercurij extincti unc. v. cinnabaris unc. ij. sublimati unc. iij. addantur, & longo temporis interuallo spatula citra ignem cõmisceantur, & (ut mos est) ex linteolis fiat (ut ita dicã) sparadrappum: hoc tibijs à genu, brachijs uero à cubitu, donec signa remotionis aduenerint, applicetur.*

De morbo Gallico à quocunq; humore contracto.

FRAN. *Et si diffusius hucusq; de huiusmodi morbo unicuiq; humorum admixto disseruisti, uellem tamen ut potum illum, quem tibi secretum adscribis, quo quidem etiam unumquenq; morbum Gallicum recenter contractum fugas, mihi propalare digneris. Hoc te tamen ægre ferre non permittas, cum ego tibi non solum corpus ipsum: uerum & uitam iandudum dicauerim.* ANDR. *Decreueram omnino mi Francisce nemini secretum hoc unquam aperire: tibi tamen uirtutum tuarum munere, etiam maiora dicere non*

re non dubitabo. Cum igitur aliquem ab eiusmodi morbi iaculis recenter uulneratum offenderis, ipsum eiusmodi pharmacum quadraginta dies absorbere iubebis. Assumitur enim calidum in aurora, pondere sex unciarum pro uice. R. igitur myrobalanorum emblicorum, belliricorum, indorum, singulorum unciam, florum boraginis, buglossæ radicis, ipsarum florum uiolarum, cicoreæ, camomillæ, sing. manipulum, succorum fumiterræ, boraginis, endiuiæ, buglossæ, lupulorum, singul. unc. iij. succi pomorum dulcium unc. viij. uuæ thyminiæ, iuiubarum, prunorum sebesten, sing. drach. x. liquiritiæ mūdæ unc. ij. polypodij quercini, sticados rad. acori, singu. manip. i. s. seminis fœniculi dulcis drach. iij. scolopendriæ, capillorum Veneris, cellitrici, polytrici. sing. manipulum, foliculorum senæ, epithymi, fumiterræ, singul. unc. s. agariciboni drach. xviij. hellebori nigri drach. xiiij. aquarum intybi, cap. Veneris, fumiterræ, buglossæ. sing. lib. iij. uini granatorum lib. s. radicum inulæ, hæderæ, fœniculi, apij, cicoreæ, sing. unc. i. s. chamepityos, sticados, chamedryos, sing. unciam, squinanti drac. ij. eupatorij drach. iij. rheubarbari drac. iiij. addita aqua pluuiali quantum sufficiat, arte & igne bulliant omnia, postmodum linteolo spißiori colentur, præloq; exprimantur, & addito sacchαro quantum sufficit, fiat potus longus. Vnaquaq; tamen decimo die dum pharmacum hoc assumpserit æger, accipiat ad materiam expellendam unc. s. istius conf. R. turbit, hermodactylorum, rutæ agrestis, sing. drac. iij. diagridij drac. iiij. gariof. gingiberis, cinnamomi, sing. drach. s. piperis gra. ij. squinanti spicæ, epithymi, salis gemmæ, singul. drach. s. sandalorum citrinorum, alb. rub. crocei, singul. scrup. i. mannæ electæ unc. s. rheubarbari, drach. ij. zedoariæ scrupu. ij. sacchari unc. viij. & cum aqua buglossæ ad ignem fiant trochisci. Scias enim pro certo, multos hoc remedio fuisse sanatos. Reliqua uero superius explicauimus.

De curatione morbi Gallici per lignum Indicum.

SEd quoniam quemadmodum medelæ ducerentur ab extincto mercurio, atq; ab omni genere pharmacorum, satis explica-

tum arbitror uerbis superioribus, sequitur ut hæc ligni Indici medicamenta persequar, quæ pertinent ad nouos medicos, quibus utuntur homines nunc potißimum, se tutius curari sic arbitrātes. Lignum igitur quod alij Indum, alij uero Guaiacum nominant: ex Taprobana, America, Indiaq; petitum nostratibus medicis interuallo locorum minus compertum est. Quidam putarunt Auicennam secundo Canonis in dictione caron. hoc lignum rememorare, dicentem, Caron est lignum Indum, cuius allatio ad terram nostram multiplicatur, & est magni iuuamenti in negocio fracturæ, torsionis, & dislocationis, non ab re fortasse. nam Princeps ex Arabia genti Indorum propior erat. Quamuis Romæ, mihi sub Hadriano VI. Pontifice Max. degenti, fratres ab India cucullati exulceratarum tibiarum remedium quærenti affirmarint iureiurando lignum duodecim cubitorum altitudinem explere, crassitudine ulnarum duarum, folia plantagini non dißimilia. corticem cum nigrum, tum subcineritium, flores luteos, fructus rotundos, acidos, quorum species oliuæ figuram redderet, habere. Prætere amorbum Gallico similem, medicos illius oræ discutere uiridi ligno, ex quo, quod nigrum corticem gereret: palmum haberet. Nos quoniam uiridi caremus, cariosum dimittentes, id eligimus, quod aquæ non innatet, propinquius radicibus. Medicis ualentius compertum est, quod in superficie sandalorum citrinorum colorem medio nigrescente referat. Iidem croceum debilius admodum, fœminis & pueris reseruant, cuius naturam uimq; cum nemo satis recte descripserit, ad unguem cognoscere quis potest? quamuis ab usu caliditatem, siccitatemq;, manifestò deprehenderimus, cum eius decoctum bibentium, guttur & stomachus patiantur incendium. Superioribus etiam diebus siccioris habitudinis homines uidi morbo Gallico laborantes, ligni potatione cum ethicam febriculam: tum tabem incurrisse. Resinæ præterea gummi non absimile ab eo in igne proiecto, flammis obnoxium, emanare uidetur, necnon decoctio prima eius pinguis, & crassa colorem lactis referens, magnum corpori nutrimentum præstat, unde

bibentes quamuis inedia torqueantur, rarius fame uexantur. Postremo per euaporationem ab eo non modicum manat oleum. Cum sit igitur omnibus persuasum, resinas omnes, oleumq; fundentes arbores caliditatis & siccitatis esse non expertes, idem de hac arbore possumus assignare. At hoc (utcunque sit) non laboro modo, nam à proprietate (ut asseruimus) in eiusmodi morbo uidetur agere. Noui enim medicum quendam, dicentem ægrotos potius medicinæ inediæ, quàm ligno sanitatem receptam referre debere. Qui tamen frustratus est, cum quercus decoctionem eadem inedia nullo successu cuidam dedisset. FRAN. Diebus istis, sicut iam prius, non uidetur huiusmodi lignum male habentibus conferre, nam pleriq; eius decoctum assumentes: non sanantur. ANDR. Euenit hoc exhibentium incuria: nam ferè omnes, ut male affecti inediam arduam abhorrentes decocto hoc perfruantur, quotidie carnes: citra canones eis exhibent. Per uerso igitur ordine ruunt omnia. FRAN. Ex eo olei conficiendi rationem, quam iandudum pollicitus es, expecto. AND. Hoc igitur ligno tesseratim conciso, nouum fictile refertum uas, operculo testaceo punctim pertuso obturetur: quod diligenter argilla circunlitũ excipiat altera testa uacua, terra defossa ad os usq;, superiori desuper incumbente luto cõglutinata, ut per operculum flammarũ ui circumcirca æstuante, in uacuam quatuor aut quinq; horarum spacio defluat oleum, & posteaquam deferbuerint, aperiens, offendes obrutam refertam aqua oleo innatante: quo si papulas, exulcerationes, tubera, compagum & neruorum doloribus inunxeris, iuuamentum non modicum præstabis. Aqua uero oleo subsidens, diluculo, uespereq; pota loco decoctionis unciarum quatuor ponderis, quatuor horis ante cibum, mirum in modum confert: magis tamen si syrupus accesserit eiusmodi. Recipe rheubarbari electi unc. s. radicum centaureæ maioris drach. ij. spicæ, squinanti, singul. scrup. s. ligni aloës, sandalorum rub. singul. drach. i. s. radicum hyringi unciam, herbæ tunecis manip. ij. seminis ebuli drach. iij. hellebori nigri drach.

Olei ex ligno Guaiaco cõficiẽdi ratio.

florum

florum cordialiũ, sticados, sing. manip. ij. Omnia contũdantur leuiter, & ex uini cretici, aquarum intybi, & fumiterræ, sing. lib. iij. dies octo macerentur, postmodum decoquantur ad tertiam, inde prælo exprimantur, expreßioni sacchari quantum sufficiat addatur, & fiat syrupus cum quo prædictæ destilationis unc. iiij. siue ligni decoctionis de qua dicemus unc. v. bis in die, summo mane scilicet, & inclinato iam sole bibat affectus ante cibum quatuor horis. Quod si decoctionem uolueris audire, paucis absoluam. Recipe Guaiaci concisi lib. ij. s. aquæ pluuiæ lib. xxx. ex quibus frustula biduũ macerentur, quæ noua uitreata testa cooperculo prædita capiat ad bulliẽdum lento igni: spuma calida, quæ interea fit, patientis ulcera curantur: membrorum compagibus dolore percitis eadem utiliter adhibetur, ac etiam tuberibus, pustulisq; opem afferre uidetur. Facta despumatione lignũ prædictum decoquas, quousq; supersit tertium. Cum autem tepuerit, linteolo spiciore coletur, conseruetur quod inde fluxerit urnula uitrea bene obturata, ne scilicet uis euanescat. Huius decocti pro syrupo xl. dies, diluculo quatuor horis ante prandium, nec minus inclinante iam sole quatuor horis ante cœnam, uncias quinq; sigillatim tepidas bibat. Adhæc libræ triginta cælestis aquæ ligno primæ decoctionis accedant, ut ferueant eadem olla tecta cooperculo, quousque libræ uiginti tantum fiant, & ritu primæ decoctionis in uase oris obducti seruato, hanc poterit affectus, cum sitiuerit, siue tepidam siue frigidam sumere. Quod superest, si primam decoctionem cum syrupo rheubarbari prædicto biberit affectus, citius ualebit. At si uino lignum incoquere placuerit, maiori cum utilitate curam efficies. Nam in pituitosis felici successu, ego sæpius periculum feci. ANDR. Quid hoc? Percepi à peritioribus medicis ligno isto curantibus, affectos in hac cura uinum bibentes nullo pacto sanitatem adipisci. FRAN. Recte tu quidem, at non minus ego, cum decoctionem ex aqua morbosi biberint. Verumenimuero uinum decoctionis eiusmodi nullo pacto obesse poterit, efficitur enim ex concoctione medicina ualentior, quod adhuc neminem

tentasse

tentasse puto, at ego sæpius in frigido morbo felici successu periculum feci. FRANCI. Sequere igitur. ANDR. Recipe Guaiaci recentis concisi & electi, lib. ij. rheubarbari electi drac. ij. radicum centaureæ maioris drachmam, foliculorum senæ manipulum, squinanti scrup. s. contusa hæc omnia, ex libris xx. uini albi odoriferi, & eius aquæ dimidio biduum macerentur, inde decocta colentur, non alio mehercule pacto, quàm quo superius est dictum: hoc sine præcedenti syrupo uti poteris. Ad hoc R. Guaiaci recentis lib. i. quam ex uini albi leuioris lib. xv. per diem macerabis, ita ut postea bulliant omnia quousq; restent lib. x. tunc infundas desuper aquæ feruentis lib. xv. quæ simul cum uino bulliant, quousq; libræ uiginti tantum reliquæ sint. Postmodum colentur, seruenturq; in potum prandentis cœnantisq; affecti. Hoc modo curabis quos non solum uictus tenuitas, sed etiam aquæ austeritas terret: neq; absurdum fuerit autumni tempore concisum lignum quindecim diebus cum uuis ad bulliendum ponere, nam nonnullos ex eiusmodi potu sanatos percipies. Iis etiam optime consultū fuerit, si post decocti potionem ante prandium spatio unius horæ, cochlearis dimidium istius electuarij abligurierint. R. Ligni prædicti subtiliter puluerizati unciam, sand. rub. ligni aloës, thymi, florum buglossæ, boraginis, ocimi, sing. scrup. i. pulueris diarhodonis abbatis, diamusci dulcis, diambræ, singu. gra. x. & cum syrupo de corticibus citri in pituitosa materia, uel cum syrupo de cicorea composito in sanguinea, quantum sufficiat, ex arte tum fiat electuarium. Verum ut res quam tractamus ad calcem tandem decurrat, de regimine sex rerum non naturaliū summatim dicemus. Hos igitur oportet diebus uiginti bis die tantum comedere, nil aliud assumentes, quam panis recocti binas uncias, accedat uuæ thyminiæ præterea tantundem, bibant aquam, siue uinum decoctionis secundæ prædicti ligni. Transactis hisce diebus, panis albi bene fermentati sine sale clibano tosti unc. ij. tantumdemq; carnis aut assæ aut elixæ: pullorum gallinaceorum, siue aucupij ex syluis & montibus petiti prandeant, cœnent uero thyminias uuas, recoctumq; panē, ad trige

ad trigesimum diem. Qua transacta duas uncias panis albi, carnesq; prædictas ponderis eiusmodi, & prandere, & cœnare recte poterint. Cubiculum quo se continet æger, per æstatem orienti sit expositum: per hyemem tepidarium, uel locus maxime clausus, ubi continue lignorum boni odoris fiat ignis. Nec inde egrediatur nisi a quadragesimo die: nocte dormiat horis sex, aut ad summum septem. Diluculo primam ligni decoctionē ex aqua cum illo syrupo, siue uini absq; syrupo bibat, statimq; lecto cubans peristromate, uestibusq; sudorem prouocet, quem calescentibus linteolis, posteaquam satis superq; desudauerit, abstergat. Inde subucula, uestibusq; pelliceis munitus, linteo capite obuoloto, præcedens horæ spacio prandium, surgat, tum lotis manibus, facieq; mundata, decoctione prima ligni, nares, & aures purget, deambulans per cubiculum: cui si aluus suppreßior fuerit, balano mellis, clystere'ue ex prima decoctione ligni, addito sale, oleoq; camomillino & uiolaceo poteris eandem ciere, quo reddito statim prandeat: pransus quiescat, legat, aut ludat, meridianum somnum pro uirili declinans: angorem, nec minus reliquos animi morbos fugiens exhilaretur. FRAN. Recoctum panem iandudum ingeßisti mihi, nec quis sit satis explicasti. ANDR. Imprudens præterieram. R. pollinis farinæ triticeæ quātum uolueris, nō sine fermento congruo, quam subactam quatuor digitorum craßitudinis quoquouersum, longitudinis duarum spithamarum in pastillos formabis, decoques in clibano usq; ad non completam coctionem, extrahes deinde, & posteaquam deferbuerint, acutißimo cultello poteris in tenuißimas partes secare, quas ex aqua rosacea, & sacharo prius maceratas, in tabula sigillatim collocabis, furnoq; iterum mandabis, ut legitime concoquantur. Porrò priusquam prædicti ligni decoctum sumant, pro morbo pharmacis & syrupis superius enarratis sunt muniendi: quinetiam si morbus expostulauerit, sanguis prius erit mittendus. Verum posteaquam ad quartumdecimum diem peruentum fuerit, sumat pituitosus, postridie eius diei, purgationem hanc: Recipe agarici præparati, turbit

turbit electi, hermodactylorum, singu. scrup. i. gingiberis scrup. s. hellebori nigri gran. v. contusa per noctem ex aqua absinthij, melissæ & fumiterræ, exprimantur: expreßioni socientur electuarij lenitiui drach. iiij. conf. Hamech, diasinic. sing. drach. i. & fiat potio addita rhodomellis unc. Vel, R. polypodij quercini drach. iij. sem. ebuli contriti drach. i. foliculorum senæ, epithymi, thymi, sticados, amaraci, assari, florum saluiæ, sing. pugillum, fiat decoctio in qua colliquescant electuarij lenitiui drach. iiij. confectionis Hamech, electuarij Indi, singulorum drach. i. s. agarici præparati scrup. s. triferæ persicæ scrup. i. syrupi de fumoterræ unc. s. fiat potio: quam trigesimo etiam die iterum dare tibi erit expediens. Quod si Gallicus adhæserit sanguini, hoc pharmaco poteris uti. R. rheubarbari electi drach. ij. s. ex aqua intybi & uino cretico, cum nardi spica: permaneant sex horas hæc omnia superioribus liquoribus infusa, deinde facta forti expreßione, diacatholiconis addantur drach. iij. elect. ros. Mes. drach. iiij. de succo rosarum drach. s. & cum decoctione florum, & fructuum cordialium fiat potus, addita syr. uiol. uncia, quem hauriant cum quintadecima, tum etiam trigesima luce. Qua die purgationes æger exhauserit, carnes elixas prandeat, eiusdem põderis, eiusdemq; qualitatis: nec minus pane uescatur, ex iure carnium prædictarum: bibat ius tantum earundem, die uero sequenti iterum redeat ad ligni potationem, quam suprà sæpius meminimus. Transacta quadragesima luce liberalius poteris hunc habere. Postridie parũ è cubiculo procedat. Quæ sequetur die domo pedem efferre poterit, statim cubiculo se tamen restituens. In sequentibus diebus, gradatim sic se habens, negocia sua breui peraget, cum eo tamen, ut diutius cibos sanguinem adurentes, in stomacho putrescentes, pituitamq; gignentes, auersetur. Sed quoniam cum his qui ligno curantur actum fuerit optime, si in ethicam, aut in tabem non inciderint, nõ esset absurdum, diebus exactis quadraginta, restaurandarum uirium gratia per mensem quotidie duabus horis ante prandium cochlearis dimidium istius electuarij assumere. Rec. nucis indicæ

recentis

recentis unc. vi. nucleorum pineorum præparatorum, amygda-larum dulcium, pistaciorum, singul. unc. i. seminis peponis mundati unc. v. sem. papaueris albi unc. i. s. uuæ thyminiæ ex aqua uiola-cea unc. ij. pinidiorum, sacchari uiol. nenufarini, sing. unc. iij. hæc omnia terantur optime lapideo mortario, & ex syrupo uiolaceo composito fiat electuarium. At nonnunquam fit, ut non ita exacte curentur: ergo catapotium tale poterunt tribus uel quatuor men sibus post assumptionem ligni semel in hebdomada duabus horis ante crepusculum drach. i. pondere sumere. Rec. myrobalanorum omnium, troch. colocyntidæ, masticis, diagridij, hermodactylorũ, turbit, agarici præparati, singul. drach. i. origani, cymini, singul. drach. s. rheubarbari drach. i. s. spicæ nardi, gingiberis, singulo. scrup. i. salis gemmæ scrup. s. hellebori nigri scrup. ij. polypodij quercini drac. i. seminis ebuli singul. drach. ij. pulueris hieræ simp. diamusci dulcis, singul. scrup. ij. aloës elote unc. ij. theriaces drac. ij. Contusis contundendis, cum syrupo de fumoterræ fiat cata-potiorum trochiscus. Verum ut mea consilia tibi credam omnia, si etiam per aliquot menses electuarium cum puluere ligni confe-ctum quotidie, uel alternatim affecti assumerent, ab omni dereli-cta malignitate liberarentur.

De curatione morbi Gallici per aquam philosophicam.

Reliquum est cognita ingenij tui mira facundia, cognitoq́; amore, ac fidelitate, quibus me semper prosecutus es, ut ea quæ alicui nunquam dicere uolui, tibi condonare non derelinquã. Morbum igitur Gallicum sanguineum, cholericumq́; recenter cõ-tractnm, poteris hac aqua philosophica discutere. R. aloës hepa-ticæ lotæ ex succo intybi lib. i. rheubarbari electi, radicum cen-taureæ maioris (rheuponticum uulgus appellat) singulorũ unc. ij. sem. quatuor communium frig. ma. excoriatorum sing. unc. iiij. capillorum Veneris recentis manipul. iij. uuæ thyminiæ unc. vi. pulpæ sebesten, caßiæ extractæ, sing. unc. vij. pulueris trium san-dalorum, aromatici rosati, sing. unc. i. succi rosarum puri, intybi, cicoreæ, fumiterræ, lupulorum, scabiosæ, sing. unc. vi. liquoris

malorum

malorum punicorum, berberorum, sing. libram unam, succi bora-
ginis uncias octo, syr. de cicorea compositi, de buglossa, de fumo-
terræ, singul. libræ pondo: contundenda contundantur, & in uase
sublimationis uitri conflato è succis uino & liquoribus prædictis,
dies octo macerentur. Porrò per balneum feruentis aquæ, cui ha-
renæ quantitas sit commixta, sublimetur aqua. Verum uas ipsum
operculo rostrato sit tectum, cui phialam uitream diligenter, ne
quid ex commissuris expiret, copulabis, accedente ex lignis seu po-
tius carbonibus igne: ex quo cum clara tota defluxerit aqua, &
rubentior appareat, phialam remouēs, huic simile uacuam statue,
quod fluxerit totum serua, nam sanguineo biliosoq; recenti malo
plurimum liquores eiusmodi prosunt. At in morbum pituitosum,
melancholicumq;, quo ualentius est nihil, accipe agarici præpara-
ti unc. iiij. aloes elotæ ex succo fumiterræ unc. ix. catapotij de aro-
matibus unc. iiij. myrobalanorum omnium singul. unc. i. senæ, epi-
thymi, melissæ, recentis, florum cordialium, sing. unc. iij. hermo-
dactylorū, turbit, sing. unc. iiij. iuæ arthericæ, baccaris, sticados,
chamedryos, saluiæ, primulæ ueris, origani, satureiæ, sing. manip.
iiij. radicum centaureæ maioris, rheubarbari, singul. unc. i. rad.
hellebori nigri recētis unc. vi. gingiberis, nucis myristicæ, gario-
filorum, cinnamomi, cubebæ, carpobalsami, calami aromatici, cro-
ci, sing. drach. i. succi rad. ebuli. succi radicum inulæ, succi arthā-
nitæ, succi absinthij. succi eupatorij, succi buglossæ, succi fumiter-
ræ, succi melissæ, aceti squillitici, sing. deunx. uini cretici libras. x.
theriaces optimæ libras ij. pulpæ sebesten libræ pondo, contundē-
da contundantur, & cū succis & liquoribus in uase uitreo magno
commisceantur, & sic dies octo permaneant, inde sublimentur, si-
cut superius diximus. Quod si efficacius in atram bilem desidera-
ueris, tres aut quatuor angues, longos, nigros, excoriatos, exen-
teratosq;, tum multo sale, temporis aliquo spacio, tum aceto per-
fricatos, ut unà colliquescant, addere poteris. Nam hoc non so-
lum morbo Gallico, sed lepræ, mutisq; alijs ægritudinibus, quas
nunc prætermittendas duximus, maxime confert. FRAN.

Aueo ſcire quonam pacto ſublimatio talis ſit ægrotantibus exhibenda. ANDR. *Cum recte cognoueris aliquẽ morbo Gallico calidiori confectum, ſex rebus non naturalibus obſeruatis, ut diximus, factaq́; prius phlebotomia, ſi neceſſe fuerit, non minorẽ huic inediam imperabimus, quàm ijs quos illinimus. Poſt hæc æſtate poteſt hanc aſſumens per domum deambulare: bruma uero urgente cubiculo ſe cõtinere: nec interdico quo minus pila unius horæ ſpacio ante cibum, loco clauſo ſe exerceat. Sumat ſingula quaq́; die luce apparente ſanguineus ſiue biliosſus, ſyrupi roſati, de ſucco citri. ſingul. unc. s. olei de ſulphure grana x. quibus addantur primæ ſublimationis limpidæ unc. ij. ſemis, rubentis uero drach. iij. quod eligendum bibat decẽ diebus: inde unoquoq́; die prouocet ſudorẽ. At ſi cognoueris humores nõ euocari potione hac, decimo die R. elec. lenitiui drach. iiij. roſacei Meſ. diaſ. ſing. drac. ij. & ex rheubarbari infuſione drachmã, pauxilliq́; ſyrupi de ſucco citri: fiat potio. Poſtridie uero rurſus ad ſyrupos redeat, ad alios decẽ dies: quæ omnia ſi nihil eduxerint, uoret æger diluculo rheubarbari drachmã, addita thyminia uua: dehinc ſublimationẽ prædictam bibat, extẽdatq́; ſyruporũ hauſtũ in trigeſimũ diẽ, ex quo denuò ſolutiua potione purgetur. Si uero ſublimationi parêre humores uidebũtur (quod in multis ſæpe deprehendi) alterũ purgationis genus ſuperuacaneũ fuerit. Idem præſtare poteris in frigida quaq́; materia. ſi prædictã aliã ſublimationẽ cũ ſyr. de fumoterræ, & de ſticados, nõ omiſſo tamẽ ſulph. oleo, propinabis. Si autẽ res poſtulauerit, decimo quoq́; die peculiaribus pharmacis euacuentur ab humoribus affecti.* FRAN. *Quid ſi ante trigeſimum diem ſanatus fuerit, debétne potionem ad præſtitutam diem extendere?* ANDR. *Neutiquam: quippe quoſdam decimo potu curaui: ſed corruptiores ad eam diem poſſunt accedere: corruptiores autem dico, qui longiori tempore hoc morbo fuerunt affecti.*

De chirurgia.

QVoniam nunc de purgationibus his, quæ tum inedia, tum etiam potionibus fiunt, ſatis diximus: reliquum eſt ut de

chirurgia

chirurgia agamus. Manus etenim opera ab antiqs maxime culta. Homeri, Cornelijq; Celsi testimonio comprobatur, sine qua Galli ci perpauci possunt sanescere. Nam corporis abscessus ab hoc morbo, qui uerendorum, inguinumq; partes infestant, duabus de causis minime sunt repellendi, nam inguem iecinoris & splenis emissarium recte diximus. Apostemata ergo inibi tumentia repercutere qui possumus? quum Auicenna quarta primi sic asserat. Si uero membrum apestomosum membri principalis emunctorium fuerit, sicut loca glandulosa in collo: quæ sunt enunctoria ceeebri, aut ascellæ, quæ sunt cordis, aut inguina, quæ sunt hepatis, nullo modo erit applicandum aliquod, quod refrenet: accedit materiæ malignitas, quam si nostratibus credimus, cataplasmatibus cohibere minime conari debemus FRAN. Quid igitur erit præstandum? ANDR. Pro uirili laborandum, ut malagmatibus maturescentia secanti ferro, ac etiam aliquando actuali cauterio aperiamus: feci totius corporis tanquam fenestram patefacientes. Quod si prædictum malagma quæris, est eiusmodi, R. foliorum maluæ, brancæ ursinæ, uiolarum, singul. manip. radicum bryonæ recentis unc. ij. bulbos liliorum binos. Hæc aqua recte coquantur, terantur, incernanturq;, quibus accedant adipis porc. unc. ij. butyri recentis unc. s. olei de lilio hypericonis: uiol. sing. unc. i. s. fœnogræci unc. vi. & ex iure herbarum radicumq; prædictarum subactum cataplasma calidum applicetur, quod cum in calidis, tum etiam in frigidis corporis abscessibus ualere coniecimus. At si materia sclerotica esse uidebitur, eiusmodi alterum cōficies, R. radicum altheæ unc. ij. radicum bryoniæ recentiū unc. i. s. bulbos liliorum tres, chelidoniæ m. s. ficuum siccorum unc. ij. bulliant hæc omnia in aqua quantum sufficiat, postmodum cōterantur & incernātur: indantur deinde axūgiæ porcinæ, olei de lilio, butyri recentis, sing. unc. ij. frumenti tritici uel siliginei unc. iij. allij decocti sub prunis unc. i. s. farinæ frumēti, fœnogræci, seminis lini: sing. unc. iij. ammoniaci dissoluti in aceto unc. iij. & cōficiatur emplastrum, nec expectandū quousq;

cutis summa per se deducatur, tanta etenim est morbi malitia, ut affectum locum in carcinoma plerunq; sua malignitate praecipitet. Satius igitur fuerit scalpello iam nigrescens aperire, quod praeparabimus facta incisione prima die albumine oui, ac pulueribus cõducibilibus, inde per tres uel quatuor dies digestiuo de terebenthina, & ouorum uitellis, inde hoc utemur mundificatiuo: R. terebenthinae clarae ex aqua fumiterrae, unc. iiij. uitellos oui binos, mellis rosacei, syrupi de fumoterrae, sing. unc. ij. farinae orobi unc. iij. thuris, masticis, aloës hepaticae, sing. drach. ij. rad. peucedani drach. i. & fiat mundificatiuum. Si uolueris uiriũ maiorum mundificationem, accedat unguẽtum apostolicum: uel si adhuc maximã, Aegyptium. Attamen hoc unum scias, praecipitatum mercurium cum aequali pondere aluminis exusti commistum, mirifice mũdificare. FRAN. Quid? ad cicatricẽ obducendã ualebit idẽ? ANDR. Non, sed triapharmacum ceratum opem praestabit: uel hoc, quo ualentius nihil est, administrabis. R. rosarum, myrtillorum, balaustiarum, caudae equinae, seminis plantaginis, singu. manip. i. myrobalanorum citrinorum, conorum cupressi, sing. unc. mediã, acaciae, hypocistidos, singu. drach. iij. Haec omnia prius contusa, tribus diebus macerentur in aceto fortissimo, postmodum in eo bulliant quousq; medietas euanescat, tunc quidem praelo exprimantur, expressum deinde cum oleis rosaceo & myrtino copulabis, lithargyrio minioq; additis, ceratum ad ignem cõficies, addita tutiae semuncia. FRAN. Plerunq; fieri solet, ut à morbo Gallico exulcerationes sordidae, corrodẽtes, spongiosaeq;, saepius ossa corrumpant: his quibus remedijs obuiam eundum fuerit, explana mihi. ANDR. Bifariam procedit haec curatio: nam si ligno ab Indis petito curare fuerit consilium, pluribus diebus praecipitato puluere, mundificanda sunt ulcera. Nam quamuis ipsius potione materia peccans euertatur, tanta est tamẽ materiae ulceribus coniunctae malignitas, ut nisi quis optimus operarius accesserit, uix poßint ad cicatricem deduci. At si per unctionẽ, suffitumue procedis, ea tamen prius, quae ossa penetrarint, curare oportet ulcera, corrosiua

ra, corrosiua quippe, cauernosa, quæq; his similia. Ad ossa non accedentia, unguento, suffitu ue delentur: sed os corruptum omnino abradatur, cauterioq; inuratur, iuxta illud Auicen. iiij. quarti, capitis de corruptione ossis sic dicentis, Necesse est fricare ipsum, & radere, aut cauterizare, perueniendo ad ultimũ corruptionis eius, ut cadant cortices corupti, & remaneat sanum. Itaq; cum certissimis argumentis ossis uitium deprehenderis, aut incisione & cauterio poteris operari, aut cauterio tantum. Sanè in obductioris ulcere spongioso, corruptioriq;, nouacula penetrandum erit usq; ad os incidendo carnem affectam, quæ diligenter utrinq; postea diducta, linimentis ex albo ouorum, & pulueribus obducentibus cicatricem per uim infarciatur: inde fiet, ut postridie eius diei subijciatur os totum nostris oculis uitiatum, quod cũ uideris, bene secanti ferro putredinem cariosam diduces, & sanũ à uitiato separes: inde candẽti ferro, carne madidis stuppis præmunita, os ustulabis: si uero latius patebit ulcus, carnem prius incidere fuerit conueniens: nam cute deficiente, non poterit nisi frustulatim, idq; difficulter ab osse diduci, non sine maximo sanguinis fluxu. Sat erit igitur candenti ferro, quod minima fiet sanguinis missione, carnem ad os usq; uitiatam comburere, tunc enim ex linamentis eiusmodi medicamẽtum curabit, quod combustũ fuerit. R. uernicis liquidi drach. iij. ex aqua solatri siue plantaginis, uitellos oui tres, butyri recentis unc. ij. olei rosacei omphacini, uiolati, nenupharini, sing. drach. ij. Misce simul omnia hæc, & fiat unguentum, quod locis ustulatis mirum in modum confert. At ulceris circunstantes particulas triapharmaco ex oleo aceoq; rosaceo, ac lithargyrio in mortario plumbeo subacto, ad restringendam cauterij uim illinies: quam operationem si quis reformidauerit, poteris quorundam sententia per euphorbij puluerem eodem peruenire: sed mihi quidem non fit uerisimile ut in profundo ulcere ualeat is, aut eiusmodi quippiam, præter cauterium, quod curans D. Angelum, Illustriss. reuerendissimiq; Cardinalis Tridentini ærarij Fiscalem, deprehendi, qui quamuis hoc morbo mi

nime teneretur, ex calce tamen equi plurimo temporis ſpatio contracto, & inueterato ulcere laborabat ſiniſtro crure. Multa medicorum manus, ſatis honeſto conducta ſalario, ex circumuicinis ciuitatibus ad eum fruſtra confluebat: quo factum fuit, ut is ſalutē penè deſperans, mihi ſe curandum tandem tradiderit. Poſtridie eius diei, quoniam ulcus eiuſmodi à cute & carne ferè ſpoliatum erat, quinq; medicis aſtantibus, uitioſam carnem cum oſſe corrupto cauterio concremauimus. Difficile dictu eſt, inter curandum quanta fuerit uiri conſtantia cõiuncta prudẽtiæ: enimuero (quod dictum citra inuidiam fuerit) C. Mario præſtantiſſimo uiro æquauimus nõ ſolum Angelum, uerumetiam meritò prætulimus: quippe qui non ſolum teneri ſe noluerit, ſed crus immotum nullo doloris argumento præbuerit. Sed ut ad rem redeamus, patuit quamobrem remedijs cæterorũ nunquam ceſſarat malum: ad medullam nanq; peruenerat uis morbi, circùm uicina quæq; corrumpens: quod tamen omne quicquid erat in eo noxij, deo dante, duorũ menſium ſpatio curauimus. FRAN. Huius etenim curæ argumento innixus, tantum mihi polliceor breui conforc, ut noſtrates non ſolum, uerumetiam præſtantiſſimos quoſq; medicos antecellas. ANDR. Agnoſco miram animi tui in me inductionem, qua fit, ut noſtra tibi maiora uideantur, quibus (ingenue dicam) laudari à laudato uiro, uirtuteſq;, quas ne agnoſcam quidem, mihi tribui facile patiar. FRAN. Sæpius fauces palatumq; uidimus affectorum malignis ulceribus, ſerpentibus, exeſiſq; teneri, quæ quo pacto ſint oppugnãda, uellem libentius abs te audire. ANDR. Fiat ut uis. Recipe igitur aquæ cuius uirtute aurum ab argento diuiditur, ℥.ij. roſatæq;, hyoſcyami, ſingulorum ʒ.iij. inde miſceas. Aut R. aquæ ſaponis ℥.ij. uitreoli romani ℥.iiij. ſalis ammoniaci ʒ.i. uitreolum & ſal diluantur optime, & fiat aqua. FRAN. Qui fieri poteſt ut aquæ quas dixiſti partes ulceribus circunſtantes non lædant? ANDR. Styli lignei ſummitatem tomento circunligabis, qua madefacta ex aquis ſuperius enarratis illinies ulcera, quæ cum cœperint mundari, os affecti ſibi colluant ex

aquis

aquis consolidantibus, quas superius tibi pluribus explicauimus. Quinetiam pustulis uerrucosis eiusdem morbi plurimum confert, nam decidunt statim, resoluunturq;. FRAN. Solent plerunque durissimæ stantes glandulæ ægrotos male habere, quibus quid apponendum sit scire desidero. ANDR. In primis illud scias, istorum tuberum duas esse species, quarum altera carni adhærescēs diaquilone magno de gummis, alijsq; discutiētibus emplastris cum per resolutionem, tum quidem per suppurationem curantur nonnunquam. Altera procedens ab osse difficillime sanescit, nisi cauterium adhibueris: quam curationem cum pleriq; auersentur, cauterium potentius adhibeas, quo quatuor horarum aut quinq; spatio dolore modico urgente macerabitur, ac destruetur caro. Recipe igitur aquæ primæ, qua fit sapo, lib. iij. uitreoli romani, nitri, salis ammoniaci, sing. unciam: quæ diligenter unà dissoluta, ex testa decoquantur ad sordium crassitudinem, tunc adde oppij thebaici unc. i. s. dein e torreantur igne tandiu, ut lapidescāt: effracta aula lapillos adhærentes obturato uase uitreo conseruato, quippe noxius est äer aduentitius, quo statim in aquam conuertuntur. FRAN. Apicem tuorum in me immortalium meritorum hoc addidistis quo fit, ut nihil aliud abs te nunc expetam, nisi ut sæpius ad te accedam, quo tempore omnes circa morbos ex uiridario tuo fructus colligere possim. ANDR. Libentissime quidē, ut prius cognouero auditorem attentum te præstasse. At nūc reliquū est tantū ut curandi corporis necēssitate: ad cœnaculum accedamus.

PETRI ANDREAE MATTHEOLI SENENSIS DE MORBI GALLICI CVRANDI RATIONE FINIS.

IOAN. ALMENAR HISPANI MEDICI DE MORBO GALLICO LIBER.

De morbi origine & diffinitione. Caput I.

CONVENERVNT *sapientes quidã, ut hic morbus qui apud Italos appellatur Gallicus, nũc dicatur Patursa, quod interpretatur paßio turpis saturnina: turpis enim morbus est, quia mulieres incastas ac irreligiosas reputari facit, & generaliter omnes deturpat. Et saturninus, quia à Saturno propter eius ingressum in ariete, alijs cæli dispositionib. coadiuuantibus originem traxit. Et si illi influxus cessauerint, nõ propter hoc morbum cessare necesse fuit, quoniam plura corpora infecta remanserunt, à quibus alia inficiuntur: ex quo comprehendi potest quod adhuc per multos annos hic morbus durabit, ideo caueant homines ut de alijs sumpto exẽplo de ipsis dici poßit, Felix quem faciunt aliena pericula cautum. Fuit autem dispositio à cælesti influxu tunc in corporibus impressa, humorum adustiua, ex parte signi arietis, quod calidum & siccum existit, & per adustionem, humorum frigidorum & siccorũ productiua, ex parte Saturni, qui frigidus & siccus natura existit, qui humores frigidi & sicci siue melãcholici, per adustionẽ geniti, pulsi ad uaria loca, uarios dolores inferũt, & ad cutim uaria pustularũ genera ꝓducunt. Definiatur ergo sic: Morbus Gallicus siue Patursa est mala epidemialis dispositio in mẽbris corporis, præcipue in hepate & uenis & eorũ humoribus existens, ex qua ueluti accidẽtia sequũtur dolores & pustulæ per uniuersum corpus. Tangitur causa efficiens quũ dicitur epidemialis, quia à cælesti influxu procedens. Formalis, quũ dicitur mala dispositio. Materialis, quũ dicitur in membris. Etiã tangitur differẽtia per hoc quod dicitur, ex qua sequuntur dolores &c. De finali autẽ causa morbi, medicus corporalis*

ralis non se intromittit. Spirituales tamē medici debent esse ꝑpter punitionē peccatorū: quare qui ab hoc liberari aut ipsum euitare procurant, à delictis caueant & mentem suā deo applicent. Solus enim deus languores sanat, ut inquit Mes in de appropriatis. Ex qua diffinitione plura ac utilia sequūtur corrolaria. Primū, quod hic morbus est unus & nō plures, ut quidā insufficienter dixerūt, quoniā de ipso nō posset unica dari diffinitio, neq; unicam semper causam haberet efficientē, neq; unica illi cōpeteret cura, neq; unicum haberet nome, quod incōueniēs esset, ut pro parte apparuit, & manifestius adhuc apparebit. Secundū corrolariū, quod male arbitrantur qui de hoc morbo capitulū inuenisse credūt siue capitula, ut de doloribus iuncturarū & de assafati, quoniā illis nō competit diffinitio superius aßignata. Praeterea nō omēs dolores qui fiunt, sunt in iuncturis, neq; omnes pustulae aßimilantur assafati, quare neq; id morbus inesse cū illis conuenit, neq; cura eius ad curam illorū reduci potest, ut inferius manifestabitur. Tertiū corrolarium, quod qui curant tantū pustulas, aut qui tantū dolores aduertunt, imperfecte curant. Quis enim perfecte potest curare capitis dolorem, aut nimiā linguae ariditatem, uel sitim, quae à febre proueniūt, nisi prius curetur febris? accidens enim sequitur morbum, sicut umbra corpus, ut Galenus iij. de accidēti. Et hoc pacto dolores ut pustulae curari nō possunt, nisi prius hic morbus curetur, quoniā ista aut sunt accidētia, aut aegritudines associatae, quae sequūtur principalem, & curā illius praesupponunt, ut Auicen. in prima tertij, & plerisq; locis ostendit. Quartū corrolariū, quod si quis cōiungat curam Empericorū, & curam istorū qui regulariter operari credunt, ut Emperici unguēdo, & ut medici purgādo, quod adhuc insufficiēs est cura, quoniā per illa medicamina nō remouetur illa mala cōplexio quae in mēbris impressa est: & haec fuit causa quare multi crediderūt se esse sanos & nō fuerūt: & si aliquis sanatus est, hoc fuit, quia per medicinas solutiuas & unctiones fuerunt humores perfecte euacuati, quibus euacuatis natura fuit potentior supra morbū, uel supra malam illā complexionē, &

ipsam expulit: hoc tamen nõ factũ esset, nisi uirtus esset fortis, & impressio fuisset modica: ubi autẽ uirtus fuit debilis & impreßio fortis, nõ potuit hic morbus expelli. Propter hanc diuersitatem in uirtute & impreßione quidã potuerũt sanari absq; medicinis, quidam cũ medicinis, & quidã nullo modo sanari potuerũt: nos autẽ ostẽdemus modũ quẽ experiẽtia & ratio docuit, ad sanãdũ omẽs, remouendo cũ medicinis nõ solum humorẽ actu facientẽ dolores & pustulas, & ipsum qui paratus est facere, uerum ipsam malam complexionem quæ humores inficit, ipsis tamẽ prius euacuatis, ut regulariter facere conuenit: & in hoc consistit thesaurus curæ. Plura alia corrolaria inferre possem, sed quia superfluũ est plongare sermonem in rebus quæ in medicatione nullum afferunt iuuamentum, ut ait Galenus primo regiminis acutorum, satis de hoc dictum puto. Superest modo de causis determinare.

De causis morbi Gallici. Caput II.

Causarum duplex est genus, quoniã quædã sunt primitiuæ, quædam corporales, & istæ duplices: quædam antecedens, & quædam coniuncta. Primitiua potest esse in hoc morbo duplex principaliter: quarũ prima est sola influentia, uel aëris corruptio, per quam causam euenisse pie credendũ est in religiosis. Secunda est conuersatio, ut per oscula, & lactis assumptionem, ut in pueris uisum est: aut per coitum, ut in plurlbus cõpertũ est & frequentißime euenisse: alijs autẽ modis, & præcipue à sola influentia, uel aëris corruptione, rarißime: & etiã per alios modos cõuersatiõis euenire potuit, quod tuæ considerationi derelinquo. Satis est ut scias hunc morbũ eße contagiosum, ut experientia docet, & ratione similitudinis, quam habet cum morbis cõtagiosis, non aliter credendũ est. Vnde Auicen. secũda primi, in cõplendo sermonem de dispositionibus ægritudinum: Quædã sunt quæ de uno ad aliud transeunt, sicut lepra, scabies, uariolæ, febres pestilentiales, & apostemata putrida. Causarum uero antecedentium quadruplex est genus, secũdum quod quatuor sunt humores qui in materia huius morbi transire parati sunt, propter eorum indispositionẽ, aut

qui im-

qui impreßionem morbi suscipere apti sunt, ut sanguis, cholera, phlegma, melancholia. Causa uero cōiuncta est duplex, quia quædam est ipsius morbi, & est humor qui primo infectus aut alteratus à causis primitiuis inficit membra & alios humores, & hinc dicitur, Causæ primitiuæ mouent antecedentes. Sed causa coniuncta accidentium, est humor immediate causans dolores aut pustulas. Sed hic posset quæri, an mala qualitas existens in humore, qui est causa antecedens, poßit esse ægritudo: & uidetur quod non, cum ægritudo sit paßio uiuentis, & humor non uiuat. Ad quod respondetur, quod humor existens in hepate & uenis infectus ista mala qualitate, potest esse ægritudinis subiectum, dato quod illa mala qualitas adhuc non sit communicata membro, quoniam ipsa potest lædere operationem digestiuæ hepatis & uenarum, ut humores corruptos generet: ergo per diffinitionē ægritudinis patet ipsam esse ægritudinē. Ad argumētū autem dicitur, quod sufficit quod uiuens sit subiectum denominationis, siue illud quod denominatur ægrum: non autem oportet quod sit subiectum inhæsionis, imò stat quod ipse humor sit subiectū, cui ipsa ægritudo inhæreat. Et si dicatur, Quomodo humor poterit esse antecedens, & in eo esse subiectiue ægritudinem? Dico, quod erit causa antecedens respectu dolorum & pustularum, quia paratus fluere ad loca dolorum & pustularum: & erit etiam causa coniuncta, pro quanto causat malam complexionem in membro: & erit subiectum ægritudinis, pro quanto habet dispositionem per quam læditur operatio membri, & ipsum facit denominari ægrum. Hæc si bene consideres, omnem difficultatem, quæ circa diffinitionem fieri aut considerari poßet, comprehendes.

De signis morbi Gallici. Caput III.

Signa sunt, læsio siue nocumētū in uirga, & præcipue corrosio siue nocumētū quod aßimilatur carolis, grauitas capitis, & colli dolor, quæ paulatine expādūtur uersus humeros & spatulas usq; ad iuncturas, primo brachiorū, deinde tibiarum, & aliquādo fit in musculis & lacertis & alijs neruis quæ sunt in istis membris,

membris,& augetur dolor in nocte, & de die diminuitur. Cuius causa est, quia humores in nocte à natura mouentur, propter ipsam esse retractam & fortiorem, & etiam quia ratione humiditatis noctis materia augetur, aut ratione frigiditatis, de die autem natura diuertitur à sensibilibus & alijs, & non ita humores mouet, tum quia debilitata, tum quia circa alias operationes occupata, quia etiam signa causarum ex parte doloris & pustularum ostendam, ex alijs autem iam patebit in arbore signorum inferius declaranda. Si dolor est acutus, & non multum tarde eminens, & pustulæ sunt paruæ ad citrinitatem tendentes, uel ulcerantes & in cute asperitas appareat, à cholera sunt. Si autem dolor est extrinsecus paulatime eueniens. & pustulæ sunt latæ ad albedinem tendentes, à phlegmate sunt, & si ista apparent & sunt cum pruritu magnifico & aliquali ardore, à phlegmate salso sunt. Si uero ad nigredinem tendunt & paruæ etiam sunt, à melancholia, dolore maxime existente pauco. Si autem ad rubedinem tendunt, & dolor non est multus, à sanguine fiũt. Ista tamen signa confundi reperies, si alia aspexeris signa, quoniã quemadmodũ raro accidit corruptio in humore uno solo, teste Galeno primo regiminis acutorum: ita raro reperies quod solum appareant signa significantia super unũ humorẽ solũ, quia oportet omnia signa in mẽte colligere, & ea comparando ad se inuicem, comprehendere quod magis dominatur, & iuxta Illius humoris dominium, ita curã ordinare.

Prognostica.

Ad hunc morbum magis parati sunt melancholici, propter similitudinem, iuxta Aristotelem secundo de generatione: In habentibus symbolum facilior est transitus. Et Auicenna, Conuersio in genere proportionali facilior est quàm conuersio in contrarium. secunda primi. & maxime illi qui sunt melancholici per adustionem. Secundo illi qui sunt cholerici, tertio sanguinei, propter humorum abundantiam. Minus cæteris sunt phlegmatici, & horum omnium magis præparati sunt qui habent corpora rara, & adhuc omnium magis illi qui malis humoribus repleti sunt,

& qui

& qui utuntur cibis melancholicis, sicut leguminibus, carnibus antiquis, & huiusmodi. Et quando hic morbus est recens, est curabilis, cum autẽ antiquatur, difficilioris est curæ, & tanto magis quanto antiquior, quoniam illa mala complexio continue magis figitur, quare qui hunc morbum patiuntur, quàm citius possint liberari procurent. Item habentes pustulas eminentes multas, & dolores paucos, facilius curantur quàm qui opposito modo se habent, & qui nodos habent qui gumme uulgariter appellantur, difficilius cæteris curantur. Iuuenes enim, cæteris paribus, siue adoletes facilius cæteris curantur. Vnde Galenus: Non est poßibile illos qui in ætate plus processerunt magis saluari quàm adolescentes. 2. prognosticorum. Superest modo ad curam deuenire.

De cura morbi Gallici. Caput IIII.

CVram huius morbi per septem intentiones compleri arbitramur. Prima est uentris lenitio. Secunda, minoratiua euacuatio. Tertia, materiæ digestio. Quarta, ipsius euacuatio. Quinta, membrorum alteratio. Sexta, ipsorum confortatio. Septima, accidentium correctio. Sed quia plus nocet error in sex rebus nõ naturalibus, quàm sit iuuamentum medicinarum, teste Serapione quinto practicæ, secundo cap. & Auicenna, amplius scire oportet quod non omnis complexionis malitia suo medicatur contrario &c. imo multoties sufficit regiminis bonitas, ideo regimen in sex rebus non naturalibus præponendum est. Vnde licet sanis etiã debeatur regimen, illud appellatur conseruatiuũ, istud autem curatiuum. Cum igitur omnis cura fit per contraria, ut Gal. tertio techni, & Auic. quarta primi, & hic morbus sit ualde siccus, regimen debet declinare ad humidum, & quia quo ad essentiam eius est calidus. quia adustiuus, & quo ad humores frigidus, quia humores sunt frigidi & sicci, oportet temperare regimẽ in actiuis, & in paßiuis facere quod declinet ad humidum, licet propter apertionem & humorum subtiliationem ac digestionem necessarium sit administrare calida, ipsis tamen oportet admiscere aliqualiter frigida & confortantia, præcipue hepar & uenas.

Quare

Quare sit aër in actiuis parumper declinans ad calidum, in passiuis autem absolute declinat ad humidum, sit boni odoris & euentatus. & potest fieri in æstate artificialiter huiusmodi sternendo folia, cannæ, salicis, iunci, uitis, rosas, uiolas, eis miscendo laurum, & res boni odoris, & omnia ista irrorando cum aqua. Circa cibum & potum diæta non debet esse subtilis. Vnde Hippoc. Tenues & certæ diætæ in diurnis passionibus difficiles. quarto primæ particulæ. Sit ergo panis non calidus, nec pluris trium dierum, bene coctus & fermentatus. Vinum sit album, clarum, medij saporis inter dulce & ponticum, cum aqua cocta debite permixtum, aut cum aqua buglossæ, boraginis, & similium, & hoc præcipue in declinatione, quia in alijs temporibus possent plures materiæ duci ad loca dolorum. Ideo si plures dolores adsint, bibatur rubeum usque in declinationem. Carnes sint ex caponibus iuuenibus carnosis, sed non pinguibus, & ex pullis & hœdis & uitulis lactentibus, & agni annualis. Carnes phasianorum, perdicum, & auicularum paruarum licet concedi possunt, tamen meliores sunt carnes domesticorum: quia magis de humido participantes. Ex piscibus conceduntur petrosi, squamosi, uiuentes in bonis aquis, & ex supradictis potest fieri ferculum: ut cum lacte amygdalarum, & seminum cõmunium, & ptisana ordeacea. Est ualde conueniens far etiam, & huiusmodi. Ex herbis melior est buglossa & borago ipsa. unde uersus. Borago bona quàm dulcia sunt tua dona. Semper uirescis, & in omni tempore crescis, Inquit borago, gaudia semper ago. Item conceduntur spinachiæ, & in processu fœniculus, petroselinum cum lactucis & spinachijs miscendo, & ex his herbis & ipsa cicorea potest fieri salatucium cum aceto passulato. Legumina omnia præter cicera fugienda sunt & caules. Lacticinia omnia fugienda sunt, sed lac fortasse concedi posset. ubi non esset hepatis inflammatio: aut stomachi, ubi timeretur eius facilis corruptio. Vnde Auic. in de cura lepræ, Lac est de conuenientioribus medicinis. Ergo propter cõformitatem quam habet hic morbus cum illo: posset cõcedi. Oua cõueniunt

niunt sorbilia, aut in aqua decocta. Aromata pro confortatione membrorum, & in pauco usu, & præcipue cinnamomum, concedi possunt, ideo in cibarijs potest poni talis puluis: Recipe carui, anisi, ameos, petroselini, apij, marathri, betonicæ, cimini, calamenti, pulegij, hysopi, spicæ nardi, piperis, ana ʒ.i. maioranæ, folij balsamitæ, ocimi, cardamomi, galangæ, liquiritiæ, ana ʒ.i. hic puluis maxime conueniens est habentibus stomachum debilem & celebrum frigidum, lætificat cor, exacuit sensus, & mirabiliter memoriam confortat. Fructus conuenientes sunt temperati. In actiuis aut parum ad calidum declinantes & humidi conueniunt, ergo mora matura & dulcia, uua matura poma dulcia, apia muscata, dactylina, & huiusmodi, quæ dari debet cocta sub prunis. Item cōueniūt amygdalæ, pruna damascena, persica exiccata & depilata, infusa in uino granatorum muzorum. Somnus sit tēperatus, superfluus enim nocet, iuxta Hippocratem. Somnus & uigilia magis modo facta malum. secunda particula Aphorismorum. Minus tamen malum est declinare ad superfluum somnum, quàm ad superfluam uigiliam, semper tamen studeas facere quod somnus sit tēperatus. Vnde Aui. tertia primi cap. ix. Somnus temperatus uirtutē fortē efficit. Meridianū autē somnū fugiat, nisi præ nimio dolore nō potuisset dormire in nocte. Motus ante cibū factus est cōueniens temperatus, pulsis tamen superfluitatibus primæ & secundæ digestionis, melius tamen est declinare ad superfluam quietem, quàm ad superfluum motum: imò quando utitur medicinis, necessaria est quies, & ideo isti Emperici cogūt in lecto stare, uirtus enim tunc totaliter attenta est ad morbi expulsionem. Vitanda est ira, furor, tristitia, timor, solicitudo. Cōfert lætari, gaudere, bene sperare de salute sua, cōfidere, cum amicis & dilectis cōuersari. Coitus autem sit temperatus, & celebrata tertia digestione. Ventrem habeat lubricum, & si non natura, arte, diebus interpolatis faciendo tale clystere, R. maluarum, fumiterræ, mercurialis, ana mani. i. boraginis m. s. fiat decoctio de qua accipiatur q. s. & addantur olei ℥. iij. salis ʒ. ij. stomacho ieiuno imponatur.

Pro pri-

Pro prima igitur intentione, R. cassiæ nouiter extractæ, electuarij lenitiui, ana ʒ. v. cum sacchro fiat bolus, aut distemperentur ista cum aqua fumiterræ, aut aqua fructuū. Aut potes exhibere mannis, cassiæ, ana ʒ. vi. & cum prædictis distemperatur, pro diuitibus. Vel fiat tale clystere, R. Bliti, mercurialis, maluæ, florum camomillæ, ana m. i. fiat decoctio, cui addātur hieræ picræ ʒ. vi. cassiæ, sacchari rubei, ana ℥. i. olei communis ʒ. iij. salis ʒ. ij. administretur ieiuno stomacho.

Pro secunda intentione, quæ est materiæ minoratio. R. florum uiolarum, florum boraginis ana ʒ. iij. liquiritiæ ras. passularum enucle. ana ʒ. ij. prunorum sebesten ana numero v. foliculorum senæ. epithymi ana ʒ. i. fiat omnium decoctio, de qua accipiatur quantum sufficit ad distemperandum, cassiæ nouiter extractæ, electuarij lenitiui ana ℥. i. electuarij Indi ʒ. i. s. uel tantundem confectionis Hamech, fiat bolus sacchro, aut distemperentur omnia &c. ut suprà. Vel, R. pilularum fœtidarum de fumoterræ ana ℈. i. fiant pilulæ iij. melle rosaceo, & dentur post cœnam electuaria, aut dentur de mane.

Pro tertia intentione, quæ est materiæ digestio. R. syrupi de fumoterræ, de buglossa, ana ʒ. vi. aquarū cicoreæ, endiuiæ, lupulorum, ana ℥. i. & continuetur per quinq; dies. Deinde detur solutiuum positum in sequenti intētione, postea iterum accipiat alium syrupum, ut gratia exempli: R. syrupi de sticados ℥. i. de fumoterræ ℥. s. aquarum boraginis, lupulorum & endiuiæ ana ℥. i. transactis autem sex diebus aut septem detur iterum solutiuum, & postea iterum accipiat syrupum adhuc fortiorē. puta de epithymo, cum aquis fœniculi, petroselini &c. & si infirmus fastiditur syrupum, fiat talis decoctio: R. Radicum apij, fœniculi, petroselini, buglosæ, brusci, sparagi, ab eis extracto meditullio ligneo, capillorum Veneris, florum boraginis & melissæ, epithymi, polypodij, thymi, passularum, ana partes æquales, fiat decoctio & coletur, & addito pauco aceti & modico sacchari, iterum una bulitione bulliat, & de ipsa accipiat patiens cyathum unum, modo & ordine cali

ne calidum ut supra, & si de hac decoctione iam fastiditur infirmus, dentur tales aquæ saccharo: R. aquarum scolopendriæ, fœniculi, buglossæ, boraginis, fumiterræ, ana unc. i. cum modico sacchari detur ut supra. Sed quia materia est adeò rebellis, quod non potest per intus suscepta digeri, oportet quod ad extra applicentur, quæ hanc materiam in digerendo iuuant, adeo ut quantumcunque materia sit digestioni inobediens, hoc modo digeratur, applicando scilicet per intus & per extra. Nec de hoc mireris, scilicet de applicatione medicaminum ad extra ad digerendum, quoniam Gilbertus in cura tertianæ compositæ ait. Oportet digerere materiam per fomẽtationes, emplastrationes, & huiusmodi. Talis ergo seruetur ordo, ut prima & secunda die accipiat syrupum patiens, tertia autem die facias ungi cum unguento inferius describendo, omnes partes domesticas tibiarum & brachiorum, & plãtas pedum & palmas manuum, leniter tamen, & parum apponendo de unguento, & hoc quando uadit patiens dormitum: & de mane accipiat etiã suum syrupum, ita ut in sexta die sint accepti sex syrupi: & sint factæ tres unctiones, & tunc dabis medicinam solutiuam, & humores qui per os expelli deberent ad inferiora diuertentur, & sic euitabitur nocumentum in ore. In diebus autem sequentibus simili modo utaris, fortificando tamen aliquantulum digestiuum, & etiam unguentum, ponendo magis de theriaca & argento uiuo. Potes etiam illa loca fomentare cum decoctione melitoti, radicum altheæ, & similiũ, & hoc faciendo de mane, & sic erunt tria ingenia simul ad digerendum, scilicet syrupi, unctiones, & fomentationes. Sequitur modo descriptio unguenti. R. butyri ℥. iij. axungiæ porci mediæ inter recentem & antiquam lib. i. theriacæ ætatis decem annorum ℥. i. s. mithridiati ℥. i. argenti uiui ℥. ij. s. lithargyri auri, salis communis, ana ℥. i. fiat unguentum ex istis, incorporando tantum de aqua fumiterræ & scabiosæ quantum poterit incorporari, & hoc unguentum est propria medicina huius morbi, & ultimum & maius secretum quod esse posset circa ea quæ exterius applicantur. De his autem quæ interius ap-

plicātur, principalius & maius isto est aqua destillationis theriacæ, ut uidebitur.

Pro quarta intentione, quæ est ipsius materiæ digestæ euacuatio. In forma potabili primo, Rec. electuarij lenitiui, cassiæ nouiter extractæ, ana ℥. iij. electuarij Indi minoris, confectionis Hamech, ana ℥. cum aqua fructuum uel cum decoctione prius dicta. detur de mane dormiendo desuper per horam. Possunt etiam ista distemperari aqua buglossæ, & endiuiæ, de fumoterræ, & similibus q. s. uel loco cassiæ ponendo mannæ ℥. vi. pro diuitibus. Vel pro ipsis diuitibus detur talis medicina: R. liquiritiæ ras. passularum, ana drach. ij. sebesten numero. iiij. florum boraginis, buglossæ, ana manip. s. foliculorum senæ numero iiij. tamarind. ℥. i. bulliant in aqua buglossæ, fumiterræ, ana q. s. de qua decoctione sumantur ℥. ij. in qua infundantur rheubarbari ℈. iiij. agarici ℈. ij. spicæ gra. iiij. stent per octo horas in infusione, & fiat expreßio, cui addantur elect. lenitiui ℥. vi. electuarij Indi minoris, confectionis Hamech, ana ℥. i. s. & fiat potio quæ exhibeatur modo ut suprà. Hoc tamen gratia exempli dictum sit. Pilulæ conuenientes sunt pilulæ de hermodactylis, de fumoterræ, Indæ. Aggregatiui, ut gratia exempli: R. pilularum de hermodactylis, de fumoterræ, ana ℈. i. fœtidarum ℈. ij. cum syrupo de sticados fiant pilulæ pro una uice, quas accipiet patiens de mane, & dormiet desuper per horas tres aut quatuor. Omnia ista dicta gratia exempli, quoniam tua interest secundū exigētiam particulariū uariare, si opus erit. Ista solutiua sunt accipienda in sexta die, ꝑut dictum est in præcedenti intētione, & eo ordine procedendū est.

Pro quinta intentione, fiat balneum siue stufa cum aqua dulci, in qua bulliant malua, bismalua, melitotū, chamæmelum, rosæ, lapathium, fumus terræ, & hoc debet fieri post purgationem in die sequenti. Hoc enim pacto fit cōueniens alteratio, quia humectatio, quæ maxime requisita est, & quum incipit sudare accipiet infra scriptam aquam: R. radicis altheæ, fumiterræ, lapathij, inulæ, ana lib. s. & minutim incidantur & ponantur in quatuor libris uini

uini maluatici ad remolliendum per unum diem & unam noctem, postea addatur theriacæ ætatis decem annorum aut plus ℥.i.s.& ponatur in alembico,& destilletur aqua,de qua accipiantur ℥.iij. cum ℥.ij.aquæ bluglossæ,in principio, ut dictum est,& ista stufa reiteretur omnibus sex diebus transactis aut septem:bibẽdo istam aquam,quæ est optima & singularis, & in hoc morbo magnum secretum,& ultimum est cauterium.

Pro *sexta intentione, quæ est membrorum confortatio.* R. *lætificantis galeni ℥.iij.diamusci dulcis ʒ.*vi.*aromatici gariofil.ʒ.s.electuarij regum ʒ.i.conseruæ buglossæ, cidoniorum. boraginis,ana ℥.i.syrupi de pomis q.s.fiat electuarium,de quo accipiantur de mane ʒ.ij.uel cochlear unum.*Item: R.*theriacæ* Andro*machi habentis ætatem annorum x.ad minus, ℥.i. mithridati ℥.s. seminis citri,boli armeni,ana ʒ.i.incorporentur omnia ultimata contritione,& cum aqua ros. muscata fiat electuarium,de quo accipiat ad quantitatem auellanæ, uel ʒ.i.*Item *potest fieri talis confectio ad restituendum,si debilis ualde fuerit,ut sæpe accidit.* R. *amigdalarũ dulcium,auellanarum,ana unc.i.fisticorum unc. s.seminum cõmunium frigidorum drach.*vi.*sacchari fini pinidiorum,pulpæ caponis,ana unc.iij.cum aqua rosata fiat confectio in morsellis.* Item *ad hoc ualent epithemata,sacculi cordiales,& huiusmodi,quæ narrare prolixum esset nimis.*

Pro *septima intentione, quæ est accidentium correctio pro doloribus,si nimium & intolerabiliter infestauerint.* R. *radicis. lilij,seminis hyoscyami,ana drach.iij. cerussæ uncciam.i.medullæ cerui & uituli ana unc.ij.olei antiqui & ceræ q.s.& fiat unguentum quo liniatur locus doloris.* A*ut potest poni modicum opij, si ultima neceßitas fuerit.*Et *quoniam ista narcotica non debent applicari nisi urgente maxima neceßitate:dicente* Auic.*xvi.tertij:* In *narcoticis timor.*Et Mes.*Si excusare potes non propinare melius est,dimittentur pro posse,& prius tententur anodina,& uere sedantia,sicut anethũ,chamæmelum,melilotum, althea,uitellũ oui,lac,maxime humanum,& huiusmodi.*

Pro postulis utere prædicto unguento, Vel, R. terebinthinæ, pinguedinis hirci ana unc. i. cerussæ, lithargyri auri, aluminis usti, ana unc. s. olei laurini unc. ij. ceræ q. s. fiat unguentum. Pro pustulis ulcerosis, fistulis & cancro: R. nitri, & fuliginis, lithargyri, tartari cocti sub cineribus in frondibus caulium, auripigmenti, piperis, olibani, uitellorum ouorum: ana unc. iiij. radicis inulæ, lapathi acuti in forti lixiuio cocti, ana drach. ij. succi fumiterræ, succi lapathi acuti & absinthij, chelidoniæ, inulæ, fabæ grææ, abrotoni, de omnibus his succis ana unc. iij. helebori albi, saponis saraceni, sulphuris uiui, ana drach. s. omnes succi bulliant, depurentur & colentur, & postea radices lapathi, inulæ, tritæ ponantur, deinde sapo, postea puluis specierum, & tunc adde olei communis axungiæ porci, & ceræ ana drach. ij. argenti uiui cum axungia extincti unc. i. & fiat unguentum quod erit mirabile ad supradicta. Pro gummis uel nodis accipe radices altheæ, & in uino albo coque, & cum axungia gallinæ tere & superpone. Item: R. mucilaginis seminis lini, mucilaginis altheæ, ana drach. ij. olei de spica, amygdalarum dulcium, camomillæ, ana unc. s. butyri unc. i. gummi arabici, dragaganti, ana drach. i. cum cera fiat unguentum ad mollificandum & resoluendum mirabile. Ad idem ualet cerotum de mucilaginibus, hysopus humida, & similia. Item ad omnia ista ualet unguentum quod solet fieri ad scabiem, ut: R. terebinthinæ bene lotæ uncias quatuor, butyri loti unc. ij. salis drach. i. succi citrangulorum, uitellorũ ouorum, ana nu. iij. olei ros. unc. i. misceãtur omnia simul & fiat unguentũ. Multa alia possem hic conuenientia scribere, sed quia remoto morbo principali, ista omnia facillime remouẽtur, ista sufficiant. Sed pro nocumento oris, si acciderit, R. rosarum alb. & rub. ana m. s. chamæmeli, saluiæ, ana m. i. bulliãt in uino albo, & coletur, cui colaturæ addatur aluminis usti drach. ij. diamorõ, mellis ros. colati ana unc. s. uini granatorũ unc. ij. misceãtur, & lauetur os sæpe in die, & debet esse uinũ una mensura & media, & loco uini potest poni aqua plantaginis, solatri, & scabiosæ, uel semperuiuæ, & potest addi in decoctione cãphoræ grana

ræ grana.v.uel philonij drach.s.plus aut minus secundum doloris exigentiam:sed,ut dictum est,ab istis cauendum est narcoticis. Item ualent frusta cucurbitæ uiridia in ore retēta,ualet etiā lauare os lacte,miscendo cum eo aquam neufaris & solatri:& multa alia hic ponere possem,sed quia in ore non accidet nocumentum, si bene & iuxta prædicta operatus fueris,satis dictū sit. Superest nunc de modo euitandi morbum loqui.

De cautela in euitando morbum Gallicum. Caput V.

QVi Gallicum morbum euitare procurant,in primis à delictis caueant. Vnde dici solet,Propter peccata ueniunt aduersa:& maxime à peccato luxuriæ cauere debet: nā dicitur Iob tertio:Luxuria ignis est usq; ad consumptionem deuorans. Et spirituales medici dicunt,quod diuersæ ægritudines ueniūt propter diuersa peccata,ut febris quotidiana propter peccatū superbiæ, podagra propter pigritiam, lepra propter luxuriam, & sic de alijs. Quum ergo iste morbus lepræ assimilatur,luxuriæ attribuēdus est. Sed quia hæc ad alium medicum pertinent,satis dictū sit. Dicamus ergo quod nostra interest, scilicet ut caueat homo à nimia conuersatione cum infectis,& præcipue à coitu cum infecta muliere, est enim hic morbus contagiosus. Vnde Auic. secunda primi in completo sermone in ægritudinibus sic ait: De ægritudinibus, quædam est quæ ab uno ad aliud transit, sicut lepra, scabies,uariolæ,& febres pestilentiales,etiam apostemata putrida. Cum ergo hæc ægritudo aut lepræ,aut scabiei conformatur,contagiosam dicere conuenit. Item cauendum est ab his, quæ humores malos generant,& præcipue quæ multiplicant humorem melancholicum, ut ostensum fuit in regimine per sex res non naturales: & si contingat quod accidat nocumentum in uirga propter coitum, statim remediandum est cum sequenti lauanda. R. roris marini,saluiæ,chamæmeli, ana m.s.bulliant in uino albo, cui postea facta colatura addantur uini granatorum unc.ij. mellis rosa.unc.s.madefiat uirga seu locus infectus cum hac decoctione, postea aspergatur desuper talis puluis: R. lithargyri auri, ce-

russæ, ireos, tutiæ, nucũ cupressi, ana drach. i. puluerizẽtur opti me & post lauandam ponatur: & si hic puluis erit nimis fortis, addatur thuris, masticis, myrrhæ ana drach. i. Pro maiori tamen *securitate, cum coitum perfecerit homo uel mulier, se optime ab stergat circa pudibunda, cum camisia aut alio panno lineo mũdo: & caueat à pannis ipsarum mulierum, quoniam infecti sunt: & postquam ita fecerit, pro maiori adhuc securitate abluet locum cum aqua calida aut uino albo. Cauendum enim est ab aqua frigi da, quoniã ipsa materia compingit. Vnde in fricatione coitus ad hæret aliqua limositas, siue humiditas in uirga, quæ est causa infe ctionis uirgæ & corporis. Igitur bonum erit hoc uti regimine, ut remoueatur illa infectio seu sordities.*

De solutione difficultatum quæ moueri possunt circa hunc morbum. Caput VI.

CLarificatio, *si quæratur, quare hic morbus incipit à pudi bundis? Dicunt quidam inepti, quod ideo est, quia ibi magis abundant humores corruptioni parati. Sed contrà si hæc ratio esset sufficiens, omnes ferè ægritudines ibi haberent initiũ: ideo dicatur quod inter membra illa & morbi qualitatem talis est conformitas, & hoc merito talis influxus: nõ enim quodlibet agit in quodlibet, sed determinatum in determinatum. physicorum pri mo. Sic hic morbus aptus est primo recipi in uirga, & deinde in collo, capite & humeris, & non in alijs locis: unde ille influxus qui fuit illis tẽporibus, capiti & uirgæ inimicabatur. Et si quæ ratur, quare terminatur per os? respondetur, quod hoc est meri to argenti uiui à sua proprietate hoc faciens, scilicet trahendo hu mores uersus illas partes. Aut melius quod argentum uiuum sua caliditate humores subtiliat & calefacit, & hoc modo aptos red dit ut per superiora eos natura expellat, unde Paulus ponit ipsum calidum & humidum in quarto, cui magis adhæreo quàm Auicen næ, qui ponit frigidum in secundo.*

Et si quæratur, quare os fœtet? dicendum, quod hoc est ab ar gento uiuo, cuius proprietas est ut faciat fœtere os fumus eius, ut Auic.

ut Auic. secundo canone, cap. suo: Et ab eo etiam prouenit dolor capitis, & nocumentum in ore, ut ex natura sua colligitur. Accedit ad hoc humor qui est adustus, putridus, & malus, qui habet facere eadem accidentia: ideo nil mirum si tantus dolor: quare summum remedium est, ut quum incipit humor expelli per os, diuertatur cum medicinis per superius & inferius exhibitis ad partes inferiores. Et si quæratur, quare aliqui quantumcunq; parati ad ægritudines melancholicas merito complexionis & mali regiminis, & coeuntes cum istis infectis, nō inficiuntur? Dico, quod hoc fortasse est, quia eorum corpora sunt magis densa, & ex consequenti difficulter impressionem recipientia magis quam cætera, aut merito proprietatis indiuidualis, quæ diuersa in diuersis reperitur, ut Auic. prima primi. Et si quæratur, quare argentum uiuum iuuat magis quam cæteræ medicinæ, præter distillationem theriacalem superius descriptam? Dicendum, hoc esse à proprietate, aut melius à qualitate manifesta, quia calidum & humidum in ultimo, & morbus frigidus & siccus. Quod autem sit morbus frigidus & siccus, persuadetur primo, quia saturninus, ut ostensum est. Secundo, quia compertum est humida iuuamentum præstare & calida. Item quia similitudinem habet cum lepra, quæ est morbus frigidus & siccus, & cum alijs melancholicis morbis. Itē quia ægritudo longa: unde Auic. prima tertij, tractatu secundo, cap. ultimo: Aegritudo cuius tempus prolongatum est, est frigida secundum omnem dispositionem. Et confirmatur, quia raro uidemus istam materiam putrefieri, & causare febrē: unde Galenus: Nullius rei proprietas est ut putrefiat ex frigido, neq; ex sicco. secundo de complexionibus. Quare dicēdum est, hoc esse propterea, quia frigida & sicca ægritudo. Et si quæratur, quare sæpe accidit, ut remedia aliqua uideantur in principio cōferre, sed postquam continuātur, non perseuerat iuuamentum? Dicendum, hoc esse duplici de causa, quarum una ex parte naturæ, alia ex parte ægritudinis. Ex parte naturæ, quia in continuatione fastiditur, & in renouatione gaudet. Alia est ex parte morbi, quia

etsi in principio remedium cõtrarietur morbo, in processu cessat contrarietas propter assuefactionem, & ideo ait Auicenna, ab ipso quod consuetum est non fit passio. quarta primi. Vnde uidemus aliqua animalia in prima obuiatione esse contraria & inimica, sed postquam assuefit eorum cõuersatio: cessat illa inimicitia, & tunc domesticantur, & cessat inter ipsa actio siue pugna. Pariter iudicandum est hoc inter qualitates esse. Et si dicatur contrà, quia agente debite approximato, & passo bene disposito &c. de necessitate sequitur actio. Respondetur, quod in hoc casu bene sequitur actio: sed adeò pauca quod nullius est momenti. Aut dicitur, quod propter assuefactionem cessat dispositio in patiente, ex quo sequitur, quod permutatio medicinarum, dummodo non egrediantur propositum, maximæ utilitatis est, ut Auicenna allegato loco. Et si quæratur, utrum phlebotomia sit conueniens? Dico, quod in principio, & antequam materia sit exparsa ad loca doloris, ex quo ipsa est in uenis & sanguini mixta, maxime si etiam neque fuerit exparsa ad cutim, ipsa est conueniens, si partitularia conueniunt, in processu autem non conuenit, nisi factis uel applicatis unctionibus & alijs medicaminibus, quoniam cum natura tentauit expellere humores, adiuta à medicinis, permiscuit cum sanguine aliquid de ipsis: quare ad minus uentosæ non uituperantur: sed hoc cum cautela, ne humores frigidi magis incrudentur, aut calidi magis inflammentur, iuxta Auic. quarta primi, Caue ne ægrum ad unam duarum perducas rerum aut humorum cholericorum ebulitionem, aut frigidorum cruditatem. In hoc antem casu magis timetur cruditas quàm ebulitio, & ideo raro conueniens est, & expertum est multis nocuisse potius quàm iuuasse. Et si quæratur, dolores qui fiunt, qualiter appellari debent? Dico, quod ut plurimum extensiui. Vnde Auicenna, Doloris extensiui causa est uentositas, aut humor qui neruum aut musculum extendit, ac si ipsum ad suas trahat extremitates. secunda primi. Nec uerum est quod quidam existimant, quod hic dolor sit frangitiuus, quia iudicant hanc materiam esse inter ossa & panniculum, fundantes

se in

ſe in dicto Auicē. Cauſa doloris frangitiui eſt aut uentoſitas quæ interponitur inter os & panniculum qui tegit ipſum. Et non loquitur Auic. de panniculo immediate tegente os, quia ille inſenſibilis eſt, ſed loquitur de illis qui non immediate adhærent oßi, ſicut panniculus tegens coſtas, aut craneum, & huiuſmodi, quare cum in illis locis non ſtat hic dolor, non debet ſic appellari. Et ſi quæratur, puſtulæ quæ fiunt in hoc morbo, quibus puſtulis magis proportionantur? Dico quod illis quæ uocantur aſafati ab Auic. qui ſic ait: Aſafati eſt ſumma bothor ulceroſarum, Fen. vij. quarti can. c. de aſafati. Tamen ſæpe accidunt puſtulæ, quæ alijs aßimilantnr ut quæ aßimilantur nodis, fiſtulis, cancris, eſſere formicæ, & alijs ferè omnibus, ut conſideranti patet. Sed quia nominum diſputatio non pertinet medico: ut Auicen. i. primi: doctrina ſexta. v. c. in hoc ſermonem prolongare non intendo, quemadmodum alij qui ignorantes eſſentiam morbi & cauſas ipſius, & ex conſequenti curam, non niſi de nominibus fecerunt mentionem, quorum opus quare fuerit impreſſum, cōprehēdere nequeo.

Et ſi queratur, quare dolores augētur in ſecunda aut tertia die unctionis? Reſpondetur, quod tum humores mouentur, tum quia ſubtiliātur in ſanatione ſeu digeſtiōe quæ fit merito unctionis, iuxta Aphoriſmum ſecundæ particulæ, In generatione ſaniei febres & dolores fiunt magis quàm facta ſanie. Et ideo optimum & ſingulare ſecretum eſt, eo tunc adminiſtrare ſolutiuum, ut antequam humor per os expellatur, per deorſum euacuetur, & ſic nocumētum in ore euitatur, ut ego ſæpius expertus ſum. Aut ſi puſtulas ſeu plagas ulceroſas habuerit, ibi attrahentia ponantur, ut humor inde euacuetur, & ab ore diuertatur: Ex quo infertur, quod uerior eſt opinio quæ dicit argētum uiuum eſſe calidum, quàm quæ dicit eſſe frigidum. quum ratione ipſius humor ſubtilietur, & ponatur in motu, ut oſtenditur. Sed contrà ait ſtudioſus iuuenis Vincentius Aiax Siculus, Argentum uiuum cauſat ægritudines frigidas, ut epilepſiam, paralyſim, & huiuſmodi, ut Auic. ſecundo canon. & alij, ergo frigidum, quia ſimile non niſi a ſimili generatur: ut

tur, ut habetur in Phys. Ad quod respondetur, quod uerum esset si de per se causaret has ægritudines, sed has causat per accidens, scilicet debilitando, quum sit contrarium cerebro & neruis ratione complexionis, quia calidum & humidum, & naturalis complexio iuuatur suo simili, & læditur contrario, iuxta tertio techni, Calidiora calidioribus indigent adiutorijs, Quare ob debilitatem humores frigidos generant, & eos facilius recipiunt, cerebrum ipsum dico & nerui: & sic clare patet solutio, quia non inconuenit quod aliquid generet ab eo diuersum per accidens, ut frigidum calidum, & calidum frigidum, & sic de alijs.

Item quæsitum fuit à quodam acutißimo iuuene Francisco de Carmino, utrum argentum uiuum sit conueniens in hac ægritudine, quum secundum mentem omnium autorum inimicatur neruis, & hæc ægritudo pro maiori parte est in neruis. Item ait ipse, Fama quam omnes famant non omnino uana. septimo Ethicorum. Sed omnes ferè dicunt argentum uiuum esse contrarium, & unctiones propterea uituperant, igitur &c. Ad quæ per me responsum fuit, quod argentum uiuum est conueniens propter rationes superius dictas. Sed ad primum argumentum dico, quod licet habeat in se aliquod nocumentum, tamen postquam corrigitur, ut ostenditur suo loco, non est tantum quin sit multo maius iuuamentum, uel posset dici, quod ideo argentum uiuum est contrarium neruis, quia eius complexio est contraria complexioni naturali neruorum, & ita in sanitate noceret ipsis neruis: sed quia nerui sunt discrasiati ad frigidum & siccum, & per argentum uiuum remouetur illa discrasia, donec reuertantur ad suam eucrasiam, ideo posset dici quod absolute est conueniens: unde aliqua in ægritudine conueniunt, quæ in sanitate disconuenirent, & traherent corpus ad lapsum præternaturalem. Ad secundam rationem dico, quod notanter ait Arist. non omnino uana, quia non uult quod nullo modo sit uera, habet enim aliquid ueritatis. Pro quanto argentum uiuum, ut probatum est,

habet

habet aliquid nocumenti, non tamen propter hoc est prohibendum ex toto, & maxime correctum, ait enim Galenus xi. de ingenio sanitatis, difficillimum est inuenire aliquod auxiliorum, quod nihil nocens conferat. Item fuit quæsitum ab alio, quare dolores magis multiplicantur in iuncturis, quam in alijs alis locis, cum ex motu deberent magis resolui? & fuit subtilis iuuenis Iacobus Roger. Ad quod responsum est, quod magis facit uacuitas ad aggregandum, quàm motus ad resoluendum, unde Auicen. secunda Fen, primi canonis, Amplitudo quæ est apud iuncturam, est apta ut materia ad ipsam descendat.

De explanatione arboris signorum. Caput VII.

OMne signum ægritudinis aut sumitur à re non naturali, aut à re naturali, aut à re præter naturam. A re non naturali, ut in quo aëre stetit infirmus, quibus cibarijs, quo potu usus sit, quo exercitio, quo somno, qua uigilia, & sic de alijs. A re naturali, ut cuius ætatis sit infirmus, qualis sit eius consuetudo, qualis ars, qualis uirtus, qualis complexio, & huiusmodi, A re præter naturam tripliciter, ab operatione læsa, qualitate mutata, ab exeunte mutato. Ab operatiōe læsa tripliciter, aut animali, uitali, aut naturali. Ab animali dupliciter, motiua & sensitiua. Sensitiua dupliciter, interiori & exteriori. Exemplū de motiua, ut qualiter poßit moueri secundū totum & secundū membra. Exemplū de sensitiua exteriori, ut qualiter uideat, audiat, olfaciat, tangat, utputa quem dolorem percipiat, quem saporem in ore sentiat. Exēplum de sensitiua interiori, ut quales habeat imaginationes, quale iudicium, qualem memoriā, qualia somnia. Exemplum de uitali, ut qualem pulsum, qualem anhelitum habeat. De animæ paßionibus in sex rebus non naturalibus fiat inquisitio. Si sumitur à naturali operatione, hoc dupliciter: aut ab operatione uirtutum ministrantium, aut ministratarum. Exemplum primi, ut qualiter appetat, retineat, digerat, attrahat, atq; expellat, puta egerat, urinet, menstrua habeat, coëat, sub re non naturali comprehendatur.

Exemplum

Exemplum de administratis, ut qualiter nutriatur, & de omnibus istis operationibus inuestigando an sit diminuta, an ablata, an corrupta operatio. A qualitate mutata, ut qualis sit odor anhelitus infirmi, qualis sudoris, qualis uulneris, ulceris, aut saniei: qualis sit etiam color linguæ, oculorum, & totius corporis, qualis humiditas, qualis siccitas &c. asperitas, lenitas durities, mollities linguæ, uentris, & totius corporis. Ab exeunte mutato, ut quantæ & quales sint superfluitas oculorum, narium, aurium palati: qualis sit uomitus, & quantus, ac etiam eructatio, qualis item urina, egestiones, capitis subaßellarum pedumq; sordities, & totius corporis sudor. Halices, oscitationes, nausea, subuersio, ad naturales operationes expulsiuas reduci possunt, quia à natura tentante expellere fiunt: unde signo sanguinis ista sunt. A re non naturali, quia usus est regimine multiplicante sanguinem, ut quia utitur arte gaudiosa, sicut cãtator, aut histrio, uel quia utitur cibis multiplicantibus sanguinem & potibus, ut sunt oua sorbilia, testiculi gallorum, uinum optimum, & huiusmodi. A re naturali, quia carnosus, complexionis sanguineæ, adolescens seu iuuenis, & similia. A re præter naturam, & primo ab operatione læsa, grauitas in origine oculorum & capitis, & temporum pulsatio, halices, oscitationes, nausea, dormitatio multa, & profunda sensuum turbatio. tarditas in cogitando, laßitudo membrorum absq; labore, pulsus magnitudo, uelocitas & frequentia, repletio uasorum siue uenæ siue arteriæ fuerint. A qualitate mutata, rubedo in toto corpore, & maxime in uenis oculorum, repletio ipsarũ, bothor in ore. Ab exeunte mutato, urina rubea grossa, aut rubea obscura, aut rubea rossea. In egestionibus non apparet signum: sputum est dulce, aliquando sanguini mixtum: exitus sanguinis per nares, aliquando à gingiuis, aut menstrua uel hæmorrhoides, uel per alia loca: sudor fœtidus sicut hirci, etiam multus: pustulæ sanguineæ: & his additur, quia patiens somniat se uidere res rubeas, sanguinem fluere, natare in eo. Vnde quarto Colliget recitatur de Galeno, quod præceperat phlebotomari quendam qui somniauit in dolio sanguinis

guinis

guinis balneari, alij uero nolentes iniunxerunt sibi exercitium, & mortuus est.

Signa choleræ à re non naturali, quia usus exercitio forti ste tit in aere calido, usus est cibarijs calidis & siccis choleram multiplicantibus &c. A re naturali, quia iuuenis, cholericus, & huiusmodi. A re præter naturam, & primo ab operatiõe læsa, quia habet infirmus sitim multam, inquietudinem, dolorem in parte dextra frontis, & uehementia lucis ei nocet, & quandoq; habet famem sincopalem, debilitas appetitus, nausea, horripilatio ad modum puncturæ acuum, furor, mordicatio uehemens in exitu fecum, similiter & urinæ, pulsius uelocitas cum duritiæ, & tensione. Hic potest consequenter poni de somnijs, quia potius attinet actioni læsæ, ut quia uidet res citrinas igneas, quod facit rixas, & aliquando somniat se uolare. A qualitate mutata, ut citrinitas faciei, & totius corporis, oculorum citrinitas, sicut accidit in ictericia, oris amaritudo, linguæ siccitas & asperitas, narium ariditas. Ab exeunte mutato, urina rufa, citrangularis, ignea, crocea, egestiones croceæ, sputum amarum, uomitus cholericus uiridis uel croceus & amarus, humiditas narium & oculorum acuta, cholerica & pauca, aurium uero multa.

Signa phlegmatis à re nõ naturali, ut cibi repletio, ociũ, somni prolixitas &c. A re naturali, ut quia cõplexionis phlegmaticæ, piscator, pinguis, & huiusmodi. A re præter naturam, & primo ab actione læsa, paucitas sitis, nisi ubi fuerit phlegma salsum, debilitas digestiuæ etiã in tempore sanitatis, oxyregmia, somnus multus, pigritia, ociositas, membrorum laxitas, põderositas oculorũ, obliuio, dolor in posteriori parte capitis, uertigo, scotoma, casus appetitus, appetitus acutorũ & acrium, nausea, eructatio, dolor grauatiuus, frigiditas, in capite & stomacho percepta eius notabilis læsio, ibi enim multum aggregatur de phlegmate, ut Auicen. decima tertia tertij, & Mes. in de appropriatis: raritas, tarditas, & lenitas pulsus. A qualitate mutate, frigiditas, percepta, color albus in facie & corpore, superfluẽs albedo linguæ, mollities eius

superflue

ſupflua, ſqualiditas corporis, tumor etiā faciei cū mollitie. Ab exeūte mutato, urina alba, diſcolorata, palearis uel ſubcitrina, egeſtiones phlegmaticæ, albæ, uiſcoſæ, ſeu mucoſæ, aquoſæ, & hmōi: ſputū uiſcoſum, aquoſum, multiplicatio ſaliuæ nō amaræ, ſed pōticæ, multitudo ſupfluitatis egreſſæ ꝑ nares & palatū, & additur ſomniare aquas, niues, pluuias, & hmōi, q̄ ad opatiōes læſas reduci poſſunt.

Signa melancholiæ, primo à re non naturali, ut quia uſus eſt nimia cogitatione, ſolicitudine, timore, &c. puta cibis melācholicis, & huiuſmodi. A re naturali, quia complexionis melancholicæ, & conſuetus incurrere ægritudines melancholicas, & ſimilia. A re præter naturā, & primo ab actione læſa, quia in capite ſentitur grauitas, & magis in parte ſiniſtra, ardor oris, ſtomachi deſideriū corruptū, & aliquando caninū, uigiliæ multæ, ſolitudo multa, læſio ſeu ægritudo ſplenis, ut dolor, & grauitas ſeu durities, taciturnitas, cogitationes multæ, fletus ſeu uoluntas flendi, fixio aſpectus, rugitus, pigritia, tenſio hypochrondiorū, paucitas ſomni, ſi nō fuerit cū phlegmate acredo, uel acetoſitas oris, prauitas pulſus cū duritie, corporis extenuatio. A qualitate mutata, fuſcedo in corpore apparēs ſeu nigredo, corporis piloſitas, morphæa nigra, & eſt fortiſſimū ſignū, ut Auerrois iiij. Col. in palpebra inferiori, oculi maxime nigredo, & limpitudo in eis. Ab exeūte mutato, urina nigra uel ſubnigra, ad obſcuritatē tendēs, uiridis, liuida, nigredo egeſtionū ſeu fuſcedo, paucitas ſputi, acredo eius, eructationes acetoſæ, ſanguis niger & coagulatus ſi exiuerit. Sōnia ſunt multū terrorem inferētia. Etiā poteſt addi à iuuantibus & nocētibus. Notandū tamen quod ea tria quæ Galenus ponit genera ſignorū, ſcilicet à ſubſtātialiter inhærētibus, à caſibus & operationibus, ad iſta tria reduci poſſunt, uel iſta tria ad illa: & ſi hic ponatur, ut in arbore apparet, à re naturali & nō naturali, à iuuantibus etiā & nocentibus quod poni poſſet. Omnia tamen ad illa tria Galeni reduci poſſunt ut patet recte conſideranti.

IOANNIS ALMENAR HISPANI MEDICI, DE CVRA MORBI GALLICI FINIS.

Nicolai

NICOLAI MASSAE MEDICI VENETI DE MORBO NEAPOLITANO LIBER PRIMVS.

Procœmium libri primi, in quo nomẽ morbi Neapolitani declaratur. Caput I.

ADiutor meus & protector meus eſto domine, Scripturus de morbo Neapolitano, pro bono uniuerſali, in quo proximorũ ſalus continetur, rogo fratres, ut benigne uerba mea audiant, ex eis enim multa bona accipiet, quæ & ego ab alijs accepi, & diu laborans in ſanãdis ægris, legendisq; antiquis & modernis autoribus, experiẽtia & ratione didici, tam de morbi huius eſſentia, quàm de curatione. Et quoniam, ut inquit Galenus vij. de morbis curandis, in principio apud uulgum fama non paruum impedimentum doctis eſt, non alia de cauſa hoc opuſculum compoſui, niſi charitate erga ægros, & nouos medẽtes motus non cupiditate gloriæ, quæ Deo optimo maximo attribuatur. Ideoq; iterum rogo fratres poſt me ſcribentes, ſi quid melius in hac ægritudine inuenerint, ſcribant & addant: quoniam ſi hoc nõ fuerit complementum, erit tamen materia complendi.

Et quia apud Ariſt. poſteriorum primo, cognitio quid nominis præcedit cognitionem quid rei, idcirco in primis talis ſit nominis morbi Neapolitani declaratio. Morbus Neapolitanus eſt ægritudo nobis noua, in qua ſepiſſime apparent puſtulæ diuerſæ, & aliæ infectiões cutaneæ, & dolores membrorum, & apoſtemata dura, & ulcera maligna, & in aliquibus ſunt omnia, & in aliquibus non, ſed ſunt, puſtulæ tantum, aut infectiones, aut dolores tantum, aut apoſtemata tantum: uel ſunt puſtulæ cum doloribus, aut dolores cum apoſtematibus, uel tum ulceribus, quæ fiunt a puſtulis, aut apoſtematibus, ut dixit Auic. quarta quarti. Cauſam autem diuerſitatis iſtorum dicam poſt.

Nomen

Nomen tamen hoc, est nomen uulgi, eò, quia quando priores homines paßi sunt hanc in Italia ægritudinem, rex Gallorum Neapolim Italiæ urbem occupabat. Et fuit anno domini M CCCC XCIIII. Et cum consuetudo iam inualuit sic nominare hanc ægritudinẽ, ego sub hoc nomine ipsam declarabo, ut nobis sic nominare assuetis nihil ignotũ sit. Sed antequam eius completam ponam descriptionẽ, ad eius declarationem quæ sequentur audies.

Quod non solum per contactum coitus, sed per alios contactus, & per intrinsecam alterationem fit morbus Neapolitanus. Caput II,

QVoniam scribentes doctißimi, & etiam medentes, in tam mala & difficili ægritudine diuersa afferunt, & in essentia morbi, & in minera, longe inter se dißentientes: ideo utilißimum fore duxi, si aliquid de minera & basi istius morbi dixero. Et in primis uisum est aliquibus, quod omnes qui tali morbo laborant, per contagionem coitus infecti sic ægrotarũt. Sed hoc est contra experimentum: bene tamen conceditur, quod ægritudo est contagiosa, & multi per tontagionem coitus inficiuntur, non tamen est dicendum quod omnes qui sunt infecti, per pudendas partes, tam maris quam fœmellæ, infecti sint, & ibi sit basis & minera istius ægritudinis, cum multi laborent & laborarunt tali ægritudine, qui nunquam in uirili membro, aut in uulua quicquam paßi sunt, & nihilominus omnes ferè ægrotabant partes corporis, ut in multis uidi qui erant infecti ulceribus, doloribus, apostematibus, & pustulis, quorum pudendum nihil patiebatur. Quod si uerum esset quod dicunt, cum in pudendis putrescant magis humores, ut ipsi dicunt, & est ueritas ob loci dispositionem, quoniã sunt membra humida, & uia ducens superfluitates, ut ait Galenus V. therapeutices, ipsa pudenda magis læderentur. Neq; ualet dicere, quod iste humor dum est mordax, ulcerat, & quando nõ est, occulte procedit: & sic inficit totum corpus, obscœnum non inficiens, quoniam si inficit loca alia corporis minus præparata ad putredinem, deberet etiã inficere & locum magis præparatum.

Sedes & pudenda duabus potißimũ rationibus putredini obnoxia.

Sed

Sed quid dicemus de pueris non lactentibus? Tres hoc anno curaui pueros: unum ætate trium annorum, alterum ætate sex annorum, & erat puella, tertium undecim annorum, isti non sumpserunt lac infectum: quod (ut dicunt) fit ex sanguine infecto: à matrice ad mamillas à natura transmisso &c. neq; coiuerunt, cum nō sint potentes ad coitum: & multa alia exempla, quæ breuitatis gratia dimitto. Dico ergo, quod ut in alijs euenit ægritudinibus contagiosis, aliquando fit ista ægritudo ab intrinseca alteratione, & sæpißime ab extrinseca contagione, quæ quidem contagio est per exhalationem malorum uaporum, ab una enim quaq; ægritudine materiali malus uapor exhalat, ut dixit Galenus, & scribitur à Conciliatore septima particula probl. Et cum ægritudo ista sit materialis toti corpori communicata, inde est quod uapores eleuati à quacunq; parte corporis possunt inficere alium, maxime si ille sit præparatus ad talem infectionem, quoniam, ut inquit Aristoteles .ij. de anima, actus actiuorum fit in patiente bene disposito, & etiam per aërem per os inspiratum, & aliquos alios contactus, aut cibi & potus: aut uestimentorum, ut uidi multos, & curaui inter alios amicum meum qui per contactum linteaminis, in quo dormierat quidam, qui habebat ulcus Neapolitanum in crure, & dormiuit in illis per noctem unam, captus fuit, & multi alij &c. Habet etiam morbus iste duo quæ sunt requisita in contagione, & sunt uiscositas adhærēs, & fixio propter malam qualitatem materiæ &c. Quomodo autem corpus intrinsece alteretur, medicis notum est. & ex dicendis apparebit: quare ne istis plus quàm par sit immorer, pro modo contagionis hæc sufficiant: & de morbi minera dicam.

De minera morbi & modo contagionis. Caput III.

Melius est dicere cum illis qui dicunt, quod minera morbi Neapolitani est hepar, cum hepar, ut dicit Princeps prima primi, cap. de generatione humorum, sit membrū generatiuum massæ humoralis, & per bonum temperamentum boni humores generantur, & per non bonum, mali. Præterea ab

ipſo hepate procedunt uirtutes omnes naturales pro nutricatio-ne,& per omnes corporis partes demandantur,ut ſcribitur ab ipſo Auic.ſumma de uirtutibus,cap.ij.in qua ponit defectus uirtutis naturalis,dando exemplum de atrophia,& hydropiſi car-noſa,& albaras,& morphea, qui quidem defectus ſunt ſecundũ trium operationũ defectus ipſius uirtutis,quod facile poteſt adaptari ad propoſitum, & maxime ultimum exemplum de albaras & morphea,cum ſint ægritudines cutaneæ diuerſæ, ſecundum diuerſitatem admixtionis,ut dixit Princeps,ſeptima quarti, cap. de morphea,quamuis non eſt idem cum morbo iſto,tamen minera morpheæ eſt hepar, hoc etiam atteſtante Auenzoar, ſecundo theyſir,cap.de morphea,dicit ibi:Cauſa huius eſt debilitas muta-tiua hepatis,ex qua corrũpitur mutatio in alijs membris.Et quã-uis hepar taliter ſit infectum ut generet materiam morbi Neapolitani,non propter hoc eſt neceſſarium in alijs operationibus deficere,cum operationes non niſi à diuerſis prodeant tempera-mentis,ut dixit Galenus ſexto de accidenti & morbo,cap.iij. Sed fortè ſi quis quærat,quomodo per contagionem,puta potus,aut ueſtimentorum,uel quouis aliorum modorum,fiat in hepate iſta mala diſpoſitio,hoc facile eſt declarare,ſi quis ſcorpionis exem-plum à Galeno iij.de interioribus,capite vij. legat:quia particu-la aliqua corporis infecta,poteſt aliam particulã inficere,& alia aliam,uſq; ad hepar,quod poſtea ſic infectum per generationem nouæ materiæ fouet ægritudinem,& diuturnam ſiue chronicam ipſam facit.Et notare oportet quod cauſa recidiuatiõis in his qui fuerunt curati,ſæpiſſime eſt,quia aliqua minima,aut notabilis particula,quæ non fuit euacuata,aut à uirtute rectificata,de nouo ſerpit,& propinquas partes inficit,& illæ alias partes inficiunt, uſque ad ſuam mineram,quæ eſt hepar,& iſti in deteriorẽ cadunt diſpoſitionẽ,ut experientia docet,& ab Auicenna habetur,prima quarti cap.ultimo,ubi inquit,Recidiua eſt deterior ſua radice, & ſecundum plurimum eſt ſæua.Sic etiam cauſatur egritudo iſta ab alteratione intrinſeca, cũ poſſibilitas ſit res ampla,ut teſtatũr idem

idem Auicenna, concurrentibus aliquibus dispositionibus corporis, & regimine in cibo & potu, & alijs rebus non naturalibus, ducentibus corpus ad talem infrigidationem. Concurrentibusq; causis terrestribus & supercælestibus fiunt ægritudines, ut idem attestatur quarta primi, de febre pestilentiali. Et cur sæpissime & magis in coitu hoc fiat sensus declarat, cum pudenda sint porosa, mollia, in quibus facile imprimitur & etiam defertur talis contagio usq; ad hepar, & in aliquibus fit cito, in aliquibus cũ lõgitudine temporis secundum maiorem & minorem uirtutem inficientis, & resistentiam suscipientis talem infectionem. Fouet etiam aliquãdo malam istam hepatis qualitatem membrum aliquod debile, aut plura membra non naturaliter disposita, ut puta stomachus debilis non debite præparatus, aut splen non mundificans, aut renes, uel etiam cerebrum, quod membrum sæpe fouet ægritudinẽ. Et hinc est quod aliqui decipiuntur, credentes quod origo morbi sit mẽbrum aliud ab hepate debilitatũ. Sed ista dicta pro mineræ morbi declaratiõe satis sint. De humore qui basis huius est ægritudinis audies.

De humore prædominante, siue de basi morbi & modo generationis ipsius. Capur IIII.

Non minores ac difficiliores de humore q basis dicitur huius ægritudinis, quãplurimorum doctissimorum doctorũ sunt opiniones, quas ne nimis prolixus sit sermo iste, dimitto. Et dico, qđ basis morbi Neapolitani est humor phlegmaticus nõ naturalis, à tali mala qualitate frigida, cũ aliquali siccitate cõdensante ipsam materiam, & hoc est clarum, cum uirtutes per operationes cognoscantur, ut dicit Auicen. summa de uirtutibus, generatur eni phlegma naturale à frigiditate hepatis, ut idẽ attestatur Auic. prima primi, sed nõ à frigiditate simpliciter, sed à diminuta caliditate, & sic phlegma dicitur sanguis diminute decoctus, & hoc, ut ipse dicit, est aptũ aliquãdo cõuerti in sanguinẽ, & facere nutrimẽtum, & transit etiã cum sangume ad nutrienda membra phlegmatica, & iuncturas humectãdas. Et cum hoc phlegma sit naturale

non causat ægritudinem istam, ut quidam dicunt, nisi quantitate sua faceret aliquam similitudinem pinguedinis, ut contingit in senibus & mulieribus: uel putrescendo faceret febrem, uel apostema non putrescendo: quod si fiunt, non sunt ita maligna ut est morbus iste. Melius est ergo dicere, stante fundamento Principis, quod uirtutes per operationes cognoscuntur, & effectus arguit causam: neq; decipior in hoc de effectu accidentali à contraria causa. Et ideo ab intrinseca alteratione concurrentibus causis superius dictis, uel à contagione coitus, uel quouis alio modo fit aliqualis caloris hepatis diminutio, quæ non tollit generationem sanguinis, cum diuersæ operationes diuersis indigeant temperamentis, ut dixit Galenus loco allegato: & ita multiplicat phlegma cum gradu frigiditatis ultra naturalem cursum, & aliquali siccitate condensante, addita à tali forma qualitate occulta. Et cum phlegma demandatum per totum corpus sit aliquantisper infrigidatũ, infrigidat et inficit etiam sanguinẽ, & spiritus ab ipso hepate genitos, ita quod non sufficit pro totali appositione, & similatione nutrimenti, ut clarissime apparet in patientibus morbum Neapolitanum, qui indies macrescũt, & male nutriuntur, & hoc propter multitudinem phlegmatis non naturalis, & diuersam quãdam admixtionem quæ uix cognosci potest, & aliqualem spiritus infrigidationem, sanguinisq; alterationem, ut dixi. Non tamen propter hoc quod aliquis humor, siue sit simplex, siue mixtus, sit frigidus respectu suiipsius naturaliter dispositi, tollitur, quin habeãt partes calidas, cum sit mixtum ex quatuor elemẽtis, eo quod corpus: & etiam euaporando secum ducat talem frigidam qualitatem cũ corpore aliquo uaporoso, & sic inficiat alias partes usque ad principale membrum. Et ideo recidiuantes, aut male se habentes in regimine sex rerum non naturalium, ob longitudinem ægritudinis cum totius corporis debilitate non solum inficiunt hepar, sed etiam spiritus cordis, ita quod qui taliter cordis spiritus habent infectos, aut nunquam sanantur, aut cum maxima difficultate, qui pati uidentur ethicam senectutis ob pulsus debilitatem cum duritie,

duritie, & alijs conditionibus, aut marasmum, siue consumptionẽ totius corporis, ut sensu apparet in multis quos uidi, & omnes uiderunt. Et aliquãdo propter additam corruptionem hepatis, uirtutis & membrorum, in tali ægritudine isti fiunt cacetici & hydropici: & ratio huius patet. Neque propter hoc potest dici, quod basis sit humor melancholicus, nisi accipiendo melancholiam largo modo pro humore alterato, alteratione mala diuersa. Quod autem materia siue basis dicta sit phlegmaticus humor, sensus qui non decipitur in proprio obiecto, ut dicit Aristoteles .ij. de anima declarat. Ego sæpe studiose aperui pustulas dicti morbi, & quamuis extra apparebant rubicundæ, uel alterius coloris, apertis tamen basis & fundus quædam materia alba, densa, uiscosa, quæ nil aliud quàm phlegma ex quatuor humoribus dici potest. Hanc eandem materiam uidimus quotidie in apostematibus duris, quas uulgares grumas appellant: nam quando inciduntur, aut ex se rumpuntur, sunt plena materiæ albæ, uiscosæ, & aliquando cũ liuiditate, quandoq; uero cũ rubedine aliqua, secundum diuersam admixtionem. Vidi etiam sæpissime in anatomijs corporũ mortuorum, patientium dum uiuerent morbum Neapolitanum cum doloribus, multam qualitatem materiæ albæ uiscosæ, in locis ubi erant dolores: quæ quandoque uidi ipsam duram, & aliquando molliorem: Vt in anatomizato M. D. XXIIII. qui laborabat tali morbo cum doloribus crurum, ut affirmabant eorum uicini: & hoc in locis dolorum quando fuerunt incisa, inuenta est ista materia alba, uiscosa, quæ adhærebat panniculo cooperienti crus, & in multis alijs iũcturis, & prope ipsas reperi quãtitatem maximam istius materiæ albæ uiscosæ: quare secundum materiam & colorem & alia consequentia, oportet dicere, uelimus nolimus, istam esse materiam phlegmaticam, secundum ipsius basim. Dico hoc propter alterationes, & diuersas admixtiones in tali morbo repertas, quæ sæpe mutant aliquantisper multum colorem & substãtiam materiæ. Contingit quandoq; particulam aliquam aut istius materiæ notabilem quantitatem putrefieri, &

Marasmũ id est, senilem ariditatem.

hoc secundum dispositionem patientis & regimen, ex qua putre-factione febricula quædam istis accidit quæ ephemera dici potest. Et maior & minor, uel alia erit febris secundum quantitatem ma-teriæ, & aliqualē admixtionem aliorum humorum cū isto. Quod si cum admixtione choleræ, exasperatur de tertio in tertium diē. Et si cum admixtione aliorum humorum, secundum naturam hu-moris erit periodicatio & diuersitas febris: & sic à caliditate fe-brili contingit istam materiam alterari, & exiccari, & aliquando à caliditate innata membri que non potest eam ex toto resoluere, exiccat ipsam, & sic fit durior siue terrestrior. Et diuersæ aliæ possunt accidere mutationes secundum diuersas causas, quod erit ex diuersitate admixtionum & membrorū & totius corporis al-terationum. Ex quibus apparet, quod materia quæ basis dicitur, accidentaliter tamē potest dici & calida, & frigida, & etiā me-lancholica, ut patet &c. His ergo declaratis, ne nimis sit tædio-sus sermo iste, unde disceßi reuertar, & definitionem istius morbi describam.

De morbi Neapolitani definitione, unā cum resolu-tione nonnullorum problematum. Caput V.

MOrbus itaq; Neapolitanus est dispositio mala hepatis ad frigiditatem & aliqualem siccitatem, cū qualitate occul-ta per uenas & porositates toti corpori communicata: & est contagiosa, cum qua fiunt sæpissime pustulæ malæ per totū corpus, uel in aliquibus membris, & in quampluribus apparent, in primis in capite & fronte circa originem capillorum, & in uir ga, & in uulua, in illis qui per coitum inficiuntur, & hoc fit si mate ria mala fuerit subtilis, & uirtus expulsiua fortis. Quæ quidem pu stulæ sunt diuersæ, secundum humorum diuersorum admixtionem: nam purus humor raro datur, ut sæpe dixit Auicēna, & Galenus primo de accidenti & morbo cap. xij. imò tāta est diuersitas mix-tionis ut occulta ferè dici potest, semper tamē de aliquo prædomi nante humore in mixto est iudicium. Quare cum pustulis materia

admixta

admixta est sanguinea, apparent rubeæ, eleuatæ, magnæ, tumidæ, & humidæ. qđ si cũ admixtione choleræ fuerint. sunt rubicundiores, sine magno tumore, cum pruritu & siccitate. quod si cũ admixtione fuerint humoris melancholici, erunt pustulæ prauæ, liuidæ, ostracosæ. sine sanie ad modum essare, quæ non occultantur. Quod si materia fuerit simplex phlegmatica, uel simplicitati propinqua, secundum tamen alterationem dictam genita, erunt pustulæ albiores, latiores, sparsæ, molles, sine pruritu. Et omnes istæ diuersificantur secundum diuersas admixtiones, ita quod aliquando sunt corrosiuæ, si cum humore baurachiali erit admixtio: & ambulatiuæ, si cum humore acuto calido, Et secundum diuersas qualitates etiam fiunt diuersæ: aliqñ enim ad impetiginis & in serpiginis modum apparent: & quandoq; in modum scabiei, & aliarũ diuersarum cutanearum infectionum. Fiuntq; ante apparitionẽ pustularum sæpe dolores in capite, & aliquando in alijs membris in aduentu talis ægritudinis, qui dolores fiunt mitiores apparẽtibus pustulis, & quandoq; non cessant, sed sparguntur uel stant ibi, si materia est grossa & pauca: quod si est multa, procedunt ad alia membra, & sæpe dolor est in fronte, & quandoq; per totum caput: & sunt diuersi, extensiui, pungitiui, secundum diuersas mixtiones. Fiunt uero aut quia materia est multa non regulata, uel quia uirtus expulsiua est debilis, aut quia materia est diuersa maligna: quare cum retinetur, sua mala qualitate & extensione soluendo continuum causat dolorem: nam dolor fit, ut inquit Auicen. secũda primi, de causis doloris, à mala complexione diuersa, & à soluta continuitate. Quod si materia subtilietur, & a uirtute expellatur, fiunt pustulæ, & cessant dolores, & aliquando non cessant si materia est plurima. Et in processu multiplicãtur dolores mẽbrorum, puta spatularũ, brachiorũ, & crurum, & aliorum membrorum, materia multiplicata: & sunt mali, diuersi etiam secundum diuersa tempora, & diuersitatem membrorum, & locorum sentientium, ut sunt nerui, chordæ, & membra sensibilia. Et pulsatiui fiunt si in loco sunt uenæ aut arteriæ, & sunt mali clamosi in

cruribus maxime propter membrorum debilitatem & receptibilitatem cum ſint prona, longinqua à fonte caloris qui eſt cor, & incipiunt affligere in ſero, & in occaſu ſolis, & procedunt uſq; poſt mediam noctem, poſtea declinant. Et raro aliter affligunt: & affligunt magis in nocte, quoniam humiditates plus multiplicantur in nocte, & faciunt extenſionem aut aliud, & in aduentu diei reſoluuntur. Et quandoq; perlongantur cum materia eſt multa aut groſſa. Quod ſi uirtus expulſiua eſt fortis, tunc poſt diuturnos dolores fiunt tuberoſitates ſiue apoſtemata dura mala, quas uulgares grumas appellant, quoniam expellitur materia quæ retinebatur. quæ quidem grumæ ſæpe apparēt à principio nullo præcedente dolore, ſed raro: & aliquando eueniunt cum paruo dolore ſi non ſit in loco ſenſibili materia neque profunda, quæ apoſtemata quandoq; adhærent panniculis & oſſibus, & corrumpunt oſſa corruptione mala: fiunt etiam in gutture & ſæpe ulcerãtur, & ſunt maligna ualde: & quandoq; fiũt in membris intrinſecis & ſequuntur accidentia mala, ut aſthma, & fluxus uentris. Apoſtemata præterea iſta in quocunq; membro fuerint, ſunt mala & inobedientia digeſtioni, reſolutioni & maturationi, propter eius uiſcoſitatem & qualitatem malam occultam, quæ hanc concomitatur ægritudinẽ, cum uirtutis membrorũ debilitate. Similiter ſunt ulcera quæ ab huiuſmodi apoſtematibus fiũt, & ſunt mala, & inobedientia. Fiunt etiã ab iſtis puſtulis & apoſtematibus cum rumpuntur ulcera diuerſorum generum in malignitate ſecundum cauſas dictas, in quibus reperiuntur materiæ albæ, uiſcoſæ adhærentes cum tenacitate, & maxime in apoſtematibus, quæ quidem materiæ in alijs ulceribus non reperiuntur, quæ materia ita alba eſt cum pauco ſenſu, dura ad incidendum & frangendum, quæ ſæpe adhæret membro. Et ulcera iſta cum perlongantur fiunt profunda, uirulenta, liuida, corroſiua, ſordida, cum duritie labiorum & carne oſtracoſa, & aliquando fiunt ambulatiua, & aliquando omnia ferè genera malorum ulcerum inueniuntur, in quibus ſæpe ſunt oſſa corrupta denigrata, & aliquando ſunt alba, ſed

ſunt

sunt sicca sine humiditate rorida, propter nutrimenti defectum, & aliquando sunt perforata multis perforationibus cum corruptione maligna, propter malam materiæ qualitatem. Et patientes talem ægritudinem ante dictorum accidentium apparitionē macrescunt indies, uertuntq; colorem à naturali sua dispositione ad pallorem, & sunt pauci qui non mutantur. Et sunt sanguinei habentes pustulas rubeas ualde, & isti fiunt rubicūdiores cum horribilitate quadam. Et aliquando accidit febricula ante aduentum, cum aliquo dolore capitis uel frontis, quæ fit ab aliqua materia putrescente, & cum expanditur materia, fiunt grauiores & pigri non prompti. Et aliquando apparet aliqua dictarum infectionum in aliquo membro, reliquis membris apparentibus sanis, maxime si uirtus est fortis, aut materia pauca, & hoc aliquando à debilitate talis membri non potentis regulare aut resoluere materiam illam, accidere sæpe potest: nam uirtus fortis cui nihil resistit, (ut dicit Gal.) corrigit malignitatem humoris, & cum est debilis sequuntur ægritudines. Et cum ista ægritudo perlongatur, apparent in aliquibus fixuræ, & squammæ in uolis manuum & plantis pedum, & sunt albæ, duræ, sine humiditate, & aliquando in alias partes corporis. Et hoc fit sæpe à natura post sanationem à natura uel ab arte factam, quoniam materia non fuit ex toto resoluta: quæ reliquiæ cum sint paucæ, ad tales partes expelluntur. Dixit nanq; Galenus in libello de cholera nigra: Semper natura sanguinem mundificare, tentat &c. Quandoq; uero propter materiæ malignitatem & humiditatem ad neruos transmissæ, & dolorem resoluentem spiritus, accidit paralysis aut spasmus, siue contractio membrorum, qui aliquando fiunt usq; ad iuncturarum dislocationem, & ossium plicaturā siue incuruationē. Fitq; sæpe in inueteratis asthma, & est malum, & mortale, & tussis mala propter siccitatem, & materiam descendentem ad pectus, & quandoq; fit à principio, quamuis sit raro. Et in pluribus undecunq; fit, iste humor, est rebellis & inobediens medicaminibus. Et sæpe post curationem hæc ægritudo recidiuat, & recidiua quādoq; est cita, &

Ista siccitas curationem nō recipit, si prius sit cōsummata. Gale. lib. 7. Methodi.

sæpe

ſæpe ſtat per annos, quæ in multis eſt deterior, ut inquit Auicen. lo co præallegato: & cauſa huius eſt, quoniam materia iſta ob diutur nam hepatis diſpoſitionem fit groſſior, & uirtus mebri redditur debilior, coadiuuante maxime malo regimine ſex rerum non natu ralium: & etiam propter malum regimen curæ ſepiſſime, & cum ad ultimam deueniunt malignitatem hepatis, ad hydropicam deue niũt diſpoſitionem. Ex quibus omnibus luce meridiana clarius ap paret unitas iſtius ægritudinis, à qua diuerſa prodeunt accidẽtia, quæ non perfecte curantur, niſi tollatur prima hepatis & totius diſpoſitio, à qua iſta pendent. Dixit Galenus iij. de accidenti & morbo, quod quæ ſequuntur morbum ſicuti umbra corpus, accidẽ tia dicuntur, & non morbus. Et ideo qui morbum Neapolitanum in plures ægritudines poſuere, decipiuntur, & in maximo uerſan tur errore, multiplicantes entia ſine neceſſitate contra philoſophi regulam. Ea quæ ab aliqua prima prodeunt diſpoſitione, illius diſ poſitionis accidentia uocantur, ut teſtatur idem Gal. loco prealle gato, & Auic. ij. primi, cap. i. in fine cap. in exemplo de phthiſi & febre ethica. Neq; huic poſitioni obſtãt argumenta, ex dictis enim reſponſio patet. Nec etiam propter hoc negarem quod aliquando aliquod accidens unius ægritudinis fiat per aliquam ultimam mali gnitatem per ſe, quæ poſtea non curatur cura primæ ægritudinis, ut de corruptione mala oſſis apparet &c. Quare ut negotiũ iſtud expediam, paucula ad clariorem doctrinam in epilogi modum ſcri bam, quæ de cauſis & ſignis erunt, nam decies repetita placebunt. Et Gal. ij. de ſimplici medicina autoritate Platonis inquit, in princi pio & radice plurimum oportet eſſe ſermonis.

De cauſis morbi Neapolitani. Caput VI.

CAuſas ex dictis collige, quæ ſecundum medicos ſunt tres, ui delicet primitiuæ, antecedentes, & coniunctæ. Primitiuæ quidem ſunt, ſicut diſpoſitio aliqua aëris, uel corporum ſu periorum, ut dicunt Aſtronomi, cum coniunctione illa Saturni, Martis & Veneris in Scorpione &c. anno illo in quo populatim graſſari cœpit iſta ægritudo, aut cibi generantis malum chymum,

præpa-

præparantis & mouentis intrinsecam alterationem, aut contagio coitus, uel cibi & potus, uel aliqua mora cum hominibus infectis, uel contactus uestimentorum, ut dixit Auicen. ij. primi, capit. vi. Antecedentes uero sunt humores intrinseci ab alteratione extrinseca, uel intrinseca mala, ad talem malignitatem. Coniunctæ autem sunt humores ita dispositi, ab hepate geniti, qui postea impediunt debitas actiones corporis. Et etiam sunt accidentium causæ, ut pustularum, dolorum, & aliarum &c. Materialis, efficiēs, formalis & finalis, & aliæ accidentales sapientibus ex dictis apparent. Dicam igitur de signis.

De signis morbi Neapolitani & accidentibus. Caput VII.

Signa quæ ex dictis eliguntur sunt in duplici differentia, quoniam quædam sunt demonstratiua, & quædam prognostica. Demonstratiua sunt pustulæ cum quadam duritiæ, aut eminentia & malo calore in capite toto uel fronte circa originem capillorum, uel in alijs corporis partibus, & maxime in angulis oris, & hoc sæpe in infantibus accidit, & in adultis quandoq;, qui naturæ sunt humidæ, quibus pustulis apparentibus non est ambigendum de esse ægritudinis, maxime si post expergefactionē membrorum percipiunt grauitatem, cum dolore grauatiuo, uel constractiuo. Anteceditq; dolor capitis, qui incipit in occasu solis. & declinat ante ortum solis, qui sæpe ad spatulas & aliarum iuncturarum partes extenditur. Et patientes fiunt pigri, somnolenti, & mutatur color ad pallorem. Et aliquando est febricula, & sæpissime apparēt ulcera uirgæ, quæ sunt mala cū duritie callosa, quæ tarde sanantur: & pustulæ fiunt circa pectinem, quæ sæpe à principio in his qui per coitū inficiuntur, sunt signa demōstratiua huiusce morbi Neapolitani sine fallacia. Et sequuntur apostemata inguinum, quæ si suppurantur, remouent ægritudinem, maxime à principio, quoniam inguina sunt emunctoria hepatis, per quæ expurgantur uitiosæ qualitates ab ipso in cruore generatæ. Quandoque à principio apparent in gutture mollificatio uuæ, & apostemata scirrhosa

rhoſa male, quæ non maturantur niſi raro, & ulcerantur ulceratione maligna, quæ apoſtemata in recidiua ſæpe apparent, & in ægritudinne antiqua, & à principio raro. Sunt etiam dolores articulorum, capitis & crurum, & aliquando in omnibus, & ſæpe in aliquibus membris, & maxime in cruribus. Præterea ſunt apoſtemata dura adhærentia panniculis & oßibus, ut ſunt oſſa furculæ, pectoris, crurum & frontis, quæ à uulgaribus grumæ appellantur. Sequuntur præterea ulcera maligna cum maximo dolore dum de nouo fiunt, & corroſio mala oßis. Apparent etiam fixuræ in uolis manuum, & plantis pedum, cum ſquamis ſiccis. Et aliquando in aliquibus partibus corporis alijs fiunt cruſtæ, ſiue infectiones, in modum impetiginis & ſerpiginis. Fitq; durities iuncturarum cum tumore in morbo inueterato. Et qui malo utuntur regimine, ſæpe in proceſſu fiunt aſthmatici, & aliquando à principio, ſed rarißime.

Signa autem prognoſtica ſunt in primis, ſi aliqua præceſſerit mora cum infectis, aut aliter. Et in hoc prodeſt conſiderare cauſas primitiuas, unde fugiamus talem infectionem euitando coitum cum mulieribus infectis, aut in quibus ſit ſuſpicio de infectione: ſimiliter euitando contactus, moram, aut dormitionem cum infectis, aut in locis infectis, quoniam cauſæ primitiuæ mouent antecedentes &c. Præterea morbus Neapolitanus cum paucis puſtulis ſine doloribus, aut cum paucis in iuuene bonæ complexionis citò ſanatur, ſi debita adhibeatur cura. Quod ſi cum multis puſtulis, & doloribus, & aliorum malorum accidentium, tarde & difficulter ſanatur. Et ſi in puſtulis aut apoſtematibus fiat color malus in toto corpore ultra diſpoſitionem morbi Neapolitani, corpus habet ſanguinem totum infectum humore melancholico & iſti raro ſanantur: adhuc puſtuloſi tantum facillime ſanantur, Sed patientes dolores & apoſtemata dura cum difficultate maxima, & quanto cum pluribus doloribus, aut grumis, erit difficilior cura, & magis ſi tempus perlongatum fuerit. Etiam poſt dolorem in aliqua parte apoſtema durum expectatur, ſi uirtus fortis eſt.

tis est. Præterea ulcera maligna & acutissimi dolores arguunt maximam materiæ malignitatem, uel multitudinem, & uirtutis debilitatem, aut impedimentum. Pustulæ, apostemata, dolores, aut ulcera, nisi principale membrum cum totius corporis communitate curetur, per intrinseca siue extrinseca medicamina si quis sanauerit, ad deteriorem recidiuãt ægritudinem, maxime si sunt inueterata. In duritie apostemosa si fiant pustulæ, sæpe resoluitur apostema, quoniam materia subtiliatur, & sic melius expellitur. Infecti infectione mala, in qua spiritui cordi communicatur infectio, non sanantur, aut cum maxima difficultate. Similiter habentes apostemata magna, quæ sunt unita oßibus, quoniam in istis uidetur ferè tota materia nutrimenti corrupta, & uirtus debilitata. Præterea gulosi, bibuli, & multum cocuntes, & sine regula omnia comedentes, & male se habentes in regimine reliquarum rerum non naturalium, non sanantur nisi raro: etsi sint bonæ complexionis iuuenes, & exercitentur exercitio forti &c. Præterea qui marasmum natura patiuntur, si incidant in talem dispositionẽ, rarißime euadunt, & similiter qui asthmatici ex hac ægritudine fiunt. Mulieres uero facilius à tali morbo occupantur propter simboleitatem materiæ cum sint phlegmaticæ. Dixit Auic. ij. primi. quod conuersio in genere proportionali est facilior &c. Si multa apparent accidentia, ut sunt pustulæ, dolores, & alia, multitudinem materiæ significant, sin secus, contrarium significent. Non tamen omnia signa aut accidentia sunt necessaria, sed sufficit quod sint aliqua, ut dolores, & pustulæ: aut unum tantum, ut pustulæ, aut ulcus in uirga tantum, uel in aliquo alio membro, uel apostema, uel squammæ in uolis &c. & ideo quando plura, aut omnia signa apparent, audacter ægritudinis essentiam prænuncia. Luxuriosi cum sint infrigidati infrigidatione per spirituum resolutionem: sunt magis ad hanc ægritudinem parati: similiter male se habentes in regimine sex rerum non naturalium, ob diuersitatem & malam humorum mixtionem. Cura huius ægritudinis est difficilis, quoniam est chronica, & cum malignitate occul

ta. Et

Acutißimi dolores quid significent.

Raro sanãtur qb. spiritus uitalis inficitur.

ta. Et qui euadunt sæpe fiunt pingues cum ante fuerant macri, & hoc quia sanguis redditur purior ab euacuationibus siue medicamentis. Multi etiam post sanationem fiunt rauci aut contracti in aliquo mēbro. Et remanent uestigia ulcerum profunda & turpia. Quibus omnibus finem ponam, ne sermo prolixior magisquam debeat esse uideatur. Igitur tempus est ut de cura aliquid dicamus.

PROOEMIVM LIBRI SEcundi in quo ordo futuri processus declaratur, & est pars practica. Cap. I.

LAborauere fessiq; laborant adhuc doctissimi ac experti medici in uasto fluctuosoq; pelago huius morbi, de modo quo quis canonice hanc ægritudinē curare posit. Et hoc ob diuersam malamq; mixtionem humorum in ipsa ægritudine repertam, nam talis est quod uix comprehendi posit, nisi ab expertissimo in hac re medico, unde ortæ sunt diuersæ de modo curandi opiniones, ut nostra tempestate omnibus notum est. Sunt quidam blasphemantes illinitiones, & alia quæ in usu sunt auxilia, ut sunt potiones & alia, nullū tamen nouum aut antiquum afferentes remedium, neq; aliquem cum doloribus, grumis aut ulceribus sanant, siue sanare possunt quæ res ægris nihil ꝓdest, qui quotidie afflicti auxilium a medicis postulant. Sed ne cum istis in suis fluctibus naufrager, quonam pacto hæc ægritudo curari posit, remedijs quibus usq; nunc utūtur medici, infra scribam, diuino in primis postulato auxilio. Neq; me ab antiquorum canonibus, Galeni uidelicet & Auic. aliorumq; doctorum elongare uidebis, sed suis semper rationibus & autoritatib. ueluti clypeo, lumineq; quodam utar tam in ordine, quam in medicaminibus, Inquit Auic. iiij. primi, quod medicationis res ex una trium rerum completur, quarum una est regimen & nutrientia, alia est medicinarum exhibitio, & tertia est manualis operatio. Quare cum sanitas, quæ finis est medicinæ, ut testatur Aliabas primo practicæ cap. i. quæ in amissæ sanitatis reassumptione, & habitæ conseruatione

uatione consistit, in ipsis totam ægritudinis curam ponam. Et quoniam ut ait Galenus .vi. de accidenti & morbo, impoßibile est comprehendere ea quæ actionibus sunt contraria, nisi prius intelligamus, quæ sunt actiones pertinentes sanitati, ideo consideratis in primis rebus naturalibus, ut sunt complexiones, per membrorum principalium graduationem, ut docuit Gal. ij. techni, & ætatem, sexum, regionem, tempus, & consuetudinem, ut idem Galenus dixit primo ad Glauconem cap. i. sic regimen sex rerum non naturalium modo quodam uniuersali dispones: quoniam particularem modum secundum diuersitatem actualis curæ habebis.

De regimine aëris naturalis & artificialis. Caput III.

PRimum ex rebus non naturalibus occurrens, cum sit aër, si quis igitur ægrum aut conualescentem cura præseruatiua, aut curatiua regere intendat, aërem in primis moderare oportet, qui secundum hominis naturam & morbi qualitatem declinet ad caliditatem temperatam: sine superflua uel corruptibili humiditate, quare aër autumni, hyemis & principij ueris non est conueniens: nam inquit Auer. ij. Colliget cap. ultimo: Conueniens est medico cognoscere naturam quatuor temporum, quoniam propter ipsa stat magis sanitas quam per alias causas. Præterea ex sententia Pauli Aeginetæ in libello de regimine sanitatis: Regiones, domus, & habitationes, quæ sunt frigidæ & pluuiosæ, in quibus sunt fontes mali, stagna, lacus, flumina inundantia, & paludes, maxime illæ in quibus caligine, radij solares obumbrantur, ut contingit Venetijs sæpe, Ferrariæ, & alijs locis, tēpore autumni & hyemis fugienda sunt, nam ex malis uaporibus humidis putridis inficitur aër, & ab ipso aëre, qui semper nos circundat, causantur ægritudines diuersæ, teste Hippocrate in libello de aëre & aqua. Inquit ipse, Ex uaria nō solum temporum inter se, sed ex alteratione diuersa fiunt ægritudines & sanitas, contrario tamen modo. Et hoc affirmat ipse tertia particula Aphorismorum, Et ideo Leonicenus doctißimus non

sine

sine ratione dixit ægritudinem istam ab inundatione aquarum & pluuiæ contractam fuisse, ueluti à causa primitiua &c. Si ergo aër à tempore anni, uel aliquo accidenti alteretur & fiat disproportionalis, artificiose rectificetur, ut exiccando ipsum cum igne in cubili, uel cum stufis, aut humectando cum decoctionibus & suffumigijs bene redolentibus, quæ fiunt ex camomilla, rosis, saluia, & alijs, secundum indigentiam loci & temporis & hominum: & est doctrina Galeni ix. de ingenio sanitatis siue de morbis curandis, cap. xiiij. Nota tamen quod frigiditas simpliciter nocet causæ, ægritudini & accidentibus. Contrariatur etiam nimia caliditas, quoniam resoluendo calorem innatum infrigidat, & debilitat uirtutes quæ sunt principia omnium operationum: quare qui timent istam malam dispositionem, fugiant loca putrida & clausa, plena malis uaporibus, & maxime ubi sunt patientes talem ægritudinem: & tactum ipsarum pustularum siue ulcerum, & lotionem in aquis ubi isti lauantur, uel abstersionem cum eodē sudario, deosculatiōes, & reliquos cōtractus &c. & regātur ægri uel conualescentes per aërem temperatum cum uestimentis & cooperimentis super lectum cum dormiunt, & custodiantur à uentis malis, ut sunt australes & frigidi frigiditate congelatiua, quoniam ex nimio frigore non solum ingroßatur materia, uerumetiam congelantur spiritus. Et cum dico conualescentem, intelligo non solum illū qui paßus est istā ægritudinem, sed & illū qui timet incidere in ipsam. Tu uero ex dictis collige & intellige alia quæ consequuntur, quoniam de aëre hic satis dictum est.

De regimine per cibum & potum. Caput II.

NOn minori cura in cibi & potus exhibitione utimur quàm in aëris recta præparatione, cum cibus & potus secundum qualitatem & quantitatem sit de causis maximis sanitatis & ægritudinis. Inquit Hali Rodoham. iij. techni, Cibus & potus mutant corpus multis speciebus mutationis &c. Quare sint cibi declinantes per caliditatem: siue superfluam, siue corruptibilem, siue indigestibilem, boni nutrimenti & facilis digestionis, & paucarum

carum

carum superfluitatum, dixit nãq; Damascenus, diæta est primum instrumentorum curæ, cum quo si curari potest prospera eue-nient. Igitur in primis, sicut docet Auic. cap. de eo quod comedi-tur & bibitur, sit panis ex bono tritico, ab extraneis rebus pur-gato, bene fermentatus: non multum salitus, & mediocriter co-ctus, qui saltem per diem coctus quieuerit, nisi sit aliqua particu-laris intentio, ut in loco ubi de cura per assumptionem decoctio-nis ligni Indici dicam. Carnes etiam eodem casu incedant, sint re-centes & iuuenes, non multum humidæ, maxime humiditate indi-gestibili, ut sunt porci, & agni, neq; multum siccæ siccitate terre-stri, ut sunt boues antiqui: & cerui &c.

Sint ergo carnes uitulinæ, hœdinæ, & castratorũ duorum annorum, pascentium pascua sicca, ut sunt montes, & loca non paludosa, leporinæ iuuenes, capreolinæ similiter iuuenes, gallina-rum, caponum, aut pullorum paruorum secũdum tempus, aut sint perdicum, turturum, phasianorum, turdorum, & auium nemora lium quæ capiuntur uisco uel aliquo alio ingenio, quæ carnes sint conditæ secundum indigentiã, assæ uidelicet uel elixæ, uel alio quo uis modo cum saporibus temperatis, ut sunt pruna agrestia, & pa rum cinnamomi. Nota tamen quod melius digeruntur cibaria eli-xata quàm assata. & maxime carnes &c.

Reliqua uero genera carnium sunt dimittenda, ut carnes por-cinæ, quæ sunt malæ semper, bouinæ, caprarum, hircorum, & alio rum animalium terrestrium: quoniam nocent tam recentes quàm salitæ. Omnia genera præterea auium degentium in aquis sunt ma la, ut sunt anseres, & anates, & aliæ. Palumbes, ut experientia compertum est, in habentibus dolores multum nocent: auget pa-lumbarum comestio dolores sua ebulitione dum digerũtur, & ma teriam subtiliando, quæ postea facilius penetrat loca illa, aliamq; secum ducit materiam. Præterea pisces omnes non sunt boni, quia sunt frigidi cum humiditate indigestibili, & etiam saliti sunt mali, quoniam salita omnia nocent hepati. Quod si aliquando co-medantur pisces, sint squamosi, degentes in aquis claris: ut sunt

luci, trutæ aquarum dulcium, Ex aquis marinis sint auratæ, dentales, scarpenæ, & alij huiusmodi pisces. Et melior modus coctionis est elixatio. Lacticinia non sunt laudata, ut caseus propter suã uiscositatem, sunt enim duræ digestionis. Oua uero quocunque modo: præter indurata, sunt bona, ut oua sorbilia, & in brodio contusa, quod à uulgaribus dicitur broctum, & fit cum parum agrestæ, uel etiam sint cocta in aqua integra, & desuper ponatur parum agrestæ & zuccari. Nota tamen quod carnis quantitas minus nocet si repleatur, quàm aliorum cibariorum. Dicit Auic. cap. de eo quod comeditur & bibitur: Carnis nocumentum est minus nocumento panis cum non digeritur &c. Fercula quæ conueniunt, sunt, ut far decoctum in brodio carnis, uel conditum cum amygdalis tritis, nisi adsit dolor capitis (quoniam amygdalæ euaporãt ad caput) & panatella, aut panis infusus in brodio, & melissa, & spinachia iuuenis, & borago, buglossa, endiuia, lupulus, & cicorea. Omnia uero ferè alia olera & legumina sunt mala, ut sunt caules cuiuscunque generis, siue uirides siue rubei siue albi sint, quoniam generant malum sanguinem: & corrumpunt massam humoralem, & excitant dolores, ut experientia patet & ratione, dicant antiqui quicquid de eius usu uelint. Et legumina sunt mala, quoniam inflant & generant sanguinem melãcholicum. uiscosum & non bonum. Dantur aliquando cappares non saliti, & si sint saliti, extrahatur salsedo per infusionem aquæ dulcis, & melius per ebulitionem, sintq; conditi cum agresta & zuccaro, quoniam acetum nocet neruis magnifice, & causæ ægritudinis. Sapores conuenientes sint facti ex amygdalis, menta, cinnamomo, agresta, & alijs equiualentibus, nam cinnamomum secundum omnem modum administrationis confert stomacho uigorando digestiuam uirtutẽ, prodest frigiditati & oppilationibus hepatis, Sed alij sapores, ut facti ex sinapi, uel alijs &c. non sunt boni, quoniam faciunt ebulitionem humorum &c. Confectiones & condita quæ sunt bona, erunt ut amygdalæ, & pineæ, coriandri, anisi, myrobalani chebuli, & de alijs secundum diuersas intentiones. Fructus omnes sunt mali,

Amygdalæ uaporosæ, ideoq; uitari debet, ubi adest profunditas somni, & grauitas capitis.

Cinnamomi uirtutes.

mali, quoniam generant sanguinem aquosum, aptum corruptioni: sed meliores sunt ut amygdalæ, auellanæ aliquando & recentes fisci, uua matura: pruna damascena, cerasa acetosa, mala granata dulcia & mitia, passulæ, & alij iuxta tempus & indigentiam. Comedendi autem tempus fructus est ante cibum, quoniam facile digeruntur &c. Sed alij fructus sunt dimittendi, & maxime poma, quoniam ut testatur Auer. autoritate Auenzoar, possunt generare ethicam & phthisim. Et Auic. ij. canonis dicit quod generant malos humores, & febres malas, & assiduatio eorum comestionis facit incidere in dolores neruorum: quare sunt dimittēda. Vsus uero aliorum fructuum secundum iudicium necessitatis eligantur. Huic dispositioni potus conueniens est uinum mediocre, non uinosum, neq; aquosum multum, medij coloris, quod uulgares aurelum appellant, sic etiam, ut docet Auic. primo canonis cap. de regimine aquæ & uini, medium inter antiquum & nouum, clarum, non album, boni odoris & saporis, non multum dulce neq; ponticum, & hoc quoniam dulce generat opilationem: nouum perducit ad ebulitionem humorum, & dysenteriam, uetus uero est pauci nutrimenti, quod si non posset haberi, ut contingit in regionibus in quibus omnia uina sunt magna, limphetur cum aqua dulci non paludosa, sed sit à flumine claro, aut ex bono puteo, & si sit suspicio de aliqua mala cōditione aquæ, coquatur ad ignem, quoniam ignis consumet eam. Vel fiat sibi uinum tempore uindemiarium cum medietate aquæ. Neq; audiendi sunt Emperici & sine ratione loquentes, & dantes uina uinosa quantitate maxima, quoniam sunt cæci, & ideo parcendum est ipsis, quia nesciunt quid faciunt. Et ne credas uerba mea sine ratione & autoritate prolata, audi Galenum libello de phlebotomia, summa ij. cap. ij. inquientē, Intemperatos uini potatores & gulosos, nullo iuuabis ministerio pharmacans uel phlebotomans, aceruant enim confestim multitudinē humorum ob intemperantē diætam &c. Hora uero comedēdi est electiua pro aliqua causa, aut pro regimine uniuersali. De prima hora dico, detur cibus secūdū indigētiā, anticipando

Fructus omnes mali.

Poma qd efficere poßint.

Hora comedendi.

uel postponendo, quod sic non est impediens. Dixit Auicē. cap. de eo quod comeditur & bibitur, quod tunc est hora comedendi cum appetitus insurgit. Sed si esset mala aliqua dispositio stomachi, ita quod aut nihil, aut multum appeteret, eligatur hora tertiarū, quoniam tunc est iudicium quod stomachus sit à superfluitatibus hesterni cibi emundatus, & satis ad nouum recipiendum dispositus, quia in nocte uirtus unitur & melius digerit, & cum in mane nō dum sit sparsa, fit melior digestio, quàm si tardetur: tamen in hoc etiam attendendum est cōsuetudini, docente Hippocrate & Auicen. primo canonis: quod affirmat Auer. i. physic. quia consuetudo est altera natura. Ordinate prӕterea comedendum est, ut quӕ sunt facilis digestionis prӕcedant, & quӕ durӕ, ultimo comedantur. Et potus non sit ante cibum, neq; pòst, sed comedendo bibat, ut cibus reddatur aptior ad digerendū. Dixit Auicen. Potus post cibum facit oppilationem, quoniā facit cibum indigestum penetrare. Et post comestionē comedatur aliquod sigillans & confortans stomachum, ut sunt coriandri, & similia. & omnia comesta bene masticentur, suauiterq; & paulatine potus sugatur. Sint etiā cibaria uniformia quantum potest: quoniam ut dixit Princ. loco prӕallegato, nihil tam contrarium digestioni, ut sunt cibaria simul sumpta, quӕ sunt diuersarum uirtutum pugnantium inter se, quoniam ut ipse attestatur, à duabus impediuntur partibus: una est diuersitas in digerendo, quia quod ex eis est indigestū, admiscetur ei quod est digestum. Altera, cum sit diuersa comedendo plus comeditur quàm par sit. Quare cibaria unius uirtutis laudat Auicen. & hoc tam in mane quàm in sero. Prӕterea cœna sit breuior prādio: & spatium inter prandium & cœnam est octo uel decem horarum. Et cœna sit simplicior. Sed comestio cum patientibus talē morbū est fugienda, & potus in eodem cyatho, & maxime reliquiӕ quӕ relinquuntur ab infirmis.

De repletione & inanitione. Caput IIII.

Apho. 10 18, & 21.

SVmmopere repletio & inanitio fugiendӕ sunt, tam cibi quàm potus, docente Hippoc. ij. par. Aphor. Et Auic. secūda primi,

mi, cap. de his quæ proueniunt ex his quæ comedũtur & bibũtur: Nutriens mutat corpus & qualitate & quantitate, sed ex quantitate proueniunt oppilationes & putrefactiones & fastidium, & si diminuantur, prouenit ex eo ad phthisim. Ratio horum clarissima est, cum ex nimia repletione occupetur uirtus, quæ est instrumentum naturæ, sine quo uana essent alia instrumenta medicinalia. Et ex nimia etiam abstinentia fit consumptio radicalis humiditatis, & per consequens caloris innati, & ducit ad marasmũ siue ad phthisim: tamẽ cũ ægritudo sit materialis & de repletione, debemus potius minus cibare q̃ superflue, nisi esset aliquod ita postulans. Quomodo autem inedia subtilißima in assumptiõe aquæ ligni sit conueniens, sine isto timore in regula assumptionis ligni intelliges. Sint ergo diligentes infirmi & cõualescentes in qualitatibus & quantitatibus, & horis cibariorũ & potus tã uini quàm aquæ. Dico aquæ, quoniã si aqua sola sumatur, huic dispositioni multum nocet, & hoc secundũ omnem modũ administrationis, maxime in balneis, & potione nimia nocet stomacho & neruis, infrigidat hepar, sanguinẽ & spiritum: quare nimius aquæ solius usus est dimittendus. Et ut breuiter me ab istis expediã, à nimia quouis modo repletione & inordinata cibatione, qui timent hanc dispositionẽ caueant, quoniam ex causis prolongantibus ipsam sunt cibaria nimia & malus ordo. Dixit Galenus ij. de accidẽti & morbo: Causa frigidi morbi est plenitudo cibi & potus. Studere oportet etiam in lenitione quotidiana uentris, & si non est naturaliter, fiat artificiose cũ suppositorijs, uel clystere communi, aut cum pilulis masticbinis, de fumoterræ, uel aliquo alio ingenio medicinali &c. Et ego cognosco multos homines & mulieres qui in hanc inciderunt dispositionem, qui à malis accidẽtibus dictæ ægritudinis ex bono regimine cibariorum, & per assumptionem quarundam pilularum, aut aliarum rerum lenientium & euacuantium uentrem, secundũ naturam morbi & complexionem & sexum præseruati sunt usq; in hodiernum diem: uerbi gratia, cũ pilulis de fumoterræ, uel fœtidis, aut mastichinis, aut nostris infra scribendis, uel ex infusione

senæ, & de alijs secundum necessitatem.

De somno & vigilia, motu & quiete. Caput V.

Somnus cũ sit pro restauratione defatigationis necessarius, ex sentẽtia Aristotelis de somno & uigilia, ut melius post somnum uigilemus, ideo eum regulare oportet. Et cũ Gal. iij. techni, & Hali in commento, somnum & uigiliam cõtraria priuatiua esse dixerint, & idem de uigilia facere docuerunt: nam ut ab ipso Gal. iij. interiorum colligitur, superfluus somnus humiditatem generat, & nimia uigilia exiccat corpus. Sit igitur somnus temperatus, non minus octo horarum, nam uirtutes per somnum acquirũt fortitudinem, ut dixit Auic. tertia primi: neq; nimis prolixus, quoniam ex nimio somno fiunt humiditates malæ catarrhales, humectatur & infrigidatur corpus: quæ res ualde contrariatur huic ægritudini: neq; sit somnus immediate post cibum, sed sit per duas horas post: diuturnus etiam somnus & maxime meridianus nocet magnifice, quoniã generat reumatismos & ægritudines frigidas, ut dixit Auic. loco præallegato. Tamen si à doloribus nocturna quies impediatur, siue somnus, ut ferè in omnibus istis contingit, dormiat in die, uerbi gratia, in mane usq; ad horam sextam, uel in alia hora secundum necessitatem: & in alijs obseruetur regula medicorũ. Notabis tamen quod laudauit Auic. summopere inceptionem somni super uentrem, & in ista ægritudine multũ confert, quoniam digestio siue cibi in stomacho præparatio fit melior. Fugienda est etiam dormitio cũ laborantibus tali morbo, aut in lecto ubi ipsi dormierunt, quoniam multi sic infecti sunt. Et quamuis somnus qui quodammodo quies est, conferret patientibus, non tamẽ quies simpliciter prodesse uidetur, sed magis uidimus laborem & exercitationes conferre: quare patientes talem ægritudinem uel timẽtes nullo pacto sint otiosi, sed ambulẽt, uel ludo paruæ sphæræ exercitentur, si sunt diuites & iuuenes, nam laudatur à Galeno mirũ in modum, quoniam in ipso totius corporis partes mouẽtur, & sic fit resolutio & rectificatio humorum crudorũ malorum. Et multi solo exercitio, qui fuerunt robusti, liberati sunt perfecte ab ista ægri-

ægritudine, cum bono tamen regimine in alijs rebus non naturalibus: & ideo tales sunt exercitandi aut domestice ambulando, siue laborando, uel ludo aliquo ludendo quo corpus exercitetur, ut excitata uirtute ab istis expellatur, aut morbi materia rectificetur. Neq; balneis aut fricatiõibus, loco exercitij, in ista ægritudine cũ malis accidentibus utendum est, quoniam fit prouocatio materiæ ad mẽbra exteriora, & sic redditur ægritudo difficilioris curæ, cum sit materia ista inobediens, ad membra longinqua sparsa.

De animi passionibus & coitu. Caput VI.

PAßiones animi postremo loco regulare docens secundũ Galeni doctrinam loco suprà allegato, causam aßignans ipsius, nam ex malis sæpenumero animi accidentibus fiunt ægritudines chronicæ malæ ob mortificationem siue infrigidationem spirituum, uel suffocationem caloris innati, qui est naturæ instrumentum. Et idem tertio techni dixit: Oportet ab animi paßionibus abstinere, quoniam mutant corpora ab ea quæ est secundum naturã consistentia: & sunt ut ipse enumerat, ira, tristitia, furor, inuidia, & timor. Et Auic. cap. de eo quod comeditur & bibitur. Quando sunt animi accidentia horribilia, impediunt digestionem &c. Lætentur igitur & sint iucundi, fugiant plorãtes & loca tristia, sint in iocis, cantilenis & fabulis, quæ sint delectabiles & iucundæ, audiãt sonos & uoces suaues, & stent in uiridarijs, & cũ amicis charis, & si sunt studiosi, legant historias iucundas, neq; multũ studeant, maxime materiæ difficili. Medicus uero ægris certam salutem infirmo promittat, astantibus uero ueritatem dicat. Prodest multum uideri à medico graui, famoso, docto cum ueritate, de quo infirmi confidant, non ut sunt deceptores sine arte, dicatq; medicus quot sint sanitati restituti, deterius qui se habebant. Quantum uero confidentia de medico in mala ægritudine conferãt, testis est Conciliator differentia cxxxv. Autoritate ferè omnium antiquorum non prætermittendam considerationem coitus in tali dispositione esse putaui, cum patiẽtibus talem ægritudinem

de facto nullo pacto conueniat, cum ex nimia materiæ repletione per totum corpus, & ex defectu uirtutis hepatis, non nisi à coitu noua quædam debilitas membrorũ & infrigidatio expectetur, & ideo est dimittendus. Et quamuis Galenus dixerit quod coitus tẽperatus confert, dicendum tamen est, non quibus deficiunt conditiones sanitatis: fugiant etiam ipsum conualescentes, & qui timent talem ægritudinem, & maxime coitum cum mulieribus menstruatis de nouo, & infectis ista ægritudine. Quod si forte quis cũ muliere infecta coiuerit, lauentur partes illæ post coitum cum uino albo calido, uel cum aceto, quod magis mihi placet, ut fiat confortatio membri & prohibitio corruptionis ad illam malam qualitatẽ, & sic stet in suo robore membrum confortatum. Si uero quis cum infecta muliere coire uoluerit, quod fatuum est, lauetur uulua cũ uino aut aceto, & membrum uirile cum aceto, quoniam non sinit imprimere malam illam qualitatẽ, & nõ moretur in coitu, & pôst lauetur membrum uirile ut suprà: & econtra, si mulier cum uiro infecto coiuerit, lauet uiri membrum & uuluam ante & post coitum: & non morentur in coitu. Et quomodocunq; sit coitus, non sit super repletionem, neq; corpore resoluto à quacunq; causa, nã extenuatis semper est malus, & causa recidiuationis, ut experientia patet. Et præparat si est superfluus, ad nouam receptionem talis dispositionis, quare nimius dimittendus est à quocunq;, tanquã quid nociuum & mortiferum, quia corpus infrigidat, & resoluit uirtutes cordis, hepatis & cerebri: quare de regimine in rebus nõ naturalibus satis dictum sit.

De modo euacuandi secundũ diuersitatẽ ægritudinis qui modus est vna sanandi regula. Caput VII.

Secunda & tertia res, cum quibus actus medicationis completur, est medicinarũ exhibitio, & manualis operatio, ut suprà dictum est. Hac in parte igitur de pharmacijs quæ faciunt ad curam istius morbi tractabo. Sed quoniam multi sunt modi quibus medici hanc ægritudinem curant, ut quotidie in modis curationũ apparet: nam quidam hanc ægritudinem solis euacuationibus sanant,

nant, maxime si ægritudo est noua, & uirtus ægri fortis. Non sanant quidem si antiqua est, aut noua cum multa materia & debilitate uirtutis, quoniam cum materia sit admixta per totum corpus in tota massa humorali, non potest eam euacuatio per pharmaciã eradicare. Neq; cum sit uiscosa uirtus digestiuorum, ut sunt syrupi, potest eam digerere, & ideo indiget fortiorib. medicaminibus, de quibus dicam infra. Nunc uero de illis quæ faciunt quando materia pustulosa aut dolorosa pauca est, cum admixtione humorum subtilium, qui sunt faciles ad euacuandum. Neq; propter hoc dico quod istæ euacuationes non sint etiam necessariæ ante usum aliarum medicinarum fortium, quoniam quacunq; utimur curatione, semper necesse est corpus in primis purgationibus conueniẽtibus inanire, & etiam aliquando phlebotomia. Sermo itaq; iste erit de curatione quæ fit per euacuationem pharmaciæ, phlebotomiæ, & uentosarũ. Neq; alicui sit graue si syruporũ, decoctionũ, electuariorum, & aliarũ medicinarum uirtutes, & descriptiones particulares, ab alijs etiam doctoribus scriptas hic ponã, quoniam mea est intentio nouos edocere medentes qui carent cognitione uirtutum medicaminum. His uero qui sciunt & cognoscunt. nil nocere putaui. Rem ipsam igitur aggrediar. Sed quia expedit digesta medicari, & mouere non cruda, ut dixit Hippoc. i. part. Aphoris. & digestio in calido est ingrossare, & in frigido est subtiliare, digeratur ergo siue præparetur materia ĩ primis istius morbi si est pustulosa uel cum multa admixtione humorũ subtilium, ut haberi potest ex signis dictis, cum syrupo de fumoterræ, uel de endiuia, siue de lupulis, addito syrupo rosato zuccarino uel mellino, aut de sticados, si materia fuerit grossa, & dolor capitis, humerorum, & iuncturarum, qui sæpe fit à principio, & lymphentur syrupi cum aquis appropriatis, ut est aqua de fumoterræ, de endiuia, de boragine, de buglossa, de solatro, de andacocha quæ est trifolium, si adsunt dolores, uel cum aqua iuæ, si non, & est idem cum andacocha, uel cũ decoctione epithymi Mesue, aut cum decoctione nostra magistrali infra scribenda, uel cum decoctione senæ in aqua lactis, modus

quarum infra ponetur. Et in huiusmodi digestiuis addatur plus de uno syrupo, & minus uel æqualiter secundum necessitatem, quæ cognoscitur per fortitudinem accidentium. Hoc idem dico de admixtione aquarum cum syrupis, ut faciunt practici: & ut melius uerba mea apprehendantur, ordinetur syrupus, uerbi gratia, sic: Reci. syrupi de fumoterræ ℥.i. de endiuia ℥.s. aquarum lupulorū, boraginis, solatri, ana ℥.i. misce, & sumatur in aurora actu calidus, & sit spatium quinque horarum usque ad prandium. Quod si fuerit dolor capitis, aut aliorum membrorum, fiat digestiuum cū syrupo rosato, de sticados: aut de epithymo si apparent pustulæ cum liuore, & sic etiam adde aquas, ut aquam iuæ, trifolij, fumiterræ, & decoctiones secundum indigentiam. Verbi gratia, si sunt dolores neruorum, Reci. syrupi de fumoterræ, de sticados, rosati, ana ℥.s. aquarum buglossæ, lupulorum, iuæ, ana ℥.i. misce. Vel potes loco aquarum ponere decoctionis epithymi ℥.iij. uel decoctionis nostræ, & sic de alijs secundum accidentia huius aut alterius morbi, & hoc non solum cum medicaminibus hic a me positis, sed cum alijs etiam in libris medicorum scriptis. Sed ut processus tuus in curatione sit rationalis, scribam syrupos, aquas, & decoctiones cum suis uirtutibus & proprietatibus. Et primo, syrupus de fumoterræ maior describitur à diuo Mesue, in suo antidotario, distinctio. vi. & eius uirtus est, ut ipse refert, confortare stomachum, & hepar, & curare morbos cutaneos, ut sunt scabies, lepra, impetigo, & alia quæ pendent a materia salsa. Aperit etiam oppilationes membrorum nutritiuorum, & summopere confert pustulis & ulceribus morbi Neapolitani, si ponatur in medicinis & digestiuis &c. Syrupi autem de endiuia descriptiones sunt multæ, sed mea quidem sententia confert in hoc casu syrupus de succo endiuiæ, & est magistralis: descriptio uero est ista: Reci. succi endiuiæ depurati libras viij. zuccari fini lib. v. s. fiat ex eis syrupus secundum artem, uirtutes cuius sunt istæ: confert stomacho calido, confortat hepar, & febrilem caliditatem extinguit: & ideo quando cum ista ægritudine est febris complicata, esto memor syrupi

rupi de endiuia. Hoc idem dico de aqua endiuiæ, ut colligitur ab Auicen. secundo canonis, cap. de endiuia. Descriptio syrup. de lupulis, credo quod sit magistralis, nunquam tamen memini me legisse apud ueteres ipsam: sed descriptio posita ab autore luminaris maioris est ista: Reci. succi lupulorum lib. ij. succi fumiterræ. lib. i. zucca. lib. iij. purificentur succi, & cum zucca. fiat syrupus. Et uirtus est mundare sanguinem & choleram, & sic extinguit caliditatem hepatis, & remouet icteritiam, & cutaneas ægritudines, confert asthmati, & aperit oppilationes splenis, ut colligitur ab Auicen. ij. canonis, & à Mesue cap. de uolubili, quare multum cõfert huic dispositioni. Syrupus rosatus mellinus, & dicitur à Nicolao mel rosatum, siue rhodomel: uel syru. rosatus & dicitur ieleniabin, & est etiam syru. ex infusione rosarum, & describitur à diuo Mesue loco dicto, sunt ferè eiusdem uirtutis: nam mel rosatũ confert stomacho debili, digerit materiam phlegmaticam grossam tam in stomacho quàm in hepate, & rectificat membra nutrientia, auget calorem digestiuum, & confortat cerebrum. Consimiles sunt uirtutes syrupi rosati de zuccaro, nisi quod sunt debiliores: quare confert, materia non ita grossa existente. Syrupus de sticados, descriptus loco ut suprà, confert ægritudinibus frigidis neruorum, confortat stomachum & caput, digerit materiam phlegmaticam & melancholicam, & ualet ad omnes ægritudines neruorum frigidas. Syrupi de epithymo descriptio etiam ponitur à Mesue vi. distinctio. antidotarij, & confert scabiei, & saphati, ulceribus malis melancholicis, in quibus sunt humores mali adusti, & digerit materiam grossam, in qua diuersa est mixtio melancholica & maligna, & ideo confert multum huic dispositioni &c. Virtutes autem aquarum endiuiæ: fumiterræ, & lupulorum, ex uirtutibus in suis syrupis dictis habere potes. Sed uirtus buglosse & boraginis, est confortare cor & rectificare spiritus, qui est instrumentum naturæ, cum quo expellitur nocitiuum &c.

Solatrum confert huic ægritudini, prohibendo ebullititionem humorum, & ubi materia mouetur: facta ebullitione, ad membra

bra siue sint iuncturæ siue partes cutaneæ, si solatri aquam cum alijs conferentibus huic ægritudini dederis, erit notabile præsidium. Trifolilium sua proprietate confert doloribus neruorum, confortando uirtutem naturalem membri, & ideo dixit Mesue: summa secunda sui Crabadin, autoritate Dioscoridis, quod secundum omnẽ modum administrationis confert ægritudinibus neruorum, & appellat ipsum ziniam, ut quidam expositor sentit: sed de hoc nõ facio uim cum illis qui dicũt quod est iua, nam iua confert doloribus neruorum à materia frigida, & aperit oppilationes hepatis à materia cruda, & ipsam digerit, ut dicit Auicen. ij. canonis, cap. de camepity: & ideo si cum dictis aquis lymphentur syrupi, erunt digestiua conuenientia. Nota tamen quod sunt multi alij syrupi & aquæ conuenientes huic ægritudini, tam primariæ quàm correctiuæ: sed isti dicti sunt usuales. Tu uero secundum indigentiam utere istis & alijs: adde in quamcunq; , quoniam particulares proprietates indiuiduorum particulari indigent iudicio. Possumus etiam in digerendo materiam istam dare decoctiones doctorum & magistrales, inter quas summopere laudo decoctionem epithymi Mesue, in suo antidotario distinct. vij. & ponere ℥. iij. dictæ decoctionis cum ℥. i. s. syruporum, aut ℥. ij. secundum necessitatem, ut dixi suprà: quoniam mirabiliter confert, hepar confortando, sanguinem mundificando, & ipsum rectificando. Et sic erit digestiuum nobilius præ alijs in tali ægritudine, & maxime quando est cum multis pustulis, in quibus prædominium humoris melancholici apparet. Sed aliquando possumus dictam decoctionem tribuere in maiori qnantitate, utputa ℥. vi. uel plus, & erit solutiuum satis domesticum, euacuans ab hepate & uenis materiã malam permixtam, quæ basis istius ægritudinis est. Et ego multos sanaui in principio istius ægritudinis, ex potu quotidiano istius decoctionis digerendo ut suprà, & euacuãdo, & quando uolebam augere uirtutẽ solutiuam, admiscebam electuarium aliquod, utputa confectionis Hamech ʒ. vij. & sic mihi & ægrotantibus bene fuit, & aliquando ego addo & minuo res ingredientes secundum indigen-

indigentiam. Sæpe usus sum decoctione epithymi sine agarico, & sæpe addo in ultimo puluerem hermodactylatum, existentibus doloribus iuncturarum: descriptionem cuius ponam infrà, & bene fuit cum bono regimine dicto, & phlebotomia bis & ter facta, interuallo unius hebdomadæ inter unam & aliam interposito. Et ubi multa quantitas pustularum malarum apparet: cum uentosis scarificatis sæpe appositis procedo, & aliquibus interpositis diebus reitero ipsas. Sic enim in materiam grossam paulatim digerendo & paulatim euacuando iubent antiqui procedere, maxime Auic. prima quarti, cap. de febre phlegmatica. Sed quoniam hic sermo de digestiuis est, dicta ista incidentaliter sufficiant. Ad digestiua alia deuenio, & est decoctio ex inuentione nostra mirabiliter conferens huic ægritudini nouæ, & antiquæ, digerit & euacuat materiam heterogeneam ex diuersitate malignam existentem in hepate & alijs membris, rectificat uirtutem membrorum nutritiuorum & deseruientium, mundificat sanguinem à phlegmate crudo, & ipsum rectificat. remouet defædationes cutaneas, & exiccat materiam frigidam in membris exterioribus longinquis, confortat cerebrum, & corroborat omnes uirtutes corporis. Cuius hæc est descriptio, R. foliorum senæ ℥. i. s. fumiterræ ℥. i. capillorum Veneris ℥. s. scolopendriæ ℥. s. pithymi, thymi, ana ʒ. vij. polypodij ℥. iiij. florum buglossæ, boraginis ana ʒ. vi. liquiritiæ rasæ ℥. iij. colocynthidis ℥. ij. hellebori nigri ʒ. i. s. myrobalanorum Indorum ʒ. vij. prunorum damascenorum numero xij. sebesten numero x. tamarindorum ℥. i. succi fumiterræ libram unam, aquæ fumiterræ q. s. misce, & fiat decoctio secundum artem, & facta diligenti colatura cum expreßione, sumatur pro digestiuo cum syrupis iam dictis, quæ etiam est domesticum euacuatiuum. Vel cum ipsa dissoluantur electuaria ad soluendum, & eius dosis pro digestiuo cum syrupis ℥. iij. & sola pro euacuatiuo ℥. v. & plus & minus secundum dispositionem patientis & uirtutem & tempus, & cum electuarijs quantum pro dissolutione sufficit &c. Multos etiam cum ista decoctione sanaui, dando ipsam pro di-

gesti-

gestiuo in pauca dosi, cum syrupo rosato uel alio secundum necessitatem, & pro solutiuo in maiori dosi: & tu esto prudens, & nunquam errabis dando secundum indigentiam. Alia etiam utor decoctione quae digerit materiam grossam, & soluit uentrem leniendo, & confert iuuamento notabili huic aegritudini, & est ista: R. senae. ℥.ij. aquae lactis libras ij. s. infundantur per diem & noctem, deinde bulliant bullitione una & colentur, quae colatura est in pauca quantitate puta ℥.iij. digestiuum bonum, & in maiori quantitate soluit uentrem solutione leni, & potes in istam etiam ponere syrupos & dissoluere electuaria, ut dictum fuit in alijs. Valet etiam multum, & est experta decoctio facta cum polypodij, epithymi, & ordei ana partibus aequalibus, & decoquantur in quantitate sufficienti aquae lactis, uel cum iam dictis decoquantur secundum diuersas inuentiones. Et sic ex dictis habebis medicamina diuersa digestiua tam materiae antecedentis quam coniunctae, experta in ista aegritudine: quae si conuenienter administrentur, proculdubio praeparabunt corpus ad resolutionē eradicatiuā, cum qua fit perfecta morbi sanatio, ut etiā per simplicia in dictis ingredientia facillime persuaderi potest. Facta igitur aliquali subtiliatione, digestione, siue praeparatione, cum aegritudo sit materialis, & de repletione, quod euacuare oportet nulli dubium est, quamuis plenitudo nō sit causa primaria. Quod autem aegritudo repletionalis indigeat euacuatione, testatur Galenus commento illius Aphor. Quecūq; aegritudines fiunt de repletione &c. Sed quoniam euacuationes aliquando minoratiuae, & aliquando eradicatiuae fiunt, in ista igitur aegritudine conuenit prima euacuatio minoratiua, cum nō sit aegritudo seruans materiam ad unam creticam siue eradicatiuam expulsionem sed chronica, in qua de nouo regenerantur materiae, & ideo paulatine digerendo, & paulatine euacuando alleuiat naturam, & prohibet multitudinem istius humoris facientis diuersa accidentia, ut sunt pustulae, dolores &c. Sed nota quod qui fortiter euacuant in ista aegritudine, saepe exterminant calorem naturalem, & euacuant materiam subtilem & grossae remanent, & sic

Aphor. 2 par. 2.

ægritudo deterior redditur. Quare minoratiua euacuatio erit in primis cum aliquo electuario benedicto, uerbi gratia, cum electuario lenitiuo de sebesten: confexione Hamech, electuario de dactylis, de psillio Montagnanæ, de succo rosarum, & alijs, aut cum uno istorum, aut cum pluribus simul miscendo, secundum necessitatem & uirtutes eorum de quibus dicam infra, & hoc si materia fuerit cum dominio humorum subtiliũ: & pustulosa &c. quæ electuaria possunt dari in forma boli cũ zuc. uel dissoluta cum aquis appropriatis iam dictis: uel cum decoctionibus secundum ægri uoluntatem. Vel loco eorum utere pilulis, si aliqua causa ipsas postulet, aut ægri uel morbi. Et sunt pilulæ de fumoterræ, uel Aggregatiuæ, uel pilulæ Indæ, cum aureis: aut cum pilulis fœtidis. uel cochijs, uel cum agarico trochiscato, secundum diuersas intentiones dando de ipsis solis & mixtis duabus aut pluribus, secundum earum uirtutes. uel fiat cum aliquo alio pharmaco æquiualente, quod sit secundum uaturam morbi, & uirtutem patientis. Sed ne te decipiant nonnullorum euacuationes fortissimæ, quæ non solum sunt horribiles, sed in ueritate sunt causa augmenti istius morbi, quoniã debilitant stomachum & hepar, ex qua debilitate sequũtur maiora accidentia, & causæ istius ægritudinis corroboratio. Et ideo debemus cum euacuãtibus benedictis correctis ꝓcedere. Quod si quis dicat materiã istã uiscosam esse & grossam, ideo indigere fortibus euacuantibus: hoc respondeo esse uerum, sed debemus facere ut docet Auic. prima quarti, secundum necessitatẽ medicinã debilẽ fortem, & fortem debilẽ, ut si demus electuariũ de succo rosarũ, quod est medicina fortis, debemus dare in pauca quãtitate, ita quod educat bis aut ter ad plus, & dare cũ ipso electuarium lenitiuum, uel aliud nõ laboriose euacuans, sicuti est hiera picra. Inquit Auenzoar primo theisir, cap. de scissuris labiorum, omnia laxatiua quæ uiolenter & impetuose laxant trahũt humorem à toto corpore ad stomachum, & purgãt totũ corpus stomacho repleto remanente, & cum hoc etiã talis medicina habet totum corpus desiccare: quare humor malus in substãtia stomachi

machi habet remanere. Quod si ita est, uides quantus sit error illorum, qui accipiunt pilulas a quibusdam aromatarijs quæ laxāt usq; ad sanguinem: & isti aromatarij male faciunt, dantes huiusmodi medicinas laboriosas sine consilio medicorum, in quacunq; ætate, in quocunq; sexu, & tēpore, & sic sunt in causa quod multi toto tēpore suæ uitæ cum ista pessima ægritudine remanent. Non minor error illorum est qui decoctionē colocyntidæ, & aliarum rerum quæ naturā ueneni habēt, sine aliquo correctorio tribuūt, addentes super causam primam ægritudinis, quæ est hepatis debilitas quare ne sim nimis prolixus dimitto hoc, & sufficiat me medentes excitasse, ut ab istis fugiant, & mitiora sequantur medicamina. Et ut clarius me intelligas, modus euacuandi à principio sit talis medicinæ ordinatio, uerbi gratia, R. elect. lenitiui ℥. i. confectionis Hamech ℥. s. misce, & cum zuccaro fiat bolus, uel cum aquis endiuiæ, fumiterræ, & lupulorum, q. s. fiat potio. Vel fiat cū decoctione epithymi, uel cum decoctionibus nostris, ut melius tibi uidebitur, & sumatur in aurora per quinq; horas ante prādium: uel loco istius, si necessitas aliqua te cogit, aut propter melius, uel materia sic postulante, potes dare pilulas: uerbi gratia R. pilularum aggregatiuarum, de fumoterræ, ana ℈. ij. fiant pilulæ quinq; & sumantur in aurora: & tempus comedendi sit per spacium quinq; horarum ut suprà ad minus. Quod si æger fuerit stipticiuentris, adde dosim electuariorum, uel pilularum, & augeatur uirtus pilularum cum diagridij granis duobus uel tribus, & plus. Et si quæratur maior penetratio, cum tantundem salis gemmæ, & sic procede & euacua ut dixi. Quod si aliquando contigerit, quod pharmacum non educat, adiuuabis cum clysterio communi. Facta ista prima euacuatione cum materia non sit una uice eradicabis, iterum dentur digestiua, siue syrupi per tres aut quatuor dies uel sex, secundum tolerantiam infirmi, & iterum dentur medicamina solutiua dicta, in forma potionis uel boli, uel dentur pilulæ, & sic procede ad sanitatem perfectam, dico, quando ægritudo est noua & pustulosa. Sed nota, quod si æger est cum pu-

stulis

stulis multis, semel in hebdomada apponere decem uel plus uentosas est singulare praesidium, quoniam ex documento Hippoc. undecunq; natura repit, inde educere oportet, & cum natura ad cutaneas partes hoc facit, apponantur saepe, utputa quater aut quinquies antequam perfecta sit pharmacorum purgatio, & ego isto regimine multos sanaui. Verum si corpus est plethoricum, ego facio phlebotomiam post primam euacuationem cum pharmaco, à uena basilica dextri lateris. Et quantitas sit secundum dispositionem aegri, puta quinq; unciarum, & sex & plus & minus. Et aliquando reitero ipsam post decem dies, neq; hoc est inconueniens, quoniam multi fuerunt sanitati restituti qui nouiter aegrotarunt, ex sola phlebotomia cum bono regimine, & duos iuuenes uidi qui ex apertione uenae saphenae tantum usq; ad sincopim fuerunt liberati. Sed esto prudens, quia non competit omnibus, & tutior uia est media. An phlebotomia conferat disputabimus post, reuertamur unde discessimus, & describamus electuaria & pilulas cum suis uirtutibus, ut canonica semper sit cura & exhibitio cuiuscunq; medicinae &c. & primo descriptio electuarij lenitiui est magistralis, & est ista, R. passularum ℥.ij. capillorum Ven. uiolarum, ordei, ana manip. s. iniubarum, sebesten, ana numero xx. liquiritiae ℥. s. prunorum tamarindorũ ana ʒ. vi. foliculorũ senae, polypodij ana ℥. ij. misce, fiat decoctio in aqua fontis ad cõsumptionẽ tertiae partis, deinde addatur mercurialis manip. i. s. bulliãt bullitione una, & coletur, & dissoluatur pulpae cassiae, tamarindorũ, prunorum, zuccari fini, zuccari uiolati ana ℥. vi. coquendo lento igne, & agitando semper cum baculo, & in fine adde pro qualibet libra electuarij ℥. i. & ʒ. iij. foliculorum senae puluerizati, & fiat electuarium secundũ artem, dosis est usq; ad ℥. ij. & est medicina benedicta, educens utranq; materiam, leniẽdo & confortando membra naturalia, & ducit etiam choleram minoris famae, confertq; multum aegritudinibus cutaneis, quare cum est febris, cum ista aegritudine da electuarium lenitiuum cum alijs, quoniã multum cõfert. Electuarium de sebesten describitur à domino

Aphor. 2 part. 2.

Bartholomæo Mõtagnana in suis cõsilijs, in antidotario, & dosis eius est usq; ad unc. i. cõfert febribus, & leniendo educit utranq; materiam, & aliquando melancholiam, mundificat stomachum, hepar & renes à materijs uiscosis grossis, mundificatq; sanguinẽ, & ideo huic ægritudini multum confert &c. Confectio Hamech describitur à D. Mesue distinc. iij. sui antidotarij, & est prima: eius dosis est usq; ad unc. s. ualet ad ægritudines ex cholera & phlegmate salso, & maxime cutaneas, ut sunt scabies, & aliæ infectiones, mundificat sanguinem, & educit materiam grossam heterogeneam, cum qua multos sanaui qui à pustulis & ulceribus malis uexabantur: quare semper in ista ægritudine cum cæteris in euacuatione adde aliquid de confectione Hamech. Electuarium de dactylis describitur à Mesue loco allegato, & dicitur medicina securitatis, dosis eius est usque ad unc. i. euacuat materiam phlegmaticam grossam & putridam non à remotis, ob uiscositatẽ dactylorum, sed à uijs communibus, ut est stomachus, hepar, & intestina: quare est cõueniẽs à principio electuarium de psillio, cuius descriptio ponitur à D. Bartholomæo Montagnana in suo antidotario: eius dosis est usq; ad drac. vij. euacuat leniẽdo materias omnes: & cuiuscunq; permixtionis, extinguit calorem febrilem, mundificat sanguinẽ, & confortat omnes uirtutes corporis maxime naturales. Electuarium de succo rosarũ describitur à Nicolao in suo antidotario, & eius dosis est usque ad drach. iij. & confert doloribus iuncturarum, euacuat utranq; materiam phlegmaticam uidelicet & cholericam, & maxime à remotis, quare est conueniens dare quando sunt dolores neruorum & iuncturarum. Ex dictis collige secundum necessitatem ponendo unum cum alio in forma boli, uel fiat potio cum aquis in cap. de digestione, uel cum decoctionibus, secundum quod tibi melius apparebit. Et crede mihi, quod si materia est pustulosa, & in principio ægritudinis, cum bono regimine, & cum phlebotomia, & uentosis sæpe positis cum scarificatione, sanabis absq; dubio domino auxiliãte. Sed ut pilulas etiã canonicè des, earum uirtutes scribam. Descriptio pilularum de

fumo-

fumoterræ ponitur ab Auic. quarto canonis, Fen septima, cap. vij. tertij tractatus, dosis eius est drach. i. s. euacuant materiam corruptam heterogeneam cum admixtione humoris adusti & phlegmatis salsi, & sanant infectiones cutaneas, aperiunt oppilationes splenis & hepatis, conferunt multum huic ægritudini, & est medicina siue solutiuum forte. Pilularum aggregatiuarum descriptio ponitur à Mesue distinct. x. sui antidotarij, & earũ dosis est usque drach. i. s. uirtutes quarum sunt euacuare utranque choleram & phlegma, mundificando hepar & stomachum, & educere istas materias à capite & alijs membris. Pilulæ Indæ describuntur à Mesue loco dicto, & dosis earum est usque ad drach. ij. ualent ad ægritudines cutaneas, ut est lepra, saphati, & morphea, & ad ægritudines melancholicas, & euacuant humores corruptos malæ permixtionis, & sunt mirabiles huic ægritudini, quas multoties sum expertus, & maxime nouissime in quodam iuuene ætatis xxv. annorum, cholericæ complexionis satis adustæ, qui ex contagione mulieris patiebatur hanc ægritudinem, cum ulceribus in uirga profundis & corrosiuis, cũ doloribus iuncturarũ, & aliquibus pustulis in capite, & hinc inde p corpus sparsis, quæ ex colore ad nigredinem ostendebant adustionem humorum, & permixtionem humoris melancholici, cum quibus patiebatur in occasu solis dolorem intensissimum capitis, qui non solum extrinsecus ipsum infrstabat, uerum etiam communicabatur uentriculis ipsius cerebri, ita quod in augmento ipsius doloris deueniebat ad insaniam & maniam: furebatque, ita quod ab omnibus maniacus dicebatur, & uulgares dicebant quod uexabatur à dæmonibus, unde uocatus ad ipsum statim uisis dictis accidẽtibus iudicaui materiam malam melãcholicã ex cholera admixta cum materia morbi istius, quæ uaporabat tempore paroxysmi ad cerebrum (nam ægritudo ista in dolorib. est paroxysmalis, ut patet) esse causam horum accidentiũ: quare his uisis, in primis facta aliquali digestione cum syrupo de fumoterræ, endiuiæ, & rosato, ana unc. s. cum aquis boraginis, fumiterræ, solatri, ana unc. i. dedi euacuationem

istam minoratiuam. R. electuarij lenitiui, & de sebesten ana drach. vij. confectionis Hamech drach. ij. s. succi rosarum puri unc. s. aquarum buglossæ, boraginis, fumiterræ, ana quantum sufficit, misce, & fiat potio quam iussi sumere in aurora, & quinq; horis pòst accipere prandium; & iterum sequenti mane dedi digestiuum magis appropriatum, & fuit tale: R. syrupi de endiuia, de fumoterræ, de sticados ana unc. s. aquarum lupulorũ, fumiterræ, iuæ, ana unc. i. misce. quod sumpsit per duos dies: tertia die feci ipsum phlebotomare à uena basilica dextri lateris, & extrahere unc. vi. sanguinis: in sequenti mane iussi dare digestiuum dictum, & sic feci per tres alios dies: postea dedi sibi in sero hora xxij. in aduentu paroxysmi has pilulas: R. pilularum Indarum ʒ. i. aurearum ℈. ij. fiãt pilulæ v. & ordinaui dare cœnam transacta hora tertia noctis, & in mane dedi digestiuũ per tres dies, quarta die feci apponere uentosas xij. scarificas hoc pacto, sex super spatulas & dorsum, quatuor super nates, & duas inter coxas propter ulcera uirgæ: sequenti mane accepit suum syrupum, & in sero iterum accepit hora dicta pilulas dictas: postea iterum per quatuor dies accepit syrupos, postea quinta die pilulas, & sic perseuerauit usque ad uigintiquinq; dies. & iterum feci apponere uentosas ut suprà, postea iterum accipere pilulas, in uespere tertij diei post uentosas. Et sic fuit ab ista ægritudine & accidentibus malis & omnia liberatus. Vlcus uero fuit curatum cura ulcerum malorum, cum unguentò nostro mastichino, infrà scribendo, quod ualet ad ulcera mala uirgæ & aliorum locorum: uerum est tamẽ quod ipse accepit dictas pilulas in aurora per duos menses, interposito spacio quindecim dierum inter unam & aliam acceptionem. Ista incidentaliter uolui dixisse, ad clariorem doctrinam istius partis, quæ est cura per pharmacias & phlebotomiam & uentosas, ut scias uirtutem pilularum Indarum multum conferre huic ægritudini: & ego utor ipsis quando est opus, & ægrotantibus bene conferunt. Sed nunc de alijs dicam, & sunt pilulæ aureæ, quæ ponuntur à Nicolao in suo antidotario, & eius dosis est usque ad drachmas duas, & sunt

nobilio-

nobiliores præ alijs in sua operatione, purgant phlegma & choleram. & ducunt à capite, mundificant stomachum & hepar. Pilulæ fœtidæ describuntur à Mesue in decima distinctione antidotarij, & dosis usque ad drach. ij. euacuant materiam grossam & crudam in stomacho, hepate & intestinis existentem, & educunt à membris longinquis, ut sunt iuncturæ, musculi, & nerui: cōferūtq; ægritudinibus cutaneis, ut sunt albaras, morphea, lepra. Pilulæ cochiæ describūtur à Rasi: in nono ad Almansorē, cap. de cephalæa & hemicranea, & dosis est usque ad drach. i. s. euacuant materiā phlegmaticam grossam & crudam à capite & stomacho & intestinis, & conferunt ægritudinibus neruorum frigidis. Modus conficiendi agaricum præparatum elicitur ex dictis à Mesue capite de agarico: dosis eius est usq; ad drach. iij. & est medicina benedicta familiaris purgās materiam grossam & subtilem ab hepate & splene mundificando sanguinem, & aperit eorum oppilationes, mundificat renes, pectus, matricem, & cerebrum à superfluitatibus uiscosis, putridis, malis. confert omnibus ægritudinibus neruorum & defœdationibus cutaneis, febribusq;, quare huic ægritudini mirabiliter conuenit &c. Et sic habes medicamina, tam digerētia quàm euacuantia cum suis uirtutibus, cum quibus potes in ista ægritudine procedere. Verum quoniā multa est diuersitas in ægritudine ista, & in accidentibus proprijs & communibus aliarum ægritudinum, ideo tuum erit ultra dicta medicamina secūdū quod necessitas postulabit, cum alijs etiam additis uel solis procedere: hæc autem dicta sunt ut ualeas per ipsa ultra procedere, secure & moderate, semper tamen habendo oculum ad prædominium humoris: & ideo ex dictis iam infero, quod uomitus multum confert facta aliquali digestione, & hoc tam ratione materiæ antecedentis, quàm materiæ coniunctæ, & mirabiliter accidentibus prodest, nā diuertit & euacuat, & ideo opitulatur doloribus, ulceribus & pustulis. Sed quia dictum fuit quod aliquando sunt membra alia ab hepate fouentia istam ægritudinem propter aliquam malam qualitatem uel ægritudinem, ut puta stomachus, renes, splen, cerebrum,

uel alia membra quæ possunt inficere massam sanguineam: quare rectificare ultra id quod dictum est, & cōfortare dicta membra, erit uera & completa cura. De *confortatione quæ post curam conuenit, in cap. de præseruatione à recidiua dicam.*

De conuenientia phlebotomiæ, uentosarum, & sanguisugarum. Caput VIII.

SEd quoniam dictum fuit, quod phlebotomia in cura istius morbi conuenit, & sunt alij dicentes, quod nullo pacto conuenit, ideo rationes ipsorum primo gratia indagandæ ueritatis audies: quarum prima est ista: Phlebotomia non conuenit in ægritudinibus frigidis, quoniam est sanguinis euacuatio, qui sanguis habet sua caliditate digerere, & regulare humores frigidos, ergo &c. Præterea ista ægritudo non cognoscitur nisi ex signis. Signa autē sunt dolores, pustulæ, apostemata dura, ulcera &c. Sed quādo ista apparent, iam materia est sparsa: sed si quis faceret phlebomiam sparsa materia, operaretur cōtra operationē naturæ, ergo &c. Adhuc autoritate Auic. capite de phlebotomia, primo canonis, Fen quarta. Nemo est phlebotomandus nisi ꝑpter malitiā sanguinis, aut propter quantitatem, uel propter utrunq; , modo cum basis sit materia phlegmatica, quæ sapit quoquo modo melancholiæ naturam: non conuenit phlebotomia &c. Præterea ut accipitur ex uerbis Galeni in libello de phlebotomia, summa secunda. c. i. non sunt phlebotomandi qui à multitudine humorum per corpus totum grauantur, quando timetur de eorum cruditate: & cum iste humor sit frigidus: & per totum corpus, ergo &c. Vltimo arguunt quidam, experientia sibi compertum esse quod semper phlebotomia in ista ægritudine nocet, quare &c. Ad solutionem quorū primo est sciēdum, quod phlebotomia est euacuatio uniuersalis, quæ multitudinem euacuat. & multitudo est augmentum humorum super qualitatē ipsorum in uenis: & hæc sunt uerba Auicen. Fen quarta primi, cap. de phlebotomia. Quare quādo ægritudines sunt materiales ex diuersitate humorum: & maxime in

Huic sententiæ aduersatur Galenus libro 4. Method.

massa

massa sanguinea cōmunicatæ ꝑ uenas toti corpori, cōuenietissima euacuatio est phlebotomia, cōsiderata cōplexione, ætate, & regimine: & ista est doctrina Galeni in libello de phlebotomia. Sed ne nimis hic sermo noster prolixus sit, ad rationes respondeo, & primo ad primam dico, quod ægritudo ista non est simpliciter frigida: sed est ab aliquali diminuta caliditate tanquam à causa agente causata. Neq; ualet dicere quod à superabundanti sit denominatio, quoniam quid nominis cognitio, est uulgarium cognitio, sed considerata admixtione cum quantitate aliorum humorum erit denominatio secundum quid, & non simpliciter. Præterea locus generationis qui est hepar & uenæ, sunt de illis quæ nos omnino cogunt ad apertionem uenarum, cum per phlebotomiam facilius fiat hepatis & uenarum euacuatio. Præterea iubet Auicē. cap. de cura febris phlegmaticæ, prima quarti, ex solo rubedinis urinæ signo phlebotomare, quanto magis in ista cum sint alia signa à dicto. Et hoc idem in alijs frigidis ægritudinibus, ut in cura scrofularum, tertia quarti, & in quampluribus locis &c. Ad secundum dico, quod non operatur contra operationem naturæ, quoniā per phlebotomiam non euacuatur materia pustularum & aliorum accidentiū, sed euacuatur ab ipso hepate & uenis materia, quæ stat sub causa antecedente & coniuncta, & sic est conueniens: quoniam est cura per remotionē causæ. Ad tertium dico, quod autoritas Auicennæ est pro illis qui faciunt phlebotomiam, quia in ista ægritudine est talis malitia in massa sanguinea. Ad quartum dico, quod Galenus loquitur de illis, quorum uirtus non sustinet phlebotomiam, nam eodē capite, & in sequentibus quādo materia est in uenis quāuis sit cruda, iubet phlebotomare, & quādo est ægritudo fortis præsens, aut futura, & si nullū apparuerit accidēs: sed tantum sit suspicio. Quod autem ista sit fortis ægritudo, sciunt qui passi sunt, & qui patiuntur, & etiam qui curat ipsos. Ad ultimū dico, quod experimentum sine ratione est fallax autoritate Hippocratis: & ideo dicebat Galen. libello de phlebotomia, cap. iij. procemij, quod organa inuentionis sunt duo, uidelicet

experientia & ratio: quare iste non est expertus cũ ratione &c. Sed ne decipiatur quis in phlebotomando, audi conditiones phlebotomandi à Galeno in dicto libello: & sunt istæ: ætas iuuentutis, & per iuuẽtutem remouetur pueritia, & senectus: cõplexio calida cum amplitudine uenarum, ægritudo timorosa facta uel fienda, malitia in massa sanguinis, regio calida non resoluẽs uirtutem, & tempus anni non frigidum, neq; in diebus canicularibus &c. Et nono de morbis curandis, cap. xi. dicit: Phlebotomia fit, quando sanguis est inutilis: & est dupliciter, uel quia non habet propriam qualitatem, & nutrire impotens est ut prius nutriebat, uel quia sua quãtitate occupat uirtutem, & causat oppilationes &c. De quantitate uero phlebotomiæ non datur mensura, quoniam est in bono iudicio medici, secundum tolerantiam, & necessitatem ægritudinis. Et ideo non est mirum si aliqui cum euacuatione & phlebotomia usque ad sincopim, qui sunt fortissimæ uirtutis iuuenes, in principio ægritudinis, in bono tempore anni fuerunt liberati, quoniam fuit facta eradicalis illius sanguinis euacuatio in quo erat mala qualitas, cum qua non erat aptus nutrire: sed isti fuerunt pallidi & macilenti per multos menses, & postea facti sunt cum bono colore, & hoc fuit, quoniam per euacuationem phlebotomiæ uel aliam tota materia contagiosa remota fuit, & hepar ad aliam qualitatem mutatum &c. Tamen hoc non est tutum nisi in fortissima uirtute cum alijs conditionibus &c. Ventosæ quoniam sunt uicariæ phlebotomiæ, cum euacuatione per phlebotomiã coincidũt: & etiã sanguisugarũ applicatio si aliqua necessitate apponantur, puta super hæmorrhoidas, uel in alio loco &c. Sed uentosæ ut dicit Auicen. mundificant magis partes cutaneas quàm phlebotomia, & extrahunt plus de subtili quàm de grosso sanguine, & minus debilitant. Et ideo conferunt quando sunt infectiones cutaneæ dicti morbi. Idem est dicendum de operatione sanguisugarum, nisi quod operatio est profundior &c. Possem & alia quamplurima argumenta adducere, sed quoniam non militant, breuitatis gratia dimittantur.

PROOEMIVM LIBRI TERtij, & est secunda pars practicæ, in qua de medicina ligni Indici sermo est. Caput I.

ALIAM sanandi hanc ægritudinem uiam postremo medentes laudauerunt, quæ est per assumptionem decoctionis cuiusdam ligni quod fertur ex India: & hac de causa uocant uulgares hoc lignum, lignum Indicum: quæ ligni medicina, cum sit quædam species pharmaci, in secūdo isto loco non sine ratione scribere eam decreui. Sed quoniam maximam obseruantiam in tali potione, & ligni qnouis modo assumptione, & ratio suadet, & experientia comprobat, ideo omnia quæ necessaria sunt ad curam per assumptionem dictæ decoctionis uel medicaminis, hac in parte scribam: & ne quid medentibus ad medelam deficiat, in primis descriptionem huius ligni ponam, ut à fide dignis scribentibus, & ratione, & experientia comprobata habere potui.

De ligni Indici conditionibus. Caput II.

EST igitur lignum Indicum arbor, quæ in insulis ultramarinis nascitur, & uocantur insulæ illæ aut continens à modernis Colecut. Et magnitudo arboris est sicut magnitudo arboris quam fraxinum appellamus, habens folia ad similitudinem plantaginis in uenis, quæ non sunt ita magna, sed parua, rotunda & fortiora. Fructus istius arboris est castaneis in forma similis: cortex arboris est cineritius tendens ad nigredinem: sed illa quæ est cineritij corticis tantum, non est ita bona siue uirtuosa in ista cura. Grossitudo istius arboris ad plus est hominis siue humani corporis grossitudinis: sed non omnes, quoniam quædam est ad instar tantum cruris hominis grossitudinis, & aliæ minus. Color exterius post corticem est albus tendens ad citrinitatem: & in medio ligni est nigri coloris: & lignum quod plus habet de substantia intrinseca nigra est melius: & quæ sunt ad pallorem, non sunt ita bona: estq; durissimæ substantiæ, ita quod uix incidi potest: est etiam ponderosum ualde, sed habens pinguedinem maiorem siue

plus de humiditate, est melius: & eius odor est satis suauis, tam in ebullitione quam super ignem lignum ponendo, quàm etiam ipsum odorando quando de nouo inciditur: & ad gustum est cum aliquali amaritudine, sed nō manifesta multū. Et dicūt quidā, quod fructus eius est solutiuus &c. Sed ne te nomina decipiāt, nota qđ Hispani appellāt ipsum Guaiacū: alij uero appellāt ipsum lignum sanctū: sed maior pars appellat lignū Indicū. Et est difficultas nō parua, an de ipso antiqui aliquā fecerint mentionē: & multi tenēt quod non: tamen ego reperio apud Auicen. secundo canonis, in litera K de Karon, dicit quod est lignum quod fertur ex India, & confert iuncturis & neruis: & lignum hoc similatur multum ebeno in substantia, duritie & colore. & fortè quod est aliqua species ebeni. Decoctio eius quando decoquitur, est similis sero lactis & iunctura ipsius est lazuli coloris. Electio eius melius est lignum nouum à tempore incisionis, & uetus ab eius ortu, grossum in substantia, & in colore nigrum, cum gumma siue pinguedine, & ponderosum, boni odoris, coloris corticis subnigri, & cum maxima medullari parte nigra, sine alteratione aliqua, aut corruptione tarmarum siue uermium, uel ab humiditate corruptum, aut tempore: neque sit nimis exiccatum, ut post incisionem supernatet in aqua. Verum si quis haberet ipsum uiride, esset longe melius, neque esset cum ipso tantus labor in sanando. Et dicunt qui ab illis insulis reuersi sunt, quod nulla est memoria apud ipsos aliquam fuisse ægritudinem quam nos morbum Neapolitanum appellamus: & ita omnibus ferè accidit sicut apud nos uariolæ accidunt: & omnes ex medicamine istius ligni solius liberantur, nullusq; unquam fuit, qui ab isto ligno non liberaretur. Ex quibus elici potest, quod ægritudo non est noua simpliciter, sed nobis tantum, & fortè nec nobis, si quis recte cap. de olibano ab Auic. ij. canonis intelligat.

Et Hippoc. lib. iij. epid.

De qualitatibus, virtutibus, & proprietatibus ligni Indici. Caput III.

Non

NOn mediocrem utilitatem fore putaui, si huius ligni qualitatem & naturam rationibus antiquorum medicorum, & experimento dilucidauero, cum nondum ab aliquo à me lecto id factum sit, quibus postea operationes & uirtutes facilius cognoscere poterimus, ut docet Gal. v. de simplicibus, distinct. prima, cap. iij. & sit etiam rectius inde morbo & accidẽtibus, isto medicamine succurrere. Notum est igitur medicis omnibus in qualitatibus medicinarum, quod medicina non dicitur calida aut frigida, humida uel sicca, nisi quia talem qualitatem potest imprimere in corpore nostro: & cum hoc sit, ut docuit Gal. in libello de simplicibus, istæ qualitates non tantum experimento, sed etiam ratione inueniendæ sunt: ideo iuxta Galeni doctrinam in dicto libello, ut ipse aperte declarat per experimentum, quod medicina quæ procedit calefaciendo semper dum occurrit corpori usq; in finem, & semper addit in caliditatem dum permanet, ipsa est calida per se, & non per accidens. Et quod dico de caliditate, de alijs qualitatibus etiam intelligendum est. Quare ab experimento incipiens, lignum hoc semper procedit alterando per caliditatem, ut patet si quis lignum in ore ponat, percipit manifestam caliditatem: percipiũt etiam qui decoctionem dicti ligni bibunt, dum manet in stomacho, inflammationem non incensiuam, sed satis manifestam. Et hoc non tantum intrinsecus percipitur, sed etiam extrinsecus: si quis lauet ulcera, aut membrum sanum, dicit se percipere caliditatem satis notabilẽ, quæ remanet in substantia membri post lotionem: & etiam bibendo in gutture sentiunt inflãmationẽ per aliquod spacium. Et hoc non debile est signum uirtutis calidæ istius ligni. Hoc idem attestantur accidentales qualitates, ut est sapor & odor, quamuis nõ sit necessarium experiri per istas, ut est sententia ipsius Galeni secundo de simplicibus, distinctione secunda, cap. iiij. attamen est utile, ut in alijs dixi: & ipse etiam docet in dicto libello cũ dicit, res quibus sunt odores proculdubio esse calidas. Nã odores fiũt à fumali euaporatione siue exhalatione, quæ arguũt caliditatẽ, ut dicit Arist. ij. de anima. Neq; huic rõni argu

mentum

mentum de camphora obstat. Sapor, ut dixi, est cum aliquali amaritudine, & ideo, testante Galeno eodem libello, debemus caliditatem per amaritudinem arguere, neq; decipior de rebus frigidis quæ sunt amaræ. Et cum omnes istæ conditiones non sint excessiuæ, declarant caliditatem non excessiuam: sed temperatam cum aliquo excessu, ita quod omnino transcendit secundum gradum, non enim accedit ad tertium. Et cum ex dictis siccitas aliqua ibi inesse appareat, non transit multum gradum primum, ut colligitur à Galeno quinto de simplicibus, cap. ultimo, in quo de gradibus medicinarum agit. Inquit ibi, Medicina secundi gradus est illa quæ manifeste imprimit suam qualitatem, scilicet caliditatem & frigiditatem &c. & medicina quæ est primi gradus, sensibilis aliqualiter, sed non manifeste, sed eget demonstratione &c. Quare cum caliditas istius ligni sit manifestissima, secũdum gradum transit. Et siccitas cum non sit manifesta ex toto, propter hoc dico esse uersus secundum gradum in siccitate. Neque propter hoc spoliatur lignum ab alijs qualitatibus, & maxime ab humiditate, per partes pingues, & uiscosas, per quas soluit leniendo, quoniam, ut inquit Galenus in dicto libello, apertio fit per caliditatẽ. & lenitio per humiditatem. Quapropter ut summatim uerba dicta colligam, uirtus istius ligni est calida in secundo uersus tertium: & sicca in primo uersus secundum, cum humiditate temperata. Et ne me à medicorum doctrina aberrare putes, audi Galenum libro tertio de simplicibus, distinctione tertia, capite primo. Vnaqueq; medicinarum, quamuis in speculo oculi sit una, simplex, singularis, tamen in natura sui secundum plurimum est composita, & fortasse sunt in ea uirtutes contrariæ ualde. Et paulò post dicit: Non est in hoc aliquid admirationis in una & eadem medicina propter aggregationem earum uirtutum, in eis uirtutem inuenisse quæ calefacit, & quæ infrigidat, & quæ humectat, & exiccat, & uirtutem subtilem & grossam. Et si uirtutes actiuæ propriæ non essent permixtæ hac permixtione, nõ permiscerentur uirtutes secũdæ quæ sunt post eas. hæc Galenus. Est igitur ut

Ligni Indici efficacia.

docuit

docuit experiētia, calidū, aperitiuū, diureticum, & sudoris prouocatiuum, estq́; malarum humiditatū diuersarum resolutiuum, & exiccatiuum, & est lenitiuum & abstersiuum, & uentris solutiuū si ex puluere ipsius unc. iiij. quis sumpserit, & sæpissime est constrictiuum, maxime cum multum sudoris aut urinæ ex ipso quis emiserit, uel si cum rebus stipticis sumpserit, uel torrefacto, & confert stomacho ex multo phlegmate læso, corrigit uitia hepatis & splenis, mundificat sanguinem, & per uentrem educit materias diuersæ corruptionis, & maxime frigidas, & credunt quidam ipsum esse singulare præsidium calculosis: & quod etiam frangat lapidem, prodest podagricis à materia frigida, & est leprosis magnum præsidium, cōfertq́; omnibus cutaneis infectionibus doloribus, & alijs egritudinibus neruorum, & aliorum mēbrorum, & fistulis, ulceribusq́; malis cum qualitate occulta, & sanat dispositionem morbi Neapolitani antiquam & nouam cum omnibus accidentibus: nam remouet pustulas & uestigia earum: dolores in quacūq; parte sanat, resoluit apostemata dura, & si ad exiturā deuenerint, maturat, & aperit, digerit, & mūdificat, & cicatrizat ulcera, & simul corruptionē oßis rectificat, neruos cōtractos & exiccatos mollificat, & paralysim sanat. Infrigidatos & stupidos ab isto morbo calefacit, & marasmū impugnat, malaq́; olentia corpora ad bonū odorem dirigit: oris malū odorē tollit, asthmaticos sanat, squinātiā malignā resoluit, cerebri & aliorū mēbrorū uitia omnia ab isto morbo sanat. Et ut cūcta unica dictione perstringā, quæcunq; uitia & accidētia ab ista siue noua, siue antiqua ægritudine euenire poßibilia, paulatime sanat. Quare bene dicunt qui lignū sanctū appellāt. Et uere sancta est eius operatio, si quis cōsideratis uiribus & reliquis, ipsum ægris propinet, mirabilis sequitur affectus. Sileant igitur maledici. Hæc satis de natura & uirtutibus ligni dicta sint, & nunc de modo administrationis audies.

Morbo Neapolitano per lignum Indicum curando, quæ sunt obseruanda. Caput IIII.

Regimen, si quis cũ ligno Indico uult curari à morbo Neapolitano, in sex rebus non naturalibus, & medicinarum sit tale: In primis caueat ab aëre frigido, à uẽtis malis, et locis ubi sunt uapores humidi & putrescibiles, ut sunt paludes & aquæ mortuæ, & loca decliuia, & alia quæ in regimine sex rerũ non naturalium dicta sunt ante. & si non aliter, saltem alterando locum habitationis secundũ tempora anni. Et primo ante omnia oportet purgare corpus ægrum conuenientibus purgationibus, & non ut mulierculæ & imprudentes faciunt, sed canonicè procedendum, ut dictũ est in regimine uniuersali, in primis digerendo, considerata conditione ægritudinis & alijs, & hoc cum syrupis: postea facta aliquali digestione euacuare non laboriose, sed suauiter cũ solutiuis & lenitiuis appropriatis: & cum apparuerit aliquid uel plura ex signis de emissione sanguinis, extrahatur iuxta uirtutẽ patiẽtis, & ægritudinis qualitatem: dicant in hoc garruli quicquid sibi placuerit. Scio, & nemo doctus medicus ignorat, quod sanatio fit à uirtute intrinseca, remoto impedimento à medicamine: sæpe etiam natura fortis sine aliquo auxilio expellit quodcunq; nocumentũ. Nec propter hoc, cũ homo sit distinctus à belluis, debet dimittere propriũ hominis, quod est ratio: quare si medicus ante assumptionẽ decoctionis istius ligni cognoscit per signa corpus plethoricũ, & maxime in uijs cõmunibus, nullo pacto debet hanc medicinã diureticã dare, nisi prius uias istas cõmunes à superfluitatibus emũdauerit. Et ego uidi aliquos ex crapulosis, qui nullo accepto medicamine euacuatiuo, acceperũt istam decoctionẽ ligni, qui in deteriorẽ deuenerunt ægritudinem, licet moderate regerentur: & pauidos in pharmacis sumendis, qui decoctionẽ sumpserunt pluries, & tamen adhuc laborãt: quare sileat qui aliter credit, & rationi & experimẽto si est rationalis credat. Digeratur igitur materia secundum quod per accidẽtia & signa diuersa cognoueris mixtionẽ: ut si est ægritudo noua pustulosa cũ rubedine &c. cũ syrupo de endiuia, ros. & de fumoterræ, ana ℥.s. lymphentur, cum aquis puta buglossæ, lupulorum, & solatri, ana ℥.i. uel si est signum quod materia sit

magis

magis grossa, lymphentur cum decoctione epithymi Mesue, uel de coctione senæ, uel cum alijs infra scribendis, & hoc uariando secũ dum diuersa signa, tam in ægritudine, quàm in patiente, in complexione & alijs, utputa si æger fuerit mulier, & habuerit aliquod uitiũ matricis, ut sæpe mulieribus accidit, pone syrupum de matricaria: uel si patiatur dolores intestinorũ, addatur aqua camomillæ: & sic in alijs iuxta indigentiã. Quod si ægritudo fuerit antiqua cum doloribus iuncturarũ, & apostematibus, & ulceribus, addatur syrupus de sticados, uel de epithymo, & lymphetur cũ aqua iuæ, uel de andacocha, aut cum decoctionibus nostris. Et sic secũdum iudicium boni medici digeratur per quatuor aut quinq; dies, sumendo in mane calidum: & tempus prandij sit per quinq; horas post assumptionẽ. Nota tamen quod quando est dolor capitis, utilißimum est sumere syrupum post cœnam per tres horas ad minus: quoniam ultra hoc quod digerit & reprimit, confortat cerebrum sua euaporatione, & sic fit alleuiatio doloris. Assumptis syrupis, euacuetur pharmaco, aut phlebotomia. Quod si phlebotomare uis, à basilica in primis incipiendũ est, & sit dexteri lateris, extrahanturq; ℥.v. minus & plus, ut postulabit neceßitas, cõsideratis dictis in cap. de phlebotomia: quiescat postea æger ꝑ duos aut tres dies, & accipiat pharmacũ ex benedictis ut dictũ est: quod pharmacũ si fortè debile, uerbigratia, si ægritudo est noua & materia pauca subtilis, ut suprà dictum fuit, cũ electuario lenitiuo ℥.i. cõfectione Hamech ʒ.v. dissolutis cũ aquis dictis, uel cum decoctione epithymi Mes. & si ægritudo fuerit cũ doloribus, addatur electuariũ Indũ, aut de psyllio Mõtagnanæ, uel de succo rosarum &c. Quod si magis diligis pilulas, procede cũ pilulis de fumoterræ uel aggregatiuis, & alijs &c. Et si non indiges phlebotomia, post digestionem euacuabis uias cõmunes necessarijs euacuationibus: & cũ ægritudo est cum pustulis, pone uentosas scarificatas in locis ubi plus apparent, præterquam in capite & locis ubi non ponuntur: & hoc fiat semel uel bis secundum quod ratio & res ipsa dictat. Corpore sic euacuato semel bis aut ter secundum prædicta, æger præparet

sibi

sibi cubile, in quo si fuerit hyems, ignis accendatur ex bonis lignis non putridis, neq; ex carbonibus: possumus etiam cum stupha ipsum calefacere, & fenestre claudantur, non dico à lumine solis, sed ne frigus ingrediatur, aut malus uapor: quod si æstas fuerit, temperare aërem oportet aperiendo fenestras bis aut ter in die, uel cum sparsione foliorum temperatorum, quæ sint boni odoris, ut sunt camomilla, menta, folia salicis & uitis uua, & spargantur per cubile: & si fuerit necessarium propter nimium calorem aspergatur aqua. Nota tamen quod frigus huic ægritudini nocet magnifice, & nihil prodest, neq; tutum est cum frigidis procedere, sed semper cum temperatis. Inquit Galenus. Caliditas temperata confert omni rei: & hoc est clarum, cum anima utatur calido temperato pro instrumēto ad omnia quæ sunt corpori necessaria. Cubili itaq; sic præparato lignum modo infra scribendo præparetur.

Lignum Indicum in curatione morbi Neapolitani qua ratione præparandum. Caput V.

Lignum Indicum cum sit durißimum, per limam aut raspam, siue cum aliquo alio instrumento, in subtilißimum puluerem conuertatur. Et de isto puluere accipe libras duas, & pone in olla noua nitida & uitreata, & desuper pone aquam fontis, siue fluminis, uel putei libras xvi. & aqua sit clara sine malo odore & sapore, & dimittātur sic in infusione per diem & noctem, uel per duos dies: postea facta infusione, ponatur ad ignem, qui ignis sit lentus, & bulliant olla cooperta usq; ad consumptionem medietatis, ollaq; sit magna, ita quod remaneat quarta pars uacua ut possit libere bullire, paulatineq; bulliat cum parua flamma, sine fumo & inūdatione, & bulliendo oportet assidue despumare, spumamq; serua, quoniam est medicamē iuuatiuum quando ebibitur aqua, si cum ipsa spuma circa ulcera, & tumores, & dolores, & pustulas inungantur: & quando non potes habere spumam, aqua prima hoc idem facit, si cum ipsa ulcera laueris. Consumpta igitur medietate aque per ebullitionem dictam remoue ipsam ab igne, & dimitte sic quiescere per diem: deinde diligēter coletur per colatoriū, & in

& in uase uitreo seruetur. Et ista est aqua siue decoctio prima. de qua sumere oportet bis in die, uidelicet mane & serò, & dicitur decoctio prima, siue maioris uirtutis & efficaciæ: postea super idem lignum quod prius ebullierit, pone totidem libras aquæ sicut prius, uidelicet xvi. & iterum cooperta olla ponatur ad ignem, & bulliat ut suprà ad consumptionem tertiæ partis, & cola ut dictum est, seruaq́; in alio uase uitreo, de qua detur ægro ad libitum semper quando bibere uoluerit, uidelicet quando comedit, quoniam si poßibile est uinum dimittere, oportet bibatur etiam de ista secunda inter diem & noctē, si opus fuerit, ut quando adest sitis. & ista appellatur aqua siue decoctio secunda pro potu diurno. Nota tamen quod non esset bonum sine potu istius aquæ, diem aliquem transire, quoniam operatio ista est continua, successiua, & paulatina, ut ne sit tempus regenerādi nouam materiam. Ideo antequam prima decoctio epota sit duæ aliæ libræ dicti[9] pulueris ligni cum quantitate supradicta aquæ infundantur, & bulliat ut suprà, primum & secundam serua, ut quando prior bibita fuerit, aliam habeas preparatam, & procede usq; ad finem curæ, quod erit ad minus, ut experiētia docet, spaciū quadraginta dierū. Et qui maiorem habent ægritudinem & antiquiorem, per spacium maioris temporis hanc decoctionem bibāt: uerbi gratia, per duos menses uel per tres: si ultimam malignitatem ægritudinis habent. Neq; unum prætermittam, hoc est, quod quantum plus hæc decoctio ebullierit, decoctionem uirtuosiorem & excellentiorem in operatione habebis, & citius ægros liberabis. Tamen omnia sint moderata, & modo quodā medio parata. Sic etiam scies qđ quāto plus de ista decoctione: siue prima siue secunda biberint, tanto citius euadent. Multum etiam cōfert, si non habent beneficium uentris, facere clystere cum dicta decoctione secunda uel prima.

Ligni indici sumendi modus. itidemq́ue uictus ratio. Caput VI.

F*Actis euacuationibus dictis, præparatoq́; cubili æger sumat mane in aurora ciathum unum primæ decoctionis maioris*

K uirtu

uirtutis. et sit pōdus dictæ decoctiōis ℥. vi. & minus, si nō tolera dispositio, & plus puta ℥. xij. secundū ægri uirtutem & tolerantiam, & ipsam bibat calidā, & postea cooperiatur bene cū pannis siue coopertorijs in lecto, & stet sic per duas horas, & sudet si est possibile: quod si sudauerit, abstergatur pannis calidis, & subtrahātur panni, & sic quiescat usq; ad horam prādij, quod dare oportet per quinque ad minus uel sex horas post assumptionem decoctionis: & eius prandium sit unciæ quatuor panis bene fermentati nō saliti, & unciæ tres carnis uitulinæ: uel hœdinæ, siue pullorū gallinarum paruarū, aut perdicis, aut sint duæ merulæ, uel turdi, uel sint quatuor aues nemorales: ex illis quæ capiuntur uisco: & sint cōditæ istæ carnes sine sale siue elixatæ fuerint siue assatæ, & bibat aquam, siue decoctionem secundam quantum sibi libet, & quamuis non sitiat, bibat, ut cibus admixtus cum dicta aqua efficiatur nutrimentū medicinale: & sic quiescat per septem aut octo horas post prandium, & iterum accipiat cyathum unum primæ decoctionis calidæ ut suprà, & cooperiatur in lecto per duas horas, & sudet si potest, & nihil comedat, & sic dormiat. Qđ si sitis adest tam in nocte quàm in die bibat aquam, siue decoctionem secūdā ad libitum, & sic facere oportet omni die mane & serò usq; ad uigesimum diem, & plus si uirtus ægri tolerauerit. Transactis uiginti diebus, si uirtus ægri nō sustinet cum unica comestione inter diem & noctē: spargatur cibus, & non multum augmentetur, sed dabis tres uncias panis in prandio, & duas carnis, in sero uero ad cœnam unciā unam & mediam panis uel duas, & unciam unam carnis, uel unā & semis: & cœna sit per spacium ad minus quinq; horarum post assumptionē decoctionis in sero. Quidā tamē aliter etiā dant aquam, quoniam incipiūt dare prima die duos cyathos, & secunda tres, & tertia quatuor: & procedunt usq; ad decem, omni mane usq; ad integram curam, & præcipiūt sudare in lecto, ut dictum est, & obseruant inediā in alijs: sed hoc nō debet fieri nisi in robustißimo homine, quoniam ex nimo sudore fit maxima uirtutis resolutio. Sed modus sumendi decoctionem sit iste, uel ille,

quoniam

quoniam multos alios rationales possumus docere modos: semper tamen si possibile est, uinum dimittere oportet, & nullo pacto bibere, nisi aliqua complicata fuerit ægritudo, cum qua potus nimius aquæ esset ultimum nocumentũ, uel quod non toleraret æger sine potu uini, & in tali casu dandum est uinum cum cibo, lymphatum cum secũda aqua, ut ego feci in quodam sene quem liberaui ab ista ægritudine per potum dictæ decoctionis: sed quoniam erat cachecticus, quæ est præuia dispositio ad hydropisim, dabam uinum lymphatum cum aqua secundæ decoctionis quando comedebat tantũ. Nota tamen quod regula est mensuranda ægris. Dico hoc ne aliquando decipiaris: sunt enim multi homines non tolerantes famem stomachi, propter consuetudinem ipsam: quare esto prudens, quia istis dandum plus panis & etiam carnis, utputa uncias sex panis, & quatuor carnis. Et potes etiã aliquid non ualentibus sine cibo dormire, dare: aut aliqua alia de causa sine cibo in sero quiescere, quoniam sunt multi qui ex fame in sincopim cadunt, & ideo istis in sero aliquid dabis, uerbi gratia, duos aut tres bolos panis, & pòst bibant de secunda coctione &c. Et sic unumquenq; secundum iudicium extimatiuum regulabis, quoniam in omnibus certa regula dari nõ potest. Semper tamen siue semel comederit, siue bis in die, mane & serò accipiat decoctionẽ primam, ut dictum est suprà, ad minus usq; ad quadragesimũ diem: neq; dies aliqua sine potione dictæ decoctionis sit, & obseruetur regula in alijs, in regimine uniuersali dicta, quoniã multi qui male se habuerũt in coitu & in alijs, & dimiserũt hoc medicamen ante perfectã mundificationẽ membrorũ, & sanguinis ab ista materia, & ante perfectã hepatis rectificationẽ, ad deteriorẽ dispositionẽ deuenerunt. Quare est necessarium procedere, & post sanationem etiam quæ cognoscitur per remotionem accidentium, & quod æger melius indies se habet, & hoc per duos mẽses ad minus cum bono regimine in omnibus, & maxime in cibo & potu & in coitu: nam coitus in conualescentibus debilibus, est causa deterioris recidiuationis, non solum in ista, sed in omni ægritudine. Et hæc de modo assum-

ptionis dictæ decoctionis, quæ maxime est in usu. Verum, ut dicūt qui ad nos modum istum medendi attulerunt, possumus etiam cum isto ligno aliter curare istam ægritudinem, & facere ex puluere subtilissimo, & bene per setonem cribellato, electuarium: utputa, accipe pulueris ligni Indici subtilissime pulverizati libram unam, syrupi de fumoterræ. q. s. uel cum passulis fiat electuarium, de quo sumatur ab ℥. s. usq; ad ℥. i. in mane & aurora, & cooperiatur ut sudet, & in omnibus seruetur regimē ut in assumptione decoctionis, & sic in sero accipiat etiam eandem quantitatem, & sudet: sed in potu sumat aquā decoctionis, quando sitit: & pōtest etiam pro potu facere sic: R. pulueris ligni Indici librā. i. aquæ fontis libras xij. infundantur per diem & noctē, & postea bulliant ad consumptionem tertiæ partis, & coletur ut suprà dictum: & serua lignum semel decoctū pro alia decoctione, cum tantundem aquæ ut suprà, & in reliquis seruabis ordinem suprà scriptum. Potes etiam conficere pilulas ex dictò puluere cum syrupo appropriato, utputa si sunt dolores iuncturarum, cum syrupo de sticados: quas pilulas dabis patienti mane & uespere, cum regimine dicto: quantitas sit ad minus ʒ. iij. Hoc idem dico de conficiendo electuario, quoniā secūdum diuersas dispositiones ultra syrupum de fumoterræ potes addere alios, ut si est ulcus, cum syrupo de epithymo, & cum alijs ut necessitas postulat. Hoc etiam scito, quod quādo corpus est stypticum, debes uti clystere communi, uel ex istamet decoctione, aut dare aliquod medicamen ex dictis, aut aliquas pilulas semel in hebdomada: aliqui uero dant pro solutiuo ʒ. iij. uel iiij. & plus pulueris dicti ligni cū sua decoctione, & est bonum. Nota quod possumus etiam per alembicum posito in ipso de puluere dicti ligni extrahere aquam, & ipsam propinare eo modo, quo decoctionē, uidelicet mane & sero: sed erit medicamen ualde debile: tu uero cōpone diuersa medicamina cum isto, & serua ordinem comedendi & bibēdi in omnibus, & aliarum rerum iam dictarum. Dico hoc, quoniā sunt qui sine carne dant decoctionem istam, & pro cibo panis bis cocti, uncias quatuor semel in die porrigunt, cum uncia una passularum,

larum, quod non est extra ratione͂: tu uero iudicio estimatiuo, secundum diuersas regiones & tempora potes uariare cibaria, non uariata tamen qualitate uel quantitate: & erit laudabile semper, si ultra experimentum rationibus procedas.

Quod præfata, hoc est subtilis uictus ratio huic ægritudini in primis conueniat, cu͂ cæteris ad curam necessarijs. Caput VII.

QVoniam in regimine uniuersali dictum est, quod non debemus in ista ægritudine cum sit chronica subtiliare multu͂ diætam cibi & potus, & hoc docente Hippocrate. Et tamen hic suprà dictum fuit, quod in curà per istă decoctionem, oportet subtilissima uel saltem multum uicina subtilitate inedia uti, ut ex dictis liquet: & hoc non solum uidetur contrarietas in sermone, uerumetiam antiquorum medicorum regularum destructio: nam stat regula Hippocratis in multis locis Aphorismorum, quod tenuis diæta in lõgis ægritudinibus à uirtute non toleratur: estq; Galeni etiă dicentis: Oportet medicum habere duos oculos, dextrum ad uirtutem, sinistrum ad ægritudinem. Et Auicenna dixit: Oportet ad id quod magis suspectum est redire, & est uirtus. & mille sunt autoritates: quapropter dicunt aduersarij quod iste modus curæ in ista parte est irregularis: quare ut ueritas clarius appareat, nota in primis quod aduersantes bene dicunt, sed male applicant postea dicta autorum in actu practico, & hoc quoniam ista non est ultima, neq; multum tenuis diæta: qui enim bibunt istam decoctionem, sumu͂t in die libră ună aquæ decoctionis primæ, quæ aqua est spissa, corpulenta, & similatur quando lignu͂ est bonum sero lactis à quo non extractum fuit butyrum, neq; partes illæ casei, quæ remane͂t: quare cum sit ita, ista potio est nutritiua, & facilis digestionis propter suam subtilitatem: & potius dice͂da est medicina cibalis quàm aliter. Deinde isti bibunt per diem & noctem de secunda decoctione ad libitum, quæ etsi non sit ita pinguis, est tamen corpulenta & nutritiua &c. & hoc docet experientia: neq; propter hoc dico, quod diæta non sit mediocris, quam diætam laudant medici: nam

Apho. 4. part. 1.

Galenus in commento secundo quartæ particulæ Aphorismorũ dixit, quod abstinentia totum corpus æqualiter purgat: & in prima particula Aphor. commento nono dixit: Taliter diætandus est infirmus, ut uirtus conseruetur, & non nutriatur morbus. & in alio loco: Infirmis non debet uirtus augeri, sed conseruari: sed diæta mediocris conseruat uirtutem. Et tu adde, quod cum medicamẽ istud sit leue, & paulatine per uenas trãsiens, rectificat, resoluit, & omnes dictas operationes facit: quare si multa quãtitas cibi cũ dicta decoctione admisceretur, extingueretur eius uis, & sic aut multum debiliter operaretur, aut nihil: & multa alia dicẽda sunt, quæ omnia si quis recte inspiciat, nihil contra dicta prius, uel antiquorũ inuenerit: igitur considerata uirtute & alijs audacter diætabis. Nota etiam quoniam propter sudoris aut urinæ à dicta potione emissionem, sæpe fit constipatio uentris, quam rem secundũ maiorem partem non timent medici, sed bene succurrunt dando quando cõstipatio uentris accidit pilulas de fumoterræ uel aggregatiuas, & de alijs secundum quod necessitas exiget: uel cum electuarijs dictis, puta cum electuario lenitiuo, de sebesten, de dactylis, & de reliquis, ut dictum fuit in cura per pharmaciam: nam ibi uirtutes eorum scripsi, ut recte secundum opportunitatem ipsis uti poßis. Potes etiam cum clystere communi & alijs, uel cum istamet decoctiõe facere clystere, ut in alio cap. dixi, & sic lenire uentrẽ: uel cum puluere dicti ligni mouere uentrem sumendo ut suprà, dando ℥. iij. aut iiij. uel plus cum dicta decoctione, uel parũ brodij dissoluto, & hoc fiat in mane, per quinq; horas ante prandium: & in die quo accipitur pharmacum solutiuum, aqua primæ decoctionis nõ debet sumi, bene sumatur in sero. Et sic oportet procedere usquequo signa perfectæ curæ appareant: sed communiter hoc fit in quadraginta diebus, & plus, ut dictum est, si ægritudo est antiqua, aut uirtus debilis. Quod si aliquando ægrum citius restaurare sine cibo uelis, potus citò restaurat; sed citißime boni odores restaurant, & hoc affirmat Galenus secundo Aphorismorum, commento xi.

Quod lignũ hoc facultate sua morbũ sanet, & non inedia: quo etiã pacto accidẽtia quæuis curãda sint. Caput VIII.

MVlti qui ad pauca respiciunt ausi sunt dicere, quod sanitas quæ sequitur per potionem dictam non est ab ipsa uirtute ligni, sed a tenuitate inediæ: qui etsi sine ratiõe & experimento hoc dicant, non tamen sine autoritatibus antiquorum, una quarum est Galeni iam dicta quarta particula Aphorismorũ commento secundo: Quia, inquit ibi, abstinentia totũ corpus æqualiter purgat: & confirmatur hoc autoritatibus alijs quãplurimis. Auerrois Colliget septimo cap. primo dicit: Abstinentia est species euacuationis. & multæ aliæ sunt autoritates: quare ne in istis nimis sit prolixus sermo, sciendum est quod etsi inedia æqualiter corpus purget, non tamen omnes humores corporis purgat, ut bene declarat Auer. loco allegato, quoniam unusquisq; humor per propriam uiam euacuatur, & per propria medicamina: non enim quodlibet agit in quodlibet &c. Imo dico quod nimia tolerantia cibi sola est mala, quoniam exterminat uirtutem & auget materias frigidas, quæ est basis istius ægritudinis. Sed quid opus est rationibus? Nonne ego pluries hoc expertus sum, uidelicet regere patientes morbum Neapolitanum subtilissima inedia per mensem, & per duos menses, & abstinui multos à uino, & tamen potius deterius se habuerunt quàm melius? Virtus igitur ligni sanat cum cibarijs admixta, quoniam assidua dictæ decoctionis assumptio paulatine massam sanguineam rectificat & chylum, ex quo sanguine ita rectificato & per uenas transeunte, habet infectum rectificare, & superfluitates expellere, & alia facere, ut dixi: quare &c.

Transacta ergo quadragesima die, uel plus in ægritudine antiqua, ut dictum est, & æger nõ amplius biberit decoctionem istam, uel si etiam biberit, incipiat paulatine grossius diætari, id est, cum maiori quantitate carnis & panis, sumatq; ouum sorbile, & bibat uinum pauciferum lymphatum aqua cocta simplici, uel cum re aliqua confortatiua stomachi, ut sunt coriandri: & sic paulatine procedat in dies, & reuertatur ad naturalem usum. Dico hoc,

quoniam si prima die post tempus potionis, comederet quantitatem magnam cibi & biberet, sequeretur omnino nocumentũ propter duo, quorum unum est debilitas stomachi: secũdum, quoniam natura non tolerat repentinas mutationes, ut dicit Aristoteles. Et quoniam hanc ægritudinem patientes non omnes semper manent in lecto, sed maior pars ambulat, & exercentur: ideo dum bibunt istam decoctionem, si nõn possunt manere in lecto, stent in camera, ambulent, uel sedeant, postquam per tres horas sumpserint decoctionem: neq; oportet multum corpus laborando defatigare, sed ludant ludis domesticis, & gaudeant cum amicis, & in die non dormiant, nisi in nocte, propter dolores uel aliquid aliud. Conceditur etiam somnus diurnus ad prouocandum sudorem, uel si haberet stomachum debilem, ad reuocandum calorem post cibum: sed non sit nimis longus. Et hæc satis de regula uniuersali sint. Pustulæ uero, dolores, apostemata, & ulcera, ungantur circùm cum spuma dictæ decoctionis primæ, nam confortat membra, digerit materiam & rectificat: & spuma sit calida, unganturq; bis aut ter in die, etiam loca dolorosa, quoniam mitigat dolorem. Verum quia medicus est adiutor naturæ, si aliquãdo esset ulcus cum corrosione, alteratione, uel corruptione ossis, procurandum est partem corruptam remouere cum instrumẽtis aptis, uidelicet scalpro uel fricatorio, si corruptio fuerit superficialis: uel cum melle rosato, si tantummodo esset minima alteratio, uel denigratio. Hoc idem etiam in sanandis ulceribus fiat: nam sæpe ulcera sunt mala, non obedientia, plena grumis siue duriciebus albis: quæ dum corrumpuntur, partes sanas etiam corrumpunt, & ideo procurandum est de abstractione & mundificatione cum instrumentis siue unguentis appropriatis, de quibus dicam in cura particulariũ accidentium, ubi de ulceribus & unguentis dicam: & ibi docebo modum succurrendi omnibus accidentibus, uidelicet pustulis, doloribus, apostematibus, & ulceribus: & scribam etiã de cõfortatione post curam perfectam. Expedit tamen post sanationẽ per quindecim aut plures dies cõfortare stomachũ, puta cũ aromatico rosato uel

to, uel aliquo alio. Postea sumere pilulas secundũ accidentia præterita, uel aliquod electuariũ cum syrupis digestiuis, sicut uidebitur prudenti medico. Et sic ego multos sanaui per istã decoctionẽ, & ulcera aliquãdo cũ unguentis in cura per unctionem dictis: & aliquando cũ spuma curaui, imò post assumptionẽ dictæ decoctionis per aliquos dies, quoniã non fuerunt ex toto à materia ista mũdati, cum unctionibus iuncturarũ processi, & sanati fuerũt: quare tuum erit cum sis medicus, secundum necessitatem omnia moderare cum temperamento & ratione. & hæc sufficiant.

LIBER QVARTVS.

Iuncturas morbo Neapolitano laborãtium, unctionibus argentum viuum recipientibus vtiliter illiniri: inibiq; de calida eiusdem argẽti uiui complexione, & argumentorum ex aduerso pugnantium subuersione.

Caput I.

HIS uisis tempus est ad aliam sanandi hanc ægritudinem uiam descendere, quæ etsi multis ingrata sit, profecto si cum obseruatione ipsa & conditionibus dicendis quis utatur, est infallibilis, & securissima uia sanandi hanc ægritudinem: & est cum iuncturarum unctionibus, in quibus argentum uiuum ingreditur: quæ unctiones siue unguenta non sunt (ut multi credunt à modernis) ab Empericis inuenta, sed ab antiquis in suis libris scripta & laudata: & nos posteris secundum etiam necessitatem aliquid addendo, & alia consimilia conficiendo ipsa extollimus, & laudamus: quoniam uirtutes ipsorum sunt laudibus dignæ in ista ultima & praua ægritudinæ. Neq; audiendi sunt qui dicunt, quia unguenta ista nocẽt neruis, ideo nõ debemus cũ ipsis ꝓcedere, & ægros ungere. Et ratio est, quoniam ipsi fortè non sciunt, quod in unoquoq; medicamine hoc principale attendendũ est (quãdo medicamen melius non inuenitur) an sit maius nocumentum iuuamento: quod si iuuamentum fuerit maius, debemus procedere &

 applica-

applicare medicamen, factis aliquibus correctiuis & praeparationibus ad expellendum nocumẽtum, ut faciũt boni doctores in istis unguentis, in quibus ponũtur correctoria, ut est axungia, theriaca in aliquo, & ponitur sticados in aliquo, uel saluia, et in aliquo oleũ de iunipero, uel de terebẽthina, & de alijs: quae omnia habet cõfortare neruos, & extinguunt malignitatẽ argẽti uiui: & ut breuiter me expediam, apud omnes medentes est, & recitatur à Gentili in expositione quinti canonis, quod medicina quarti gradus efficitur secundi gradus per admixtionẽ aliarum medicinarum: remittitur etiam malignitas uenenosa per ea bezoar quae sunt sibi cõtraria. Quare cum à doctoribus diuersa ponantur ad extinguendã malignitatem argenti uiui, diuersa essent dicenda: sed cum hoc de facto rationales practicantes faciant, & succurrendo, si aliquod uident nocumentum ab istis unctionibus, dicendum est quod nullum est in applicando inconueniens: & quoniam maius est iuuamentum nocumento, ideo recte procedimus cum istis correctis, usquequo aliquis melius inueniat. Alij uero aliter improbant istam uiam, & dicunt quod est fortis, & quod cum unctionibus istis sequuntur mala accidentia, & ulcerationes oris, & gingiuarum cum fluxu continuo materiae phlegmaticae die noctuq; fluentis, & ob hoc sequitur uigilia laboriosa & impotentia comedendi, dolores maxillarũ & alia, ut sunt fluxus uentris, paralysis &c. Quare cum ista sint accidentia & aegritudines malae, non debet medicus sanitatẽ istius aegritudinis cum introductione istarum malarum dispositionum quaerere. Quibus facile respondeo: dixit nanq; Hippoc. quod ad ultimas aegritudines ultimae curationes sunt potentes: & quamuis Gal. in commento de india exposuerit, & in alio loco de phlebotomia, tamẽ Aphor. ampliatur ad alias aegritudines, utputa ad ulcera maligna. Cũ corruptione oßis procedimus cũ cauterio actuali, quod est fortißimũ medicamen. Quis enim ignorat cõbustionem ignis esse corpori humano crudelißimũ medicamen? tamen omnes medici iubent procedere cũ ipso: ita quod Princeps quarta primi laudes cauterij eminẽtes dixerit: inquit, Cauterium est medicamen

Part. 1. Aph. 6.

Lib. 5. Meth.

ualde

ualde nobile &c. Et phlebotomia nonne fit per incisionem uenarum? & purgatio cum helleboro, scamonea, & elaterio, quæ nocent stomacho, & alijs membris: quare sæpe medici etiam curant ægritudinem unã introducendo aliam, ut paralysim introducẽdo febrem, & scabiem malam Auic. cum euacuatione usq; ad dysenteriam: postea curãt febrem, & sanãt dysenteriam: & sic nõ sine ratione & autoritate faciũt qui utuntur unctionibus, facta euacuatione sensibili, uel insensibili illius materiæ ultimæ in malignitate, sanant postea ulcera oris, & succurrũt alijs accidẽtibus, secundum necessitatẽ: & cũ iste uel cõsimilis processus fiat in alijs, non est malum etiã in ista facere. Sunt etiam dicẽtes, quod cura nõ est uera cum nõ sit per cõtrarium, imò cum istis unguentis fit potius cõstipatio, & quædã stupefactio. Et dicũt autoritate Auic. secundo canonis, quod argẽtum uiuũ est frigidæ cõplexiõis: & ad confirmandũ adducũt exemplũ de simia mortua ex assumptione argenti uiui, & de quodã aromatario qui credẽs potare aquam, casu argẽtum uiuum bibit, & sic mortuus est: quæ res non est credibilis cum sit põderosum, & nõ potabile &c. quibus apertis siue anatomizatis, inuenta fuit prope cor maxima quantitas sanguinis coagulati: quare dicũt hoc à frigiditate argẽti uiui prouenire, & confirmãt istã non esse ueram curã, quia ex eius fumo sequuntur paralysis, & aliæ ægritudines frigidæ &c. Quibus respõdeo, dimisso Consiliatore differẽtia. cli. & dico quod argentum uiuũ est calidæ & humidæ cõplexiõis, ut bene notauit doctissimus Platearius, in suo de simplicib. lib. & hoc cõfirmãt uerba Haliabbatis secũdo practicæ. c. xlviij. & Rasis tertio ad Almãsorẽ, ca. xxxiiij. & Galeni lib. iiij. de simplicib. dicentis quod uirtus argẽti uiui est calida, quãuis in nono de simplicibus fatetur se nullam habere experientiam. Hoc idẽ atteståtur operationes & uirtutes, quas ponit Auic. dicens quod est subtiliatiuũ: nam subtiliatio fit à calido. Neq; propter hoc negarem diuersitates partium: quoniam, ut dixi in tractatu de ligno Indico, autoritate Galeni, una medicina singularis cum sit ex quatuor elementis, habet plures partes à quibus diuersi

diuersi procedunt effectus: neque uerba Auic. qui fuit tantus uir in medicina, superficialiter intelligenda sunt: quia cum dixit, quod est frigidæ complexionis, oportet intelligere quod operationes causant effectus frigiditatis, & ultimo infrigidat, & est resoluendo spiritus, & sic reddit corpus infrigidatum, quoniam sua caliditate subtili, penetratiua & eliquatiua, habet dissoluere membra quæ sunt subiecta detinentia sanguinem. Et sic fit manitio spirituum, & mollificatio neruorum: & sanguis redditur frigidus: & ita coagulatus fuit in simia: & aromatario concessa potatione argenti uiui, quia sua caliditate nimium resoluit, & sanguis ita exinanitus conuersus ad principale membrum intẽtione naturæ quærebat fortè calefieri à corde: & sic fuit facta suffocatio, fortè residui caloris, uel etiam à malignitate specifica illius argenti ad intra occidente, quare &c. Quod cum sit ita, boni medici quia administrant argentum uiuum, in ista cura corrigunt cum temperatis, ut est axungia, oleum liliorum cum saluia, olibano, myrrha, & theriaca, ut dictũ est, & paulatine applicãt iuncturis tantum, utputa semel in die, & quantitas est parua, quia duæ unciæ unguẽti sufficiunt ungere pro uice, in quibus non sunt ℥. iij. argenti uiui. Ex his patet responsio breuis ad hoc. Nocumentum, ut dixi, est minimum quid, & iuuamentum est maximum, & eius uirtus est calida, ut dictum est, & ideo nõ reprimit, sed digerit, & euacuat causam ægritudinis sensibiliter sæpe, ut apparet: & aliquando insensibiliter, quæ causa est materia illa uiscosa. Quod si à medicamine isto aliquod nocumentum imprimitur, natura & medicus prudens corrigit, & confortat membra &c. Et ad omnes istas rationes adde, quod nõ semper res quæ nocent corpori siue membro sano, nocẽt etiam ægro: ut quotidiana experiẽtia testatur in febriẽtibus, & in ægritudine particulari: uerbi gratia, erysipelatibus conferunt, quæ sunt notabiliter frigida, & sanant, tamen frigida nocẽt, & deducunt corpus sanum, & membrum extra temperamentum proprium. Quare applicando dico, quod si argẽtum uiuum nocet corporibus sanis, uel neruis nocumento magno, nõ tamen nocet quando sunt

do sunt infecti infectione ista. Et si aliquando noceat, magis & magnifice iuuat, & nocumenta sunt corrigibilia, ut experientia patet: multaq; alia possem adducere de causie compositionis medicinæ, sed quia sunt nota, medicis dimitto, & summatim reuertendo dico: Si quis habuerit ægrum patientem morbum istum, siue nouum, siue antiquum, securè procedat cum unctionibus infra dicendis, obseruato regimine infra scribendo, & dicto in sex rebus non naturalibus.

De modo administrandarum vnctionum in quacunq; morbi Neapolitani dispositione: & qua uti diæta debent qui per vnctiones sanantur. Caput II.

IN primis corpus cum medicationibus conuenientibus euacuare oportet, ut puta, si ægritudo est noua, & æger multas habuerit pustulas, & paucos dolores, digeratur materia, uerbi gratia, cum syrupo de endiuia, de lupulis, & de fumoterræ, & aquæ cum quibus lymphentur sint aquæ endiuiæ, scabiosæ, lupulorum uel solatri, aut cum alijs dictis. Sed si ægritudo fuerit antiqua cum doloribus, apostematibus, siue ulceribus, digeratur cum syrupo, uerbi gratia, de fumoterræ, de sticados, melle rosato: ana ℥.s. uel cum alijs syrupis iam dictis, & lymphentur cum aquis fumiterræ, iuæ, andacochæ, ana ℥.i. uel cũ decoctiõe epithymi Mesue, uel cum decoctione nostra, uel senæ: & sic digeratur per aliquos dies puta quinq; uel sex, sumendo in aurora, & si quæratur reprimere materiam, propter dolorem capitis, sumat ipsum post cœnam, per tres aut quatuor horas. Et facta aliquali digestione, purgetur pharmaco lenitiuo, cum aliquali electione ad materiam dominantem, ut in ægritudine noua cum electuario lenitiuo de sebesten, ana ℥.vi. confectiõne Hamech ℥.ij. uel plus, secundum necessitatẽ infirmi, & fiat bolus cum zuccaro, uel potio cum aquis dictis: uel cum decoctionibus. Aut dentur pilulæ de fumoterræ, & aggregatiuæ ana ℈.ij.s. uel minus secundũ indigẽtiam, & fiant quinq;: quæ euacuationes sumantur in aurora, nisi sit aliqua particularis intẽtio: aut aliquod impediẽs, ut febris principiũ, uel aliud quid, & in tali

in tali casu eligant horā magis quietam, & cibus sit ad minus per quinq; horas pòst, tam in digestione, quam in euacuatione: & semper adde & minue, secundū diuersitatē ægritudinis in accidētibus & complicatiōibus &c. quod si ægritudo fuerit antiqua cū doloribus & reliquis, euacuabis cum aliquo ex dictis puta lenitiuo, addito electuario de psyllio Mōtagnanæ uel agarico præparato, & de alijs, quorū uirtutes dictæ sunt. Et facta prima euacuatiōe, si æger est fortis cum alijs cōditionibus in cap. de phlebotomia dictis, phlebotoma eum à uena basilica quantitate conuenienti in mane, nisi sit aliqua res impediēs: factaq; phlebotomia, iterum digerendo cum syrupis appropriatis procede, & iterum cum pharmaco benedicto euacua quod sit electiuum, & si fuerint pustulæ, appone uentosas scarificatas super spatulas, nates, & alia membra, ubi plus sunt de pustulis, & reitera ipsas bis uel ter, secundum necessitatem, & iudicium ex plenitudine sumptum, & etiam ex multitudine pustularum: interponaturq; inter unam & aliam applicationem spacium quatuor aut quinq; dierum, & sumat quotidie digestiuum, uacuantiaq; reiterentur, siue sint potiones, siue pilulæ. Et facta diligenti ac canonica euacuatione minoratiua, residuum materiæ remanentis digeratur unctionibus infrà scribendis, ut natura adiuta residuum poßit per os, ut in pluribus contingit, uel per secessum, aut per sudorem, uel per urinam, aut insensibilem euacuationem, ut sæpe uidi, euacuare & expellere. Et hoc fiat, uerbi gratia, cum isto unguēto, uel cum alio eiusdem uirtutis. ℞. axungiæ porcinæ libram unam, pinguedinis gallinæ ℥. iij. olei liliorum alborum ℥. i. s. mercurij ℥. v. & plus si liceat, olibani, masticis pulverizati, saluiæ, sticados, lithargyrij, cerusæ, ana ℥. i. aquæ uitæ ℥. ij. misce. & in mortario lapideo tandiu ducantur, donec ad perfectam formam unguenti reddantur &c. Modus autem istius compositionis est iste, in primis axungiæ nō sint ad ignem colatæ, sed à pelliculis emundatæ, & per setonem eo modo, quo extrahitur flos cassiæ colatæ, postea pone argentum uiuum in mortario cum dicta axungia, & ducantur pistillo, & iste erit modus mortificandi

ficãdi & incorporandi argẽtum uiuum, quibus incorporatis addantur aliæ res succeßiuæ: tamẽ semper cum pistillo ducãtur usq; ad perfectã omnium rerum dictarum admixtionẽ: & dimittatur per duos dies ut fermentetur, uel plus: postea æger, ut supra purgationib. purgatus, ungat seipsum, si potest, iuncturas post cœnam per tres horas: & sit ante focũ, & cubile sit clausum, & incipiat à iũcturis cauillarum pedum, postea ad genua deueniat, deinde cubitos ungat, postremo iuncturas manus, & si uirtus est fortis, & ægritudo magna, unge etiam iuncturas inguinum, ancharum, & spatularum. Postea iuncturæ stupa canapina calida cooperiãtur. & ligentur, & ingrediatur lectum, cooperiaturq; coopertorijs, ut sudet per duas horas, quod si per sudorem nimiam patiatur laßitudinem, detur cyathus unus brodij gallinæ, uel carnis. Et sic procedere oportet ungendo singulo sero, usquequo medicus uideat exitum manifestum materiæ phlegmaticæ ab ore, aut fluxum uentris notabilem, uel sudorem, & ultra hoc uideat diminutionem manifestam, si sunt pustulæ, pustularum, & si sunt dolores, dolorum mitigationem, & si apostemata, solutionem ipsorum: & si ulcera, digestionem, mundificationem, incarnationem, & circatrizationem. Et quoniam sæpißime accidit quod in aliquibus nullus aparet fluxus materiei ab ore, neque aliqua alteratio, siue dolor dẽtium, neq; fluxus uentris, aut aliquod signum euacuationis manifestæ: & cũ ægritudo sit materialis, quæ sanatur euacuatione, dubitat medicus, nesciens se regulare, de quantitate unctionis, & dierum numero sufficientium in cura, ut sanetur æger. Et ego multos annos in hac ambiguitate fui, usquequo cognoui, quod in istis ungendo procedere oportet usq; ad aliquam manifestam pustularum, dolorum, apostematum, & ulcerum sanationẽ, & uirtutis tolerantiam, quod signum est mihi infallibile, & maxime quãdo accidunt laßitudines quædam sincopales ultra dicta, & tunc est indicium quod uirtus agit circa materiam, siue humiditatẽ bonam, in qua reseruatur calor naturalis, & cũ hoc apparet, dimitte unctiones, & conforta uirtutem cum cibarijs bonis, ut sunt oua sorbilia,

contusiones

contusiones ex pulpis gallinarum & caponum,& cum uino aro-
matico,& alijs bene nutrictibus. Et ita ego multos sanaui,qui ab
alijs sæpe inuncti non fuerunt sanati,eo quia nullam alterationem
oris cum euacuatione faciebant unctiones,& medentes nõ cogno
scebant quando perfecta erat eradicatio materiæ , quæ quoniam
non fuerunt eradicatæ,iterum morbus deterior priore recidiua-
bat. Sed ut melius me intelligas,ego procedo in istis cum unctione
usq; ad laßitudinem dictam semisincopalem. Sanaui inter alios
unum,qui à pluribus iam inunctus & non sanatus,quem per tri-
gintaseptem dies inunxi,& liberatus fuit,& nunquam recidiua-
uit,& ab omnibus incurabilis dicebatur,& sanus adhuc uiuit: &
multos alios,ut dixi: signumq; fuit mihi ut suprà: quare dico,quod
non potest dari certa regula de numero dierũ unctionis,& quan
titate: sed oportet procedere secundum fortitudinem patientis cũ
iudicio bono extimatiuo. Sanaui etiam multos marasmo de laborã
tes debiles cũ ægritudine magna per plures reiterationes unctio-
num,& ungebam per quatuor dies omni sero: deinde dimittebam
ipsos per hebdomadam quiescere,sine unctione,sed cum bono re-
gimine,& postea iterum ungebam per quinq; dies in sero secundũ
eorum uirtutes,iterumq; dimittebam quiescere,& sic sanitati re-
stituti sunt. Vidi etiam in aliquo uirtutem debilem,& dolores acu
tißimos indigentes maxima unctione,& feci ungere per quatuor
aut quinq; dies usquequo dolores fuerunt mitigati: postea per men
sem feci ipsum bonis cibarijs nutrire,& iterum inunxi per multos
dies,& sic sanatus fuit. Tua ergo erit secundum ægritudinem &
uirtutem cum istis mitius & fortius ungere continue & interpo-
latim: caue tamen ne pectoris partes inungas,ut docet Auic. &c.
Aeger tamen cum bonis cibarijs semper nutriatur,& cum uino
optimo,non uinoso,sed mediocri: & inter prãdium & cœnam da
scutellam brodij,semperq; attẽde uirtuti,& ægritudini,& omni-
no à uentis & ab aëre frigido abstineat,læteturq;. Et quando ap-
paret fluxus humiditatum manifestus ab ore,cum dolore & infla
tione gingiuarum,& accidentia morbi remittantur,ab unctioni-
bus

bus cessare oportet, & remouere stupas cooperientes iuncturas. Neque lauare oportet loca inūcta, nisi ex nimia resolutione ægro sincopis accidat, aut subita & magna oris ulceratio præfocatiua, uel fluxus uentris cum excoriatione intestinorum, uel aliquod aliud accidens: quæ si accidunt, remoue unguenta & stupas, quod si ex totò quæris abscindere uirtutem ungenti ne ultra procedat, iuncturas lauabis, locaq; alia ubi cum dicto unguento illinitum fuit, cum uino calido simplici, uel in quo camomillam ebullire feceris, aut saluiam: & de alijs, succurreq; accidentibus cum remedijs infra scribendis.

De diuersis unguentis, eorumq; uario & mirabili effectu. Cap. III.

QVoniam multa sunt unguenta & diuersificata secundum diuersitatem accidentium in tali ægritudine, ideo utilissimum fore iudico, si descriptiones diuersas dictorum unguētorum, cum suis uirtutibus scripsero. Et primo unguentum ad scabiem domini Mesue in suo antidotario dist. xi. quod confert scabiei malæ, & pustulis morbi Neapolitani, si factis purgationibus, & alijs dictis: iuncturæ ungantur cum ipso in sero per aliquos dies, usquequo appareant signa dicta, quo aliquando usus sum, cuius hæc est descriptio: R. olei laurini ℥. iij. thuris albi, ceræ mundæ, ana ʒ. ij. argenti uiui mortificati cum saluia ℥. ij. pinguedinis porcinæ mundæ à suis pelliculis ℥. v. salis communis ʒ. viij. succi plantaginis & fumiterræ ad libitum. misce, & fiat unguentum. Aliud unguentum quod dicitur Saracenicum, in cura scabiei, in additionibus D. Arnaldi de uilla noua descriptum, & ab antiquis etiam: sanat scabiem malam, & cancrum, & pustulas morbi Neapolitani, dolores, apostemata, & ulcera mala, educēdo materiam phlegmaticā, & curat etiam leprosos in principio: & cōfert artheticæ & podagræ à materia grossa descriptio cuius est ista, R. salis nitri, salis puri, plumbi usti, euforbij, ana drach. ij. panici marini, chamæleontæ, ana drac. i. s. cerusæ, argētiuiui, ana unc. ij. cōfice cum axungia ueteri & oleo antiquo & post addatur puluis, & fiat

unguentum: & modus administrationis est iste: Sedeat infirmus inter duos ignes, & inungatur à genibus inferius usq; ad pedes: & supra genua per tres digitos, caueatq; à frigiditate. Et cum phlegma incipit dissolui, recedat ab unctionibus, & si per multa sputa & nimiam asperitatem dolor in gutture & ore sentiatur, lauetur os aqua ordei simplici, & in processu cũ melle rosato. Possem & multa alia unguenta in libris antiquorum scripta, hic etiam scribere, sed ne sermo nimis sit tædiosus, uide Auic. & alios antiquos, de cura scabiei, quoniam multa ponuntur ab ipsis. ista duo ab antiquis scripta posui: ut sint testimonia dictorum meorum, uidelicet quod ista unguenta non sunt ab Empericis inuenta, ut multi credũt, neq; modum usus ipsius, cum ex dictis iam apparet etiam quod antiqui antequã ad nos uenisset morbus iste, ungebant etiã ipsi iuncturas ex qua unctione fluxus materiæ phlegmaticæ eueniebat, &c. Sed quoniã unusquisq; sua libẽtius utitur sententia, ideo multa ungũeta à modernis usitata & probata, infra notare decreui. Et primum unguentum meum à me benedictũ completũ dictum in ista ægritudine, qđ sanat pustulas morbi Neapolitani, doloresq;, & resoluit apostemata dura, siue grumas, & ulcera mala sanat, si cum eo ungantur iũcturæ, & pustulæ, ut dictũ est suprà. Esto tamen memor documentorũ Auic. de scabie & pruritu, quod elongare oportet à partibus pectoris & stomachi, cuius unguẽti ista est descriptio: R. axungiæ porcinæ mundatæ à suis pelliculis, & per setonem colatæ sine igne lib. ij. argẽti uiui li. i. lithargyrij unc. iij. cerusæ unc. ij. olibani unc. i. misce, & fiat unguentum in mortario lapideo, extinguendo in primis argentum uiuum cum axũgia, postea adde res alias semper pistillo bene agitando. Et apud me istud unguentum est materia siue instrumentum omnium curationum, quoniam ego addo in ipsam diuersas medicinas, secundum diuersitatem ægritudinis & patientis, uerbi gratia, si ægritudo est cum tumoribus, addo pinguedinẽ gallinæ, uel anatis, uel anseris, & quãdoq; omnes & aliquando unam, quoniam istæ multum sua caliditate & humiditate resoluunt duritiem, cõfortantq; membra læsa, & aliquando

ſi cum tumoribus ſunt dolores, in ipſo oleum de lilio, de tereben-
thina, de bacci lauri pono, & unum ipſorum uel plura, pono'q; ad
uigorandam eius operationem, ubi uirtus eſt fortis, & ægritudo
maligna: ſi patiens non alteratur à leui unctione, plus de quanti-
tate argenti uiui, & addo aquam uitæ, & ſaluiam, & ſticados, &
theriacā pro correctiuis, ſiue myrrham & maſtichem: & in iſtis
procedo, ungendo etiam iuncturas ſpatularum & ancharum, ut
dixi ſuprà. Quod ſi timeo excoriationē à uirtute calida corroſiua
argenti uiui, corrigo unguentum cum lithargyrio & ceruſa, ut in
unguentorum receptis uidere eſt. Et ſic cum iſto unguento diuer-
ſis rebus in ipſis additis, diuerſificatam in ſuis accidentibus ægri-
tudinem remoueo. Aliud unguentum ſanans morbum Neapolita-
num cum puſtulis, doloribus, apoſtematibus, & ulceribus, iunctu-
ris in ſero iunctis cum ipſo ad ignem. R. axungiæ porcinæ ℥. vi.
anatis ℥. iij. gallinæ ℥. ij. olei roſati, liliorum alborum ana ℥. i. ar-
genti uiui ℥. v. lithargyrij aurei, olibani, ana ℥. i. myrrhæ ℥. s. mi-
ſce, & fiat unguentum in mortario lapideo, ut dictum eſt ſuprà.
Aliud eiuſdem uirtutis, & intētionis. R. axungiæ porcinæ lib. i. s.
mercurij unc. viij. olei laurini unc. i. theriacæ, maſtichis, olibani,
myrrhæ, ana unc. i. ſucci fumiterræ ℥. i. s. lithargyrij, ceruſæ, ana
unc. ij. miſce & fiat unguentū in mortario ut ſuprà. Aliud eiuſdē
uirtutis. R. axungiæ porcinæ unc. iiij. argenti uiui unc. ij. olibani
unc. i. olei de iunipero unc. x. aquæ uitæ unc. i. miſce, & fiat unguē-
tum in mortario ut ſuprà. Aliud eiuſdē uirtutis. R. axungiæ porci-
næ, gallinæ, anatis ana unc. vi. olei liliorū alborū, roſati, laurini,
ana unc. i. olibani, maſtichis, myrrhæ, ana unc. s. ſaluiæ, ſticados,
ana drac. vij. lithargyrij aurei un. i. unguēti dialtheæ unc. ij. aquæ
uitæ unc. i. miſce, & fiat unguentum ut ſuprà: & iſtud ualet quādo
tumores ſunt antiqui ſchirroſi: ultra unctionem iuncturarum tu-
mores etiā ungas, & ſtupa cooperias canabina, ut dictū eſt. Aliud
eiuſdem uirtutis pro diuitibus & delicatis, & eſt odoriferum. R.
macis, cinnamomi, gariofilorū ana ʒ. iiij. gran. paradiſi ʒ. iij. roſa-
rum rubearū, corticum citri, ana ʒ. v. nucis muſcatæ numero iij.

contundantur omnia, & infundantur in aqua fontis per diem naturalem, postea in dicta aqua pone libras V. axungiæ porcinæ recẽtis, & bulliant ad consumptionẽ aquæ, & coletur: deinde R. dictæ axungiæ sic bullitæ libras ij. argenti uiui ℥. vij. olibani ℥. ij. cerusæ, lithargyrij ana ℥. i. s. sticados, myrrhæ, ana ℥. s. & in fine musci re soluti in oleo rosato ℈. s. & semp miscẽdo fiat unguentũ in mortario ut suprà, & est odoriferũ & mirabilis opatiõis. Possem multa plura & nõ probata hic scribere unguẽta, quæ omĩa essent eiusdẽ intẽtiõis cũ istis: ne ergo sermo noster nugatorius sit, dimittãtur: medentesq; admoneo quod tota materia essentialis est axungia, et argẽtũ uiuum. Quare ex dictis, alia secundũ diuersas intentiones, cum ista tamẽ basi, componere possunt: uirtutes quorum cum sint mirabiles, & supra alia medicamina in hac ægritudine nobiliores, non ipsas silentio pertransire decreui, sed quantum in me erit, & quantum ingenium meum ualebit cum ueritate eas extollere intendo, cum per talia unguenta gentem plurimam, quæ ab alijs medicaminibus nunquam sanati fuerint, & postea ab unctione unguentorum dictorum sanitati restitutam uiderim &c. Sunt igitur unguẽta ex argento uiuo, axungia & alijs facta: medicina digestiua materie phlegmaticæ diuersæ admixtionis per totum corpus sparsæ & inobedientis, multis medicaminibus: estq; euacuationi sensibili uel insensibili præparatiua, malignitatis dictorum humorum contemperatiua, dolorum mitigatiua, pustularum sanatiua, apostematum resolutiua, & maturatiua, ulcerum saniei digestiua & mundificatiua, & malarum qualitatum remotiua, aliorumq; quouis modo accidentium correctiua, & ultimo omnium solutionum continuitatis sanatiua: est etiam uirtutis expulsiuæ expergefactiua & uigoratiua, ita quod isto adminiculo, ab omnibus superfluitatibus inobedientibus membra mundantur, & ad naturalem dispositionẽ redeunt, sanguinemq; ab isto humore infectum mundificant per totum corpus, & materiam ad conuenientes regiones expulsioni dirigunt, indesinenter euacuando, die noctuq; per uias notas naturæ, donec totum corpus mundum ab istis superfluitatibus remaneat,

neat, quæ ab antiquorum euacuationum uirtute minime euacuabã tur: confortatq; uirtutem interiorum membrorum deseruientium naturalibus, & alijs quæ membra exteriora illinita communicant uirtutem linimenti cæteris membris. Et hoc clarissime apparet ab effectibus, cum per extremitatum illinitiones consolidantur ulcera, resoluuntur apostemata & reliqua, in quacunq; parte intrinseca uel extrinseca, ut experientia testatur. Nam ista illinitione natura adiuta, phlegma per os indigestum successiue expellit, & etiam per secessum diuersas materias corruptas, in quibus mala uirtus hepatis & stomachi elaborauit: per sudorem quoq; superfluitates quartæ digestionis, & aquositatem sanguinis per urinam, & ultimo per insensibilem euacuationem quæ in uaporem conuertuntur expellit. Quare nisi calor siue anima ab ipso actuaretur, uel incitaretur, aut coadiuuaretur, non tot & tanta bona sequi uideremus. Sileant ergo qui corpus siue uirtutes exterminari ab istis dicunt, experientia & ratione contra ipsos pugnantibus. Quod si multos se errores uidisse dicant, ignauorum applicationem malam & irregulatam accusent, & non medicaminum, cui nulla in tali morbo sibi æquatur, cuius basis est argẽtum uiuum: sua correctoria sunt axungia, myrrha, saluia, & alia &c. operatio cuius est per calidi tatem suam, quæ materiam phlegmaticam purã uel mixtam, in quacunq; parte corporis dissoluit, & ideo curat scabiem malam & ulcera maligna, ut dicit Serapio de simplicibus, & Auicẽ. & Haliab. & Rasis xxxvij. continentis, cap. lxxv. & omnes antiqui, ut omnia unico uerbo complectar. Modum autem operationis istius unguenti si quis scire desiderat, hoc facile est soluere cum colligãtiæ corporis declaratione. Nam cor per arterias, hepar per uenas, cerebrum per neruos toti corpori colligantur: & ex putredine aliquando in ulcere, ubi arteriæ ramus notabilis fuerit, causatur sincopis, & in neruo spasmus, & in uena febris, si fuerit quãtitas magna, aut prohibita trãspiratio: sic etiam uirtus calefactoria unguenti quæ maxime actiua est in unctis iuncturis. Et cum ibi arteriæ, uenæ, & nerui manifestentur, & loca sint excarnata,

uirtus transit ad alia membra: & sic in ista ægritudine curantur diuersa (ut ego uidi) accidentia, ut est tußis ex ulcere Neapolitano, in pectore, & squinantia, & tenasmon, & aliæ intrinsecæ passiones ab eadem causa. Sanat sæpe illinitio ista etiam alias frigidas & chronicas ægritudines, quæ pendent à materia phlegmatica à prædominio, ut sunt dolores podagrici, nodi, & cutaneæ infectiones, & alia: quæ omnia si diligenter applicaueris, considerata ægritudine, ut suprà dictum est, & uirtute, domino auxiliante sanitatem introduces. Caue ne te diminuta illinitio decipiat, uel nimia audacia in hoc, & non solum in ungēdo, sed in regimine aëris, & cibi, & potus, & alijs: quoniam ex hoc multi non fuerunt sanati, sed post aliquos dies in eandem ægritudinē reuersi sunt, & etiā in deteriorem &c. Hæc satis de unguentorum uirtute. Sed notare oportet quod in aliquibus possumus loco unctionis componere unguentum in forma solida in modum ceroti, & extendere super corium, aut pannum lini, & ponere super iuncturas omnes, & de tertio in tertium diem ipsa cerota remouere, & perseuerare usquequo appareat alteratio gingiuarum, uel aliquod ex signis dictis in superioribus, & tunc erunt remouenda, ut dictum est suprà. Quod si oris ulcera, & fluxus phlegmatæ ab ore, uel alia accidentia uideris, remedijs iam dictis corrigere oportet. Et finaliter omnia quæ dicta sunt ante unctionem digerendo & euacuando obseruabis tam cum pharmaco, quàm cum phlebotomia & uentosis, regimineq; toto rerum non naturalium. Modus compositionis istius ceroti est iste: R. pinguedinis porcinæ mundatæ à pelliculis, & per setonem colatæ, mercurij, ana lib. i. s. incorporentur cum pistillo in mortario, & in fine adde thuris puluerizati ℥. vi. lithargyrij, cerusæ, ana. ℥. i. s. & fiat in mortario dicto pfecta incorporatio: deinde R. serapini, armoniaci, ana ℥. viij. resinæ pini, terebinthinæ ana ℥. x. dissoluantur in aqua ardenti ad ignem ut fiat solidum, ita quod ponendo unam guttam super lapidem frigidum sit frangibilis: & tunc dimitte infrigidari semper agitando cum baculo, & cū fuerit usq; ad tepiditatem, adde suprascriptum unguentum factum in mor-

in mortario, semper agitando donec perfectè incorporetur: post ea adde in fine ceræ albæ ℥.iiij. paulatine & semper agitando, & in fine pulueriza lithargyrij desuper ʒ.v. bene agitando & incorporando, & fac magdaleones & serua. Quod cerotum ualet ad remouendum dolores, & resoluendum apostemata dura, sanatq; ulcera maligna duritiem resoluendo, incarnat & sigillat maxime si à principio positum fuerit, præmissis euacuationibus. Et si super iuncturas omnes applicatum fuerit, ut dictum est, liberat totaliter ab ista ægritudine cum est noua, & in corpore bonæ complexionis, & est medicina satis secura & delectabilis respectu unctiõis. Quod si fortius cerotum componere uolueris, adde plus de mercurio, puta usq; ad libras duas, & plus, secũdum necessitatem, & reliqua sint ut dictum est &c. Sed unde discessi reuertendi tempus est, ut tibi completam huius morbi curam tradam.

De modo succurrendi oris, gingiuarum, & aliarum partiũ gutturis alterationibus, alijsq; accidẽtibus malis ab vnctionibus factis.

Caput IIII.

Dixi suprà quod ex illinitione unguentorum diuersa sequũtur accidentia, quæ sunt ista: ulcera oris, & gingiuarum excarnatio, cum caliditate maxima, & inflatione gutturis, linguæ, & faucium, sincopis cum totius corporis laxitudine, fluxus uentris aliquando diarius, & aliquando cum excoriatione, siue dysentericus, uentris etiam nimia constipatio, nimia uigilia, cum dolore maximo illarum partium, que omnia indigent cura & moderatione quando superfluunt. Igitur si ex nimio fluxu materiæ phlegmaticæ, uel a caliditate medicaminis oris sequatur excoriatio, cum dolore & inflatione, uel sine inflatione, in primis fiat assidua oris ablutio, & gargarizatio cum aqua ordei mediocris ebullitionis, & hoc per aliquos dies. Quod si fuerint ulcerationes cum caliditate, adde in dicta aqua parum diamoronis, uel syrupi uiolati, quoniam extinguit caliditatem, & confortat locum: Deinde procede cum aqua plantaginis, &

melle rosato, ad mundificandum hoc modo: R. aquæ plantaginis lib. i. mellis rosati ℥. iij. misce, & cum isto sæpe os abluatur. Potes etiam à principio & in augmento facere gargarismum. R. aquarum buglossæ, uiolarum, endiuiæ, ana ℥. x. zuccari fini ℥. xv. fiat in modum iuleb ad ignem, cum quo sæpe lauetur os. Quod si in aliquo tempore maximus fuerit dolor, utere lacte ouino uel uaccino, ab eo non extracto butyro: & duc ipsum per os calidum: quod si hoc non remouet dolorem, unge genas & partes circunstantes cum oleo rosato: & da butyrum patienti ut teneat in ore, quoniam mirabiliter mitigat dolorem, quod si hoc non remouet, & materiæ fluant incessanter, ita quod dolor sit magnus, appone uentosas super spatulas & nates ad diuertendum, & sint in primis sine scarificatione: postea, si opus fuerit, cum scarificatione: quod si dolor augeatur, & magnam oris timueris apostemationem, & fortè esthiomenationem, ut uidi in quodam quem Empericus quidā inunxerat, qui ad miserabilē totius faciei putrefactionē, & ultimo ad mortem deuenit: ne ergo ista tibi accidant, phlebotomiā administrabis si uirtus est cōstans ad diuertendū, & hoc à uena cephalica, uel mediana, uel à basilica si hoc à nimia caliditate hepatis prouenire cognoueris, & sic remoto dolore, in fine in dictis gargarismis adde mel rosatum, ut dictum est: cū aqua plantaginis, quoniam oris ulcera mundificat & sanat. Possumus etiā cum ista decoctione lauare os. R. ordei, rosarū, myrtillorū, saluiæ, ana manip. i. decoquātur in uino stiptico &c. uel etiam cum uino solo, quoniam cōfert & sanat ulcera &c. Sed quia dictum fuit de phlebotomia, nota quod quando uirtus tolerat & reliqua, factis inunctionibus per aliquot dies, ita inter ungendum antequam fluxus manifestus ex ore appareat, utilißimum est phlebotomare uenam medianam dextri brachij, uel basilicam, secundum diuersas intentiones, ut dictum est in cap. de phlebotomia. Quod si uideris laßitudinem, & debilitatem, succurre cum brodijs caponum, ouis sorbilibus contusis: & uino aromatico, quod si sincopis sequatur, auxiliaberis cum bonis odoribus, ut est uinum maluaticum cum

aqua rosata: & acetum rosatum: & cum epithematibus cordis, uel cum mixtura cordiali & alijs dicendis: uerbi gratia: R. zuccari buglossati, boraginati, uiolati, rosati, ana ℥. i. fragmentorum de gemmis ʒ. i. s. margaritarum præparatarum ʒ. s. fiat mixtura cum syrupo de pomis, de qua detur sæpe patienti, & aliquando dabis uinum maluaticum ad bibendum, quoniam mirabiliter succurrit uirtuti resolutæ. Sed epithema pro cordis confortatione sit tale: R. aquæ buglossæ, melissæ, boraginis, ana ℥. v. rosatæ ℥. iij. uini maluatici ℥. i. s. specierum cordialium temperatarum ʒ. ij. croci ℈. s. misce, & cum panno infuso sub mamilla sinistra sæpe applicabis. Et nota quod boni odores citò restaurant uirtutem ut dicit Galenus commento undecimo secundi Aphorismorum autoritate Hippocratis. Quod si fluxus fuerit, cum quo si nimia uirtutis resolutio, ægro dabis cibaria dicta boni nutrimenti, & uinum rubeum lymphatum cum aqua chalybeata, uel decoctionis berberorum, uel seminis sumach: & si fuerit cum excoriatione, inunge uentrem cum oleo rosato siue myrtino, & utere clysteri lauatiuo, in quo utilissimum est ponere oleum rosatum & pinguedinē hirci, uel capræ, & ouū cum suo albumine, & brodiū intestinorum castrati &c. Non est tamē stringēdus fluxus si uirtus ipsum tolerat, quoniā liberat ab ista ægrtudine absq; dubio. Si nimia uero uigilia ægrum infestat, succurrendum est, maxime si resoluit uirtutem, cum unctione temporum cum unguento populeonis, uel cum odoramentis, ut est odorare spongiā madefactam in decoctione papaueris albi & nigri, corticū mandragoræ, seminis iusquiami, nenupharis, uiolarum, lactucæ, & de consimilibus in aqua dulci. Quod si ista non conferunt, possumus cum emulsione seminum papaueris albi in panatella: siue in suo cōtuso imposita succurrere, uel cū uncia una, uel una & semis syrupi de papauere, & ℥. ij. aquæ lactucæ post cœnam per duas horas. Et quia ob dentium & gingiuarū dolorem, & inflationem oris non possunt ægri comedere masticando, ideo ciba ipsos panatella, siue contuso, uel iusculo ordaceo, uel ouo in brodio agitato, & uino boni odoris, aut cum æquiualētibus.

bus. Constipatio uero uentris si acciderit, clysteri communi ei ali quando succurres, addita ℥.i.s. benedictæ, uel hieræ picræ: uel purgetur cum pilulis appropriatis, ut sunt de fumoterræ, fœtidis, aggregatiuis, & de hermodactylis, uel cum electuarijs secundum quod diuersa exigit dispositio. Laudo etiam multũ inter ungẽdum accipere aliquam euacuationem appropriatã, quoniam non sinit materias omnes currere per os, & ego sæpe hoc pacto procedo, & mihi bene succedit. Sunt quidam aliter in hoc sentientes, uide-licet, quod nõ oportet inter ungendũ euacuare: sed male: medicus enim est adiutor naturæ, & ipsi ubi necessariũ est succurrere de-bet, ut in multa repletione minorando &c. Quod si uis oris fluxui nimio infestãti singulare præsidium apponere, pilulæ cochiæ post cœnã sumptæ hoc suauiter faciunt. Et sic procedere oportet usq; ad oris perfectam suauitatem, nõ mutatis linteaminibus tamen, & camisia, usquequo signũ aliquod materiæ ægritudinem causantis euacuationis notabilis apparuerit, quæ ex dictis nota sunt. Relin-quitur modo ne æger ita sanitati restitutus in recidiuam redeat, & hoc est tota uirtus medici, & ut Virgiliano utar sermone, Hoc opus hic labor est. Ideo diligenter attende, quoniã sunt quidã qui omnes indifferenter post unctionem cum balneo, in quo præcipiũt ægro sudare, totũ corpus lauant: quæ res: ut ostẽdam, est penitus contra intentionem dictæ curæ, quoniã per unctionem dirigũtur humores, qui sparsi per totũ corpus natura regulare nõ poterat, ad uias proprias euacuationis, naturæ notas, ut dixi: quæ quidem euacuatio cũ sit successiua, & cũ accidentibus satis malis, resoluit uirtutem propter spirituum inanitionem, ut dixi. Et balnei opera-tiones sunt in primis humores qui in profundo totius corporis cõ-sistunt per totum corpus liquefacere, & residuum caloris ex eua-cuatione depopulati sua caliditate resoluere, aut spargere, qui postea sunt minus potentes ad corporis operationem, testante Arist. qui dixit, quod uirtus unita est fortior seipsa dispersa: & sic ab eadem ægritudine iterũ ad deteriorem deueniũt. Ego uero istis rationibus ductus, nullum post unctionem patienti balneum facio

De balne-is Gal. lib. x. therap.

facio,sed ipsum cum linteamine,siue sudarij abstergere præcipio, & sic non fit apertio porositatum,neq; sparsio,aut resolutio uirtutis,siue spiritus debilis à qua sæpe recidiua sequitur.

An balnea artificialia uel naturalia morbum Neapolitanum patientibus cõferant,& de quibusdã qui per diuersa medicamina fuere sanati. Caput V.

NOn ingrata hic cadit speculatio,uidelicet,an balnea,termarum,uel artificialia,in ista cura sanent istam ægritudinem,uel aliquid conferant. Cui dubio respondeo in primis,quod experientia sæpe hoc nobis notum fecit,paucos aut nullum ex toto per assumptionem aquarum,termarum,aut per lauacrum sanitatem recepisse. Quod si aliqui per alicuius temporis spacium à balneis sanati uisi sunt,non tamen diu permanserunt, sed de nouo in eandem ægritudinem,& etiam aliquando in deteriorem deuenerunt. Et ratio clarissima huius non latet:quoniam termarum aquæ non sunt operatiuæ per unam qualitatem,aut duas,sed quandoq; per plures,& primæ & secundæ:nam sulphureæ non carent nitrositate,humiditate ratione aquæ succitate ratione terræ &c. Quare dico quod istæ uirtutes in termis non sunt multum actiuæ & dissolutiuæ, imò imprimunt primo siccitatem, quæ huius curæ est contraria:deinde sua caliditate debili,si agit, non ex toto dissoluit:& ideo facta clausura ab aqua,quãdo calor fortificatur,iterum sparguntur materiæ,& sic causant nouam ægritudinem deteriorem prima. Hoc idem dico de artificiali,cum aqua primo de se noceat neruis,& basi huius materiæ,ut suprà. Adde etiam ut dictum est quod uirtus resoluitur à frequenti & longa mora in balneo : quare dico non conferre : quod si confert aliquod,est sulphureum. Et multi sulphuris usu liberati sunt, & maxime quidam amicus noster , qui ex potu sulphuris puluerizati bis in die tres aut quatuor drachmas pro uice sumpsit serò & mane uidelicet,per multos menses,tandem à doloribus & ulceribus cum grumis ab antiqua ægritudine liberatus fuit,sine aliquo alio medicamine ulceribus apposito. Scio etiam quosdam

qui ex

qui ex diuturna potione decoctionis aloës, hoc modo liberati fuerunt: R. aloës boni unc. s. mellis unc. vi. aquæ fontis siue putei lib. v. bulliant bullitione bona ad ignẽ lentum, spumãdo semper, ita ut fiat quartæ partis consumptio, & quantitas sumenda pro uice sit unc. vi. calida in aurora, & sumatur ter in hebdomada. Scio etiã quod ex potu decoctionis absinthij quotidiano per plures menses alij euaserũt. Etiam ex assumptiõe glutinis albotoim, siue olei abietis, multi ab ista ægritudine cum doloribus, tumoribus, & ulceribus fuerũt liberati. Et cũ possibilitas sit res ampla, possibile est cum aliquo alio medicamine talem ægritudinem sanare: sed adhuc non inuentũ uel nõ diuulgatum. Qui uero de cura per comestionẽ serpentum dixit, cum sine ratione & experimento hoc credit, nõ laudatur. De sanitate uero quæ ab intrinseco fit, nihil dico, cũ mea sit intentio p medicinalia instrumenta quo pacto quis ab ista ægritudine euadere possit, docere. Ego plures uidi sine aliquo medicamine liberatos: & hoc non repugnat, cum uirtus teste Galeno, sit contraria morbo tanquam antagonista. Virtute igitur existente forti, & ægritudine noua & parua, dictis non contrariatur.

De conuenientiori vnctionis hora. Caput VI.

V*Num præterire nolo, an cõueniens sit ungere post cœnã, ut dixi: & dico quod sic: & ratio est, quia inunctio ista est multum resolutiua, cum qua resolutione etiam aliquid caloris innati resoluitur, nocetq; membris neruosis, ut est stomachus &c. quare cum per cibum & potum uirtus confortetur, & fortificata restauretur, ideo melius est uirtute restaurata, ut est per duas aut tres horas post cibum, inungere, quàm resoluta, ut est in mane stomacho ieiuno. Est etiã melius in sero post cibum quàm in mane: quoniam in nocte uirtus contrahitur intra & unitur, quæ est fortior ad omnes naturales operationes, & etiam tempore somni fit fortior, & est magis prona ad sudoris prouocationem, urinæ, & aliarum superfluitatum. Quod si cui magis in mane hoc facere libuerit, accipiat per duas horas antè quatuor buccellas panis in uino optimo, uel duo oua sorbilia, & per quinq; horas pòst accipiat*

suum prandium: & sic natura confortata uirtus melius contra morbum insurgit, meliusq́; digerit, & euacuat materiam coniunctam & sparsam in membris: quare &c. Verum quia oportet confortare ne in recidiuam quis incidat, cōfortentur membra omnia secundum necessitatem, ut stomachus & hepar cum diarhodone abbatis, uel aromatico rosato, de quibus sumat rotulam unam in mane: caput confortetur cū coriandro uel cum diacori &c. pectus cum iusculo ordeaceo, uel pinidio, uel syrupo uiolato simplici, & composito &c. membra exteriora cum saluia & absinthio decoctis in uino, cum quo lauando confortabis iuncturas, & non multum ipsas humectare oportet, in quo potes etiam ponere cortices granatorum & sticados, & de alijs secundum necessitatem: & ultimo utatur aliquibus euacuationibus, ut sunt pilulæ mastichinæ, uel de fumoterræ &c. ut dicam pòst.

LIBER QVINTVS.

Suffumigiorum conficiendorum ratio, quibus non solū morbus Neapolitanus iam inueteratus ad perfectum emēdatur, uerumetiam illa quæ cæteris medicamentis restitui non poterāt, exquisite curantur.

Caput I.

POSTREMA *cum suffumigijs cura, qua etiā in hac ægritudine medentes utuntur, etsi non sit ita tuta & uerax, tamen quia multi robusti & inueterati cum ista cura euadunt, ideo de modo curandi cū suffumigijs ex cinabrio factis sermo iste erit. Qui quidem modus, ut de unctionibus dictum est, non est à modernis inuentus, sed quidam antiquorum in scabie mala utebantur ipso. Verum est quod moderni suffumigia ista diuersificarunt, quidam addentes correctoria, alij odoramenta ad confortandū cerebrū, & alia membra principalia, quæ odoramenta sunt aliquando myrrha belzuin, storax, olibanum, lignū aloës, gallia muscata, & ambra in diuitibus, & alia confortantia bona: sunt etiam addentes*

coadiuuantia, ut ſunt auripigmentum, marchaſita &c. tamen eadem eſt intentio, & laudabile eſt ſimul correctoria & illa odoramenta bona ponere, & hoc quoniam hæc membra principalia confortata reſiſtunt malignitati ſuffumigij & morbi. Sed antequam ad declarationem modi huius ſuffumigij accedam, oportet in primis medentes admonere, quod iſte modus non eſt ſine timore nocumenti membrorum principalium, imò ſæpe recidiuant, & ad malas ægritudines complicatas cum iſta deueniunt, quæ ſunt ut aſthma, tuſsis, hydropiſis, & maraſmus, quare non adminiſtrandum niſi in inueteratis & in uirtute forti cum ægritudine mala, in qua alia remedia non conferunt, & cum maxima obſeruantia aëris & aliarum rerum non naturalium. Caue etiam ipſum in corporibus quæ aſthma patiuntur, aut cõſumptionem ethicam, aut febrem cum acuitate uel prædominio humoris calidi: aut in his qui debilitatam naturam habent, uel alio quouis modo. Scias etiam quod omnes uirtutes unctionis poſſumus ſuffumigijs attribuere, præmiſſa ſecuritate ut ſuprà: & ratio eſt nota, cum baſis ſit uirtus argenti uiui operans: quapropter dico quod digerit & præparat ad omnia ſicut unctiones. Et cum ſint adminiſtranda cum maiori timore, ideo ſi quis ipſis pro cura uti uoluerit, præparet in primis ægrum præparationibus ſuperius dictis in cura per unctionem purgando corpus diligenter & paulatine, confortandoq; ſtomachum: & ſi opus fuerit phlebotomabis, uel appone uentoſas: & reliquis utatur quæ cordi opitulantur ad intra & extra, ut ſunt confectiones cum gemmis, & epithemata unctionesq; infra dicendæ in cura accidentium.

Suffumigia qua ratione uſurpanda, quóue uictu dum illa adminiſtrantur, utendũ ſit. Caput II.

AEgro purgato, & in cubilli clauſo cum igne, uel ſtupha calefacto, ſi frigus aut aër multum humidus fuerit, accipiat in mane in aurora oua duo ſorbilia, & bibat parũ uini aromatici boni, uel accipiat bucellam panis infuſi in uino optimo, & bibat, uel cyathum unum brodij caponis cum rotula una trageæ

perlarum,

perlarum, aut atomatici rosati, uel cum ℥. una zuccari rosati &c. & quiescat per duas horas aut unam cum dimidia, deinde præparato coopertorio, uel pauione, uel aliquod tale, in quo æger poßit ingredi, & se totũ cooperire sine respiratione. Aeger ingressus sedeat super scamnum, aut cathedram, & ponatur intra pauionem catinum plenum ignis, in quo igne hoc suffumigium pone: R. cinaprij pulucrizati ℥. s. olibani ʒ. ij. misce, & pone ut dictum est super prunas ignis dicti, & æger sit nudus, et recipiat suffumigiũ per totum corpus, & stet secundum dispositionem uirtutis usq; ad sudorem, quod si æger fortis tolerat, plus temporis moretur: si debilis, minus, quod si odorem non tolerat suffumigij, nares & partẽ anteriorẽ faciei extra pauionẽ teneat, & claudatur undiq; ne fumus respiret, & cõsumpto suffumigio exeat, cũq; exierit ingrediatur lectulum, & cooperiat se pannis, ita ut compleat sudorem per horam si uirtus tolerat. Et attendatur uirtuti: quoniam suffumigia ista dissoluunt calorem naturalẽ, quare si æger indiget quãdo sudat in lecto da sibi cyathũ brodij caponis cũ rotula trageæ perlarũ, uel bucellam panis in bono uino, uel oua sorbilia: & sic per quatuor horas stet: accipiatq; prandium in aurora. uel bonum est si accipiat syrupum unũ pro stomachi & cordis cõfortatiõe. Et accepto brodio uel aliqđ aliud, ut dictũ est suprà, suffumigiũ ingrediatur siue pauionũ, & moretur ut dictũ est. Syrupusq; accipiendus in mane sit talis: R. syrupi rosati ℥. i. de buglossa ℥. s. aquarum bublossæ, fumiterræ, melissæ, ana ℥. i. misce, & quiescat p duas horas, & in alijs pcedatur sicut in unctiõe dictũ fuit quotidie, uidelicet cum appareat fluxus materiæ phlegmaticæ ab ore, uel alia signa dicta ibi, apparentibus uero signis, ab suffumigijs cessandum est, & attendatur uirtuti, & malis accidentibus, ut est ulceratio oris, sincopis &c. quod fit cum rebus & remedijs in cura unctionis dictis, & dicentur etiã ubi de accidentibus in fine loquar. Quod si æger nõ tolerat quotidianam suffumigij administrationẽ, fiat alternatim, uidelicet de tertio uel de quarto in quartũ diem, ut ego sæpe facio, ubi uirtus non tolerat: uel fiat cũ minore

quantitate

quantitate suffumigij. Quod si ægritudo fuerit antiqua mala, & æger robustus, & alia medicamina non conferant, & cũ ista dosi non alteretur, duplicetur dosis supradicta, uidelicet postquam prima ab igne cõsumpta est, iterum aliam eiusdem ponderis pone, & sic continuabis. Quod si ab ore nihil egrediatur, procedendum est usq; dum signa alia consumptionis materiæ appareant. Ego uero inter alios cum suffumigijs duos curaui qui nunquam ab alijs medicaminibus sanati fuerunt, qui inuncti fuerunt pluries, sed nunquam ab ore aliquid miserunt, & erant iuuenes, & ego cum suffumigijs processi usq; ad resolutionem omniũ apostematum, habita ratione uirtutis: & ita fortis fuit resolutio, quod ad neruorũ mollitiem & paralysim deuenerunt, & sic sanati ab isto morbo fuerunt: postea per aliquos menses etiam à paralysi liberati fuerunt: & hoc non est malum, cum minus sit nocumentum in tanta morbi malignitate paralysis, quàm ulcerum, & dolorum nocumẽtum, ut fuit in istis, qui corrosione oßium &c. & perforatione palati, & totius gulæ ulceratione manebant: quare &c. Et ut poßis diuersis diuersa auxilia applicare, in sequenti cap. multas alias descriptiones suffumigiorum scribam.

Quæ doloribus opitulari in primis possint. Caput III.

SVprà posita fuit una descriptio suffumigij exemplariter loquendo: hic uero diuersas alias descriptiones suffumigiorum quæ eiusdem sunt uirtutis, fortiora tamen ponam: & primo, R. cinabrij pulucrizati unc. vi. auripigmenti unc. ij. thuris, myrrhæ, sandalorum rubeorum, ana unc. s. misce, & pulucrizentur subtilißime, & quantitas ponẽda pro qualibet uice in igne est unc. i. Aliud suffumigium: R. cinabrij unc. iij. auripigmenti unc. i. marchasitæ unc. s. olibani, myrrhæ, ligni aloës, ana unc. s. puluerizentur ut suprà, & quantitas ponenda in igne est ab unc. semis usque ad unc. i. Aliud suffumigium eiusdem uirtutis quod est magis confortatiuum. R. cinabrij unc. ij. olibani unc. i. galliæ muscatæ drac. ij. misce, & puluerizentur ut suprà & ista quantitas est pro tribus uicibus ponẽda in igne. Possumus etiã ex dictis rebus formas

retro-

re trochisos, hoc pacto: R. zinabrij ℥.ij. olibani, myrrhæ, belzuin, ana drach. iiij. galliæ muscatæ drach. i. s. theriacæ unc. s. aquæ melissæ quantum sufficit, misce, & fiant trochisci, & utere ipsis ut dictum est ponendo super ignem pro uice usque unc. i. pro quolibet mane, quando fit suffumigium. Possumus etiam multa alia componere addendo & minuendo secundum ægri uirtutem, & morbi malignitatem, & cum administraueris dicta, cibetur æger bonis cibarijs, & custodiatur ab aëre frigido, postea in fine confortetur stomachus & hepar cum rebus dictis & dicendis ubi de cura cuiuscunque accidentium tractabo, quæ huius opusculi ultima pars erit. Sed ut audacter in cura accedas, audi quod mihi pluries euenit. Ego sæpe aliquos patientes morbum Neapolitanum cum unctionibus non potui sanare, quoniam non erat sufficiens euacuare siue dirigere naturam ad euacuationem totalem huius humoris: & hoc uidens ultra unctionem dictam suffumigia superius feci. Inter quos fuit quidam iuuenis ætate uiginti annorum, nomine Dominicus de Confinio S. Petri, qui à multis Empericis, & barbitonsoribus, & mulieribus sæpißime unctus, nunquam sanatus est, sed ad tantam malignitatem istius ægritudinis deuenit, quod tota gulæ pars, & palatum ulceribus malis infecta, neque loqui poterat, & uix comedere, & cum maxima difficultate bibere poterat, brachijsque & cruribus spasmatis & contractis in lecto iacebat, ita quod ad beneficiũ corporis duo ipsum ferebant. & quando comedere uolebat, necesse erat quod aliquis sibi cibum in ore poneret, & ultra hoc ulcera hinc inde per corpus erant, & grumæ siue apostemata dura cum doloribus iũcturarum, qui ipsum uel parum aut nihil dormire permittebãt cũ maxima consumptione totius corporis: profecto casus maximus erat, quoniam cum istis omnibus semper febriebat &c. Et cum rogaret me sæpe mater mea, ut uellem ipsum sanare, si esset poßibile, ad ispum acceßi, & quamuis omnes dictæ cõditiones sic erant malæ, ut nullam spem ex eis haberem, tamen pulsus erat cum aliquali fortitudine, de quo confisus, facta aliquali digestione & parua

euacuatione, cœpi ipsum inungere cum unguento quarto in ordi-ne, scripto in tractatu de cura per unctionem, additis olei rosati unc. ij. & sic processi ungendo per decem dies, interpolatis die-bus: ita quod ex tali unctione dolores remissi fuerunt, qui cœpit dormire in nocte, & ego cessaui ab unctione, cibauiq; ipsum bo-nis cibarijs bene nutrientibus, ut sunt oua sorbilia contusa, & ui-num bonum. Virtute sic confortata per xx. dies, iterum cœpi inungere ipsi iuncturas crurium & brachiorum, & factis tamen multis unctionibus ulcera non consolidabantur, neq; apostemata resoluebantur: quare cũ suffumigijs decreui residuum materiæ re soluere: & sic processi, uidelicet in sero ungebam iuncturas cum unctione, & in mane ipso sub pauione posito, cum suffumigio pri-mo in ordine in isto cap. scripto ipsum suffumigaui, & sic per mul-tos dies processi, & ulcera erant ferè consolidata: sed prostrata erat uirtus: & ideo dimisi per mensem cum dimidio ipsum cum bo-nis cibarijs, bonoq; regimine quiescere: postea iterum cœpi ipsum inungere, & suffumigare, ut suprà dixi, & istis factis per quinde-cim dies continuos liberatus fuit. Sed quia erat in ultima consum-ptione, ideo post sanationem cibaui ipsum iusculo ordaceo in ma-ne loco syrupi, & semper ultra alias res comestibiles in prandio & cœna dabam iusculum ordaceum, qui adhuc uiuit, & est sanus. Sic dico quod aliquando oportet procedere, quando medicamen debile non potest: cum fortiori, ut si non potest purgationibus, fac cum potione decoctionis ligni Indici, uel cum unctionibus: quod si unctione non sanatur, fortissimum medicamen est suf-fumigium &c. Sit igitur benedictus deus trinus & unus. Et tu se-cure procede habita uirtutis & ægritudinis cognitione: quoniã, ut dixit Galenus, uirtuti forti nihil resistit. Neque sic faciendo er-rabis &c. Et hæc de cura per suffumigia satis, deq; cura particu-larium accidentium dicam.

LIBER SEXTVS.

Præfatio, in qua manifestantur quæ de cura accidentium in sequentibus dicenda sunt. Caput I.

Visis

VISIS & declaratis modis dictis eradicalis curationis istius morbi, ad completam doctrinã hic particularium accidentiũ curam describere non inutile erit, quoniam particularia accidentia applicatione particulari indigent, si quis ipsis solis intendat, uel etiamsi ad primariam ægritudinis curam fiat intentio: quæ accidentia ut dictum fuit superius, fuerunt pustulæ, dolores, apostemata dura, ulcera maligna. Sermo igitur iste erit de modo succurrendi pustulis, doloribus, apostematibus, & ulceribus morbi Neapolitani cum medicinis particulariter applicatis, secundum diuersitatem eorum, cum sigillatione istius sermonis per modum confortationis membrorum, & præseruationis à recidiua.

Pustularũ tum per unguẽta, tum per alia præsentanea remedia curandi methodus. Caput II.

A Pustularum igitur curatione particulari incipiam: quæ cura diuersis medicaminibus perficitur, quorum primum est unguentum benedictum meum completum, in cura per unctionem scriptum, cum quo pustulæ unguantur sigillatim mane & serò, uel cũ alio ex dictis, & sic sanabis unamquanq; pustulam in quacunq; parte corporis. Quod si contigerit ex dicta pustularum unctione, quod gingiuæ alterentur, & phlegma ab ore fluere incipiat, desistendum ab unctione ipsarum erit, & succurratur modo dicto in cura nocumenti oris per unctionem. Et nota quod aqua ordei in hoc est multum proficua cum diamorone, & melle rosato, ut dictum est. Quod si sine unguento pustulas remouere siue sanare uolueris, Recipe aquæ ardentis, aquæ rosatæ, ana unc. vi. sublimati drach. ij. bulliant lento igne usque ad dissolutionem sublimati in uase uitreo siue uitreato, & serua: cum qua aqua postea tange unamquanq; pustulam sero & mane, quoniam sanat ipsas in quacunq; corporis parte fuerint. Alia aqua eiusdem uirtutis, delens uidelicet pustulas dicti morbi. R. aquæ cum qua fit sapo, ℥. iiij. aquæ rosatæ ℥. ij. salis armoniaci, aluminis rochæ, ana

℥.ij.bulliant parum lento igne,& serua,cū qua aqua bis in die pustulas tangas. Alia aqua eiusdem uirtutis. R. aquæ maris, aquæ rosatæ, ana unc.iij. sublimati, uiridi æris, ana unc.i.s. bulliant ad consumptionem quartæ partis,& cum ista aqua pustulæ bis in die tangantur. Alia aqua sanans pustulas ut suprà. R. aquæ rosatæ ℥.vi. arsenici albi ℈.i.s. salis armoniaci, salis gemmæ, ana, ℈.iiij. aluminis rochæ ℈.ij. bulliant ut suprà,& tange pustulas. Alia aqua delens & sanans pustulas morbi Neapolitani, cum qua etiam mulieres quæ habent cutem grossam: nigram & squamosam, subtiliant, dealbant & mundificant ipsam,& est bona ad remouendum uestigia pustularum & aliorum ulcerum. R. argenti uiui ℥.iiij. dequoquantur in ouo hoc pacto: facto foramine in ouo crudo, pone intus argentum uiuum, postea obturabis foramen cera, sire aliqua alia re: deinde sub cinere, uel in aqua ad ignem usq; ad oui indurationem coque. deinde accipe dictum argentum uiuum,& argenti sublimati ℥.i. aluminis rochæ ℥.ij. incorporentur simul in mortario lapideo cum baculo ligneo nitido semper agitādo & ponendo parū aquæ rosatæ, uel uiolarum, aut cucurbitæ: & fiat hoc in mane per multos dies, in sero uero dimittatur quiescere,& sic fiat donec albescat sicut nix,& hoc totum pone in phiala uitrea,& desuper pone aquæ pluuialis claræ libras duas,& coque lēto igne ad consumptionem medietatis,& quiescat donec resideat in fundo ad minus per noctem,& abiecta aqua iterum pone totidem aquæ,& iterū bulliat ut suprà, dimitte quiescere & residere,& postea cola per colatorium, istamq; colaturam serua pro usu ad pustulas sanandas, quæ est mirabilis crede mihi. Alia aqua fortior, quæ non solum ualet pustulis exterioribus, sed sanat ulcera mala intrinseca oris, palati,& gulæ, sanatq; ulcera uirgæ & uuluæ, si cum ea tangentur discrete, cuius hæc est descriptio: R. aquæ separationis auri ab argento, descriptionem cuius ponā, ubi modum conficiendi puluerē rubeum, à me angelicum dictum, docebo, unc.ij. aquæ rosatæ unc. i. misce,& utere tangendo, ut dictum est in alijs: quod si fuerit nimis acuta, adde aquam rosatam,& erit mitior. Ego isto medicamine

mine ulcera mala oris & gutturis multa sanaui, & est mirabile præsidium. Quod si contingat aliqua oris inflammatio, uel ingignatio, utere aqua ordei tepida, uel lacte ouino siue uaccino. Potes etiam alias lotiones componere, & aquas pro pustulis fortiores & mitiores secundum necessitatem: & quando uis maiorem stipticitatem, pone plus de alumine rochino. Quod si propter acuitatem sublimati accidat dolor, aut excoriatio, uel tumor, unge pustulas cum butyro, uel laua cum aqua ordei, aut cum alijs extinguẽtibus, & mitigantibus dolorem. Nota tamen quod istæ aquæ & unguenta dicta ualent ad manuum & pedum fixuras, & ad alia ulcera callosa istius morbi, si quis cum ipsis tangat ulcera & fissuras, uel suauiter lauet. Et hæc de remedijs pustularum sufficiant. Sed quoniam aliquando apparet in cruribus, & circa ulcera etiã aliquæ paruißimæ pustulæ, à materia acuta istius morbi, quæ excoriant, & maximum causant dolorem, quas cum isto linimento si inunxeris sanabis. ℞. unguenti de tutia, populeonis, rosati Mesue, ana unc. i. lithargyrij argentei, chimoleæ, acaciæ, ana drach. ij. succi plantaginis, solatri ana q. s. misce, & ducantur in mortario plumbeo donec perfecte incorporentur, cum quo unge excoriationem, & parua ulcera, & sanabis. Et hæc satis de pustulis.

De his quæ opitulantur doloribus. Caput III.

Cum dolores fiant in omnibus partibus corporis, ut experiẽtia ipsa testatur, & de eorum causis iam dixerim, succurratur secũdum diuersitatem dolorum & membrorum: qui uero sunt intensi, cum fortioribus, & quando sunt remissiores, cum mitioribus medicaminibus ab intra & extra applicatis. Et quoniam uerior cura est remouẽdo causam, ideo in primis de his quæ ab intra sumuntur dicam, quæ etsi non tollunt totalem causam, tamen remouent secundum partem, & sic mitigant dolores per aliquod tempus: de quibus sunt electuaria iam dicta in cura per pharmaciam, & etiam sunt pilulæ ibi dictæ, ad quam partem oportet redire. Sed ultra illa scribã remedia alia per me sæpißime experta in multis, & in primis pilulas ex inuentione nostra, quæ euacuant mate-

riam antecedentem & coniunctam accidentium morbi Neapolitani inueterati, & sic mitigant dolores per tēpus in quacunq; parte corporis existentes, quarum hæc est descriptio: Rec. satirionis drac. i. hermodactilorum drach. ij. myrobalanorum chebularum, citrinarum indarum, ana drach. i. s. agarici, mastichis ana drach. ij. s. zinziberis drach. i. specierum hieræ picræ unc. s. aloës boni, unc. i. s. diagridij scrup. ij. fiat massa cum succo cucumeris asinini, & succo rosarum, dosis quarum est usque ad drachmam unam. Aliæ pilulæ expertæ, ut supra ualentes, & sunt fortiores, quæ mirabiliter tollunt dolores. R. specierum hieræ picræ, mastichis, myrobalanorum citrinarum, chebularum, indarum, ana drach. ij. interioris coloquintidæ, elaterij, hermodactylorum, satirionis, zinziberis, ana drach. i. s. serapini drach. iij. s. salis Indi drach. ij. fiant pilulæ cum succo cucumeris asinini, & succo rosarū, & dosis earum est usq; ad drach. i. Educunt materias crudas à quacunq; parte corporis, & maxime a iuncturis, & capite. Aliæ pilulæ quæ anodinæ dicuntur, mitigantes dolorem euacuando ut suprà. R. pilularum cochiarum Almansoris drach. viij. aloës boni ʒ. vij. hermodactilorum ʒ. iij. diagridij ʒ. i. rosarum rubearum ʒ. i. s. fiant pilulæ cum succo rosarum, & dosis est ʒ. i. Aliqui uero sedant dolores euacuando cum puluere hermodactylorum, sumendo ʒ. i. s. descriptionem cuius nullibi me legisse memini, sed credo eam esse magistralem ab aliquo innominato: & ideo ponam eius descriptionem, etsi aromatarij ferè omnes eam componant: & confert doloribus podagricis a materia frigida & aliorū mēbrorum, & maxime doloribus morbi Neapolitani: cuius hæc est descriptio: R. Hermodactilorum, turbit, ana ʒ. iij. diagridij ʒ. ij. s. zinziberis drach. i. mastichis drach. s. zuccari fini drac. vi. misce, & fiat puluis subtilißimus, dosis est usq; ad drach. ij. Et quoniam sunt quidam abhorrentes electuaria, pilulas, & pulueres, ideo ego sæpe iubeo hoc solutiuum in forma solida siue in rotulis sumere. R. diadraganti frigidi, succi citoniorum, ana unc. ij. hermodactylorum, zinziberis, ana unc. s. turbit electi unc. i. diagridij drach. iij. tereniabin, succi

rosarum

rosarum, ana unc. i. mucilaginis seminum carthami unc. s. zuccari fini unc. xvi. misce, & fiat confectio in rotulis, & dosis est unc. s. usque ad drach. vi. Et nota quod hora conuenientior assumptionis solutiui pro doloribus est in sero ante tēpus siue aduentum paroxysmi, siue ante tempus principij doloris, & est circa horam xxij. & hoc quoniā materia ista uiscosa melius educitur per pharmacum, quando mouetur à natura, & etiam cum minori molestia, ut in multis experientia mihi notum fecit, & ista sufficiant per intrinsecas applicationes. Et ad ea quæ extrinsecus applicata conferunt deuenio, quæ cum sint diuersa, dolorem diuersimode mitigāt. Stupefactiua uero etsi dolorem mitigant, non tamen in isto morbo applicanda sunt, quoniam augent malignitatem frigiditatis materiæ sua frigiditate, destruuntq; calorem innatum membri, & materiam ingrossant, & ipsam difficilioris resolutionis reddunt: quare nullo pacto applicanda sunt, nisi in casu mortis &c. Anodina medicamina, quæ & sine dolore dicuntur, applicata aliquantisper cōferunt, quoniam sunt satis similia calori naturali, aut parum excedentia, ut omnes medici docent, quæ sunt ut oleum anethinum, de camomilla, rosatum, de andacocha, de lilio, & alia quæ confortāt uirtutem membri, & subtiliant materiam coniunctam, & præparant eam ad resolutionem uel euaporationem, cum qua fit mitigatio doloris, si loca doloris cum istis calidis ungas. Hoc idem flores in dictis & herbæ ingredientes faciunt, si in emplastris aut fomentationibus ponantur, uel alio modo applicentur: uerum oportet medicamen diuersificare secundum diuersitatem humoris prædominantis, & membri patientis, ut docuit Gal. iij. Techni: & aliquādo cum materia est multum frigida & uiscosa adde calefacientia, secundum necessitatem, ut sticados, & oleum liliorum, & alia experta, de quibus statim per me multa medicamina bona ponam. De eradicatiuis ex toto in ista ægritudine sermo iste non est, quoniam prædicta sunt in alijs modis curæ eradicatiuæ, sed de expertis mitigātibus, quorum ista est una emplastri descriptio: R farinæ seminum lini, ordei, florum camomillæ, meliloti, ana unc. i. saluiæ,

Stupefactiua doloribus morbi Neap. cur minime cōueniunt.

absinthij, sticados, ana unc.s. uini montani dulcis q.s. pulverizanda pulverizentur, & fiat ex eis emplastrum, & pone super locũ doloris, quoniam resoluit & mitigat dolorem, quando materia est nimis frigida & grossa. Aliud emplastrum eiusdem uirtutis. R. florum camomillæ, sticados, ana unc.s. hermodactylorum unc.i. olei camomillinĩ, uini aromatici, mellis optimi, ana unc.ij. mucilaginis sem. lini, fenugræci, & radicum altheæ, ana unc.i. bulliant ad ignẽ usquequo emplastri formam recipiat, & pone super locum doloris calidum. Aliud emplastrum pro pauperibus, & confert. Rec. furfuris, florum camomillæ, ana partes æquales, bulliant cũ sapa q.s. uel cum uino dulci, & fiat emplastrum, & pone super locum doloris. Quidam etiã cum absinthio calefacto super lapidem ignitum extinctum cum uino, calidum ponẽdo super locum, succurrũt doloribus. Et alij cum furfure in caldario calefacto, & in sacculo posito super locum doloris, deinde applicatum, mitigant dolorem. Et ego sæpe expertus sum, & inter remedia quæ aliquid conferunt, quoniam pauca sunt quæ conferunt, est de melioribus. Possumus hoc idem facere cum fomentis: uerbi gratia, R. florum camomillæ, meliloti, anethi, saluiæ, sticados, absinthij, ana, m.i. bulliãt in uino aromatico, & infunde in ipso calido spongiam, quam bene expressam pone super locum doloris, continuando unam applicationem post aliam &c. Et tu potes lauare, & etiam cũ alijs ingenijs sic procedere, ut cum ceroto nostro in cura per unctionẽ scripto hoc idem facere. Et hæc de sedatiuis dolorum satis dicta sint.

De modo resoluendi, maturandi, & aperiendi apostemata dura siue grumas. Caput IIII.

A Postematibus duris siue grumis succurratur secundum diuersas intentiones ipsorum apostematum, uidelicet secundum propriam ex laudabilibus intentionem: nanq; apostemata uno quatuor modorum terminantur, scilicet resolutione, suppuratione, corruptione, & induratione: est sententia Principis tertia quarti cap.ij. ex quibus duo sunt laudabiles, scilicet primi, & duo mali scilicet ultimi, de quibus nihil dicam, ne sermo sit longus.

longus. Si igitur uis à principio resoluere, procede cum mollientibus calidis, in quibus sit aliqua siccitas, & non transcendas primum gradum, ut docent omnes doctores: quæ sunt multa, uidelicet pinguedo gallinæ, anatis, oleum camomillinum, de lilio, de Kerua: & Serapio laudat multum armoniacum, & est mirabile, ut dicit, quamuis excedat in caliditate: quare &c. ex istis potes componere & ungere tumores uel grumas dicti morbi. Vel etiam pone cerotum nostrum scriptum in fine curæ per unctionem, quoniam est medicamen mirabile in resoluendo. Vel pone hoc emplastrum si dicta non cõferunt. R. hyssopi, ceroti D. Mesue diachilonalis, parui emplastri de meliloto, ana ℥. i. pinguedinis gallinæ, equi, medullæ crurium uituli ana unc. s. misce, & ad ignem fiat emplastrum, & pone super duritiem, resoluit & mitigat dolorem. Aliud emplastrum eiusdem intentionis: Rec. diaquilonis cum gummis, unguenti mollitiui, ana unc. i. armoniaci dissoluti in aceto unc. s. pinguedinis anseris, terebinthinæ, ana unc. s. mercurij, unc. i. misce, & fiat unguentũ in bona forma, quod dissoluit omnem duritiem morbi Neapolitani si supra apponatur. Aliud unguentum siue linimẽtum resolutiuum. R. pinguedinis gallinæ, anatis, anseris, ana unc. i. medullæ crurium uituli, & cruriũ porci, ana unc. s. olei de camomilla drach. vi. misce, & fiat linimentum cum quo unge duritiem sæpe. Aliud linimentum resolutiuum bonum. R. unguẽti dialtheæ unc. i. olei liliorum alborum, pinguedinis gallinæ, butyri recentis, ana unc. s. misce, & unge locum actu calidum. Aliud unguentum resolutiuum quod ponitur super duritiem, extensum super corium uel pannum lini. R. armoniaci, bdellij, galbani, ana unc. i. dissoluantur in aceto: deinde adde mucilaginis sem. lini, fenugræci, altheæ, ana unc. s. lithargyrij unc. ij. bulliant usquequo formã ceroti recipiat, semper cum baculo agitando, & utere. Ad idem multum confert diaquilon cum gummis, quod sæpe expertus sum, resoluit & mollificat omnem duritiem &c. quare utere remedijs dictis secundum necessitatem. Nota tamen quod si in linimentis prædictis aliquando posueris portionem unguenti nostri benedicti,

cti, descripti in cura per unctionem, melius & citius resolues unamquanque duritiem. His igitur factis, & durities siue apostema grumosum non resoluatur, sed potius ad maturationem declinare uidebis, tunc cum maturatiuis eum adiuuare oportet, cum medicus sit adiutor naturae, & non impediens, ut dixit Hippocrates, de quibus p. nam descriptiones multas, & primo emplastrum maturatiuum quod omne apostema durum & maxime morbi Neapolitani maturat. R. mucilaginis altheae, foenugraeci, sem. lini, ana unc. vi. fermenti, axungiae gallinae, radicum liliorum alborum sub prunas coctorum ana unc. iij. radicum altheae elixatae & bene pistatae unc. iiij. ficuum pinguium bene pistatarum unc. ij. incorporentur, & fiat emplastrum secundum artem, & pone super apostema. Aliud emplastrum maturans apostemata dura. Rec. radicis altheae bullitae, axungiae porcinae, gallinae, ana unc. iij. pinguedinis cerui, resinae pini, terebinthinae, ana ℥. i. s. misce, & fiat emplastrum ad ignem, & ualet multum maturans apostemata dura. Aliud emplastrum maturatiuum. Re. radicum liliorum alborum, altheae, ana unc. vi. decoquantur in aqua communi, postea pistentur subtilissime, & adde farinae fenugraeci, se. lini, tritici, ana unc. ij. s. & cum decoctione dictarum radicum fiat emplastrum ad ignem, & in fine adde pinguedinis gallinae porcinae, butyri recentis, ana unc. ij. miscendo bene. Aliud emplastrum maturatiuum & resolutiuum. Rec. radicum altheae, unc. vi. incidantur & bulliant, & substilissime pistentur: postea accipe totidem pinguedinis porcinae per setonem colatae, & in mortario incorporentur, & pone super apostema. Ad hoc aliquando ualent diaquilon magnum, & unguentum mollitiuum seu de mucilaginibus super locum retentum, quoniam maturant & resoluunt. Valet etiam hoc emplastrum. Rec. radicis bryoniae elixatae & pistatae, axungiae porcinae colatae, ana partes aequales, incorporentur, & utere, quoniam maturat & resoluit, & est de secretis &c. Ex dictis potes multa alia componere resolutiua, & maturatiua, & ipsis addere: potes etiam facere fomentationes maturatiuas, & resolutiuas cum rebus

bus appropriatis, quam rem tibi dimitto &c. Facta maturatione aperiatur apostema cum sagitella, uel alio instrumento incidente, & hoc secundum incessum uillorum, præterquam in fronte & in sumine, & alijs locis quæ contrario modo aperiuntur: causam uide de tertia quarti ab Auic. Quod si aliquod nocumentum per incisionem timueris, uel si magis diligis cauteriũ actuale propter eius confortationem, aperi cum ipso, & sit gladiale &c. Verum quia multi timent actualem, etsi potentiale nõ sit ita tutum, faciendũ tamen est si nõ habes aliam uiam, urgente necessitate, & cauterium potentiale sit domesticum & correctum. Et caue ne ipsum super iuncturas uel neruos ponas, ne destruatur mẽbri operatio. Et hoc debemus ita in actuali quàm in potentiali animaduertere. Ego sæpe utor isto in apostematibus dicti morbi, & in bubonibus aperiẽdis, & est tale: Rec. sublimati ℥. ij. s. unguenti populeonis ℥. iij. opij grana. v. lapidis hœmatitis ℈. s. misce, & fiat unguentum, & pone super apostema maturum secundum quantitatem foraminis q͂d facere intendis, quoniam aperit, si per sex horas supra steterit: & postea eleuato cauterio pone ad procurandum casum eschare butyrum cum folio caulis, usq; dum eschara cadat. Vel potes loco dicti cauterij uti oleo de uitriolo, & est mirabile sine dolore cauterizando: & fit hoc modo: R. uitrioli romani siue ciprini ℥. xxx. salis nitri, aluminis rochæ, ana ℥. iiij. misce, & puluerizentur omnia, & calcinentur ad ignem secundum artem: postea pone hoc calcinatum in bocia curua lutata ad ignem fornacis alchymistarum, & per ignem actum habebis in recipiente oleum, quod est cauterium mirabile, & sine pari in quacunque operatione, & maxime in scrofulis & uerrucis magnis eleuandis: sed recipiens sit magnum, si uis facere dictum oleum. Nota tamen quod quando compono cauterium cũ sublimato, & uolo ipsum sine dolore, dimitto ipsum quiescere per aliquos menses, & pono etiam duplicatam dosim opij, & ipsum cauterizat sine dolore, uel cum paruißimo. quod si ipsum potentius desidero, addo plus de quantitate sublimati &c. Aliud cauterium ualde mirabile aperiens apostema, & scrophulas,

Olei uitrioli compositio.

las, sine dolore notabili. R. cineris lignorum montium libras x. aquæ fontis lib. xxx. bulliant ad consumptionem tertiæ partis, deinde accipe calcem uiuam integram quantum sit sufficiens, ita ut aqua supernatet per duos digitos, & pone in dicta aqua siue lixiuio, & sic dimitte per dies octo, miscendo semel in die: postea cola per colatorium, & in colatura adde aluminis fezæ siue tartari unc. vi. & dimitte fermentari dies octo, & cola ut suprà, deinde R. lib. i. dictæ colaturæ, aquæ cum qua fit sapo lib. s. pone in cazia ad ignem, & bulliant usque ad spißitudinem mellis, & habebis causticum mirabilis operationis. Vel fiat hoc idem in aperiendo apostema cum trochiscis calidicon in antidotario Dini, in expositione tertiæ & quartæ Fen, quarti canonis, uel cũ trochiscis alchadicõ D. Mesue cap. de polypo, uel cũ aliquo alio descripto ab antiquis & modernis. Semper tamen siue cum actuali, siue cum potentiali cauterio apostema aperire intendis, securißimum est supra locum per iiij. digitos ponere defensiuum ad retinendum: ne noua materia propter dolorem currat ad locum. Et hoc potes cum isto facere. R. boli armeni, sanguinis draconis, chimoleæ, acaciæ, ana ℥. s. unguenti de plumbo ℥. i. albuminis ouorum, aceti, ana q. s. misce: & fiat unguentum in mortario, & pone ut suprà, quoniam mitigat etiam dolorem. Aliud unguentũ defensiuum. R. unguenti nostri benedicti unc. iij. sanguinis draconis, chimoleæ, boli armeni, acaciæ, ana unc. s. camphoræ scrup. s. misce, et pone ut suprà &c. & sic unumquodque apostema aperies.

De cura omnium ulcerũ morbi Neapolitani. Caput V.

APerto igitur apostemate, reliquum est de curatione ulcerum dicere. Sed cum in tam maligna ægritudine tot diuersitates ulcerum sint, & ut omnia unico uerbo complectar, omnia genera malignorum ulcerum in tali morbo apparent. Et ideo non sicco pede hac in parte ambulare decreui, sed aliquantisper expergefacere medentes intelligo: ad memoriam auocando id quod dictum est in cap. de essentia istius morbi, uidelicet de occulta & maligna qualitate in isto morbo reperta, quæ non solum radicalẽ impe-

impedit curam: sed etiam accidentium, inter quæ enumerata fuerunt ulcera, quæ diuersimode impediuntur, ut testatus est Gal. iiij. de morbis curandis contra Thessalum, & alij doctores etiam: quæ impedimēta sunt multa, & primo ex parte ulceris, in eo quod est soluta continuitas, figuraq; uel est circularis, uel fistularis: impeditur etiam ex parte saniei, quoniam aut est nimis subtilis, uel nimis grossa, aut nimis calida, frigida, & de alijs qualitatibus, à quibus sequitur corrosio, mollificatio, exiccatio, &c. aut quia habent occultam qualitatem, ut dixi, qua in istis est peßima causa impedimenti consolidationis. Sunt etiam ex parte membri in quo est ulcus, aut quia naturaliter debile ut crus: aut quia multa humiditas naturaliter in ipso abundat, ut in uulua, & gutture: sunt etiam aliquando ex parte membri mandātis: ut est hepar in istis, quoniam quotidie nouas superfluitates ad ipsa ulcera hepar transmittit: uel ex parte totius, quoniam corpus est cacochymum &c. Gomplicationes etiam cum alijs ægritudinibus materialibus & immaterialibus sunt impedientes: & multi alij sunt modi, ut est ostracositas labiorum, corruptio oßium, &c. per quos omnes fit impedimentum consolidationis. Sed quoniam in istis tota uis est, ideo in primis regulas quasdam uniuersales pro istis ponam, postea ad particulares deueniam. Et primo si figura fistularis est impedimentum, & sit in loco ubi poßibilis sit apertio sine patientis particulæ discrimine, aperiatur instrumento, uel cauterio, si autem nō est poßibile, ponantur per foratas fistulas, lotiones, & unguenta dissoluta, ut dicā statim. Quod si figura circularis in causa fuerit, reducatur ulcus ad aliam figuram, aliquo leui medicamine domestico secundum medici iudicium. Quod si großities saniei impediat, subtilietur cum digestiuis, in quibus sit uirtus digestiua cum incisione. Quod si saniei subtilitas fuerit, ingrossetur cum conseruantibus calorē, in quibus sit uiscositas aliqua, ut sunt glutina &c. Et si caliditas, uel frigiditas, & aliæ qualitates impediāt, procedatur cum suo contrario, & remouebis consequentia quæ fuerunt corrosio, & reliqua dicta suprà. Qualitas occulta remouenda est cū

his quæ

his quæ habent proprietatem, & sunt experta, ut sunt unguenta in quibus ingreditur argentum uiuum, & etiam puluis à me angelicus dictus: propter eius angelicam in tali morbo operationem, & est medicina mirabilis, cui non est par. Si uero membri debilitati consolidatio impediatur, confortetur cum calidis in quibus sit proportio cum membro: quoniam, ut inquit Auicen. ægritudo suo medicatur contrario, & conseruatur sanitas suo simili: & Galenus dixit, Calidiora calidioribus applicanda &c. Si autem hoc ab humiditate ad membra naturaliter fluente fuerit, utere exiccationibus fortibus, quod si impediens membrum transmittens fuerit, ut hepar, aut renes, uel cerebrum, purgentur membra illa, & rectificentur si est possibile. Sic etiam in corpore cacochymo facies, malos purgando humores. Quod si propter complicationes alterius ægritudinis, curetur ægritudo complicata impediẽs, non tamen dimissa ex toto ulceris curatione, ut docet Auic. quarta quarti, & quarta primi cap. ultimo. Et sic remouendo unamquãq; causam, omne genus ulcerũ sanabis, ut remouẽdo duritiem ostracosam cum medicamine acuto, uel cum instrumẽto apto, & ossium corruptionem siue denigrationem remoue cum medicamine faciente relaxare squamas, & frusta ossis correpti, & cum appropriatis, uel cum instrumentis, ut sunt fricatoria, scalpro, & tripano, uel aliquo alio instrumento secundum necessitatem membri, & quantitatẽ corruptionis ossis: & hæc dicta sufficiant. Et remedia quæ uniuersaliter superius tetigi, particulariter hic scribã, & primo unguentum digestiuum ulcerum morbi Neapolitani, quando sanies est cruda & grossa. R. axũgiæ porcinæ, terebinthinæ, ana ℥.ij. butyri ℥.i. olei liliorum alborum ℥.i. mercurij ℥.s. succi arãciorum ʒ.vij. misce, & fiat unguentum, cum quo licinia ungantur ponenda in ulcus, & etiam pannum cum quo cooperies ulcus, dicto unguento illinies, & secundum membri conditiones ligabis &c. Aliud unguentum digestiuũ, ualet ut suprà, R. unguẽti basiliconis D. Serapionis, dialtheæ, ana unc. i. terebinthinæ unc. s. misce, & fiat unguentum, & utere ut suprà. Aliud unguentum digestiuum

eiusdem

eiusdem uirtutis. R.terebinthinæ, butyri, ana unc.i. unguẽti rasini unc.i. uitelli ouorum nu.ij. croci drach.s. misce, & fiat unguentũ. Aliud unguentum digestiuum quando sanies est uirulenta, subtilis & corrosiua. R.terebinthinæ lotæ unc. iij. uitelli ouorum nu.ij. olei rosati, lithargyrij, ana unc.i. in primis ducatur lithargyrium cum oleo rosato, ita ut fiat perfecta mixtio: postea adde terebinthinam & oua &c. & fiat unguentum, & utere super lichinia, ut dictũ est. Aliud unguentũ ut suprà digestiuũ. R.unguenti de plumbo, terebinthinæ, ana unc.i. butyri unc.s. axungiæ porcinæ unc. s. argẽti uiui unc.i. fiat unguentum secundũ artem dictã, & utere. Potes etiã cum isto procedere. R.olei rosati, terebinthinæ claræ, uitelli ouorum, ana ℥.i. misce, & fiat unguentum, & utere &c. Facta digestione quæ cognoscitur per bonitatem saniei, in albedine, lenitate, & æqualitate, oportet cum mundificatiuis procedere, & hoc secundum diuersitatem saniei, ulcerum & membrorum. Et in primis scribam unguenta mundificatiua communia, postea particularia notabo. Vnguentum igitur mundificatiuum commune est hoc: R.terebinthinæ ℥.ij. mellis rosati ℥.i. farinæ ordei q.s. misce, & fiat unguentũ, quod mundificat saniem laudabilem in quacunq; parte corporis. Aliud unguentum mundificatiuum cõmune cum pulueribus. R. terebinthinæ ℥. ij. mellis rosati ℥. i. farinæ ordei, myrrhæ, olibani, mastichis, ana ʒ.ij. misce. & fiat unguẽtũ & utere super lichinia, ut dictum fuit. Et ne pars ista ex multorũ unguẽtorum descriptione sit nimis tædiosa, utere unguẽtis communibus ab alijs autoribus scriptis secundum necessitatem, uerbi gratia, in ulceribus capitis utere unguento de gumma ellenij, unguẽto de betonica, unguento de matre sylua &c. & in alijs membris secundum membri naturã, & ulcerum: ut unguento apostolorũ in ulceribus putridis, sordidis, malis & profundis, uel fistulosis. Quod si non potes alio modo, dissolue unguenta cum uino, uel aliquo alio appropriato, ut est lixiuium & acetum &c. Et multum confert dissoluere unguẽtum egyptiacum cum aceto uel uino, & in fistulã inijcere, quoniã remouet duritiẽ siue carnem callosam &c. Potes

etiam

etiam uti unguento cerafeos magno D. Mefue, & in minus mali-gnis, mifcendo dicta unguenta, cum unguento bafilicone, uel cum unguento rafino, aut cum aureo D. Mefue. Et quando ulcus eft calidum, poffumus applicare mundificantia alterius ordinis, ut eft unguentum de tuthia, & eft pompholygos, unguentum de cerufa, cum camphora, & fine camphora, fecundum maiorem & minorem inflammationem: & etiam factum magiftraliter cum fucco folatri, & decoctum uel unguentum de plumbo, & in aliquo cafu unguentum de minio cum camphora, & fine, & alia quamplurima mundificantia quæ funt eiufdem uirtutis cum extinctione &c. & aliquando mifcere unum cum alio, ut dictum eft, fecundū alias complicationes ægritudinis, uel accidentium cum ipfo ulcere, & fic extinguere caliditatem, aut prohibere corrofionem, & alia remouendo accidentia prohibentia confolidationem. Et habita fic confideratione omnium tam accidentium quàm aliorum impedicantium recte procedes in ifta ægritudine, in qua tanta malignitas reperitur, ut fenfu apparet taliter quod medicamina fcripta ab antiquis non femper conferunt, fed potius quandoq; irritant huiufmodi ulcera morbi Neapolitani. Et cum fint ita experta per me, & alios fæpe, medicamina hic fcribere intendo cum eorum uirtutibus, ut ipfa canonice unicuiq; ulceri, & loco applicare ualeas. Et in primis puluis angelicus à me dictus ꝓpter mirabilē eius operationem & angelicam in ifto morbo: nam eft medicina exiccatiua cum aliquali domeftica & fine dolore corrofione carnis mollis & fuperfluæ, & eft remotiua malæ qualitatis occulte ulcerum, & maxime morbi Neapolitani: eftq; digeftiua cuiufcunque faniei, & mundificatiua remouens deambulationem & corrofionem, & prohibet deambulationem cancrenæ, diffoluitq; faniem groffam fiue duram indigeftam poft apertionem grumarum. Et huic medicamini non eft par in tali morbo, quoniam fi cum ipfo procedas, ufq; ad perfectam cutis generationem ducit, ut ego fæpe expertus fum: & eft nobilis in uirgæ ulceribus malignis. Et modus cōficiendi ipfum eft ifte. R. argenti uiui lib. i. pone in cucurbita parua uitrea,

trea, deinde pone desuper aquæ cum qua separatur aurũ ab argẽ-
to lib. i. & pone cucurbitam in olla, & in spacio inter cucurbitam
& parietem ollæ pone cinerem, ut conseruetur olla, ne ex imme
diato contractu ignis rumpatur: quæ olla cum cucurbita intus po
natur ad ignem in primis lentum, postea augeatur modo quodam
medio, & sic cum forti igne dimittatur usquequo tota aqua con-
sumpta sit, quod cognoscitur quia non euaporat aliquid ab ipsa cu
curbita, & habebis mercurium calcinatum rubeum, pulueriza ip-
sum, et si intus aliqua portio argenti uiui remanserit, pone dictum
puluerem in catina ærea nitida ad ignem, & sic miscendo dimitte
usq; dum tota argenti uiui pars sit consumpta: & isto puluere ute-
re ad omnia dicta, & maxime ad ulcera uirgæ, & aliorum loco-
rum, ubi putredo & sanies mala probibet consolidationem, & in
fistulis dissolue ipsum cum uino, & proijce per æneam fistulam,
quoniam mirabiliter operatur. Modus faciendi aquam separatio-
nis auri ab argẽto est iste: R. uitrioli romani lib. ij. aluminis rochæ
ʒ. xvi. salis nitri lib. i. pone in cucurbitã curuam lutatam. uel si uis
pone in rectam cum capello suo & recipiente ad ignem fornacis,
ut faciunt alchymistæ, & habebis aquam cum qua separatur aurũ
ab argento, & cum qua fit puluis angelicus, quæ aqua est mirabi-
lis ad remouendas uerrucas in quacunq; parte, & maxime in ano
& uulua: cauterizat etiam ista aqua ulcera maligna ambulatiua
ubicunq;, etiam in gutture, & prohibet deambulationem ulcerum
ubi sunt, ut puta, uirgæ, & uuluæ. Sed cum est nimis acuta, oportet
lymphare ipsam cum aqua rosacea. Et ego sæpe sanaui ulcera ma-
la gutturis tangendo bis in die cum aqua dicta, cũ medietate aquæ
rosatæ admixta, & est de secretis nostris. Et quamuis Ioannes de
Vigo uir doctissimus, ipsum puluerem doceat componere sub no-
mine pulueris rubei, nihil ei debeo in hoc, quoniam antequam ipse
scriberet: ego ipsum componebam, & habui à quodam uiro alchy
mista sene, qui erat mirabilis experimẽtator, & multa alia ipse do-
cuit me, cuius anima requiescat in pace, quoniam mortuus est &c.
Hoc uiso de unguentis scribam, & primo unguentum mundifica-

tiuum ulceris morbi Neapolitani expertum, remouens malam qua litatem occultam, & dissoluens duritiem grumosam reducendo ad bonam saniem, & mitigat dolorem, carnemq; laudabilem generat: cuius descriptio est ista: R. masticbis, thuris, colofoniæ, cerussæ, argenti uiui, olei rosati, ana ℥.i.s. axungiæ porcinæ lib.i. succi aranciorum ℥.i. cum quo argentum uiuum mortificabis, postea pone axungiam & reliqua in mortario, & cum pistillo ducendo fiat unguentum, cum quo ulcera super lichinia & pannum ponendo mundifica. Aliud unguentum mundificatiuum optimum. R. unguenti rasini, axũgiæ porcinæ, ana unc. vi. argenti uiui unc. ij. mastichis, olibani, cerussæ, ana unc. i. lithargirij unc. s. olei de myrto unc. ij. misce, & fiat unguentum in mortario, & utere ut suprà. Aliud unguentum per me mastichinum dictum, & est de secretis, mundificat ulcera profunda, sordida, mala: & remouet malam qualitatem occultam, sanat quodcunq; ulcus uirgæ, & uuluæ, aliorumq; locorum humidorum, cui non est par. R. unguenti rasini unc. iiij. unguenti damasceni unc. ij. mercurij, mastichis, ana unc. i. cerussæ, lithargirij, ana ʒ. vi. olei myrtini q. s. fiat ex eis unguentum in mortario, in bona forma, & extensibile, quo utere, quoniã ægris utilitatem, & tibi honorem dabit. Vnguenti damasceni descriptio est ista: R. unguenti rasini ℥. iij. uiridi æris ʒ. i. dissolue in catina ad ignem unguẽtum, postea pone uiride æs bene puluerizatum in fine, semper bene cum baculo agitando, donec perfectã habeat admixtionem, & est mũdificatiuum ulcerum profundorum, & putridorum, estq; exiccatiuum malarum humiditatum & cicatrizatiuum &c. Et hæc de unguentis sufficiãt. Cerotaria quæ ad hanc ægritudinem conferunt sunt diuersa, sicut est diuersitas in dispositionibus mẽbrorum. Ego uero in ulceribus capitis nunquã à cerotis de betonica discessi, & quãuis de ipsis multæ sint descriptiones, tamẽ unam tantum ponam: & est ista: R. terebinthinæ, resinæ pini, olei rosati, ana unc. vi. ceræ unc. v. betonicæ, matris syluæ: ana unc. vij. infundantur herbæ per tres dies in uino montano, dulci: & omnia alia simul decoque ad uini consumptionem,

postea

postea per colatorium cola, & abiectis herbis pone ad ignem, & adde gummi elenij, sarcocollæ, olibani, ana unc. i. pro libra, & ad ignem secundum artem fiat cerotum, quod est mirabile cuicunque ulceri capitis, & morbi Neapolitani, quoniam cicatrizat post incarnationem omnia capitis ulcera: uerum quando indigeo maiori exiccatione, pono cum isto tertiam partem unguenti de minio, & est mirabilis operationis. In alijs corporis partibus optimũ est cerotum de minio usuale, quoniam mundificat, & cicatrizat unumquodq; ulcus post incarnationem, uel post regeneratione carnis. Sed ut ultra usualia, aliqua alia habeas cerotaria, scribã cerotum de minio quod confert ut suprà. R. minij unc. vi. lithargyrij aurei unc. ij. cerußæ unc. i. olibani unc. i. olei rosati, liliorum alborum, ana lib. i. sepi hircini unc. iij. fiat cerotũ ad ignem secundũ artem, & utere secundum neceßitatem. Aliud cerotum quod cicatrizat quæcunq; ulcera fraudulenta mala, & mollificat labia ostracosa, & occultam qualitatem remouet, maximumq; est præsidiũ tibiarum ulceribus antiquis, quoniam sanat ipsa sine dubio. R. lithargyrij aurei unc. vi. boli armeni unc. ij. olibani, opopanacis, ana unc. i. cerussæ, minij, ana unc. i. s. camphoræ unc. s. ceræ albæ unc. viij. sepi castrati, olei laurini, ana unc. ij. olei cõmunis unc. v. fiat ex istis cerotum secundum artem, & utere, quoniã est de secretis expertis ad ulcera morbi Neapolitani maligna: nam remouet deambulationẽ, & cicatrizat, sorditiemq; & alias malas sanies digerit, & maxime in ulceribus cruriũ. Ad eandem intentionem ualet & mirabiliter confert cerotũ scriptum in cura per unctionẽ, & ego sæpe utor, quoniam incarnat, & cicatrizat mirabiliter &c. Sed quia aliquando loca ulcerũ, & aliæ conditiones alias formas medicaminũ requirũt, ideo his uisis, diuersa alia medicamina, quæ diuersis membris & ulceribus cõferunt, scribam. Et primo aqua consolidatiua ulcerũ gutturis, palati, gingiuarum & labiorum, si cum ea bis in die cum radio, in cuius capite cotũ sit, & in ipsa madefacto ulcera tanges. R. aluminis rochæ drach. iiij. zuccari fini drac. ij. uiridi æris scrup. i. aquarũ plãtaginis, rosarũ, ana unc. iiij.

bulliant ad consumptionem tertiæ partis, & cola, & utere. Alia aqua quæ est fortior, & nobilioris operationis. R. aquæ separationis auri ab argento partem unam, aquæ rosatæ partes tres, misce, & tange ulcera, ut dictum est, quoniam sanabis ulcera dicta, quia ultra exiccationem remouet deambulationem, & prohibet descensum materiæ &c. Alia aqua siue decoctio cum qua fit gargarizatio in ulceribus malignis gutturis & oris uel gingiuarum, resoluitq; apostemata, & prohibet descensum materiæ, mundificat saniem, & ulcera ad cicatrizationem dirigit. R. rosarum, myrtillorum, arnoglossæ, bislingæ, plantaginis, ana ʒ. iiij. balaustiarum, gallarum, ana ʒ. v. aluminis rochæ ʒ. iij. aquæ plantaginis lib. i. s. bulliant ad consumptionem tertiæ partis & cola, & in ipsa colatura pone ℥. iij. syrupi acetosi, uel diamoronis, uel mellis rosati, & de alijs secundum necessitatem. Alia decoctio lauatiua eiusdem uirtutis & maioris efficaciæ, & est incarnatiua, confortatiua loci ulcerati, & cicatrizatiua ulceris. R. rosarũ rubearum, balaustiarum, mirtyllorum, berberorum, ana manip. i. gallarum nu. vi. myrrhæ, aluminis rochæ, antimonij, ana ʒ. iij. aquæ plantaginis in qua ferrũ decies extinguatur, uini stiptici non uinosi, ana lib. ij. decoquantur secundum artem, & lauentur cum ista ulcera tempore necessitatis in quocunq; membro: & si ulcera sunt in gutture, fiat cum frusto spongiæ in capite radij, uel cum alio ingenio, ut in uuluam eijciendo per syringam, & etiam in fistulis. Quod si isto ingenio ulcera dicta non potes sanare, & maiorem exiccationem uolueris, utere isto puluere: R. tuthiæ præparatæ, terræ sigillatæ, acaciæ, corallorũ rubeorum, ana ʒ. s. sanguinis draconis, thuris, seminũ plãtaginis, myrtillorum, ana ℈. i. puluerizentur, & simul incorporentur, & per cannulam in ulcere fistuloso, uel in alio loco insufflabis & hoc bis uel ter in die secundum rei indigentiam &c. Alia lotio siue decoctio lauatiua, ualens ad inflationem membri genitalis & uuluæ præcipue, sanatq; eorum ulcera mala. R. rosarum rubearũ siccarum, foliorum myrti, corticum granatorum, balaustiarum, tartari uini albi, aluminis rochæ, ordei, seminũ caulium, ana partes

tes æquales, aquæ plantaginis q.ſ. fiat decoctio in olla lapidea ſecũ dum artem, & cola, & in quacunq; libra decoctionis ponantur ℥. iij. mellis roſati, & utere, quoniam mirabiliter ulceribus confert, ut dixi. Poſtremo cicatrizabis cũ unguento maſtichino ſuprà ſcripto. Vnum tamen non prætermittam, quoniam iam dictum fuit inter enumerando ſigna & accidentia, quod aliquando poſt curam fixuræ in uolis manuum & plantis pedum: remanent etiam quædã ſquamoſitates quæ ſunt malæ, non ſolum propter deſœdationem, uerumetiam quoniam ſunt aliquando cum dolore: quare ſuccurratur ſic in primis: purgato corpore ſuffumigentur, ſeu lauentur manus, uel pedes cum iſta lotione calida. Recipe maluæ, fumiterræ, parietariæ, ana manip. i. radicis altheæ, conſolidæ, ana unc. iiij. bulliant in aqua dulci cum qua lauentur ut ſuprà. Poſtea ungantur cũ unguento noſtro benedicto in cura per unctionem ſcripto, uel cum iſto: Recipe albuminis ouorum nu. ij. pinguedinis hirci unc. s. ſublimati ſcrup. ij. aluminis combuſti drach. s. miſce, & fiat unguentũ in mortario lapideo cum piſtillo ligneo. Quod ſi aliqua inflatio, uel mordicatio ſequatur ex dicto unguento, unge locum cum butyro recenti ſæpe. Et ſi propter ſublimatum times hoc unguentum, unge poſt lotionem manus & pedes cum unguẽto noſtro hircino, cuius hæc eſt deſcriptio: R. olei roſati, ceræ, ana unc. iij. ſepi hircini unc. i. ſucci rapæ uel napi unc. vi. bulliant ad conſumptionẽ ſucci, & fiat unguentum, & utere, quoniam multum confert in fixuris manuum & pedum morbi Neapolitani, & etiam in ulceribus à uulgaribus bugance dictis, & ualet fixuris manuũ à frigore hyemis factis, & eſt medicina dicta mirabilis. Et hæc de remedijs ulcerum morbi Neapolitani ſecundum eorum diuerſitatem in figura, ſanie, & alijs. Sed quoniam ſæpe corruptio, putrefactio, aut alteratio aliqua oßis eſt in cauſa ne ulcera conſolidentur: ut dixi ſuprà, ideo ſecundum quantitatem cum inſtrumentis tota quantitas tollatur, utputa cum cauterio ignito, uel cum fricatorijs, & ſcalpro: quod ſi non fuerit magna, ſed ſuperficialis, & parua, cum diuerſis medicinalibus ingenijs remouebis. Et primo ualet puluis iſte ſqua-

mans ossa superficialiter corrupta in quocunque ulcere. R. radicis ireos syluestris, aristologiæ, ana ℥.i. centaureæ drach. ij. corticis pini drach. s. misce, & pulueriza subtilißime, de quo pone super os alteratum siue corruptum, quoniā remouet superficiem oßis corrupti siue denigrati. Potes etiam ex dicto puluere & melle facere unguentum, de quo ponatur super os, ut dictum est. Ad eādem intentionem ualet aqua uitæ cum melle rosato, & calcanto adusto, in qua infundantur lichinia, & ponantur super os corruptum: uel ponatur pulueris euforbij super os, & est ultimum: aut fiat cū iam dicto puluere, ana partes æquales mixtio, & ponatur: uel remoue cum unguento ægyptiaco super os posito &c. tamē semper bonū est munire carnem circumcirca cum aliquo unguento defensiuo, maxime quando cum acutißimo medicamine procedimus, ut est euforbium, & alia &c. Remoto igitur osse corrupto, ad perfectam consolidationem cum incarnantibus, & reliquis, ut dictum est, uenies. De cura morbi & accidentium hæc satis dicta sint: reliquum est de præseruatione à recidiua, quæ rationi consona sunt, & experimento probata, dicere.

Qua ratione à recidiua quisque sibi præcauere poßit, & quomodo vires sint restaurandæ. Caput VI.

Visum est sæpe & sæpius, qui tali morbo laborauere, post sanationem, & totalem accidētium remotionē, post aliquot menses, imò post annos aliquos in recidiuam peßimam incidere, tū ob dispositionem subiecti, tum etiam ex malo regimine in reliquis: quare si aliquas regulas à præseruatione dicti morbi posuero, non ingratas fore putaui &c. Rem igitur aggredior, que in tribus magnificis intentionibus consistit: prima quarum est regimen in sex rebus non naturalibus, de quibus iam sparsim dictum est: & ideo post sanitatem regimen illud quod iam dictum est confert si quis à recidiua præseruare uoluerit, & maxime regimē contactus in coitu & alijs contactibus, fugiendo dormitionem cum infectis, & maxime coitum cum muliere si est uir, aut cum uiro infecto si est mulier, faciendo lotionem cum uino in membro uirili uel uulua cum

uino calido simplici, uel cũ aceto non uinoso, quod magis mihi placet, quoniam conseruat humores ab alteratione mala: uel fiat lautio in dictis membris cum ista decoctione: R. rosarum, myrtillorũ, saluiæ, absinthij, ana manip. i. bulliãt in uino & aceto paruo: quod si sunt fortia, adde totidem aquæ, & laua post coitum immediate: hoc etiam facito quandoq; cum uino solo aut aceto, & etiam ante coitum, si quis fatuus cum infecta coiuerit sciens &c. Secunda intentio est confortare membra non solum intrinseca, sed etiam extrinseca, maxime si passa sint, puta dolores, apostemata, uel ulcera &c. Sed cum dictum sit intrinsecum membrum esse hepar, à quo tota quantitas materiæ transmittitur, ideo ipsi primo attendere oportet, non obliuioni dimittendo stomachum, quod est membrum seruiens hepati immediate. Hoc idem dico de alijs membris si fuerint membra læsa, per quæ hepatis nocumentum fouetur, ut est matrix in mulieribus in retentione menstrui: dicebat nanq; Hippocr. menstruis euenientibus & non eueniẽtibus fiunt ægritudines &c.

Parti. 5. Apho. 57

Confortantia in primis hepar & stomachum sunt ista: diarhodõ abbatis, aromaticum rosatum, triasandali, diamuscum dulce, pliris arcoticum, lætificãs Almansoris, uel Galeni, uel cum unctionibus ab extra, maxime cordi: & ego utor ista quando sincopis accidit ægris à quacunq; causa. R. theriacæ bonæ, uel mithridati ʒ. iij. succi buglossæ ℥. s. olei rosati, nenufarini, ana ʒ. v. fragmentorum de gemmis, corallorum rubeorum, ana ʒ. s. misce, & fiat unguentum, uel fiat epithema cordiale temperatum. Et multa alia scripta à doctoribus: & dabis de uno istorum rotulam unam uel duas in mane secundum neceßitatem, per quatuor horas ante prandium: & hoc fiat per spacium unius mensis ad minus post sanationem: sed ego utor sæpe diarhodone abbatis. De tertia intentione utatur secundum patientis uirtutem aliqua euacuatione leui respiciente materiam phlegmaticam, de quibus iam superius dictum est, & uirtutes eorum in diuersis formis, uidelicet in electuarijs, pilulis, & confectione in rotulis, & ad hoc multum ualent confectio Hamech, & pilulæ nostræ, si quis magis

pilulas diligat, uel etiam cōfectio nostra in rotulis solutiua, in cap. de his quæ doloribus opitulantur dicta: & sic tuum erit secūdum necessitatem euacuare. Inter cætera summopere laudo prouocationem uomitus semel ad minus in hebdomada, si fieri potest sine patientis discrimine, quoniam euacuat materiam propriam ægritudinis, & præseruat à doloribus iuncturarum & ipsos mitigat, imò aliquando sanat diuertendo materiam: qui uomitus prouocetur per impositionem digiti, uel pennæ in ore, uel cum euomitiuo domestico, uerbi gratia, cum aqua tepida de syrupo acetoso, uel aliquo alio, ut est aqua rafani &c. semper tamen membra intrinseca confortando tam principalia quàm fouentia: puta si fuerit splen, aut renes, uel matrix, aut caput confortetur cum appropriatis ipsis membris, aperiendo splenis opilationem, & menstrua ducendo, & reliqua faciendo secundum necessitatem. Esto tamen memor semper de hepate quod est minera istius morbi. Et ut completam doctrinam habeas, utere isto electuario experto pro hepatis confortatione, quoniam mirabilis est eius uirtus, nam corrigit discrasiam hepatis frigidam. Malas humiditates ab ipso genitas cōsumit, stomachum corroborat, sanguinem mundificat, & digestionem perfectam procurat: cuius talis est descriptio: R. cinnamomi electi ʒ. ij. macis ʒ. i. cassiæ ligneæ ʒ. i. s. florum granatorum agrestium ʒ. v. croci ℈. i. rosarum rubearum ʒ. s. sandalorū rubeorū ℥. i. passularū ʒ. v. miuæ citoniorum q. s. misce, & fiat electuarium secundū artem, de quo detur in mane ad quantitatem castaneæ, aut ʒ. iiij. Vel dentur istæ rotulæ per me sæpe expertæ: R. specierum diarhodon abbatis ℥. i. myrobalanorum nigrarum, Kebularū, indarum, rheubarbari, ana ʒ. s. epithymi, polypodij, succi fumiterræ exiccati, ana ℈. i. succi eupatorij ℈. ij. spicæ, squinanti, ana ʒ. s. zuccari fini q. s. fiat cōfectio in rotulis cum aqua rosata, de qua sumat æger rotulam unā aut duas in mane, ut dictū est suprà. Et sic præseruabis à recidiua istius ægritudinis. Sed quoniam interdum sunt dispositiones occultæ decipientes medicos, ita quod iterū redit ægritudo, quāuis sit omnis obseruatio, & in regimine diligētia:

quare

quare non oportet desistere, sed cum iterum in dictam ægritudinem ueniunt, audacter procede cũ regulis in primis curationibus dictis, uidelicet euacuando, aut cum potione aquæ ligni Indici, uel cũ unctionibus, siue cũ suffumigijs, & alijs ingenijs iam dictis, quoniam sunt remouẽtia istas occultas ꝓprietates, & sic domino auxiliante à quo cuncta procedunt, unãquanq; Neapolitani morbi dispositionem sanabis. Dicta itaq; hæc à me satis sint in negociosissima urbe morante, futurum est ut quæ cœpta iam sunt de alijs ægritudinibus & curis, expectes, quæ eodem domino fauente perficiã. Adesto igitur domine supplicationibus famuli tui, & huic nostri opusculi sigillationi, ut ea quæ tuo nomine, tuaq; protectione cœpi, tuo nomine & protectione finiantur.

NICOLAI MASSAE DE MORBI NEAPOLITANI CVRA FINIS.

NICOLAI POLL CAESAREAE maiestatis physici de cura morbi Gallici per lignum Cuaycanum libellus.

De præparatione ægroti ad curationem per lignum. Caput I.

IN primis igitur qui ab hoc morbo exitioso liberari percupiuerint, etiam quantumuis male per ipsum deturpati fuerint, purgari debent ab humoribus peccantibus, præmissis tamen, si opus fuerit, digestiuis appropriatis iuxta medici periti cõsilium, qui quidem medicus in primis uirtutis robur membrorum principalium, operationem complexionis innatæ ab acquisita distantia, & ipsius humoris abundantis peccantisq; qualitatem bene pensitauerit: quamuis etiam dixero aliquos inueniri, qui ad tantam, imò ad extremam resolutionem reducti sunt, ut in eis nullus fortassis humor purgari queat, nisi ille qui per lignum

Guaycanum educi solet, & talibus non uidetur cōpetere euacuatio. Certas præterea ponere descriptiones digerendi, purgandiq; quemlibet humorem, superuacaneum existimo, tum quia ægrotus uel puer, uel iuuenis aut senex, uir uel mulier est, tum quia regionis consuetudo, proprietas indiuidua & c. quæ sapiens medicus nouit, modum diuersificant digerendi, purgandi, atq; diætandi. Insuper aduertendum est, in quo etiam plurimi medicorum conuenerunt, dictum morbum fomentum suum habere à phlegmate salso innaturali, necnon melancholico humore: quare non incongruum iudico, imò necessarium, huiusmodi humorum rationem habere unà cum alijs humoribus purgandis.

De diætandis Alemanis, aliter quàm Indís, aut Hispanis. Caput II.

Obseruare oportet uolentem curari à prædicto morbo, in custodienda diæta supradictas conditiones, ut sexum, ætatem, regionem, consuetudinem, & similia: aliter enim diætandi in uirtute debili quàm forti, aliter in ægritudine acuta quàm in chronica, aliter in assuetis uti cibo pauco, quàm non assuetis, aliter in adolescentia quàm in senectute, aliter in regionibus frigidis quàm in calidis, & alijs id genus: id quod fit: aut propter corporum, aut propter complexionū, aut propter morborum diuersitatem. Indi enim habentes regiones calidißimas, tenui diætæ & subtili assueti sunt tempore sanitatis, & ideo tenuißima diæta aliquando in ægritudinibus suis utuntur: quamuis etiam nimis tenui respectu degentium in Europa, quemadmodum in eorum curationibus conscriptis uideri potest. Has igitur tenues diætas in corporibus Alemanorum non laudamus, tum propter operationes naturales, corporaq; robustiora, tum etiam propter climata frigidiora, consuetudines, proprietates, & similia. Verum experientia talium, & quæ sequuntur, in corporibus Alemanorum uerificabuntur apud omnes honestos, & maxime doctos medicinæ professores, quibus ut ueritatis amatoribus ea moderari, & quatenus illis conscientia dictauerit, hanc nostram lucubrationem augere

gere uel minuere liceat.

De obseruãdis in tẽpore quo sumitur aqua ligni. Cap. III.

EXaminatis diligenti studio cõditionibus, quas omnino ꝑ fundamẽto & regula nostræ digreßionis ab Hispanorũ diæta statuimus, & æger, ut supra dictum est, purgatus fuerit, aut nõ purgatus, si minus indiguerit, sequenti post purgationẽ die pars quarta cibi & potus, quẽ in sanitate sumere cõsueuerat, subtrahatur: tertia die dimidiũ: quarta die partes tres aut plus, minúsue, secundũ iudiciũ astantis medici nõ negligentis illam Hippocraticã monitionẽ, Tenues & certæ diætæ sunt fallaces &c. Eadẽ quarta die aut sequenti mane ante diem sumere incipiat potũ ligni Guaycani, de quo infra, maneatq; in lecto coopertus & superdormiat, & cũ sudare inceperit, cõseruet se in sudore ab aëre extraneo, & cum panno calido lineo semper interim sudorem abstergat, patiaturq; illũ donec uirtus toleret: sufficiat tamẽ in primis diebus per duas aut tres horas: deinde innouet linteamina, maneatq; in lecto usq; ad horã prandij, aut si uult, surgat, manendo tamen semper in stupha uulgò dicta, aut in alio loco tepido, potius quàm calido, die noctuq; se custodiendo ab aëre frigido aut uentoso, atq; calore superfluo, ne siti nimia incẽdatur. Hora decima uel undecima sumat in prandium, partem duntaxat tertiam, aut quartam cibi, ut suprà dictũ est, ita ut semper cũ multa fame surgat à mensa, sitq; in mẽsa cõtentus uno ferculo, & rarißime duobus: potius enim cibi quãtitas fugienda est in hac curatiõe, quàm qualitas, cæteris paribus. Neq; primis nouẽ diebus, aut duodecim aliquid dandũ est de carnibus, nisi debilitas uirtutis postulauerit, tũc enim detur caro, aut succus eius, ut medico uidebitur. Hora quinta uespere cœnet, sitq; cœna minor prandio, & cibus facilioris digestionis. A cœna ad quatuor horas digesto cibo iterum sumat potum dicti ligni, quemadmodum mane fecit, & meminerit quod utrobiq; potus semper sumatur calidus: deinde uadat in lectum & dormiat, non tamen adeò cooperiatur ut sudet, ne somnus impediatur: si uero sudor sua sponte fluxerit, patiatur, quoniam id fortè à sagaci fit natura:

mane

mane reuertatur ad potum & cætera omnia, seruando ordinem sudandi, abstergendi, præseruandi se ab aëre, & cæteris omnibus supradictis, & hoc reiteret singulis diebus usq; ad octo uel nouem uel decem dies, ut uidebitur, non exeundo domum: neq; exponendo se aëri frigido, aut calori nociuo, neq; interim augendus est cibus. Expletis uero supradictis diebus, pluribus etiam, uel paucioribus pro modo uirium, sequētibus alijs decem augeatur cibus parumper, deinde alijs decem diebus usq; ad triginta auctior etiam administretur, & sic deinceps usq; in finem curationis, etiā si pluribus quàm triginta uel quadraginta diebus durauerit: quod cognosces ex uehementia & malignitate morbi. Si uero non tandiu morbus perdurauerit, ut fieri solet, cum recens est, aut ægrotus nondum à morbo nimium molestatur, tunc similiter diætim & proportione seruata, uelocius, tardius úe, pro morbi uehementia, & uirium robore, cibus erit augendus. Hoc item obseruandum est de aëre, ne ei subitò se exponat frigido uel calido nimium, sed paulatim, ut dictum est de diæta. Potum uero ligni sine intermissione sumat usq; in finem curationis, nisi constipatus fuerit, aut aliàs purgari oportuerit, de quo infra dicemus. Post finem primorum dierum aëre existente temperate calido atq; quieto, poterit aliquando exire domum, & post parum temporis iterum redire, aëri uero frigido aut uentoso, nequaquam per totum tempus curationis se exponat: abstineat penitus interim à coitu, etiam ad duos usq; menses post perfectam curationē, quærat'q; uoluptates, & gaudia honesta, fugiat iram, tristitiam, solicitudinē, & similia: unde bonum erit apud se continue aliquem habere ex charis suis, utputa liberos, affines, cognatos, musicos, & id genus alios: utatur'q; per aliquot menses bona & conuenienti diæta, caueat semper à satietate nauseatiua, à potu uini superfluo, à piscium usu, & rerum generantium phlegma salsum, aut melancholiam, ut sunt carnes antiquæ salitæ, pisces itidem saliti, porcinæ carnes, & auiū degentium in aquis, quoniam ea ad recidiuam disponunt. Procurent etiam singulis diebus habere beneficium uentris, quod si natura fieri

ra fieri nequit, fiat arte, ut infeeius dicemus. Interdiu nequaquam dormiat, & ideo conandum est semper habere sodales apud se, quemadmodum Alemani faciunt tempore phlebotomiæ.

De cibis conuenientibus durante curatione. Caput IIII.

REstat ut cibos & potus enumerem, quibus nutriendi sunt per tempus curationis. Sunt igitur conuenientes carnes animalium omnis speciei aptæ humano esui, item uolatilium, præter degentium in aquis, ut sunt pulli, capones, gallinæ iuuenes, & similia, quæ omnia uel assa, uel elixa, præparari possunt, habita tamen ratione appetitus patiẽtis. Item oua tremula, aut ex cortice sorbilia, uuæ passæ, pruna passa, auenata, ordeata, cichorium, spinachia, betæ, caules romanæ, similiter rapæ, si conuenire possunt: si uero ex aliquibus prædictis cibis fastidium aut nausea subsequatur, corrigantur cum tollente fastidium, sicut in carnibus cum succis malorum granatorum, muzorum, arantiorum, succo acetosæ, & similibus, & pro plebeis est acetum bene saporosum, hæc enim prohibere solent putrefactionẽ cibi in stomacho, & maxime si ex carnib. fuerit: alios cibos quoscũq; prædictis oppositos durante ligni potione omittant, nisi indiuidua proprietas, aut aliqua supradictarum conditionum aliud exposceret, ut si fuerit mulier prægnans, id quod iudicio medici astantis relinquo.

De potu conuenienti. Caput V.

POtus ipsorum per tempus curationis est multiplex. Primus, sumatur lignum quod remansit post decoctiodem & colationem primam, & supponantur libræ duodecim aquæ simplicis, & bulliant ad consumptionẽ medietatis, mox coletur, & colatum reseruetur in potum cum alijs cibis sumendum, aut inter eos, si adsit neceßitas bibendi. Hic potus est principalis, & omnino obseruandus durante curatione secundum quosdam: quem similiter commẽdo, si aliud quodpiam non impediuerit: quare & alios superaddidi potus propter Alemanorũ diuersitatem. Secundus, bulliat in aqua simplici anisum, aut marathrum, cũ modico cinnamomi.

momi. Tertius, bulliat mastix, & parum galangæ, similiter in aqua simplici. Quartus, & est potus qui tãtum debilioribus aut assuetis conceditur, bibat uinum clarum, album, odoriferum, lymphatum cum aqua simplici, hic potus potest concedi post x. aut xij. dies, durante etiam sumptione aquæ ligni usq; in finem. Quintus, bibat aquam simplicem, electam, & nulla mala qualitate infectam, in qua remollita sit mica panis, & illam concedimus istis qui sentiunt rugitum, & longam ciborum ueluti fluctuationem in stomacho propter usum aquarum decoctarum: sicut per experientiam nouimus: quod in eis ideo contingit, quia cum bonæ aquæ decoquuntur, redduntur aptiores corruptioni: quod non euenit aquis malis, ut quotidie experiuntur qui præparant ceruisias: quoniam aquæ malæ per decoctionem fiunt meliores: & hoc innuit Auic. tertia primi in cap. de regimine aquæ & uini. sic inquiens, Et aquæ quidem electionem iam demõstrauimus: & similiter emendationẽ eius ex ea quæ mala est. vbi expresse insinuat, tantum malarum aquarum esse emendationem, non electarum. Similiter in secunda primi cap. de dispositionibus aquarum: ubi tãtum aqua malas docet rectificare, & nullibi bonas per totum cap. Hæc autem hac tantum de causa adduximus, quia quidam ex modernis sibi persuadent omnem aquam crudam esse, & per consequens decoquendã, quasi omnes aquæ indigeant rectificatione, aut maturatione, cum tamẽ cruditas nõ nisi uegetatis insit è quibus minime est aqua cum sit elementum simplex non nutriens, sed tãtum nutrimentum penetrare faciens, & substantiam eius rectificans, quemadmodum ponit Auicenna secunda primi, capite nunc allegato.

De modo soluendi uentrem ægri cum constipatus fuerit. Caput VI.

CAeterum sumptio dictæ aquæ solet quamplurimis inducere stipticitatem uentris, puta in octo uel decem diebus, aut etiam in quindecim, & tunc uentris solutio hoc modo procuranda est. Omittat patiens bibere uno uel duobus diebus, & loco aquæ, suaq; hora sumat puluerem dicti ligni Guaycani præparati hoc modo: Acci-

do: Accipiatur Guaycanũ & teratur bene, quousq; in puluerẽ redigatur, q excribretur subtiliter atq; ex hoc puluere capiat æger in aurora pondus unius ducati cum dimidio, & dissoluat modica aqua decoctionis anisi, bibatq; calidam, deinde quiescat, non dormiendo, neq; sudando, in loco temperate calido, & tardetur cibus ad quinq; uel sex horas, sumat etiam dictum puluerem, si opus fuerit tertia die, nam omnino purgabit. Ego in corporibus Alemanorum darem pondus duorum ducatorum, habita ratione conditionum supradictarum, puta uirtutis, consuetudinis, regionis &c. & in sumendo hunc puluerem nullam dicunt esse difficultatem, neq; pericula. Si uero acciderit aliquem ægrum hoc modo non posse laxari, recurrendum erit ad enæmata, & medicinas lenitiuas, aut etiam euacuatiuas humorum secundum consilium medici astantis. His demum peractis redeundum est ad potionem ligni, sudores &c. si necessarium fuerit & hoc faciat usque ad perfectam curationem, quæ si prolongata fuerit, & iterum constipatus est, post certos dies purgandus, aut leniendus erit iterum, modo & ordine supradictis, tempore tamen purgationis nequaquam immutet diætam.

De præparatiõe decoctionis ligni Guaycani. Caput VII.

NVnc ad præparationẽ decoctionis ueniendũ est: accipiat igitur in nomine Iesu saluatoris nostri ligni Guaycani, qđ sanctũ plurimi Hispanorũ cognominãt, nigri aut crocei tincti lib. i. & cõminuatur in frustula minima, quãtũ poßibile fuerit, & in uase mũdo posito superinfundãtur aquæ simplicis & electæ lib. xij. & bulliãt lento igne quousque cõsumpta fuerit medietas, ita enim sufficit pro mediocriter infectis, pro multũ uero infectis, bulliat ad cõsumptionẽ duarũ partiũ, aut plus etiã, si extremè infectus fuerit, nam quanto plus in decoctione cõsumitur, tãto fortior operatio est. Seruata igitur mediocritate decoquẽdi: ut suprà dictum est, & colata aqua: remanebunt duodecim doses pro sex diebus cõtinuis, cũ dosis eius decoctiõis sit libra media, unde oportet singulis sex diebus nouam decoctionem fieri, & procedere

Lima solet atteri.

modo

modo & ordine prædictis: iterum uero dum decoquitur, spuma quæ supernatat, colligatur, et in uase mũdo seruetur, exicceturq́: nam in puluerem redacta, & ulceribus, quæ in morbo Gallico fieri solent, superposita, est mirabilis in consolidandis illis. Lignum autem quod post colaturam, aut expreßionem remanserit, seruetur: nam cum penuria ligni fuerit, tunc libræ uni talis ligni, addatur libra media ligni recentis, & fiat decoctio cum tanta quantitate aquæ quantam prius diximus, coquendo ea quousq; medietas aquæ sit consumpta: deinde sumatur decoctio quemadmodum superior, quæ pro rei neceßitate idem quasi operabitur. Est præterea alius modus præparationis dicti ligni per modũ syrupi, quo similem efficaciam, quam decoctio habet, plurimi Hispanorũ experti sunt, cuius præparatio est talis. Sumatur ex Guaycani ligni redacti in frustula minutißima, ut suprà, lib. i. & superfundantur aquæ simplicis electæ lib. vi. & bulliant ad consumptionem duarum partium, postea coletur cum expreßione, deinde accipiatur mellis boni lib. i. aquæ fontis siue simplicis libra una cum dimidia, & coquantur simul, & semper despumentur, quousq; aqua euaporata fuerit: hoc mel deinceps ita despumatum ponatur simul cum decoctione iam seruata, bene mouendo simul cum spatula lignea, quousq; ueniat ad modum syrupi, cuius erunt sumendæ ℥. iiij. uel v. in mane, & totidem in nocte post horas quatuor à cœna, & operabitur idem quod decoctio supradicta: operatur autẽ magis per urinam & egestionem, quàm per sudorem. Si uero quis uoluerit, ut per sudorẽ magis operetur, accipiat de syrupo ℥. ij. uel vij. secundum ægroti uirtutem, ut Hispani dicunt se esse expertos.

De inæqualitate temporis curationis. Caput VIII.

TEmpus curationis morbi Gallici per Guaycanum ualde inæquale, & diuersum est: nam ut experti referunt ex India uenientes, Indi plebei multum etiam infecti, in decem diebus plus uno die aut minus, curam perficiunt seruantes diætam tenuißimam: nobiliores uero & reguli, curam perficiunt in una lunatione seruantes etiam tenuem diætam, licentiorem tamen plebea.

Hispani

Hiſpani autem curantur aliquando quindecim diebus, aliquando uiginti, aliquando triginta, aliquando quadraginta, pauci tamen prolongarunt curam ad ſexaginta dies. Cauſam huius inæqualitatis non iudico eſſe aliam, niſi uel fortitudinem morbi, uel debilitatem uirtutis mẽbrorum principalium non potentis tam facile actuare medicinam ligni, aut ſimile quid, puta iram, aut triſtitiam, quam profecto extremè pernicioſam in huiuſmodi morbo homin eſſe experientia ipſa rerum magiſtra comprobauit, unde concludendum erit eouſq; miniſtrandam eſſe medicinam, quouſq; æger uiderit ſe ſanum euaſiſſe. Sunt enim multa Alemanorum corpora adeò per argentum uiuum, ſiue aliud malum regimen deſtructa, ut illa parum aut nihil in eis operari poſſit: quare meo iudicio, etiam non ſine fructu ægri, medico aſtanti: & fideli, rem omnem puto eſſe committendam.

De aſſumptione ligni Guaycani ſecundum modum ex Hiſpania allatum. Caput IX.

ACcipe lignum Guaycanum, atq; illud ita rade, ut ex eius minutiſſimis raſuris impleantur cyathi duo: quas deinceps raſuras pone in olla noua cum quindecim cyathis aquæ, & fac ut bulliant quouſq; cõſumentur tres aquæ partes, reliquũ uero poſtquã fuerit refrigeratum, coletur, & ex hoc bibe unũ cyathum mane, aliũ in meridie, & aliũ in nocte, & caue à frigore, ac ab aëre, nec egredere lectum. Præterea ægrotans tenui diæta debet uti, nec aliud comedere, quàm panem biſcoctum, pruna paſſa, uel uuas paſſas: nec bibere uinũ, nec aquam. quod ſi à ſiti uexaretur, parũ bibat decoctionis ſupradictæ, quæ propter malum ſaporem quem habet auferet uolũtatem bibendi, itaq; patiens utatur hoc regimine per octo uel noue dies, poſt quos per ſex uel ſeptẽ dies ſequẽtes poterit comedere uitellum aliquem oui coctum in aqua cum pauco ſale: poſtea uero per uiginti aut uigintiquinq; dies ſuccedẽtes comedat in prãdio, & cœna, quæ tẽpeſtiua ſint pullos paruos: ſicq; agẽdo ulcera etiã ad ipſa oſſa profunda conſolidabuntur, & dolores tollentur. Poſt ſumptam autem aquam ligni caueat à frigore, & à

comestione rerum acrium & ciborum malorum, & in primis à coitu, nec bibat uinum aut aquam puram, sed uinum bene lymphatum: & cum hoc regimine bibendo dictam aquam, etiam si per decennium uexatus fuisset patiens à morbo Gallico, & haberet ulcera profundissima, euadet. Si fortè autem ulcera non consolidentur per totum tempus quo sumitur aqua, non est timendum, quia ita etiam post tempus sumptionis operatur uirtute sua, ut ulcera omnia consolidet. Sed notandum est huiusmodi decoctionem esse faciendam singulis duobus uel tribus diebus, quia melius est ut recens bibatur, purgat enim per secessum, uomitum, urinam, & sudorem, ut in Hispania expertũ est.

FINIS.

BENEDICTI DE VICTOriis Fauentini, philosophi & medici exquisitissimi, de morbi Gallici curandi ratione Liber.

QVANDOQVIDEM & ante nos multi, iidemq; expertissimi medici, de morbi Gallici curatione non pauca scripserunt, circaq; originem illius ac causas & signa non mediocrem insumpserunt operam, nos non abs re hoc loco de his uerba facere prætermittemus: quod autem ad uerā medendi huius morbi methodum attinet omnia compendiose tradēmus, ita tamen, ut nihil eorum negligatur quæ uel à ueteribus cōmode reperta sunt, uel à nobis fœlicissime comprobata. Cum itaq; prima morbi Gallici affectio ex cōtagione, ut omnes profitentur, ortum habeat, ideo primi membri affectio, hoc est uirgæ, sic curari debet. Primū apparente in uirga ulcere, pustula, uel corrosione (hæc enim fœdarum mulierum commercia consequi solent) fiat lenitio uentris, & materiæ afficientis minoratio, modo infrascripto: R. florum cassiæ nouiter tractæ ℥.i. cōfectionis Hamech ʒ.ij. misce, & fiat bolus cū zuccaro, exhibeaturq; per tres horas ante diem. Sequenti uero die quatuor uētosæ super nates è directo uirgæ affectæ, cū scarificatione apponantur. Quod si his peractis, ulcera uirgæ augmentari non cessent, consulo ut quarta die fiat phlebotomia ex uena cōmuni, quātitate quatuor unciarum: demū quater per diem abluat ulcera cum sequenti decoctione, quæ illa optime mundificabit & absterget. Interea tamē obseruabis omnibus modis, quod postquam uirga commode abluta & absterfa fuerit, extendatur die sequenti unguētum supra peciam lineam albam & subtilem, ac loco exulcerato applicetur. Decoctio autem talis est: R. granorum myrti, rosarum rubearum, corticum granatorum, ana manip. i. bulliant in sufficienti quantitate uini albi usq;

ad tertiam partem, & colentur: postea uero cum colatura, uirga, ut suprà dictum est, abluatur. Vnguentum uero hoc est: R. unguenti albi unc. iij. aloës hepatici ʒ. i. tutiæ præparatæ ʒ. iij. camforæ, grana vi. aluminis usti ʒ. i. s. uiridis æris ʒ. i. olei rosarum ʒ. s. misce, & in mortario plumbeo bene ducantur quousq; fiat unguẽtum: & sic conficiendo, facta ablutione, totidem per diem renouetur unguenti applicatio. Nam hoc pacto ulcus uirgæ sine ulla dubitatione curabitur, citra alias medendi intentiones. Eo uero tempore quo uirgæ curatio expeditur, non est negligenda ipsius morbi Gallici incipientis curatio, ideo patiens capiat infrà scriptum bolum in aurora. R. diasenæ lenitiui unc. i. electuarij rosati Mesue drach. ij. misce, fiat bolus cũ zuccaro: altera autẽ die capiat infrà scriptũ syrupũ in aurora, continuando per septẽ dies perpetuos. R. oxymellis simplicis, syrupi de fumoterræ, mellis rosati colati, ana unc. s. aquarum fumiterræ, scabiosæ, cicoreæ, ana unc. i. misce. Postquam uero tertio die syrupum acceperit, consulo ut per duas horas post assumptionem syrupi faciat phlebotomiam basilicæ dextri lateris, quãtitate quinq; unciarum. Cæterum finitis his septem diebus assumptionis syruporum, octaua die capiat sequentes pilulas: R. pilularum de fumoterræ, pilularum aurearum Nicolai, ana drach. s. misce, & fiant pilulæ numero quinq;. Nona die cõsulo ut intret balneum stuffamúe, & abluat corpus quamdiligentissime, & prouocet sudores sine appositione cucurbitularum: stet quoq; quietus per tres dies, ac studiose obseruet uictus sui rationẽ, comedendo cibos facilis concoctionis, boni nutrimẽti, idq; parcius quàm antea: bibat etiam uinum pauciferum & medij coloris inter album & rubeum quod cerislinũ appellatur. Postea autem capiat secundam purgationem, primum digerendo materiam per septem dies continuos cum infrà scripto syrupo. Rec. syrupi de lupulis, de fumoterræ, mellis rosati colati, ana ℥. s. aquarum bethonicæ, lupulorum, acetosæ, ana ℥. i. misce. Cum autem ter de hoc syrupo assumpserit, mane usurpato prius enæmate lenitiuo fiat phlebotomia saluatellæ lateris sinistri in manu prope digitum minimum, quantitate V. ℥.

te v.℥.deinde continuet prædictum syrupum usque ad octauam diē, qua capiat per tres horas ante lucem sequentes pilulas: R. pilularum fœtidarum, aurearum Nicolai, de fumoterræ, ana ℈.i misce, cum syrupo uiolato fiant pilulæ numero v. Facta huiusmodi purgatione, quiescat iterum per tres dies, & bono utatur regimine, prout superius dictum est. Post hæc iterum purgetur corpus, digerendo prius materiam cum infrascripto syrupo per septem dies continuos: R. oxymellis compositi, syrupi de fumoterræ, de endiuia, ana ℥.s. aquarum acetosæ, fumiterræ, lupulorum, ana ℥.i. misce. Tertio die assumptionis prædictorum syruporum consulo ut fiat phlebotomia per apertionem uenarum hæmorrhoidarum una hora post meridiem, cum appositione sanguisugarum ad quantitatem trium unciarum, aut ad maximum quatuor: deinceps octauo die, hora assumptionis medicinarum capiat hanc sequentem medicinam: R. diasenæ lenitiui, diacatoliconis, ana ℥.s. confectionis Hamech, electuarij succi rosarum, ana ℈.iiij. misce, & dissoluantur cum decoctione communi florum & fructuum in sero caprino facta, in qua bulliant polypodij quercini ʒ.ij. epithymi ʒ.s. & fiat potus. His omnibus factis purgationibus quiescat denuò, ac per quatuor dies bono utatur regimine. Quinta uero die ingrediatur stuffam, & idonea præcedente ablutione cum aqua calida, consulo ut ei applicentur sedecim cucurbitæ, scilicet quatuor in spatulis, quatuor in manibus, quatuor in coxis, quatuor in brachijs, cum scarificatione & cum sufficienti sanguinis extractione. Demum autem consulo ut adornet sibi sudatorium humidum, quod tali pacto conficitur: R. florum camomillæ, meliloti, anethi, fenugræci, seminis lini, ana manip.ij. absinthij, menthæ, pulegij, ana manip.i.s. calamenti, abrotoni, iuæ, herbæ paralysis, ana manipu.i.s. chamæpityos, chamædryos, anisi, fumiterræ, lapatij acuti, rosarum rubearum, spicæ, squinanti, ana manipul.i. bulliant hæc omnia in quantitate aquæ unius mastelli cum dimidio, ad consumptionem quartæ partis: deinde facta forti expreßione ipsarū herbarum coletur prædicta aqua: eidem aquæ addatur nitri, aluminis, ana ℥. iiij. sulfuris

uiui ℥.ij. & hæc omnia, iterum insimul bulliant in prædicta aqua, unica forti bullitiõe, & iterũ prædicta aqua coletur & usui reseruetur. Vsus prædictæ aquæ talis est: quolibet mane in aurora, pcurata uentris lenitione, præparent uas ad magnitudinem corporis humani, & imponant aquam prædictam in uase illo quantum expedit, & corpus totum aqua cooperiatur usq; ad furculam gutturis, excepto capite. Demum bene uasculum illud cooperiatur, ne uapores exhalent, & sic moretur in prædicto balneo per unam horam si sustinere queat, aut ad minimum per dimidium horæ. Quod si eo tẽpore aqua infrigidaretur, detineat aliquãtisper eius aquæ partem semper calidam, ut postea adiungẽdo ipsi frigidæ, tota fiat calida. Deinde uero non exeat balneum donec corpus patientis bene siccetur & abstergatur, ac ingrediatur statim lectum calidũ, dormiatq; duabus horis cõtinuis si fuerit possibile. Quod si id fieri non posset, stet diligenter coopertus pannis, & sudet quantum potest. Post hæc lectum egrediatur, & bene exiccetur, ac mundetur corpus suum, & induat uestes, nec se subitò aëri exponat frigido. Post exitum autem balnei immediate accipiat zuccari bolum infrascriptum: R. zuccari rosati ℥.s. theriacæ, uel mithridati optimi ℈.ij. misce. Quiescat uero sequẽti die, quo utatur exercitio mediocri, neq; corpus defatiget. Tertia die adueniente iterum balneetur modo prædicto. Quarta autem die loco zuccari rosati capiat sequentes pilulas: R. agarici trochiscati ℈.i. fiat pilula una. Postero die iterato continuetur balneum modo dicto, rursumq; sequenti die zuccaro rosato cum theriaca utatur. Peracta uero alia balneatione eandem pilulam deuoret, ac hoc pacto balnea ista continuet usq; septem dies. Si uero ex ipsis notabilem perciperet debilitatem, ut sufferre amplius difficulter possit, maiore interpollatione lauacra hæc instituat, hoc est, uel de duobus, in duos dies, uel tertio quoq; die, secundum quod uirium robur id tolerare possit. Interim uero post balnea, ingressus in lectum calidum, ac sudorum prouocatio, semper obseruanda sunt. Præterea animaduersione dignum est quod huiusmodi humidum sudatorium magnopere

pere

pere conferat ad mundificationem pustularum quæ in corpore apparent, as ad resolutionem materierum præparatarum ad faciendas gummositates in corpore, imò ad ulcerum quoque curationem, & ad abolitionem dolorum in morbo isto Gallico contingentium, in quacunque tandem hi corporis parte fuerint. Si autem patiens tolerare non poterit humidum sudatorium, fiat aliud, quod tale est: Recipe furfuris grossi in pecia ligati lib. x. florum camomillæ, calamenti, maioranæ, saluiæ, rorismarini, betonicæ, hyssopi, praßij, ana manipulum. i. bulliant in sufficienti quantitate aquæ, usque ad ebullitionem fortem: deinde remoueantur ab igne, & in prædicta aqua extinguantur lapides molares prius bene accensi, & post extinctionem stante refumatione ipsius aquæ coope riatur ægrotus cum linteamine facto ad modum tendæ, & æger accomodet sese ad uas illud effumationis aquæ, sicq; pannis indutus fumum recipiat continuando per tres aut duas horas ad minimum, continue huiusmodi lapides molares in tali aqua extinguendo. Magis tamen probo humidum illud quàm istud siccum, quoniam magis aperit ac resoluit. Factis porrò his sudatorijs per septem uel octo dies, consulo ut capiat semel in aurora infrascriptas pilulas: Rec. agarici trochiscati, pilularum de fumoterræ, aurearum, ana ℈. i. misce cum syrupo uiolato, fiant pilulæ numero v. Si uero uniuersis his transactis æger non releuetur à morbo Gallico, imò pustulæ & dolores membrorum crescant, uel in priori statu perseuerent, consulo ut septē diebus continuis, aut si id per uirtutis debilitatem non liceret, alternis saltem membra dolentia, excepto capite, unà cum iuncturis omnibus, infrascripto unguento illiniantur: & est unguentum descriptum a Mesue in antidotario de unguentis ad scabiem, in quo sine periculo mirabilē reperi effectum. R. axungiæ porcinæ ℥. v. olei laurini, argenti uiui, ceræ mundæ, thuris albi, masticis puluerizati, ana ℥. ij. salis communis ʒ. viij. succi plantaginis, succi fumiterræ, ana ℥. ij. cōfice simul cerā & axungiam expurgatam à tela sua, & oleum laurinū immitte in uas glutinatū cū succis, & bulliāt donec liquefiāt, & adde pulue-

rem salis, olibani, & masticis in supradicta quantitate, quæ & bulliant usq; ad completam decoctionem, & postea remoue ab igne, & adiunge argentum uiuum cum saliua extinctum, & cum pauco olei prædicti misce bene cum spatula, & fiat unguẽtum: cum quo priusquam iuncturæ, & membra dolentia inungãtur, cõsulo ut experiatur: inungendo tantum palmas, manus, & pulsus manuum, & pedum, eaq; bene & fortiter fricet. Quod si huiusmodi unguẽtum sic inunctum non compleat curam, poteris inde iuncturas, & membra dolentia linire. Et nota quod huius unguenti consuetudo ratione mercurij est afficere ossa putredine, ac lædere os, palatum, & gingiuas. Consulo ergo, ad remittendum & prohibendũ ingens nocumentum in membris futurum, apparente etiam prius calore, & aliquali ardore in gingiuis & palato, ut defensetur guttur à putrida corrosione: gargarizet per unum integrum diem, ac in ore detineat infra scriptam mixtionem: R. aquæ ordei libras iij. aceti acerrimi albi lib. s. misce, fiat gargarismus. Quod si tandem membra hæc exulcerata sint, gargarizet diu noctuq; ex lacte uaccino, & pluries post gargarizationem hãc utatur paululum in ore de melle rosato, & sic cum lacte & melle rosato procedat quousq; oris ulcera sanentur. Quod si æger prædicta inunctione non sanatur, uigeantq; adhuc uel ulcera, uel gummositates, uel dolores Gallici, uolo ut deueniatur ad decoctionem ligni Guayaci. Et iterum nota quod maius iuuamentum succedit aßumendo decoctionem ligni præcedente inunctione ex mercurio, quàm econtrà: imo cauendum est ab exhibitione decoctionis ligni Guayaci in principio morbi Gallici: & antequam habeas modum potandi aquam ligni, præscire debes modum conficiendi illius: R. ligni Guaycani ponderosi, abundantis medulla, recentis, solidi, & non porosi neque putridi, non de trunco, lib. i. s. pulueri zetur, uel cum lima subtiliter limetur, aquæ fontis claræ lib. xx. misce, & bulliant insimul usq; ad consumptionem medietatis aquæ, deinde colentur, & colatura cum aqua colata reseruetur. De ista prima aqua detur continue in potu ipsi patienti cum assumit cibum suũ, uel cum interdiu

contige

contigerit sitis, de ipsa aqua sic colata bibat. Deinde accipe prædictum lignum iam semel bullitum: & ei adde ligni Guaycani similiter puluerizati ℥.ij. aquæ fontis lib. xx. & bulliant usq; ad cõsumptionẽ medietatis, deinde coletur, & de aqua colata dabis patiẽti ℥.viij. in sero cum uadit dormitum: & mane in aurora loco syrupi. Atque sic continuando uespere & mane dabis patienti ℥.viij. dictæ aquæ tepidæ. Deinde autẽ prædicto ligno prius bullito adde ligni Guayaci subtiliter puluerizati ℥.vi. aquæ fontis lib. xvi. bulliant usque ad consumptionem duarum medietatum, deinde colentur cum raro colatorio, & de prædicta aqua medicabuntur ulcera, gummositates, membra dolentia, iuxta modum infrà dicendum. Et nota quod si patienti post assumptionem aquæ superuenerint tormina & intestinorũ dolores, recordetur in primis duabus aquis continue bullire ℥.i. anisorum bene à puluere mundatorum, uel fœniculi, & hic est modus conficiendæ aquæ Guaycanæ. Modus autem operationis omnium istarum aquarum infrà scribetur. Vsus autem huius aquæ secundæ talis erit: Aqua huiusmodi confecta, consulo quod quolibet uespere in ingressu lecti capiat ℥.viij. tepidæ: post uero eat dormitum & stet bene coopertus pannis: ita quod nulla aëris frigiditas, neque uentus aliquis poßit ipsum attingere: ideo laudo quod fenestræ & foramina quælibet & ostium cameræ bene obturata sint. Laudarem etiam si aut per totum tempus assumptionis aquæ, aut ad minus per dimidium: morã trahat in lecto, clausis & obturatis fenestris. Quod si contingeret ipsum surgere, quod in tempore dicto non laudo, sit bene pellibus uestitus & capite diligenter coopertus, quiescat, nõ laboret, neque fatigetur, & omnia cõsueta relinquat exercitia. Mane uero die apparente tantũ de prædicta aqua tepida loco syrupi accipiat & supra ipsam dormiat sufficienter per duas horas ad maximum uel per tres, & cum ista aqua secunda contentetur in solis istis potionibus. Aduentante uero hora prandij: quæ erit per sex horas post assumptum syrupum matutinum, disponatur sibi prandium tale. Capiantur ℥.vi. panis biscocti usq; ad summum, quo de pane

comedere debet, ipſumq; cum paſſulis enucleatis, cum amygdalis dulcibus mundis, ac cum iuiubis Damaſcenis comedat ad modeſtam ſaturitatem. Cum autem expedierit ipſum bibere, bibat de aqua decoctionis factæ: toties quoties uel in hora cibi uel poſt cibum illum ſitis uexauerit, de die autem nihil penitus comedat, ſolo prandio contentus, cum rebus dictis comeſtibilibus, nullam aliam eſcam inquirendo, quoniam eſſet eius mors. Veſpere iubeo ut nihil omnino comedat, ſed contentetur tantum unc. viij. potu aquæ ſecundæ, ut diximus, & ſic cõtinuet uſq; ad quadrageſimum diem incluſiue. Si autem percipiat patiens uirtutem non poſſe illud tempus ſuſtinere ſine uirium imbecillitate, conſulo ut de ſero comedat dimidium illius quod de mane comederit, non mutatis tamen dictis cibarijs: uerbi gratia, ſi unc. vi. de mane comederit, comedat tres de ſero, & ſic de ſingulis. Atq; ſit conetur procedere ad quadrageſimum diem. Quod ſi non poſſet perdurare uſq; ad quadrageſimum diem, conſulo ut ei concedatur pullus in prandio paruus per duos dies continuos cum pane ſolo, ueſperi autem uel nõ comedat, uel ſi comederit ſolũ panẽ biſcoctũ comedat, ut dixi. Tranſactis uero duobus diebus pulli comeſtionis, iterum ſequatur primã diætã. Quod ſi interim ſentiat ſe debilẽ, iterũ comedat aliũ pullum mane per alios duos dies, & ſic uſq; ad quadrageſimum diem procedat, intercalatis diebus carnes pullinas comedendo. Nota tamen quod ſi poßit totam primam diætam quadraginta diebus tolerare, diætetur uſq; ad hunc ipſum terminum, non permutando ullo pacto dictam uictus rationem. Si uero ſufficere non ualeret, aggrediatur ſecundam diætam: neq; eam immutet uſque ad præfatum tempus. Quod ſi eam quoq; ſuſtinere nequeat, uſurpet tertiam, quæ eſt in comeſtione pulli. Porrò ſi æger moleſtatur morbo Gallico cum doloribus uel ulceribus uel gummoſitatibus, conſulo ut mediocriter cum tertia aqua iam ſuprà cõfecta, ſic operando calefaciat ipſam aquam quãtum poßit patiens ſufferrè, & madefaciat faldellas de ſtuppa linea in prædicta aqua, ac exprimẽdo aliqualiter cum manibus ipſis, apponat eas particulæ patienti,

apponendo

apponendo secundam supra primam, & tertiam consimiliter supra secundam: deinde uero membrum fascia sufficienter fascietur: & hic modus curationis bis in die obseruetur, mane scilicet ante cibum & uesperi: & hoc pacto tandiu procedat quousque totam diætam iuxta modum dictum perficiat. Et animaduerte quod in medio temporum huius dictæ diætæ, puta uigesimo die, patiens debet accipere infrascriptas pilulas: Rec. agarici trochiscati, pilularum de fumoterræ, aurearum, ana ℈. i. misce, fiant pilulæ nu. V. easdem quoque pilulas sumet finitis quadraginta diebus. Quod si intra tempus diætæ patiens non haberet lenitionem uentris, consulo ut sibi paretur enæma ex sola aqua secunda cum uitello oui, zuccaro, sale, & oleo communi quantum fuerit expediens.

Atque hæc dicta sint de uera medendi morbi Gallici methodo.

FINIS.

ANGELI BOLOGNINI DE CVRA VLCERVM EXTERIORVM LIBER I.

Curatio ulcerum in quibus consistat. Caput I.

CHIRVRGIA *artis medicæ sui antiquitate & certitudine pars famosissima, plures habet particulas, quarũ una est ulcerum exteriorum curatio, de qua in hoc libello agere intendimus. Curatio autem ulcerũ in duobus maxime consistit, in cognitione uidelicet eorum quæ cõsolidationem impediunt, & eorum impedientium remotione: quo fit, ut hic libellus in duas partiatur partes: pars una cõsistit in cognoscendo impedientia, altera in eorum remotione: prima quidem theorica est, contemplatur enim ea quæ impediunt, uidelicet quæ, & quot sint, ad hæc quomodo noceant, similiter quo modo cognoscantur. Secũda uero pars practica, medicamina tam generaliter quàm singulariter administrare docet: his enim scitis propositam habebimus intentionem ad amicorum nostrorum satisfactionem qui me sæpe ad hoc impulerunt.*

Consolidationem ulcerum quæ impediant. Caput II.

D*Icimus igitur quod ea quæ consolidationem impediũt, aut se tenent ex parte ulceris, aut ex parte annexorum cum ulcere. Si ex parte ulceris, cum ulcus cõmuniter describatur quod est solutio continui, à qua resudat pus & sanies: aut ergo hoc impediens se tenebit ex parte solutionis continuitatis, aut saniei. Si ex parte solutionis continuitatis, uel erit merito figuræ solutionis cõtinuitatis fistularis, uel alterius figuræ fistulari proportionatæ. Si ex parte saniei, aut merito substantiæ, aut suæ qualitatis. Si merito substantiæ, aut quia subtilis, fluida, aut quia grossa, uiscosa. Si merito suæ qualitatis, aut quia acuta & corrodens per se, & essentialiter, aut quia per accidens. & hæc de his quæ ex parte ulceris*

Vlcus qd.

consolidationem

consolationem impediunt, quæ duo fuere, uidelicet figura & sanies: figura inquam, uel figura fistularis, uel alia: sanies, uel grossa, uel subtilis, aut acuta, & corrodens per se, aut per accidens. Impedientia autem ex parte annexorum, aut se tenent ex parte eorum quæ immediate contraria sunt causis ad consolidationem facientibus, aut ex parte eorũ quæ contraria sunt ulceri, in eo quod ad deteriorem naturam quàm ulcus habeat in quantum ulcus disponunt. Si ex parte eorum quæ immediate contraria sunt causis ad consolidationem facientibus, aut quia contraria causæ materiali, aut quia causæ efficienti. Si causæ materiali, erit sanguis à natura alienus ipsi ulceri, & cuilibet membro etiam pro nutrimento delegatus, qui contrariatur sanguini laudabili, requisito ipsi ulceri pro materia restituendæ bonæ carnis: & tunc contrariatur, quia peccans in quanto, aut in quali: si in quanto, aut quia superfluus, aut quia diminutus: si in quali, & tunc istud erit, quia peccans in complexione uidelicet calida, frigida, humida siue sicca, simplici uel composita, cum materia, uel sine materia. Si uero causæ efficienti, erit similiter ea complexio quæ contrariatur complexioni naturali ulcerati loci tanquam causæ efficienti, & sic cõtrariatur quia nimis calida siue frigida, humida siue sicca, simplex uel composita, materialis uel sine materia. Si ex parte eorum quæ ulceri contraria sunt in eo quod ad deteriorem disponant naturam quàm ulcus habeat, aut ulceri contraria prout accidentia, aut prout ægritudines: si prout accidentia, accidentia erunt hæc, uidelicet dolor, fluxus sanguinis: si prout ægritudines, ægritudines erunt apostema, ostracatio carnis, superadditio carnis, caro mollis, serpigo, corrosio, putrefactio, quæ de se sunt ægritudines loco ulcerato superuenientes. Et hæc sint dicta de impedimentis ex parte annexorum, quæ sunt in genere duo, uti diximus, uidelicet impedientia contraria causis efficientibus. uel materialibus consolidationis, aut impedientia contraria ulceri tanquam accidentia, aut tanquam ægritudines. Quæ igitur, & quot sint impedientia ulceris consolidationem, dictum est.

Quonam

Quonam modo præfata consolidationem impediunt. Caput III.

ENumeratis his quæ consolidationem impediunt, nunc diuersi sunt docendi modi, quibus talia impedimenta impediunt. Dico igitur in primis, quod figura fistularis, & quæcunque alia tali figuræ proportionata, consolidationi resistunt, eo quia ex ipsis consequitur indebita transpiratio saniei in ulcere congestæ, quæ postea in eo ulcere plus quàm debeat moram cõtrahens, nitrositatem & uenenositatem adipiscitur, quæ ex parietum ulceris contractu, in eo maiorem concauitatem generat, & membrum debilitat, ad quod superfluitates totius corporis transmittuntur. Saniei uero substantia cõsolidationem impedit, quia subtilitas eius fluida, membri ulcerati substantiam corrigendo, nimis eam humectat & remollit, & sic putrefactioni disponit, quum ea quæ putrefiunt, molliora prius reddãtur & laxa. Grossities uero siue uiscositas poris membrorum adhærens, membrum putrefacit & corrumpit: quod enim à putrido tangitur, putrefit. Saniei uero qualitas acuta & corrodens, tam per se, quàm per accidens, cõsolidationem ulcerum retardat: cum humiditate membri, qua mediante fit partium continuatio, resoluat & consumat. Sanguis autem peccans in quanto consolidationem impedit, superfluus calorem membri suffocat naturalem. Diminutus uero, defectum ponit nutrimenti, unde frustratur natura pro generanda carne. At si fuerit peccans in complexione, siue simplici, siue composita, siue materiali, siue sine materia, tunc impedit cõsolidationem, uirtutes naturales mẽbri offendendo diminutè, ablatè, siue corruptè. Quum enim membri complexio ab aliquo offenditur, necesse est aliquam, uel aliquas, & fortè omnes uirtutes naturales deijci, aut diminui, uel corrumpi, cum ipsa cõplexio sit harum uirtutum famula, siue ministra. Mala loci ulcerati complexio tam calida quàm frigida, humida siue sicca, simplex uel cõposita, materialis uel immaterialis cõsolidationi obstat, naturalẽ deijciẽs complexionem, qua sicuti instrumẽto natura utitur ad nutrimenti cõuersionẽ in membrorũ

substantiam,

substantiam, & rei superfluæ & nociuæ expulsionem. Si impedientia consolidationẽ fuerint accidentia superuenientia ulceri, de quibus unũ est sup̃fluus fluxus sanguinis, tunc inanitione materia carnis restaurandæ, & spiritus necessitas subtrahitur, unde consolidatio aufertur. Dolor autem uirtutem totius corporis & membri patientis prosternit, & humorum defluxum ad locum efficit, quare consolidatio deficit necessariò. Apostema etiam, quod est ægritudo una ex tribus morborum generibus composita, uidelicet mala complexione, mala compositione, & solutione continui: multo magis credendum, quod obuiet consolidationi, cum plures ægritudines magis naturam molestent, quàm una ægritudo. Carnis ostracatio cõsolidationem prohibet, ex eo quod talis ostrocatæ carnis porositates sunt compactæ & constrictæ ualde, unde ineptæ sunt transitu materiæ proportionatæ carni generãdæ, & cõsolidationis perficiẽdæ. Carnis similiter superadditio curationi oppugnat. tanquam quid superfluum in corpore extra naturam artificio auferendum. Caro autem mollis, corrosio, & putrefactio consolidationem impediunt, cum materia pro carne delegata à carnis mollitie alteretur, & à corrosione & putrefactione forma substãtialis mẽbri corrumpatur & destruatur. Et hæc satis sint dicta de diuersis modis, quibus præfata impediẽtia curationẽ ulcerũ impediunt.

De signis eorum quæ consolidationem impediunt. Caput IIII.

Assignatis speciebus, & declaratis modis quibus cõsolidatio impediatur, subsequenter ponenda sunt eorũ signa. At quia consolidationem impediẽtium nonnulla sunt sensibus apparentia, itaque signis non indigeãt, sicuti sanies subtilis, fluida, similiter sanies grossa, uiscosa, fluxus sanguinis, dolor, apostema, siue inflatio, caro mollis, caro superflua, & similia. Alia uero occulta & sensibus immanifesta, ita q̃d signis indigent ea significantibus, ut fistularis ulcerũ figura: & similiter quæcunq; alia figuræ fistulari ꝓportionata, saniei qualitas locũ ulceratũ inficiẽs, mala cõplexio, sãguis à natura alienus, corrosio, putrefactio, ideo

condigne

condigne mihi uisum est hoc in loco tantum eorum signa tradere, quæ occulta sensibus, & immanifesta sunt. Dicam igitur, quod figura fistularis, cuius proprietas est habere orificium strictum, & fundum profundum, abscōsum, & cauernosum, & similiter quæcunq; alia figura huic proportionata, denotantur per subtilem inquisitionem cum tentis & probis de argento, de plumbo, de radicibus, de cereis candelis, seu coloratis iniectionibus. Saniei uero qualitas acuta & corrosiua per se comprehenditur ex his: nam color eius tendit ad colorem rubeum siue citrinum, uiridem, siue nigrum. In ea quæ per accidens, & in ea quæ etiam per se, sentitur arsura, & compunctio, rubor, & inflammatio ulceris, & partium ei adiacentium: ex qua contingit, quod quicquid ab ea de substantiali forma membri occupetur, destruatur & corrumpatur, adeò tam naturæ malignātis existit. Sanguis à natura alienus peccans in quanto quia superfluus, cognoscitur ex patientis carnosa & robusta habitudine, uenarum totius sui corporis inflatione, seu repletione saniei ab eo ulcere sanguinolentæ emanatione. Si uero diminutus, ita quod non defluit ad ulcus materia, ex qua caro generetur in eo ulcere, tunc ex opposito cognoscitur, uidelicet macilenta, seu extenuata patientis habitudine, uenarū totius sui corporis inanitione, saniei ab eo ulcere quàm ulcus requirat diminuta resudatione. Si in quali, quia peccans in cōplexione calida, tunc significatur ex colore corporis, & faciei, & oculorum, uergente ad nimiam citrinitatem siue uiriditatem, habitudine sicca, & extenuata, sanie colorata, colore citrino, siue uiridi. Et si peccans fuerit in caliditate nimis superflua, præfata signa erunt uergentia ad fuscedinem & nigredinem. Si uero peccans fuerit in complexione frigida, cognoscitur discoloratione faciei & labiorū, sanie cum substantia grossa uiscosa, seu cum substantia subtili aquosa, habitudine phlegmatica, phlegmatis abundantia. Si in complexione humida, indicatur ex colore corporis tendente ad albedinem, sanie subtili aquosa, tumore faciei & oculorum, frequenti abundātia saliuæ. Si in complexione sicca demōstratur ex colore corporis uergen-

ris uergen-

ris uergēte ad nigredinē, siue subnigredinē, oculorū liuiditate, habitudine sicca, sanie nigra, cinerulenta, lutosa. Mala autē loci ulcerati cōplexio calida demonstratur p ruborē, & per inflāmationē, & per caliditatem extraneā ulcerati loci, partiumq; ei adiacētiū, & p resudationē ab eo ulcere saniei, rubeo, siue citrino, uiridi, siue nigro colore coloratæ. Frigida similiter complexio manifestatur membri & ulceris liuiditate, subalbedine, mollificatione, lociq; frigiditate, quo ad tactum & patientis sensum, saniei grossæ, & uiscosæ, & indigestæ, seu subtilis cum substantia aquosa resudatione, priuatæ tamen omni mordicatione & incendio. Humidæ uero discrasiæ & exuberantis signa sumuntur ex his, quoniam caro in tali ulcere, ad humidum superfluum discrasiato: tendit ad laxitudinem & mollitiem: quare est facta squalida, mollis, & ab ea multa humiditas saniosa redundat. Siccam autem complexionem demonstrant loci ulcerati siccitas, durities, & asperitas, saniei subtilitas, interdum & paucitas, membri & labiorum ulceris gracilitas, siue accidat à mala complexione calida exiccante, siue priuatione substantificæ humiditatis. De putrefactione dicendum, cum alia sit de proximo futura, alia iam facta est, alia sit perambulans & procedens, alia sit sic in suo esse stans. Signa igitur futuræ de proximo eliciantur per alterationem coloris carnis, tendentis ad colorem malum, uidelicet liuidum, uiridem, siue nigrum, & per diminutionem aliquam sensus eius. Signa uero iam factæ, quoniam color carnis iam factus est malus, & priuatus est locus ulceratus sensu omnino, ita quod dolor non percipitur, dato quod ille locus pungatur, aut incidatur, Signa iam factæ & perambulantis à posteriori denotatur, quoniam ad partes circunstantes ipsius putrefactionis fit dilatatio. Et hæc satis dicta sint de signis eorum, quæ consolidationem impediunt.

ANGELI BOLOGNINI DE cura ulcerum exteriorum Lib. II.

De regulis, & modis generalibus curationis ulcerum. Caput I.

QVAENAM, & quot fuerint impedimenta in ulceribus consolidandis, & quot modis consolidationem impediant. similiter & eorum signa, quibus modis appareant, ex iam dictis & pro posse ingenioli mei ac uiribus, cuiq; perscrutanti satis innotescet. Reliquum autem est, ut accommodata tradatur eruditio, qua unumquodq; prædictorum, ne cõsolidationem impediat prohiberi potest. Hoc autem est curam ulcerum docere, & hoc primo in generali, & sub quadam summa, deinde in particulari magis. Pro qua eruditione dicẽdum, quod tale consolidationis impedimentum prohiberi potest triplici artis medicæ artificio, uidelicet diæta, potiõe, & chirurgia. Diæta, cibando ægrum cibis, qui substãtia, quantitate, & qualitate opponantur illis, quæ cõsolidationem impediunt. Potione uero totius corporis plenitudinem euacuante, materiam antecedẽtem eorum quæ consolidationem impediunt digerente, complexionem totius corporis rectificante, si mala fuerit, hepatis maxime, mẽbrorumq; hepati deseruientium, ut sanguinem laudabilem in quanto & quali generet. Chirurgia seu manualis operatio in generali uniuscuiusq; eorum quæ cõsolidationem impediunt, subministretur in hunc modum. Et primo si fuerit in causa figura fistularis, annihiletur, seu destruatur: & si non est poßibile, tunc sanies in eo ulcere congesta, merito figuræ ipsius ulceris expulsioni rebellis, antequam nitrositatem adipiscatur aliquo ingenio ad exteriora ipsius ulceris educatur. Si substãtia saniei subtilis fuerit humectãs, & remollies membri substantiã, & consequenter eam putrefactioni disponens, exiccatiuis, in gradu proportionato, quæ putrefactioni resistunt,

& humidita

& humiditatem illam extraneam consumunt, curetur. Si uero fuerit substãtia saniei grossæ uiscosæ, orificijs pororum carnis sui uiscositate adhærens, & sic membri substantiã putrefaciens, medicinis quæ ipsam saniem attenuant & dissoluũt, & cõsequenter eius grossitiem & uiscositatem destruunt, ab orificijs pororum carnis elongetur. Si autem qualitas saniei acuta & corrodens, medicinis acuitatem ipsius saniei refringentibus corrigatur, necnon saniei antecedens materia ad oppositas partes distrahatur. Si in causa fuerit sanguis peccans solo quanto, quia superfluus, plenitudo sanguinis minoretur. Si peccans fuerit in quanto, quia diminutus nutrimentum quantulumcunq; sit, loco ulcerato attrahatur. Si peccans fuerit in quali, quia in complexione, quæcunq; sit illa contrarijs rectificetur. Si superfluus fluxus sanguinis, loco à quo sanguis fluit reparetur, & ad oppositas partes distrahatur. Si dolor, membri calor naturalis confortetur, seu doloris causa abijciatur. Si in causa fuerit caro mollis, humidum ipsis extraneum exiccetur. Si caro superflua, amputetur. Si caro ostracata, cũ eo quod lenit & resoluit, resoluatur: & si resolutiõi repugnat, abscindatur. Si apostema, fluens materia repellatur, & fluxa resoluatur, & si indigeat, resolutioni præparetur. Si in causa fuerit corrosio, materia antecedens diuertatur, & fluxa, & similiter loci malitia iam à materia coniuncta impressa consumetur. Si putrefactio quæ iam facta est, corruptum & putrefactum abscindatur. Si uero est de pximo futura, ne omnes gradus ad putrefactionem requisitos acquirat, prohibeatur. Si autẽ perambulans fuerit putridum remoueatur, & subsequenter humidum extraneum in membri substãtia impressum, merito cuius iterum perambulatio fieret, quod tamen nõ fuit per putridi abscißionem totaliter remotum, dissoluatur. Sint ergo hæc dicta satis pro documento curationis in genere & sub quadã summa, qua unumquodq; eorum quæ in ulceribus cõsolidationem impediunt, remoueri habeat. Nunc autem de unoquoq; in particulari dicendum, prædicta tamen declarando, uidelicet quæ postremo artis medicæ instrumento tantum enumerata sunt.

De cura formæ vlcerum fistularis. Caput II.

Cvm in præhabito igitur capite dictum sit, quod figura ulcerum fistularis prohibetur ne cõsolidationem impediat, eam figuram fistularem destruendo & annihilando, seu saniem expulsioni rebellem merito formæ ulceris ad exteriora ipsius ulceris, antequam nitrositatem adipiscatur, aliquo ingenio educendo: hoc autem in loco dicendum erit in particulari, qualiter, quonam modo talis figuræ destructio & annihilatio perficiatur: similiter quæ sint ea ingenia, saniem ad exteriora ulcerum cum tali forma educentia. Dicatur igitur, quod figura ulcerum fistularis destruatur, secũdum se totam, aut secundum aliquam sui partem. Secundum se totã destruatur, secando figuram ulceris usq; ad eius radicem, ita quod nil de eius forma fistulari derelinquatur, nisi ubi non est possibile: quoniam si ibi adessent nerui, uenæ, & chordæ, tuæ sectioni se intersecantes, seu opponentes, seu os, aut magna loci distantia, seu cutis grossities, tunc & eo casu à tali exquisita sectione esset desistẽdum, & ad aliam sectionem seu alia ingenia deueniendum. Secundum aliquam sui partem figura ulcerum fistularis destruatur, illius orificium dilatando, & ampliando, seu portam in fundo ulceris cõstituendo. Fiat itaq; figuræ ulcerum fistularis sectio secundũ se totam, aut secundum aliquam sui partem cum nouacula aut cauterio: similiter orificij ulceris dilatatio, & amplificatio cum eisdem, seu impositione tentarum raræ & siccæ substantiæ existentium, sicuti de melegario, de sambuco, de spongia præparata, de radice aristolochiæ, de gentiana. & similibus. Educatur utiq; sanies ingenio se ad ulcerum exteriora expulsioni rebellis merito figuræ ulceris, altero istorum modorum, uidelicet medicinis lauantibus, & currẽtibus cursu, & lubricitate sua, quam facit ablutio, saniem ad exteriora ulcerum educentibus, sicuti sunt hæc in modo ablutionis administrata, uidelicet aqua ordei, uinum melitite, aqua maris, aqua aluminis, aqua cineris, decoctio iribis, decoctio centauriæ, cũ uino non multum uinoso. Licet etiam prædicta alio modo saniem ad ulcerum exteriora excutiant, & hoc eam exiccando, & abstergendo, seu

do, seu propulsione ipsius saniei ad exteriora ulceris, instititis mediã tibus, unà cum plumaceolis super figuram fistularem decenter cõprimentibus, aut ea situatione membri, quod orificium ulceris inferius existat, & fundum superius. Solet præterea à quibusdam sanies ingeniose ad ulcerum exteriora educi, præparatione ulceris, ita quod ab eo ulcere sanies ad exteriora currat, & non retineatur, imò quod ea libere euentetur & expiret, & hoc cũ tentis cannulatis de braßica, de plumbo, de argento, & similibus. Expeditis his pro cura figuræ ulcerum fistularis & similiter cuiuscunq; alterius figuræ fistulari proportionatæ, nunc ad regimen substantiæ saniei transeundum est.

De cura saniei subtilis. Caput III.

Regimen igitur humiditatis subtilis, saniosæ, remollientis substantiam partis ulceratæ, exiccatione perficitur maiori & minori, tamen secundum quod à loco ulcerato fit maior & minor humiditatis subtilis saniosæ resudatio, pro qua exiccatione optima sunt, & simplicia. & composita, uidelicet bolus armenus, plũbum ustum, cerussa, lithargyrium, antimonium, plantago, lanceola, tela aranei, galla, aristolochia combusta, myrobalanorum genera, cortex thuris, mastichæ, mirrha, aloë, sarcocolla, rheubarbarum, panis assatus, rasura panni uetustißimi, spongia combusta, symphytũ uel consolida maior, cauda equina, pix, resina, alumen, & similia. Item aqua aluminosa, aqua marina, aqua ardens, aqua azurea, unguentum de cerussa, unguentum de minio, unguentum de tuthia, unguentum de plumbo, unguentum nigrum compositione patris mei, unguentum citrinum usuale, unguentum de lino, unguentum irinum, unguentum de calce, unguentum de pulueribus. Vnguentum bonum pro sanie subtili exiccanda: R. unguẽti[9] de lithargyro, unguenti de cerussa. ana unc. i. s. ceræ albæ unc. s. misce, dissolutis primo cera, & unguento de cerussa, & ultimo unguento de lithargyro. Aliud: R. cerussæ lotæ drac. vij. lithargyri drac. iij. scoriæ argenti. uel climiæ drac. ij. uitreoli drach. i. s. ceræ albæ unc. ij. s. oleiro. unc. vi. terebinthinæ unc. ij. fiat unguentum. Aliud: R. li-

thargyri bene puluerizati cum aceto & oleo ros. misceatur, & imbibatur in mortario plumbeo, & bene agitetur cum pistillo suo donec ad augmentationem deueniat, & albificetur: deinde R. antimonij, æris usti, balaustiorum, uermium terrestrium exiccatorũ & pluerizatorum, gallarum, sanguinis draconis, aluminis, climiæ argenti, ana omnium, terantur, & cribrentur, & de eis quantum est sexta pars unguenti, in mortario ponantur, & cum pistillo incorporentur, donec bene uniantur adinuicem. Aliud: R. terebinthinæ, ceræ, resinæ, ana, unc. iij. olei rosati uel communis unc. iiij. pulueris aristolochiæ rot. myrrhæ, olibani, aloës, mastiches, ana drach. ij. s. puluerizatis puluerizandis fiat unguentum. Aliud: R. unguenti basiliconis, unguenti de tuthia, unguenti de calce, ana ℥. i. misce, & alia plura tam simplicia quàm composita, quæ in libris antiquorum facile est reperire.

De cura saniei grossæ & uiscosæ. Caput IIII.

Saniei uero grossæ, & uiscosæ, orificijs pororum carnis sui uiscositate inhærentis, & sic membri substantiam putrefacientis, regimen complicatur applicatione localium, quæ sui subtilitate substantiæ in ipsam saniem penetrant, & suo calore eam attenuant, & dissoluunt: unde destructa eius grossitie & uiscositate, prohibetur ipsius saniei orificijs pororum carnis adhærentia, qua membri substãtia corrumpebatur: quæ similiter saniei grossæ & uiscosæ attenuatio & dissolutio intendatur & remittatur secũdum diuersitatem quantitatis saniei subtiliandæ, & similiter secũdum diuersitatem saniei peccantis in grossitie & uiscositate maiori & minori: de quibus optima sunt farina ordei, fabarum, cicerũ, orobi, lupinorum, alKanna, aristolochia, hypericon, acetum, cinis anethi, fermentum, crocus, laurus, iris, uel ireos, centaurium, gentiana, absinthium, apium, baurach, mel, & omnes medicine habentes aliqualem amaritudinem, uel acuitatem, quæ semper cum melle præparentur. Item aqua lactis, aqua ordei, aqua mellis, aqua ciceris, uinum melitite, mundificatiuũ de melle, unguentum uiride, herbarum totius communitatis, mundificatiuum cõmune, mundificatiuum

tiuum de iride uel ireos, mundificatiuum de apio, unguentum de cẽtaurio. Vnguentum pro sanie grossa attenuanda bonum: R. mellis rosati, terebinthinæ non lotæ, ana ℥ ij. thuris, myrrhæ, ana ʒ. iij. misce. Aliud: R. mellis, terebinthinæ non lotæ, ana ℥. ij. coquantur ad spissitudinem aliqualem, deinde adde myrrhæ, sarcocollæ, aloës, iridis, ana ʒ. i. s. Aliud: R. terebinthinæ claræ ℥. vi. mellis rosati col. ℥. iiij. s. myrrhæ, iridis, aristolochiæ longæ, ana ʒ. iiij. farinæ ordei q. s. ad inspissandum, dissoluta prius terebinthina cum melle, & ultimo additis pulueribus, fiat unguentum. Aliud: R. iridis, aristolochiæ, ana ʒ. iij. terantur optime, & misceantur tanta quantitate mellis, quod ea conglutinet, & in formam unguenti adducat. In maiori grossitie & uiscositate, R. mellis ℥. ij. uiridis æris ʒ. v. misce. Item aliud: R. fecis olei ro. aceti puri, mellis, ana ʒ. i. aristolochiæ lõgæ, aluminis sicci, iridis, cerussæ, ana ʒ. i. s. uiridis æris ʒ. ij. misce omnia adinuicem. Valet præterea unguentum græcum maius, unguentum ægyptiacum.

De cura qualitatis saniei acutæ & corrodẽtis. Cap. V.

Regimen curatiuũ qualitatis saniei acutæ & corrodentis tã per se q̃ per accidẽs, quæ humiditatem membri, qua mediante si membri partiũ continuatio, resoluit & cõsumit, perficiatur, præhabito conuenienti regimine in sex rebus nõ naturalibus, præhabitaq; euacuatione materiarũ peccantium, & defluentiũ diuersione, & similiter constrictione uiarũ & ductuum, per quæ talis materia posset deferri & defluí ad locum ulceratũ. Si fuerit qualitas acuta & corrodẽs per se, unguento de cerussa, albo unguẽto de lithargyro, unguẽto rubeo cãphorato, unguẽto de bolo, unguẽto de tuthia, unguẽti de cerussa cocto. Vnguentũ bonũ pro cura qualitatis saniei acutæ & corrodẽtis: R. tuthiæ lotæ, cerussæ lotæ, ana partes æquales, puluerizẽtur, & in mortario plumbeo cũ aqua plantaginis, cum pistillo suo diu ducãtur, addita terra sigillata, & aliquãdo boli armeni, & cũ cera sufficienti & oleo rosato fiat unguẽtũ. Aliud: R. lithargyri drac. viij. in mortario cũ aceto tãdiu ducatur, donec infletur, tumescat & albescat, & cũ drac. iij.

cerussæ, & drach. ij. terræ sigillatæ, pulueris gallarũ, rosarũ, ana drach. i. cum oleo rosato & cera fiat unguentum. Aliud: R. gallarum, arnoglossæ siccæ, ana drach. v. olei rosati unc. v. ceræ albæ unc. ij. terebinthinæ unc. ij. misce, & fiat unguentũ in bona forma. Si autem fuerit saniei qualitas acuta & corrodens per accidẽs abscindatur cura, quæ est cura causæ, utputa, si fuerit in causa figura ulcerũ fistularis, ad quam sequitur indebita trãspiratio saniei, quæ diutius in loco detẽta, adepta est nitrositatẽ & acuitatẽ, tũc curetur curatiõe data cap. ij. partis huius nostræ practicæ. Et hæc de cura qualitatis saniei acutæ & corrodẽtis, tã per se q̃ per accidẽs dicta sint. Nũc uero ad curationẽ eorũ quæ immediate cõtrariantur causis ad cõsolidationem facientibus dicendum esse uidetur.

De cura sanguinis peccantis. Caput VI.

SAnguis autem peccans dicitur, ut suprà habitum est, aut quia peccans in quanto, aut in quali: & si in quãto, aut quia superfluus, aut quia diminutus: & si in quali, aut quia peccans in complexione, uidelicet calida, frigida, humida siue sicca, simplici uel composita, cum materia uel sine materia. Si igitur sanguis peccans fuerit in quanto quia superfluus, cura perficiatur diæta tenui, phlebotomia sanguinis minoratiua, & extractione sanguinis peccantis in quanto ab ulcere & eius circuitu sanguisugis, scarificatione, & similibus. Si sanguis peccans fuerit in quanto quia diminutus, curatio compleatur diæta lata & grossa, boni & multi chymi generatiua, trahaturq; nutrimentum ad locum ulceratum frictionibus, fomentationibus maluæ, bismaluæ, uiolarum, donec membrum infletur & rubescat: piceis emplastris, quorum forma una erit hæc: R. picis naualis, picis græcæ, resinæ pini, ana partes æquales, dissoluantur in cazola ad ignem, deinde per stamen in aqua frigida colentur, & manibus inunctis oleo emplastrum malaxetur, & usui reseruetur. Si sanguis peccans fuerit in quali, quia in complexione calida materiali, euacuetur materia calida: si fuerit subtilis, cum rheubarbaro, myrobalanis, prunis tamarindis, pupa caßiæ, aqua pomorum granatorum, manna, & si necesse

fuerit

fuerit cum electuarijs de succo rof. de psyllio Mesue, de prunis, de sebesten. Si autem fuerit grossa per adustionem, cum electuario lenitiuo diacathol. confectione Hamech, diasena, caßia uigorata cum sena, pilulis Indis, pilulis de fumoterræ, aqua lactis, sena, & similibus: hoc semper attendendo, quod ante euacuationem materia calida subtilis digeratur cum syrupo rosato, de endiuia, acetoso simplici, oxysaccbara, nenupharino, uiolato, cũ aquis endiuiæ, uiolarum, acetosæ, ordei, hepaticæ, plantaginis, cucurbitæ, portulacæ, nenupharis, solatri, & similium. Materia autem grossa per adustionem cum syrupo de pomis, de buglossa, de lupulis, iuleb uiolato, & alijs talibus. Notando tamen quod semper uitæ regimen in cibo & potu, & alijs rebus non naturalibus, sit proportionatum peccato in his & in alijs. Et si fortè in his affuerit febris, tanto magis prædicta augeantur in gradu frigiditatis, aut minuãtur, quanto febris fuerit ualidior, aut remißior. At si peccans fuerit in complexione calida simplici uel composita sine materia, tunc alterantia sola præfata sine euacuatione sibi conueniunt. Cæterum si peccatum fuerit in mala complexione frigida materiali, tunc materia ipsa euacuetur. Si fuerit phlegmatica, cum aloë, agarico, polypodio, turbit, electuario de dactylis, electuario Indo, pilulis aggregatiuis, pilulis de agarico, pilulis cochijs, diaturbit, benedicta: præparata prius materia cum syrupo de bysantijs completo, ieleniabin, oxymelle simplici & composito, syrupo acetoso composito, diarhodon & alijs, cum aquis fœniculi, boraginis, apij, melißæ, maioranæ, mẽthæ, absinthij, aqua mellis, & similibus: quæ quidem alterantia & similia conferunt etiam in mala complexione frigida sine materia, exceptis euacuatiuis. Si peccãs autem fuerit in complexione humida materiali, curetur cura prædicta immediate: & si peccans fuerit in complexione humida sine materia, sola digerentia conueniunt, euacuatione excepta. At si peccans fuerit in complexione sicca materiali, cura erit per euacuationem materiæ melancholicæ nõ adustæ, cum rectificatione membrorũ illam generãtium. Et si immaterialis fuerit, cura est cũ calidis &

 humidis.

humidis. Et hæc pauca de cura sanguinis peccantis dicta sint: nūc ad curam malæ complexionis partis ulceratæ transeundum est.

De cura malæ complexionis partis ulceratæ. Caput VII.

PRo cura igitur malæ complexionis partis ulceratæ dicatur, quod si in parte ulcerata peccauerit mala complexio calida, siue materialis, siue immaterialis fuerit, localibus curetur, unguento uidelicet de cerussa, albo unguento de tuthia, unguento de plumbo, aqua rosata, succo plantaginis, succo solani, succo de semperuiua. Si mala complexio frigida, unguento basilicone, unguento citrino usuali, unguento de dialthea compositione patris mei, unguento fusco, lotione uini boni tepidi, aqua cineris, aqua aluminis. Si mala complexio humida, curetur exiccatiuis iam dictis, & alijs uigoratis in siccitate, secundum quod locus ulceratus magis & minus abundat humiditatibus, & similiter secundum diuersitatem corporum & membrorum, in quibus existunt ulcera, sicuti unguento uiridi herbarum, unguēto gratia dei, unguento de diapalma, unguento de dialthæa compositione nostra, seu cum hoc, quod summe ualet in omni membrorum complexione: R. olibani, masticbes, aloës, ana ʒ. ij. picis græcæ ℥. i. s. aristolochiæ longæ combustæ ʒ. i. s. olei rosati ℥. iij. terebinthinæ, ceræ, ana ℥. ij. fiat unguentum. Aliud: R. olibani, mastiches, aloës, sarcocollæ, sanguinis draconis, boli armeni, pulueris molendini, omnia puluerizentur subtiliter, & per pannum subtiliter cribra, & cum terebinthina misce, donec ad substantiam densam deueniant. Aliud: R. unguenti apostolorum ℥. i. uiridis æris ʒ. i. misce. Si autem peccauerit mala complexio sicca, id est parum humida, curetur unguento basilicone, unguento de pice, unguento fusco, unguento diaquilone nigro dissoluto in cazola, id est, cochleari ferreo, cui addatur pro qualibet ℥. diaquilonis ʒ. i. pulueris rosarum. Seu cum hoc: R. masticis, olibani, picis græcæ, boli armeni, ana ʒ. i. sepi arietini ℥. ij. ceræ ℥. s. olei rosati ℥. ij. misce. Et alijs leuibus exiccatiuis, præmißis semper materierum peccantium euacuatione,

cuatione, si fuerit cum materia, & defluentiũ diuersione, & similiter constrictione uiarum, & ductuũ, per quæ tales materiæ possunt deferri, & deflui ad locum ulceratũ, siue à toto corpore plenitudinem habente defluant, siue ab aliquo membro nobili & forti, plenitudinem habente. Pro notitia superiorum aduerte, quod in omni parte ulcerata propter ipsius debilitatẽ aggregatur humiditas superflua, non solum per uiam paulatinæ congestionis, imò & aliquando per uiam defluxus, siue à toto corpore defluat, siue ab aliquo membro nobili & forti plenitudinem habente, quæ humiditas in loco aggregata, uirtutis loci debilitate putrefit, et in saniem conuertitur. Et si talis humiditas multa, & male qualitatis extiterit, reddit ulcus semper cõpositum cum alia ægritudine, puta corrosione, siue putrefactione, ostracositate, seu alia dispositione, cõsolidationem ulceris prohibente. Aduerte secundo, quod in omni membro ulcerato, & maxime ubi quæritur carnis generatio & incarnatio, debemus administrare medicinas secundum duplicem respectum, primo quidem habendo respectum ad complexionem corporis, & membri in quo existit ulcus, ut complexionem ipsius naturalem à parte suæ similitudinis conseruent. Si enim in curatione morbi, complexio naturalis membri & corporis non conseruaretur, morbus non posset destrui, cum cõplexio naturalis membri sit instrumentum proprium, quo mediãte natura membri utitur ad conuersionem nutrimenti in membrorum substantiam, & rei superfluæ & nociuæ expulsionem. Secundo, habendo respectum ad morbum, ut ipsum à parte suæ contrarietatis destruant. Positis his pro cura eorum, quæ contrariantur causis ad consolidationem facientibus, nunc de cura eorum que ulceri contrariantur, prout sunt ei accidentia, dicendum est.

De cura doloris. Caput VIII.

CVm doloris cura distinguatur penes ipsius doloris intẽsum & remissum, necnõ penes diuersitatẽ suæ efficiẽtis causæ, idcirco nõ absq; rõne p nos dolor distinguetur in qetũ & clamosum. Et clamosus in eũ, cuius acumen inducias cõcedit, & in eum

cuius acumen inducias non concedit, quorum dolorum causa in parte ulcerata communiter esse affirmatur mala complexio, aut solutio continui, seu utrunq; simul. Et cum ulcerata membra secundum quadruplicem poßint labi complexionem, ut in præhabitis dictum est: & cum cæteris etiam in efficiendo dolorem uehementiora sint caliditas & frigiditas, quia tenuis impressuræ, ideo impræsentiarum tantum modo de dolore à mala complexione calida, & similiter à mala complexione frigida contingente dicemus. Dicimus igitur, quod si doloris causa fuerit mala complexio calida, cuius tamen doloris acumen inducias concedit, præmissis uniuersalibus, ualet unguentum de lithargyro, unguentum de cerussa album cum camphora, unguẽtum de minio, unguentum de tuthia, unguentum de plumbo, unguentum rubeum camphoratum, album oui conquassatum cum oleo rosato & lithargyro, & redacta ad formam linimenti in mortario plumbeo cum pistillo suo, quod unguentum postea bulliat lento igne in libra una succi semperuiuæ usq; ad succi consumptionem. Valet præterea album oui cõquassatum cum oleo rosato, emplastrum de paruis maluis & plantagine coctis & pistatis: cum cribratura furfuris & oleo rosato: bolus armenus cum terra sigillata, oleo rosato & aceto, succus solatri, seu semperuiuæ cum aceto. Item ualet aliud hoc in casu: R. ceræ albæ ℥. iiij. olei rosati ℥. x. sandalorum alborum & rubeorum, rosarum, myrrhæ, olibani, masticbes, ana ʒ. camphoræ ʒ. s. terebinthinæ ℥. ij. s. fiat unguentum. Si uero doloris causa fuerit mala cõplexio frigida, ualet unguentum fuscum, unguentum basilicon, unguentum citrinum usuale. Si autem doloris causa fuerit solutio continui, cuius doloris similiter acumen inducias concedit, præmißis semper uniuersalibus ualent ea quæ quemcunq; dolorem indifferenter sedãt. Ea autem sunt, quæ calorem membri naturalẽ multiplicant & confortant. Calor enim naturalis membri confortatus repugnat omni rei nocenti, uti uitellus oui: terebinthina & crocus, terebinthina cum oleo rosato, oleum abietis cum oleo rosato: hæc ad intra ulcus applicentur, cum etiam aliquali exica-

catione

catione humiditatem medicinarum humectantium refringente participent. merito cuius etiam ulceri conueniunt. Ad extra uero oleum rosatum cum amygdalino, oleum de Kyro, butirum recens, pinguedo recẽs: pulli gallinæ, anatis, porci, & similiũ, hyssopus humida, oleum de oliuis maturis, fex olei, oleum rosarum, oleum uiolarum, oleum chamæmelinum, oleum uulpinum, mumia, oleum de sisamo, mucilago seminis lini, fœnugræci. Emplastrum ualens in casu: R. foliorum maluarum manip. i. s. farinæ seminis lini, fœnugræci. ana unc. s. olei chamæmelini, liliorũ alborum, ana drach. vi. olei rosati unc. iij. mucilaginis altheæ unc. i. s. farinæ ordei q. s. cum duobus uitellis ouorum fiat emplastrum. Si uero doloris causa fuerit mala complexio, & solutio continui simul cuius doloris etiam acumen inducias concedit, ex iam dictis habita est curatio. Nunquid cura compositæ ægritudinis sumitur ex curatione simplicium ægritudinum, ipsam inquam compositã componentiũ? Quare suppositis uniuersalibus, ad intra ulcus applicentur ea, quæ sunt uere & proprie doloris sedatiua, exiccatiuis aliqualiter: & laudabilibus commixta: ab extra uero extraneæ complexionis remotiua. Si tamen doloris acumen inducias non concedit, loco dolenti & circundolenti narcotica applicẽtur, ut emplastrũ satis leue de contritis folijs papaueris albi, & urgente magis dolore applicetur emplastrum uidelicet de folijs mandragoræ, emplastrum de folijs iusquiami cũ puluere chamæmeli. philoniũ etiã persicum illinitũ, theriaca recens emplastrata. Ex oleis, oleum de mandragora, oleum de papauere, oleum de nenuphare. cum opio succo hyoscyami, opium dissolutum cum lacte ouillo, seu mulieris, & similia. Et hæc de cura doloris dicta sunt. Nunc de cura superflui fluxus sanguinis dicendum esse uidetur.

De cura superflui fluxus sanguinis. Caput IX.

PRo regimine curatiuo superflui fluxus sanguinis, cũ sanguis non nisi à uenis effluat, in primis est sciendum, quod diuersitas in modo sistendi sanguinẽ, non solum sumitur penes diuersitatem causæ facientis talem fluxum, ut si fuerit corrosio, uel putrefactio

trefactio, seu ab extrinseco eueniens solutio, uerumetiam secundum quod uena à qua sanguis egreditur est profunda in membro, aut superficialis occulta, aut manifesta, magna, aut parua. His præmißis dicatur, quod sanguinis fluxus curationis genere duabus intentionibus perficitur, uidelicet diuersione, & reparatione loci, à quo sanguis fluit. Diuersio quidem fit aliquando per sanguinis euacuationem ad oppositam partem, uti per phlebotomiam, uentosas scarificatas, sanguisugas, quæ tamen modificari debent secundum uirtutis & ætatis tenorem: aliquando cum præfatis absque euacuatione, & cum ligaturis, uentosa super hepate & splene, quæ mirabilis est. Loci autem reparatio à quo sanguis fluit, sic completur: ut si fuerit in causa corrosio siue putrefactio, tunc locus à quo sanguis fluit, cauterizetur cum ferro ignito, siue medicina cauterizante. & escharam inducente: ut cum hoc: R. unguenti populei drach. ij. uitrioli usti drach. i. argenti sublimati drac. i. s. misce, & locus à quo sanguis fluit tantummodo repleatur. Siue cum hoc alio: R. argenti sublimati, lapidis hematitis, uitrioli rom. lithargyri, ana, & fiat puluis, & cũ albumine oui & puluere isto licinia liniantur, & loco applicetur. Exiccatione autem cauterij fit rectificatio corrosionis, & putrefactionis, & exiccatione & corrugatione partis à qua sanguis egreditur facta per cauterium, fit sanguinis fluxus restrictio, quare nil cauterio præstantius in cura fluxus sanguinis euenientis à corrosione siue putrefactione. Si autẽ uena fuerit parua, manifesta, & superficialis, tunc cum acu & serico perforetur sub & supra uenam, & ligetur uena, dummodo apostema siue dolor non contradicat, quoniam stante dolore seu apostemate, talis ligatio prohibẽda est: & in medio incisionis ponatur medicamen habens has proprietates, uidelicet quod sit cõgelans, ut sanguinis fluentis fiat ingrossatio: necnon inuiscans, ut fiat sanguinis super caput uenæ cõglutinatio: & exiccans, ut fiat superfluitatum defluxarum & congestarum consumptio, & consequenter solutæ continuitatis incarnatio, qua mediante fit uera & propria sanguinis fluxus restrictio:

strictio: cuius medicaminis descriptio talis est: R. thuris albissimi, uiscosi, aloës, sanguinis draconis, boli armeni, ana partes æquales, puluerizentur subtiliter, & cum albo oui misceantur, & stuelli siue licinia in eo medicamine tingantur, & in incisione ponantur, in circuituq; ulceris & supra stuellos ponantur stuppæ plures in aqua rosata, seu communi, & aceto madefactæ, & aliqualiter expressæ, & cum ligatura satis comprimente ligentur, dimittaturq; ulcus à quo sanguis egreditur cum illa ligatura usq; ad tres uel quatuor dies, quoniam ante illud tempus non putatur quod natura fecerit tantum de carne quod sit sufficiens ad oppilandum uenam. Si uero uena fuerit magna, reparetur locus per impletionem corporis uenarum, cum stuellis linitis in supradicto medicamine, siue alijs infrà dicendis. Et si uena fuerit profunda, immanifesta, magna aut parua, siue alterius diuersitatis diuersificantis curationem fluxus sanguinis, reparetur locus ille modo isto satis communi huic, & alijs etiam diuersitatibus in fluxu sanguinis contingentibus uidelicet ponendo digitum super orificium uenæ, dummodo talis impositio sit possibilis, & aliquantulū tenendo donec sanguis aliquo modo congeletur, deinde ponantur stuelli plures liniti in albumine oui agitato cum aliquibus ex medicinis dicendis, iam dictas proprietates habentibus, & cum ligatura decenter comprimente, ligentur. Medicinæ simplices in compositione medicinarum, pro restrictione fluxus sanguinis facientium connumerātur hæ, uidelicet tela aranei, terra sigillata, cortex thuris, pentaphyllon, plumæ gallinæ combustæ, bolus armenus, cinis rasuræ chartarum cōbustarū, coriandrū torrefactū, cauda equina cornuum rasura, cinis lignorum stipticorum, corrigiola, omnia ossa cōbusta, puluis rheubarbari torrefacti, pilus leporis cōbustus, sanguis draconis, spongia combusta & puluerizata, uirga pastoris, sanguinaria, fuligo furni, Karabe, acacia, folia salicis: galla cōbusta extincta in aceto, lapis hematites, cōsolida maior, rasura pāni uetustissimi, lanugo adhærens corticibus castanearum à parte intrinseca, thus gummosum, aloë, gypsum: farina uolatillis molendini,

dini, amylum, uiſcus, gummi arabicum, dragagantum, raſura corrigiarum uel coriorum à parte intrinſeca, omnes ſpecies gummi. Ex medicinis cōpoſitis fluxum ſanguinis cohibentibus, prima forma erit hæc: R. pilorum leporis torrefactorum ℈. s. boli armeni ℥. i. s. ſanguinis draconis, terræ ſigillatæ, ana ʒ. i. thuris gummoſi ʒ. ij. miſce, & fiat puluis. Secūda forma, gypſum cum albumine oui & mumia. Tertia forma: R. gallarum torrefactarum, boli armeni ʒ. s. olibani, aloës, maſtiches, ſanguinis draconis, pilorum leporis minutim inciſorum, ana ℈. i. miſce, & fiat puluis. Quarta forma compoſitorum: R. gypſi ℥. i. mumiæ, telæ aranei, caliginis furni, boli armeni, dragaganti, ana ʒ. i. miſce. Et hæc de cura accidentium conſolidationem ulcerum prohibentium ſic dicta ſufficiant. Nunc autem ad curationem accedamus eorum, quæ ægritudines denominantur.

De cura apoſtematis. Caput X.

DE apoſtemate, quod eſt ægritudo una ex tribus morborū generibus compoſita, uidelicet mala complexione, mala compoſitione, & ſolutione continui, incidentaliter præmittendū, quod cura eius diſtinguitur ſecūdum diuerſitatem temporis ipſius apoſtematis, ſecundum diuerſitatem materiæ apoſtematis, necnon ſecundum diuerſitatem locorum in quibus fiunt apoſtemata. Quare hoc præmiſſo, intendens hoc in loco pertractare tantummodo de cura apoſtematis ulceri, ex defluxu humorum contingentis, cū ſecundum plurimum, ad ipſum ulcus conſequatur apoſtema calidū ſanguineum, dicatur quod ſi tale apoſtema fuerit in principio ſuppoſita diæta, conuenienti diuerſione, & humorum peccantium minoratione, & non prætermiſſa cura ulceris, curetur ſuperponendo emplaſtrum ex grano dulci, integro, decocto cum uino pontico, cum cortice ſuo: ſeu emplaſtrū de malæ citoneis, & piris decoctis in aqua, & uino rubeo, & poſtea in mortario contritis, & incorporatis cum puluere myrti: ſiue emplaſtrum de lentibus decoctis, & roſis cōtuſis & incorporatis cum terebinthina & puluere corticum granatorum. Si autem apoſtema fuerit in augmento, cu-

to, curetur emplastris prædictis, quibus adiungatur farina fabarum, ordei, tritici, & chamæmeli. Existente autem tali apostemate in statu, curetur emplastro ex folijs absinthij, & maluarum, decoctis in uino dulci, & pistatis cũ sapa, & cribratura furfuris. Et si apostema tendat in uiam exituræ, tunc maturatiuis appositis adiuuanda est saniatio: & de maturatiuis ꝓprie in isto casu est emplastrũ de folijs maluarũ decoctis ĩ aqua, & in mortario contritis cũ farina sem. lini, fœnugræci, & axungia porci recẽtis: & similiter emplastrũ ex farina tritici, aqua, oleo, & croco: & facta sanie perforatione saniati loci extrahatur: seu si ad orificiũ ulceris talis sanies declinare uideatur, tunc tentis seu expreßione aut ligaturis ad eum deducatur. Si autem apostema ulceri superueniẽs esset aliud à phlegmone, tunc quæratur cura posita tractatu nostro de apostematibus. Et hæc satis pro nunc dicta sint de cura apostematis ulceri ex defluxu humorum contingentis.

De cura ostracatæ carnis, seu callosæ & duræ. Caput XI.

POsita cura apostematis, de cura ostracatæ carnis agendum est. Curatio autem eius distinguitur secundũ intensum & remissum duriciei talis carnis: nã carnis ostracatæ alia est duriciei intensæ, alia remissæ. Ea igitur quæ remissa est medicinis lenientibus, in quibus sit resolutio aliqualis, curari & rectificari potest. Cæterũ carnis duriciei intensæ cura perficitur altero istorũ modorũ, uidelicet incisione cum nouacula, aut cauterio: & si cauterio, aut cauterio actuali, aut potentiali, cõsiderata primo anatomia loci, quia ubi esset timor de disruptione alicuius uenæ, seu arteriæ, & cõsimiliter de effusione sanguinis, eligenda potius esset carnis ostracatæ remotio per cauterium potẽtiale, quam per incisionẽ cum nouacula, aut cauterio actuali: nam per cauteriũ potẽtiale fit remotio carnis ostracatæ, & prohibitio effusionis sanguinis, si disruptio uenæ seu arteriæ fieri contingat: & quonã modo cõsidera. Præterea si talis caro ostracata secundum totã eius substantiam nõ fuisset abscisa, applicatione incisionis siue cauterij

actualis, tunc maior fiet ab ægris abominatio reiterationis caute- rij actualis, & incisionis cũ nouacula, quàm potentialis: quare ma gis dilectũ apud me est cauterium potẽtiale quàm incisio, & quàm cauteriũ actuale. Medicamen per me pluries expertum, quod pro efficaßißimo habui à patre meo: R. lithargyri, lapidis hematitis, ui trioli romani, ana ℥. ij. argenti sublimati ℥. ij. s. misce. Et pro plenio ri notitia medicaminũ in casu ualentium, recurras ad ea quæ scri- buntur in de amputãda carne superflua eximiæ siue miræ quãtita- tis. Carnis uero duriciei remissæ curatio compleatur inferius di- cendis: incipiẽdo primo à simplicibus, deinde gradatim procedẽdo ad cõposita. Ex simplicibus, & primo ex oleis oleum liliorũ albo- rum, oleum amygdalarũ dulcium, oleum de lumbricis, oleum uul- pinum, oleum de granis sesami, fex olei, œsipus humida ex mucila- ginibus, mucilago altheæ, seminis lini, fœnugræci. Ex pinguedini- bus & unctuosis, pinguedo gallinæ, anseris, uituli, bouis, cerui, & proprie medullæ eorum, & adeps hirci & asini, & rapacium, sci licet leonis, ursi, leopardi, lupi, uulpis, & rapacium ex auibus, sci- licet aquilæ, uulturis, & similium: & meliora earũ sunt, quæ sunt minoris antiquitatis, & exiccationis, & uehementioris humidita- tis. Ex cõpositis præparatis, unguentũ basilicon, unguentum dia- quilon album cum gummis, & sine gummis, unguẽtum de medulla cruris uituli, unguentum mollitiuum, unguẽtum de mucilaginibus, hyssopi cerotum, emplastrum bonum pro remittenda duritie car- nis ostracatæ duritiei remissæ, de farinis seminis lini, fœnugræci, cæpis, lilij, pĩguedine gallinæ, porci. sine sale hyssopo humida, oleo lilij, chamæmeli, & medulla uituli. Aliud: R. medullæ cruris uac- cini, olei rosati, omphacini, ceræ parum misce. Aliud: R. medullæ cruris uituli, mucilaginis, seminis citoniorum, dragagãti, olei amy- gdalarum dulcium, cum cera & modico terebinthinæ fiat unguen tum. Aliud: R. œsipi humidæ, adipis anatis, gallinæ, cerui, mellis, ana, ceræ q. s. Aliud. R. caput unum castrati semicontritum, & in uino dulci decoquatur usq; ad carnis dissolutionem, & quod su- pernatauerit collige, & usui reserua. Aliud: R. medullam cruris

equi

equi bullitam in uino albo dulci, ut suprà de capite castrati, collige & reserua. Aliud: R. unguenti de cerussa, medullæ cruris uaccæ, adipis anatis, gallinæ, ana.

De cura carnis mollis. Caput XII.

POstquam de curatioue ostracatæ carnis eloquuti fuimus, nunc de cura carnis mollis dicendum erit. Dicimus igitur, quod cum mollities carnis consequatur ad malam membri ulcerati complexionem, seu sanguinis delegati malitiam, aut ulceris insufficientem mundificationẽ, quod pro eius curatione, si fuerit in causa mala complexio, corrigatur medicinis descriptis capite septimo huius partis nostræ practicæ. Si delegati sanguinis malitia, castigetur assignatis cap. vi. Si ulceris insufficiens mundificatio, mũdificetur antidotis quæ humiditatem extraneam, ad quam mollitio carnis consequitur, exiccant & consumunt, positis capite tertio & quarto, & tertiodecimo, in de amputanda carne superflua quantitatis paucæ, huic artificiose supposito: nam ad carnis mollitiem, nisi prohibeatur, carnis superadditio consequitur.

De cura carnis superadditæ atq; superfluę. Cap. XIII.

SIcuti carnis creatio, & ulceris consolidatio actione naturæ fiunt, ita & per oppositũ amputatio, & carnis superfluæ diminutio, de qua ad præsens agit sermo noster, nõ fit actiõe naturæ, sed medicinarũ applicatarũ qualitate. Et ideo cũ medicinæ tales sint diuersorũ modorũ, quia quædam debiles, quædã fortes, quædã magis fortes, ne ex earũ applicatione cõtingat error, prætermittendũ erit, quod diuersitas in applicanda medicina carnis diminutiua, sumitur penes diuersitatem quantitatis diminuendæ carnis, necnon penes diuersitatem nobilitatis, seu sensilitatis membri super quod cadit generatio carnis amputandæ, ut in dura matre, & similibus. Hoc præmisso, si caro amputãda siue diminuenda fuerit quantitatis paucæ, diminuatur medicinis his satis debilibus, uidelicet alumine rochino usto, permixto cum bolo aut sine bolo, alumine zuccharino, & hermodactylis, simul cum tartaro, nucleis dactylorum ustis, cinere conchylium combustorum,

cinere quercus, cinere ficus, borace, nuce, candida sale & melle, aqua aluminosa cum sale, aqua ardenti sola, aqua ardenti cum sulfure & sale, semine urtice, serpentaria, unguento apostolorum. Si uero caro amputanda fuerit quantitatis notabilis, amputetur medicinis satis fortibus, uidelicet radice uel cinere uitis albæ, radice asphodelorum uitriolo romano, uiridi æris, unguento apostolorũ fortificato cum uiridi æris, unguento ægyptiaco, unguentis uiridibus uigoratis cum sale gemma, aqua rosata cum uiridi æris, aqua ardenti cum uiridi æris. ut: R. aquæ ardentis ℥. ij. uiridis æris ʒ. ij. misce. Aqua mirabilis in remotione carnis superfiue quãtitatis notabilis: R. argenti sublimati ʒ. ij. aluminis rochini ʒ. v. aquæ ros. siue plantaginis ℥. vi. misce, & bulliant ad consumptionem quartæ partis. Si autem caro amputanda fuerit eximiæ siue miræ quantitatis, amputetur medicinis prædictis fortioribus, uidelicet trochiscis calidiconis, trochiscis ex alKali, & calce non extincta, permixta cum aqua in forma luti, & redacta ad formam trochiscorum, puluere ex alumine zuccarino, thure, & arsenico, & calce uiua, puluere ex calce uiua & melle simul malaxatis in modum pastæ, & redactis ad formã magdaleonis, qui in pasta tritici reuoluatur, & in furno decoquatur aqua, per quam fit separatio auri ab argẽto, oleo de uitriolo, aqua rosata in qua argentum fuerit sublimatũ dissolutum, unguento ex argento sublimato drach. ij. s. unguento populeo drach. i. puluere ex lithargyro, lapide hematitis, uitriolo romano, argẽto sublimato partibus æqualibus. Expertum per me pluries: R. aquæ rosatæ, succi limonum, ana ℥. ij. argenti sublimati, ʒ. iij. cerussæ ʒ. ij. s. misce, & bulliant ad consumptionẽ quartæ partis. Aliud expertũ: R. salis nitri, uitrioli romani, aluminis, ana ℥. s. argenti sublimati ʒ. s. aquæ plantaginis ℥. vi. aceti acris ℥. ij. misce, & bulliant modo præscripto. Item sciendum, quod loco medicinarum hoc tertio in loco descriptarum, ab aliquibus laudatur carnis superfluæ amputatio per cauterium actuale, à nonnullis per incisionem, ab alijs per compositionem istorum duorum modorum ad inuicem, uidelicet cauterij actualis & incisionis, in hunc modum,

sumptis

sumptis forficibus bene & notabiliter incidentibus, & in ignem positis usque ad rubrificationem earum, sic per illos, eo instrumento taliter præparato, caro amputanda amputatur, positis nonnullis causticis, quibus caro superaddita remoueri habeat. At pro eorum applicatione erudita, dicimus quod in remotione carnis superflue utendum est potius medicinis à mordicatione denudatis, quàm quibuscunq; alijs, nisi neceßitate ductus, in qua necessitate adhuc meliores erunt & laudabiliores illæ, quæ erunt minoris mordicationis. Præterea notandum etiam, quod cum remotiua carnis superflue mordicantia applicantur, linitio facta circumcirca membrum in parte sana cum unguento defensiuo communi solo, seu unguento populeo secum admixto, aut succis frigidis, ut plantaginis, solatri, semperuiuæ, & his similibus, multū iuuatiua est. Ex dictis iam clare demonstratum est, quis sit modus carnis superflue curatiuus. Nunc autem ad curam serpiginis siue pruriginis accedamus.

De cura serpiginis seu pruriginis, in circuitu ulceris contingentis. Caput XIIII.

CVm non rarò contingat partes ulcerum circumadiacentes superficialiter ulcerari multis & paruis ulceribus, situsq; inordinati, cum earum partium punctione & arsura, ex quibus ulceris consolidatio difficultatem consequitur, ideo priusquam modus curatiuus prænominatæ dispositionis explicetur, duo erunt præmittēda: & primum, quod talis dispositionis causa potest esse intrinseca, aut extrinseca. Intrinseca secundum plurimum, sanies ab ulcere resudās acuta, mordicatiua, cuius saniei materia dicitur cholera adusta, seu phlegma subtile choleræ adustæ admixtum, locum ulceratum & partes adiacentes inundans, & eas contingendo sui acuitate superficialiter ulcerans. Extrinseca uero causa, uti calefacientium appropinquatio magis, quàm dispositio ulcerosa & membri natura requirant, humores in loco contentos dissoluentium & acuentium, necnon antecedentem materiam ad locum attrahentium. Secundo præmittēdum, quod posita hac dispositione duo adinuicem coniunguntur, quorum quodlibet necessariò trahit

ad se curam, uidelicet mala complexio calida, & superficialis ulceratio. Dispositioni igitur huic succurrendum diæta, cauendo a salsis, & ab acutis, & potione materiam peccantem euacuante, & hoc maxime si causa fuerit intrinseca. Item succurrendum in recenti serpigine localibus alterantibus malam complexionem calidam, & exiccantibus saniem subtilem ab ulcere superficiali resudante, & secundum quod trahit ad se curam magis una paßio iam dictarũ quàm altera, sic compositum antidotum in exiccatione prædominetur, seu in alteratione malæ complexionis calidæ, secũdũ prædominium unius istarum dispositionum super alteram. Et quia accommodata siccitas ad curationem ulcerum non semper requisita stat cum frigido, quare nimirum calida cum frigidis in aliquibus dicendis admiscemus, imò in tali dispositione consequitur multotiens ex applicatione pure infrigidantium, humoris constipatio, suæq; malæ caliditatis concentratio, quæ postea est causa deterioris malignitatis ipsius morbi: de quorum alteratiuorum & exiccantium in recenti serpigine est linimentum ex lithargyro, cerussa lota, oleo rosato cum aceto forti, confrectum in mortario plumbeo cum pistillo suo. Item unguentum album cum aceto acri. Item aliud: R. radicum lapathi, chelidoniæ recẽtum, ana unc. i. aluminis usti, salis communis, ana drach. ij. s. cum axungia porci rancida & salita, & succo plantaginis, fiat linimentum in mortario contritis conterendis. Certa autem experientia scio etiam ista in casu ualere, quorũ aliqua iuuatiua sunt sui exiccatione, alia exiccatione & stipticitate simul, uidelicet oleum de tartaro, oleum de frumento, oleum de uitellis ouorum, aqua maris, decoctio acetosæ, aqua fabrorum in qua ferrum extinguitur, aqua existens sub rota fabrorum ubi acuuntur ferramenta, siue instrumenta. Vnguentum bonum per me quotidiana experientia comprobatum, quo patiens uolis suis ambarum manuum locum serpiginosum, siue pruriginosum inungat, & taliter fricetur, donec unguentum ingrediatur, & imbibatur in membrorum substantiam: & quonam modo tale unguẽtum taliter administratum sit serpiginis curatiuum, considera:

R. axun-

R.axungiæ ueteris unc.iij.tartari, thuris, ana unc.s. argenti uiui extincti cum saliua, unc.ij. succi absinthij q.s. misce, & fiat unguentum in mortario absq; igne. Item aliud: R.axungiæ porci ℥.iiij.aceti acris ℥.ij. argenti uiui ℥.ij.s. dissoluatur axungia ad ignem, & bulliat aliquantulum cum aceto, & per pānum coletur, & in mortario diu aceto conteratur, & incorporetur: deinde adde ultimo argentum uiuum cum saliua extinctū, & modo præfato locus serpiginosus etiam inungatur. Item aliud: R.sepi castrati, medullæ bouis, ana ℥.ij. succi saluiæ ℥.i.s. argenti uiui ℥.ij. thuris ʒ.vi. misce, et fiat emplastrum absq; igne, mortificato prius argento uiuo cum aceto acri. Conuenit etiam in inueterata serpigine pro eius cura, præhabitis uniuersalibus, euacuatio materiæ contētæ in loco per scarificationem, uentosas scarificatas, sanguisugas, & per similia: & dum necesse fuerit, conuenit etiam apertio uenæ respicientis locum tali serpigine infectum, ut si in coxis fuerit, saphenæ, si in brachijs, saluatellæ: & sic de alijs corporis partibus: deinde ad localia iā dicta deuenire. Et hæc de cura serpiginis siue pruriginis in circuitu ulceris euenientis dixisse sufficiant. Quis autem sit uerus modus corrosionis curatiuus, ex sequenti capite quisq; sufficienter intelligere poterit.

De cura corrosionis. Caput XV.

Corrosio, quæ est dispositio in qua humiditas terminans inter partes membri resoluitur, ita quod partes membri remanent discontinuatæ, absque hoc quod humiditas quæ remanet in membro sit corrupta, cuius causa fortè dicitur cholera adusta, quæ propter sui acuitatem & adustionem fraudulentiam adipiscitur, septem his instrumentis curetur: quorum primum erit prohibitiuum, ne materia faciens corrosionem multiplicetur: secundum erit minoratiuum materierum corrosionis antecedentium: tertiū erit diuersiuum materierum corrosionis defluentiū: quartum erit eductiuum ab ulcere & à partibus ulceri proximis materiæ corrodentis: quintum erit remotiuum carnis corrosæ, in qua fortè etiam malitia corrosionis fundatur: sextum erit alte-

ratiuum malæ complexionis calidæ derelictæ, partim ab humore corrodente, partim à medicina caustica, qua mediante facta fuit remotio carnis corrosæ: septimum erit exiccatiuum superfluitatum in loco existentium. Primum itaq; instrumentum perficiatur debito regimine in sex rebus non naturalibus, uergente ad frigidum & humidum. Secundum instrumentum subministretur euacuatione facta per secessum, educente choleram adustam: pro quo recurras ad caput de cura sanguinis peccantis in complexione calida nimis superflua. Tertium instrumentum compleatur phlebotomia partis oppositæ, eductione omni die superfluitatum primæ digestionis cum clysteri, uel suppositorio, si sponte non educerentur. Et omni alio modo diuersionis, ex uentosis, frictionibus, refrigeratione partis superioris, cum superappositione medicinarum frigidarum stypticarum, uti solani, plantaginis, materiam fluentem ingrossantium, & uias & ductus per quæ fluit materia constringentium, necnon & membrum confortantium, ut à se materiam depellat, & non recipiat. Quartum similiter instrumentum perficitur educendo materiam cum scarificatione ulceris, & partis circumadiacentis, seu applicatione sanguisugarum super membro. Quintum instrumentum perficiatur cauterio actuali cum ferro ignito, siue potentiali, cum hoc: R. argenti sublimati drac. ij. s. unguenti populei, uel dialthææ (quod multum acuitatem sublimati refringit) drach. i. misce. Sextum instrumentum unguento de minio, unguento de cerussa albo, unguento de succo solatri, unguento de tuthia, unguento rubeo camphorato, & similibus. Septimum uero & ultimum instrumentum compleatur unguentis prædictis, siue cum hoc, & melius: R. unguenti de tuthia, unguenti de calce, ana unc. i. misce. Seu cum hoc: R. aluminis, fecis aceti, pulueris gallarum, ana partes æquales. Valet præterea sua exiccatione, repercußione, & membri confortatione, aqua plãtaginis, siue uinum mellitum, decoctionis aluminis. Posita cura corrosionis, de cura putrefactionis dicendum est.

De cura putrefactionis Caput XVI.

Quum

QVum putrefactio in ulcere, quæ est corruptio substantiæ membri absq; eius dissolutione, consequatur ad corruptionem complexionis membri, seu ad prohibitionem aduentus spiritus ad membrum, ideo antequam ad curationem putrefactionis accedamus, connumeranda erunt à quibus membri complexio corrũpitur, & similiter à quib. fit prohibitio aduẽtus spiritus ad mẽbrum. Membri complexio corrumpitur in genere ab omni eo quod sibi contrariatur, quia quod corrumpitur, corrumpitur à suo contrario in specie, sicuti à saniei substantia, ab humoris transmissi ad ulcus malignitate & uenenositate: ab intensa ab extrinseco, seu ab extrinseco euenienti caliditate, frigiditate seu humiditate, à uenenorum morsu, ut canis rabidi, scorpionis, uiperæ, & similiũ, à uenenatæ sagittæ, siue rei alterius ueneno infectæ disruptione, siue punctura. Prohibitio aduentus spiritus ad membrum utiq; in genere fit ab omni eo quod in uijs transitus, per quos deferuntur spiritus, oppilationem inducit, sicuti in specie à materia incuneata, & constricta, siue per causam primitiuam, siue antecedentem, ab immoderata frigiditate, à forti & exasperata strictura, siue illaqueatione, à materiæ coniunctæ excessiua quantitate, seu multitudine, à materiæ coniunctæ grossitie & uiscositate. Assignatis causis tam in genere quàm in specie putrefactionis in ulcere euenientis, tali quali modo dictum est, nunc autem dicendum consequenter quod cura putrefactionis distinguitur secundũ quod ea putrefactio est de proximo futura, aut iam facta est: & quæ iam facta est, aut secundum quod est perambulans & procedens ad partes uicinas corrumpendo per uiam corruptionis complexionis membri, aut secundum quod non est perambulans nec procedens partes uicinas corrumpendo saltem pro tempore, sed sic in suo esse stans. Cura itaq; putrefactionis, quæ est de proximo futura perficiatur, ne talis putrefactio omnes gradus ad putrefactionem acquirat, ut si in causa fuerit saniei substantia perficiatur antidotis descriptis capite iij. & iiij. huius nostræ partis practicæ. Si in causa fuerit ab intrinseco seu ab extrinseco eueniens ca-

liditas, cura compleatur succo solatri, succo plantaginis, albumine oui conquassato cum aqua ros. Si frigiditas, decoctione chamaemeli, melitoti, & similium. Si humiditas, aqua ciceris, aqua aluminis, emplastro ex farina ordei, orobi, fabarum, aqua cineris, aceto, & melle & aliis exiccatiuis fortioribus fortè. Si uero fuerit in causa humoris malignitas, & uenenositas, seu rei alterius extrinsecae uenenatae morsura, disruptio, siue punctura, tunc talis malignitas & uenenositas eradicetur & consumatur cauterio: seu scarificatione, appositione uentosarum super loco, suctione cum ore. & aliis. Si materia incuneata & constricta, relaxetur scarificatione loci, & circumuicinae partis. Si in causa fuerit fortis & exasperata ligatura, dissoluatur, & à tali desistatur. Si materiae cõiunctae multitudo, minoretur scarificatione, seu sanguisugarum appositione. Si uero materiae cõiunctae uiscositas & grossities fuerit in causa, tunc ipsius fiat sensibilis dissolutio scarificatione loci, & circumuicinae partis. Cura uero putrefactionis quae iam facta est, & nõ perãbulans nec procedẽs ad partes uicinas corrũpẽdo, saltem pro tẽpore, sed sic in suo esse stans, compleatur abscissione putrefacti cum nouacula, seu quouis alio modo corruptũ abscindẽte, sumpta indicatione de profunda & superficiali abscissione, secundũ quod talis putrefactio magis & minus in membro profundatur. Cura autem putrefactionis, quae est perambelans & procedens, in hũc modum administretur, incisione corrupti iuxta sanũ, accipiendo etiam de parte sana, & consequenter causticatione residui, cum igne: & melius: aut medicinis cauterizantibus, ut humidum extraneum in membri substantia fortè derelictum, quia non per incisionem & amputationem totaliter remotum, aptum partes uicinas sanas corrũpere & inficere, cõsumatur & exiccetur: seu cum his, quae in illam humiditatem extraneam exiccando & cõsumendo cauterio proportionãtur, sicuti uitriolo romano, calce uiua, seu unguento tali: R. uitrioli rubei ʒ.x. aluminis ʒ.iiij. calcis uiuae ʒ.v. psidiae ʒ.v. thuris ʒ.xi. gallarum ʒ.i.s. cerae ʒ.xl. olei ʒ.vi. pinguedinis uituli ʒ.xl. incorporentur more unguenti. Idem ualet

hoc aliud: R. aquæ primæ unc. x. calcis uiuæ. argenti sublimati, aluminis, ana unc. i. misce, & bulliant simul ad ignem, donec ad substantiam densam deueniat. Item etiam unguentum ægyptiacum, & similia. Hæc itaq; de cura putrefactionis, & uniuersaliter earum dispositionum quæ in ulceribus superueniunt, dicta sint.

De cura corruptionis ossium. Caput XVII.

CVm ad ulcera multotiens consequatur ossium corruptio, qua existente ulcus in carne non potest sanari, nisi prius ossis corruptio eradicetur: ideo & rationabiliter data prius ulcerum cura, in calce huius nostri libelli curationem corruptionis ossium aggressus sum, non distinguendo tamen putrefactionem à corrosione, cũ curatio, quæ perficitur postremo artis medicæ instrumento, pro sui maiori parte penes hæc non diuersificetur. Dico igitur quod corruptionis oßium curatio distinguitur secundũ quod talis corruptio est de proximo futura, aut iam facta est, & secundũ quod est in osse magis & minus profunda, aut magis & minus superficialis, similiter secundum diuersitatem membrorum in quibus fundata sunt ossa, ut in capite, dorso, coxendicibus: iuncturis & consimilibus. Scita hac diuersitate, dicendum secũdo, quod oßis corruptio quæ de proximo futura est: denotatur ex istorum præsentia, uidelicet apostematis naturæ inobediẽtis, doloris in loco, & cũ perseuerantia infestantis, coloris oßis naturalis, coloris liuidi conditiones assumẽtis, carnis ulceratæ in corruptionẽ tendentis, ulceris sub imperio anni se supponentis. Oßis corruptio quæ iam facta est denotatur, quoniam secundum plurimũ & quasi semper facta est oßis denudatio à panniculo eum naturaliter cooperiente, quæ comprehenditur ex facili penetratione carnis, & panniculi usq; ad ipsum os, tenta plumbea siue argentea mediante. Item caro quæ super ipsum existit os facta est mollis, necnõ sanies ab ulcere emanãs est cũ fœtore, & facta prætenuis. Si igitur oßis corruptio fuerit futura de proximo curetur, ne omnes gradus ad corruptionem acquirat, & hoc remotione suæ causæ facientis talem corruptionem, circa quam fiat diligẽs conꝭ

sidera

ſideratio. Si autem oſsis corruptio iam facta ſit & ſuperficialis exiſtat, eradicetur frictione ſeu ſcalptura ipſius oſsis corrupti, uſquequo peruenias ad ultimum corruptionis eius, cognita oſsis corrupti eradicatiõe dum eius fit frictio quod ſanguis ex eo egreditur. Si uero corruptio profunda fuerit, abſcindatur ipſum os corruptum fricando ſeu ſcalpendo, & ſubſequenter cum cauterio actuali cauterizando, ut inde ſi quid humidi fuerit extranei, non iam ex toto per frictionem remoti, apti particulas uicinas adhuc inficere, exiccetur & conſumatur: & ſi oſsis corruptio profunda uſque ad ſui medullam comprehendatur, curetur ipſum os malleo & ſcalpello, ſeu alijs inſtrumentis conuenientibus, concauendo & remouendo cum ſui medulla. Si uero oſsis corruptio fuerit uniuerſalior, ita quod totum os ſit corruptum, ſerratura totius oſsis deſtruatur. Si oſsis corruptio exiſtere uideatur in capite, dorſo, anchis ſiue iuncturis, aut membris nobilibus propinquis, annihiletur medicinis complexionem ipſius oſsis conſeruantibus, & humidum corruptum & extraneum in oſsis corrupti ſubſtantia contentum exiccantibus & conſumentibus, ſicuti cum unguento de agarico, cuius hæc fertur eſſe deſcriptio: Recipe ſalis, agarici, tartari, ana, fiat puluis, & cum melle unguentum. Siue cum hoc alio: Recipe ariſtolochiæ rotundæ, ireos, myrrhæ, aloës, corticis plantæ opopanacis, cambil aduſti, ſcoriæ æris, corticis pini, ana, miſce, & fiat puluis, ſeu cum melle unguentum. Item ualet in caſu radix dragonteæ, betonica, radix peucedani pulueriz ata, radix uitis albæ cum uino emplaſtrata, euforbium puluerizatum, uitriolum romanum, & ſimilia. A nonnullis uero fit humiditatis corruptæ in oſsæ ſubſtantia contentæ conſumptio & reſolutio medicinis his quæ cauterio proportionantur, uidelicet oleo feruenti, radice aſphodelorũ ignita ualde, cum uino, ſulphure ignito, aqua per quam fit ſeparatio auri ab argento. Tu tamen de membri ulcerati nobilitate, & ad membra nobilia propinquitate, & ſimiliter de prædictorum medicaminum fortiori & debiliori potentia conſidera, ne ex eorũ applicatione in membro ulcerato cadat error.

Quot

Quot igitur sint impedientia curationem ulcerum, & quibus diuersis modis impediant, & per quæ signa impedientia occulta cognoscantur, quæ ad theoricam pertinent curationis ulcerum: ad hæc autem quæ sint, & quot sint ingenia auferentia præfata impedientia, quia tria, scilicet potio, diæta, & chirurgia, tam generaliter in quadam summa, quàm particulariter circa unumquodq;, quod ad practicam attinet, in hoc nostro compendioso libello qui de cura ulcerum exteriorum inscribitur, quæ est chirurgiæ pars, sufficienter dictum est.

ANGELI BOLOG. LIBRI DE CVRA VLCERVM FINIS.

ANGELI BOLOGNINI DE unguentis quæ communis habet usus practicantium hodiernus in solutæ continuitatis medela Liber.

PRAEFATIO.

CVM in florentissimo Bononiensi studio, à Senatu Bononiensium stipẽdio adductus fuerim, ut chirurgiæ principis lectiones nõ paucæ scholasticorum multitudini publice profiterer, eorum & doctorum quidẽ maior pars ingeminatis indies ꝑcibus, ut quæ unguenta communis habeat usus practicantium hodiernus in solutæ continuitatis medela, & quonam modo & uia ea unguenta solutis cõtinuitatibus applicata, in illis operationes à medico intentas inferant, deinde in quo tẽpore solutis cõtinuitatibus applicanda sunt, postmodum quonam modo & quo in loco applicari habeant, adhuc quanto tempore in eorum applicatione continuandum erit, ultimo eorum descriptionem & componendi modum describere uellem, & eis cæteræq; studiosæ iuuentuti imprimi curarem, sæpissime me efflagitauit. Assiduis igitur eorum debitis ac precibus non obtemperare arbitratus ingratissimum, his paucis, non omnia, sed quæ opportuniora & meliora ad rem uisa sunt dicens, ero contentus.

Quot & quæ sint unguenta in communi practicantium usu. Caput I.

VNguentorum quæ sunt in communi practicantium usu pro curandis solutis continuitatibus, quædam sunt quæ pluribus membris, quædam quæ pluribus solutis continuitatibus sunt communia: alia quæ uni determinato membro, nonnulla uni soluti continuitati tantum sunt propria. Quæ pluribus membris pluribusq; solutis continuitatibus sunt communia, dicuntur esse hæc, uide-

uidelicet unguenta defensiua, unguenta digestiua, unguenta mundificatiua, quæ unguenta non magis uni particulari membro determinato quàm alteri, & similiter non magis uni particulari solutæ continuitati determinatæ quàm alteri, sunt appropriata, nec pro illis principaliter inuenta, ideo in hac parte communia dicuntur. Quæ uni membro determinato sunt propria, siue illi appropriata, sunt unguenta capitalia, quæ pro curandis solutis continuitatibus in capite tantum contingentibus principaliter fuerunt inuenta. Quæ uni solutæ continuitati similiter sunt propria & appropriata, sunt unguenta Mercurialia, quæ utiq; pro curanda ulcera quadam scabie miro quodam modo reperta sunt.

De unguentis defensiuis. Capute II.

A *Communioribus rationabiliter incipiens tanquam notioribus, de unguentis defensiuis dicēdum, quorum officium & operatio est quum frigidis & stipticis sint composita, frigiditate sua & stipticitate sanguinē fluentē & hūores admixtos sanguini, congelare, condensare, & ingrossare, & sic ex eorum tali acquisita substantia, ineptos fluxui reddere, necnon substantiā membri patientis inspissare, porositatesq; ipsius constringere, caliditatem eius attractiuam refringere, uirtutes membri læsi unire, & unitas fortiores in suis operationibus reddere, uidelicet in expellendo maxime, & sic ex his defluentes humores loco soluto copulari ꝓhibere. Virtus enim unita, fortior est seipsa dispersa: qđ idem est, omnis potentia manens impartibilis, maior est. Humoribus itaq; in fluxu, seu de proximo influere existentibus, applicētur defensiua in parte sana, uidelicet ea parte qua existunt uiæ & ductus per quos defluūt humores & spiritus ad locum læsum. Quibus defensiuis continuandum erit donec & usq; humorum defluxus cessauerit, quod comprehendi poterit priuatione doloris, delitescentia tumoris, si apparuerint, bonitate saniei in substantia & qualitate, ipsiusq; proportionata ulceri quantitate: quorum plurimæ describentur formæ, quarum prima forma erit unguēti defensiui cōmunis, quæ talis est: R. olei rosati ℥. i. s. myrtini ℥. s. ceræ*

albæ

albæ ʒ.vi.boni ponderis,boli armeni ℥.s.sang. drach. terræ sigillatæ,ana ʒ.i.s. Conterendorum unumquodq; per se primò,subsequenter commixta in unum in mortario subtilißime cōterantur (& non ab re,dum dicitur unguentum subtile & emplastrū grossum) & per setonem subtilem transmittantur,dissolutaq; cera in oleis ad ignem lentum & ferè infrigidatis dentur pulueres, ducendo tale commixtum continuè baculo usq; ad ultimam infrigidationem. Vltimo in aqua rosata,seu aceto rosato,infundatur & abluatur. Tale autem defensiuum sub tali forma administratum, consuetum est non remutari nisi de tertia in tertiam diem,applicando ipsum eo modo & loco quibus suprà. Solet præterea à quibusdam pro unguento defensiuo cōmuni,& alijs unguentis defensiuis particularibus,in nōnullis particulis humani corporis (licet in omnibus etiam) linimentum unguento supra scripto proportionatum administrari,cum non in illis particulis accōmodate unguētum administrari poßit,cuius forma erit hæc: Re.olei ros.unc.ij. boli arm.unc.i.aceti drach.i.misce,& in mortario tale aggregatum ducatur,factaq; eorum simplicium adinuicē bona permixtione,eo linimento partes circunstātes uulneri siue ulceri spatio triū digitorū illiniantur,cooperta prius tamen solutione cōtinui,lētis, licinijs,seu faldellis & petijs emplastratis unguento,seu unguentis solutæ continuitati illo tunc tempore conuenientibus & opportunis: quæ linitio omni tempore medelæ præstitæ reiterāda est. Ab alijs uero tempore magni æstus & caloris,seu infirmorū inopia, loco unguenti defensiui,& similiter linimēti de quibus suprà,subministrantur nōnullæ defensiuorum formæ,sub forma embrocæ: quarum prima erit hæc: R.succi solatri partes duas,plantaginis partem unam,aceti parum,misce. Infusa petia una in tali aggregato & aliqualiter expressa,partes circunstantes solutæ cōtinuitati embrocentur,& extensa supra membrum usq; ad tempus mutationi congruum permittatur: & iterum imbibita in tali medicamento applicetur,cooperta prius soluta cōtinuitate tentis,faldellis,ut suprà habitum est. Alia forma: R.aquæ rosatæ unc.iij.aceti

unc.s.misce, & applicetur ut suprà. Alij aliter defensiua loco & tempore quibus suprà applicãda applicãt, & hoc modo tali, uideli cet loco ex oleo rosato circũquaq; inũcto, eidẽ pulueres sanguinis draconis & boli armeni hincinde superaspergunt, & eorũ digitis nõ ualde cõprimentibus prædictos pulueres leniũt & dissoluunt.

De unguentis digestiuis. Cap. III.

DEscriptis nonnullis in defensiuorum materia, de quibus in procemio nos declaraturos esse diximus, nũc de unguẽtis digestiuis dicẽdũ, quorũ officiũ & operatio est tã in uulneribus, quàm in ulceribus indigestis & crudis, sui caliditate cũ humiditate & unctuositate permixta, præparare ad expulsionẽ, caliditate digestiuam uigorando, multiplicato calore naturali, & humiditate & unctuositate disponendo ad alterationem similem illi quæ fit in generatione saniei cum putrefactione permixta molliendo & leniendo. In uulneribus dico sanguinẽ, & superfluitates admixtas sanguini, cõgelatum seu constrictũ in extremitatibus uenarum notabiliũ, & capillarium partiũ solutarũ, & in locis proximis ambientibus ipsam solutã continuitatem, quæ sanguinis congelatio & cõstrictio cõsecuta fuit applicatione albuminis oui, siue frigiditate aëris circundantis, seu alia de causa. Et similiter præparant ad expulsionem superfluitates quæ aggregantur in loco partim per uiã defluxus, uirtute expulsiua forti membrorum, potẽtiũ suas superfluitates ad membrum debile expellere, partim per uiam congestionis, uirtute digestiua & expulsiua debili mẽbri patientis. In ulcerationibus uero crudis & indigestis, præparãt ad expulsionẽ humores digestioni rebelles sui cruditate, heterogeneitate seu forti multitudine. Existentibus igitur uulnere ĩ sua secũda siue tertia die, ulceratione indigesta & cruda in suo tempore, applicentur digestiua, replẽdo uulnus siue ulcus tentis, faldellis seu licinijs & petijs in ipso digestiuo intinctis. Quibus digestiuis procedendum erit in eorũ administratione, donec & usquequo tibi uisum fuerit saniẽs ex ipsa soluta continuitate proportionata resudari, quæ ut plurimum in uulneribus hyemis tempore sextam siue septimam, in

æstate quintã siue sextã diẽ insequitur. In ulcerationibus uero pro cedendum donec præ cæteris dolor & tumor delituerint cum præsentia saniei laudabilis in substantia & qualitate, quorum di gestiuorum plurimæ describentur formæ, quarum prima erit un guenti digestiui communis, quæ talis est: R. uitellorum ouorum nu mero. i. olei ros. unc. i, misce. Alia forma: R. terebinthinæ unc. i. s. uitellorum ouorum numero. v. olei ros. unc. s. misce: huic com posito potes addere parum croci si placet, & erit magis in suis operationibus efficax, & in sedatione doloris præstans. Alia for ma: R. terebinthinæ lotæ unc. ij. uitellorum ouorum numero. ij. croci scrup. s. olei ros. unc. s. farinæ ordei. q. s. ut bonæ formæ & compositionis reddatur. Alia forma magistralis: R. axungiæ por ci liquefactæ siue butyri, unc. i. s. ceræ albæ terebinthinæ, ana unc. s. croci scrup. s. dissolutis axungia siue butyro & cera simul, & ultimo terebinthina, & quasi infrigidatis detur crocus, & du catur aggregatum ex his baculo, donec ad ultimam infrigidatio nem deueniat. Item alia forma satis mihi domestica in ulceribus & in uulneribus etiam à tertia siue quarta die citra administranda cum humiditate & unctuositate exiccationi permixta participet: R. unguenti basilico. serap. ℥. i. dialtheæ ℥. s. misce.

De unguentis mundificatiuis. Caput IIII.

CVm unguẽta mũdificatiua ea denominãda sint, quæ solutas continuitates mundas reddunt, eapropter non immeritò hoc in loco dicendũ esse puto, mũdificatiuũ tripliciter sumi posse, uidelicet large, stricte, & strictißime. Si large sumatur, sic omnia unguenta quæ habent mundare solutas cõtinuitates, siue mũdent eas à sanie, crustis, escharis, siue squamis, carne molli, carne putri da, carne ostracata, & sic de alijs, mundificatiua dici poterunt. Si autem stricte sumatur, mundificatio ex unguentis celebrata pro prie solutæ continuitati ulcerosæ tantum competat. Sic ea dici po terũt mundificatiua stricte, quæ habent ipsum ulcus mũdare ab al tera duarum superfluitatũ, solutas cõtinuitates ulcerosas insequẽ tiũ: ex quarum præsentia tale ulcus interdum sortitur denomina tionem,

tionem, ut à sanie subtili qua ulcus uirulentum denominatur, seu à sanie grossa qua ulcus sordidũ. Si strictissime, sic ea unguenta quæ habent mundare solutas continuitates ulcerosas à suis proprijs superfluitatibus simul & collectiue, uidelicet à sanie subtili & grossa simul, quæ duæ superfluitates secundum plurimum solutas continuitates ulcerosas insequuntur. Non contrahentes tamen tale ulcus ad aliquam differentiam determinatam, mundificatiua strictissime denominanda sunt. Data hac mũdificatiuorũ distinctione, de mundificatiuis strictissime sumptis, de quibus in hac parte principaliter fit sermo noster, subsequenter de sumptis stricte, ultimo de sumptis large dicendum erit. Officiũ itaq; & operatio unguentorum mundificatiuorum est solutas continuitates mundas reddere. Et cum in solutis continuitatibus ulceratis, ut suprà dictum est, duæ superfluitates inueniri soleant, una subtilis, altera grossa: subtilis quæ exiccantibus curatur, grossa quæ attenuantibus & dissoluentibus, hoc est abstergentibus: quapropter mundificatiuũ strictissime sumptum ex exiccantibus & abstergẽtibus simul & collectiue componi habeat. Apparente itaque in ulcere sanie subtili & grossa, repleatur ulcus tentis, lichinijs seu faldellis, emplastris, unguento mundificatiuo ipsis superfluitatibus proportionato secundum prædominiũ unius superfluitatis super alteram. quibus continuandum erit donec locus mũdificatus fuerit: quod non falso comprehendere poteris, dum saniei diminuta quantitas, ipsiusq; in substantia & qualitate perfecta laudabilitas affuerint, quorum plurimæ annotabuntur formæ, quarum prima erit hæc: R. terebinthinæ unc. ij. mellis rosati colati unc. i. myrrhæ drach. i. thuris, sarcocollæ, ana drach. ij. Vnumquodq; eorum quæ conterenda sunt in mortario per se primo, subsequenter commixtis in unum subtilissime conterantur, factaq; deinde bona permixtione adinuicem mellis & terebinthinæ in cazola ad ignem lentum, & ab igne depositis & penè infrigidatis, dentur pulueres, ducendo tale commixtum baculo usque ad ultimam infrigidationem. Alia forma: Rec. unguenti rasini unc. ij. mellis rosati colati unc. i. disso-

luto unguento in cazola ad ignem lentum, & addito melle, ducendo ea baculo, fiat illorum adinuicem perfecta mixtio. Alia forma, & dicitur unguentum de dialthaea patris mei: R. terebinthinae, unguenti dialtheae, ana unc. i. cerae, resinae pini, ana drach. v. scrup. i. butyri, boli armeni, ana unc. i. s. floris aeris drach. i. s. misce. Alia forma: R. unguenti basiliconis unc. ij. mellis rosa. col. unc. i. fiat eo modo quo suprà. Et haec pauca ex unguentis mundificatiuis strictissime sumptis connumerata sufficiant: nunc ex unguentis mundificatiuis sumptis stricte nonnulla connumeranda erunt, quorum aliqua erunt consumptiua saniei subtilis, alia dissolutiua & attenuatiua saniei grossae, hoc est abstersiua: & eorum quae erunt cōsumptiua saniei subtilis, alia erunt ad caliditatem declinantia, alia ad frigiditatem. Quae uero erunt consumptiua saniei subtilis, & ad caliditatem declinantia, eorum prima forma erit haec, & dicitur unguentum resinatum: Reci. resinae pini, terebinthine, cerae citrinae, olei communis, ana unc. iij. dissoluta cera, & resina, & oleo, & ultimo terebinthina in cazola ad ignem lentum, & colatis per setarium infrigidari permittatur, & usui seruetur. Alia forma, & dicitur unguentum basilicon maius, siue uasilicō, seu imperiale siue macedonicum: Re. cerae albae unc. ij. resinae pini, terebinthinae, ana unc. s. sepi uaccini, pici naualis, thuris, myrrhae, ana drach. ij. ℈. ij. olei communis unc. iij. Quae sunt conterenda primo per se, subsequenter simul & in unum in mortario conterantur, deinde in cazola ad ignem lentum, oleum, sepum, ceram, resinam, ultimo terebinthinam, subsequenter picem imponito, & omnibus dissolutis & colatis per petiam siue setarium, & ferè infrigidatis dentur pulueres, & cum baculo tale aggregatum tandiu ducito donec infrigidetur. Alia forma, & dicitur unguentum aureum: Rec. cerae nouae unc. i. olei communis unc. iiij. terebinthinae unc. s. picis grecae drach. ij. thuris, mastiches, ana drach. i. scrup. i. croci ℈. s. subtilissime pulverizetur mastiche, pix, & thus. Vnumquodq; istorū per se primo, subsequenter mixtis in unum in mortario, & dissoluta cera in oleo, & ultimo terebinthina, & penè infrigidatis dētur

pulueres,

pulueres, subsequenter crocus, ducendo tale commixtum baculo, donec eorum simplicium fiat perfecta mixtio, & tandem ultimata infrigidatio. Quæ autem erunt saniei subtilis consumptiua siue exiccatiua, & ad frigidum uergētia, eorū forma prima erit hæc, & dicitur unguentum de cerussa album: R. olei rosati, cerussæ pulverizatæ per setarium, ana unc. ij. ceræ albæ drach. vi. dissoluta cera in oleo in cazola ad ignem lentum, & ab igne depositis, & quasi infrigidatis, pone cerussam puluerizatam, & ultimo lauetur cum aqua rosata. Alia forma: Reci. olei ros. cerussæ puluerizatæ per setarium, ceræ albæ, ana unc. i. fiat eo modo quo suprà, præter quod non lauetur cum aqua rosata, neque re alia. Alia forma: R. olei rosati, cerussæ puluerizatæ ut suprà, ceræ albæ, terebinthinæ, ana ℥. ij. dissoluatur cera in oleo, deinde terebinthina, quibus dissolutis, & quasi infrigidatis, adde cerussam, & usui reserua. Alia forma: R. ceræ albæ, olei rosati, cerussæ puluerizatæ per setarium, terebinthinæ, ana unc. ij. minij unc. i. s. dissoluta cera in oleo, & ultimo terebinthina, & penè frigidatis, adde cerussam & minium commixtis in unum, & ducatur tale aggregatum baculo, donec ultimate infrigidetur. Alia forma, & dicitur unguentum de plumbo. per me Saturninum: Recipe antimonij, cerussæ, ana ℥. s. plumbi usti, lithargyri, terebinthine, ana ℥. i. olei rosati, ℥. ij. ceræ albæ ℥. i. s. Quæ sunt conterenda, subtiliter eo modo quo suprà contere, & per setarium subtiliter cribra, dissolutaq; cera in oleo, & ultimo terebinthina, quibus dissolutis, & penè frigidatis dentur pulueres, & ducatur tale aggregatum baculo, donec eorum fiat perfecta mixtio & ultimata infrigidatio. Alia forma, & dicitur unguentum de tuthia, siue diapompholicon: R. olei rosati, ceræ albæ, ana ℥. v. succi granorum, solatri ℥. iiij. cerussæ lotæ ℥. ij. plumbi usti, tuthiæ præparatæ. ana ℥. i. thuris ℥. s. quæ sunt terenda in mortario subtiliter tere eo modo quo suprà, & per subtilem setarium transmittantur, dissolutaq; cera in oleo, & quasi infrigidatis dentur pulueres, ducendo tale aggregatum baculo, donec ultimate infrigidetur: postremo ponatur tale un-

guentum in mortario cum succo solatri, & tandiu cum pistillo ducatur, donec succi & unguenti adinuicem fiat perfecta unio & incorporatio, & usui seruetur. Et quia multoties accidit applicatione iam dictorum unguentorum & aliorum similium, licet hæc ad frigidum & siccum sint uergentia, in solutis cōtinuitatibus carnem mollis generari ex eorum substātia unctuosa & oleaginosa remolliente partis ulceratæ substantiam, ideo hoc in loco dignum mihi esse uidetur nonnulla unguenta enumerare, ut ab errore præfato tuearis, quorum substantia non ita oleaginosa & unctuosa existit, imò in substantia quasi ceratis simillima est: & eorum prima forma erit unguētum de minio, cuius descriptio talis est: R. olei rosati siue communis, terebinthinæ, ana ℥.ij. ceræ citrinæ.ʒ.iiij. minij ℥.vi. subtiliato minio in mortario, & per setariū transmisso, dissolutisq; cera, & ultimo terebinthina in oleo ad ignem, & ferè his tribus infrigidatis & per petiam colatis, detur minium, ducendo tale aggregatum baculo usq; ad infrigidationem ultimam. Alia forma unguenti substantiæ tenentis medium inter molle seu oleagineum, & durum siue terrestre, & dicitur unguentum de cerussa coctum: R. cerussæ puluerizatæ per setarium, ceræ albißimæ, ana ℥.i. olei communis ℥.iij. terebinthinæ ℥.i. dissoluta cera in oleo, & ultimo terebinthina in cazola ad lentū ignē, & ab igne depositis & quasi infrigidatis detur cerussa: ultimo uero loco manibus in aqua rosacea infusis malaxetur, & usui tuo reseruetur. Alia forma unguēti præfatæ substantiæ, alijs quibuscunq; eiusdem tamen rationis præualens, & dicitur unguentum nigrum descriptione patris mei: R. cerussæ puluerizatæ per setariū, lithargyrij puluerizati subtiliter, ana ℥.i.s. ceræ citrinæ ℥.s. olei cōmunis unc.iiij.s. Positis cera & oleo in cazia una capacitatis satis magnæ ad flammam ignis lignorum & nō carbonum, & tandiu teneantur super ea donec illa notabiliter ferueant, & subsequenter ponantur in illis feruentibus cerussa & lithargyrum, & ducantur continue baculo, ne ea feruendo fundo caziæ adhæreant, & in tantū bulliant usquequo tale aggregatū ad colorē liuidū deueniat, & tūc subitò ponatur gutta una

ta una

ta una ipsius aggregati super marmore aut ferro seu re alia frigida, & infrigidari permittatur. Infrigidata considerare habeas utrum talis gutta sit substantiæ mollis & oleaginosæ, siue duræ & terrestris, seu inter ista duo tenentis medium, uidelicet inter molle & oleaginosum, siue durū & terrestre. Si uero extiterit substātiæ tenentis medium inter illa duo iam dicta, tunc tādiu tale aggregatum ferueat, donec ad colorem nigrum deueniat. Si substantiæ duræ & terrestris fuerit, tunc detur aliquantulum de oleo, & tāto tenpore bulliat donec prædictam substantiam & colorem assumat, superaddendo de oleo bis siue ter, & fortè pluries secundum opportunitatem. Tamen consilium meum est circa hoc, quod esto magis parcus in effundendo oleum, quàm abundās. Melius est reiterare uices olei, quàm indebitam quantitatem infundere. Si autem substātiæ mollis & oleaginosæ affuerit, tunc taliter ferueat donec colorem nigrum, & substantiam inter illa duo iam dicta tenentem medium attingat. Quæ uero erunt saniei grossæ attenuatiua & dissolutiua, hoc est abstersiua, eorum prima forma erit unguenti mundificatiui de melle, cuius descriptio talis est: R. mellis rosati unc. i. iridis subtilissime puluerizati drach. ij. misce. Alia forma, & erit unguenti mundificatiui de succo apij: R. terebinthinæ unc. ij. mellis rosati colati unc. i. s. succi apij unc. i. farinæ ordei. q. s. Fiat in cazola ad lentum ignem perfecta mixtio mellis, terebinthinæ, & succi ad inuicem, & in fine adde tantundem farinæ ordei donec ad formā unguēti extēsibilis deueniat. Alia forma, & erit unguenti mundificatiui de succo absinthij, quæ fit eodē modo quo fit unguentum de succo apij. Sint hæc de unguentis mundificatiuis sumptis stricte, dicta satis: de unguentis modo mūdificatiuis large, nonnulla assignanda erūt: quorum prima forma erit unguenti mūdificatiui solutæ continuitatis ulceratæ à carne molli, non iam habente aliquem putrefactionis gradum, sed bene de proximo ad putrefactionem disposita: & tale dicitur unguentum apostolorum seu uenereum, cuius descriptio talis est: Recipe ceræ albæ, resinæ pini, armoniaci, ana drach. xiiij. opopanacis, flo-

ris æris, ana drach. ij. aristolochiæ lõgæ, thuris, bdellij, ana drac. vi. myrrhæ, galbani, ana drach. iiij. lithargyrij unc. i. olei communis lib. i. Quæ sunt pulverizanda primo seorsum & divisim pulverizentur subtiliter, subsequenter commixtis in unum, deinde dissolutis in oleo ad ignem lentum resina & cera, per setarium colatis & quasi infrigidatis dentur prædicti pulveres, eos insimul permiscendo: postmodum addantur gummi præparata præparatione qua præparari solent: ultimo incessanter tale aggregatum baculo ducatur, & infrigidari permittatur. Alia forma consimilis præfatæ in operationibus, & dicitur unguentum damascenum: ℞. unguenti resinati unc. i. floris æris scrup. i. dissoluto unguento in cazola ad ignem lentum, & ab igne deposito & penè infrigidato detur flos æris, ducendo tale aggregatum baculo, donec eorum fiat inseparata mixtio, & tandem ultima infrigidatio. Forma una unguenti mundificativi solutæ continuitate ulceratæ, à carne iam habente gradum confirmatum, imò gradus corruptionis & putrefactionis: quod unguentum, ut quidam aiunt, & ego cum eis, prohibet ambulationẽ, facit cadere quod est putrefactum, & servat illud quod sequitur ipsum. Tale vero unguentum ægyptiacum denominatur, cuius descriptio: Re. mellis crudi, aceti, æris, aluminis rochini, floris æris, ana unc. i. pulverizanda subtiliter in mortario pulverizentur, ut suprà de alijs. Subsequenter omnia in mortario ducantur donec eorum fiat mixtio concedens, deinde ponantur in cazola ad ignem lentum, ducendo cum spatula tale aggregatum, & separando illud à parietibus cazolæ ne cõburatur, & tãdiu bulliat donec ad colorẽ rubrũ, & simliter ad substãtiã densam & nullo modo raram & fluxilem deveniat. Si enim tale aggregatum esset substãtiæ raræ & fluxilis, duo non opportuna in eius administratione cõtingerent. Unum, quod in eo solutæ continuitati applicito, in spatio tẽporis minimi actum fluxilitatis reduceretur, & sic in ea tam parvo tempore nõ operationes à medico exoptatas inferret. Aliud, quum de ratione gravis & terrestris sit inferiora petere (conservato eo unguento in aliquo vase) alumen,

mel,

mel, & flos æris, tā quàm terrestria grauia & grossa ipsius uasis fundum peterent: acetum uero, & maxime ipsius aceti substantia subtilis, superficiem. Quare dum crederes tale aggregatum administrare, tantummodo per te acetum administraretur, derelicta basi & radice ipsius aggregati, quia melle, alumine, & flore æris, nisi per te prius eorū permixtio fieret. His uero rationibus moti, confirmamus eius substantiam densam & terrestrem utiliorem & magis collaudandā fore. Forma una unguenti mūdificatiui solutæ cōtinuitatis ulceratæ à carne ostracata, callosa & dura, quod unguentum diaberich à quibusdam denominatur, per me martiale, cuius descriptio talis est: R. argenti sublimati, unguēti populei seu dialthææ, quæ dialthæa multum acuitatem sublimati refringit, ana partes æquales quo ad oculum, conteratur subtiliter sublimatum in mortario, subsequēter addatur unguētum dialthææ seu populeū, & tandiu simul conterantur donec eorū fiat mixtio concedens. Et hæc satis ex unguētis quæ pluribus membris pluribusq; solutis continuitatibus sunt communia. Nunc autem tractandum erit de unguentis, quæ uni determinato membro, & similiter de illis quæ uni solutæ continuitati tantum sunt propria: & primo de illis quæ uni determinato membro sunt propria siue appropriata. Et antequam ad ea deueniamus ne ab enumeratione unguentorum malam complexionem remittentium, & similiter unguētorū carnem generantium, & unguentorum incarnantium, & unguentorum cicatrizantium defecisse uidear, dicatur quod pro unguentis malam complexionem remittentibus recurratur ad ea, quæ de unguentis mundificatiuis saniei subtilis scripta sunt: pro unguentis uero sua primaria intentione carnem generātibus, & pro unguētis incarnantibus, & pro unguentis cicatrizantibus, quū mundificationis tempore & in actu mundificandi sæpe contingat præter medici intentionem et medicaminis applicati uirtualem operationem, in una parte solutæ continuitatis ulceratæ caro generari, in alia cicatrizari, in altera mundificari: qua propter in attēta consideratione horū effectum diu permanens, arbitratus sum has

operationes actione naturæ fieri, remotis tamen impedimentis, ut tota medicorũ schola tenet: & adhuc à continuissima & frequẽti illorum effectuũ consideratione non deficiens, & circa magis mihi necessaria pro nunc occupatus, his de causis dicatur ab enumeratione unguentorum iam dictorum nunc supersedendum esse.

De unguentis capitalibus. Caput V.

NOn possum non admirari, cur priores posterioresq; medici huius antiquæ, certæ, & non deceptoriæ, necessariæ & continuò honoratæ artis, nõ cuilibet determinato mẽbro unguenta propria & appropriata inuenerint, sicuti capiti, pro curãdis solutis continuitatibus in eo cõtingentibus inuenere, pro quo unguentum ex quampluribus proprietatibus constitutum omni studio composuere, uidelicet aromaticitate, exiccatione, caliditate & attractione. Aromaticitate, ut fiat ipsius membri dilatatione animæ & spiritus cõfortatio, exiccatione uero superfluitatum consumptio, complexionis naturalis membri conseruatio. Omne enim simile à suo simili cõseruatur. Caliditate, innati caloris membri naturaliter debilis uigoratio, cõseruatio & multiplicatio, attractione autem superfluitatũ extranearum in profundo solutæ continuitatis existẽtiũ ad exteriora euulsio. Ecce quàm posteriores medici hac tempestate nostra laborauere in inuestigatione præfati unguenti pro conseruatione complexionis, & uigoratione caloris naturalis istius membri, præsupponentes ea maxime fore basim & fundamẽtum ferè requisitæ curationis, quod unguentum administrandum erit dum sanguis ex ipsa soluta continuitate penitus fuerit restrictus: quia sua secunda die cõputata ab hora percussionis, emplastratis ex eo lichinijs seu faldellis, & magna una petia occupante de parte sana per spatiũ quatuor digitorum secundum omnem differentiam positionis, quæ lichinia: faldellæ & petiæ emplastratæ in oleo rosato infundantur, & aliqualiter exprimantur, & loco actu calida taliter præparata applicentur, donec appareat in loco soluto aliqualis digestio & doloris penitus remissio, & tunc oleo postposito eo solo unguento continuetur

tur

tur donec & usq; quo ab accidentibus malis tutus fueris, & caro iam cuti quasi adæquata fuerit, & ad alia medicamenta eiusdem tamen rationis deueniendum erit, his duabus rationibus moti, prima, cum natura tali permutatione gaudeat, secunda, ut uidearis non uno semper medicamento procedere, sed diuersis, ex quib. infirmi & astantium spes salutis corroboratur. Et tunc ad cerota transeundum, quæ unguentis præstantiora erunt in cura, stante carne iam quasi adæquata cuti, & hoc cum non oleaginositate & unctuositate participent, quibus fit aliqualis refractio aromaticitatis & exiccationis unguentorum. Descriptio eius talis est: R. terebinthinæ, resinæ pini, olei communis siue rosati, ceræ nouæ, ana unc. vi. betonicæ, matrissyluæ, ana lib. s. hoc est unc. vi. uini albi potentis & odoriferi ad aliqualem dulcedinem tendentis q. s. pro sepultura herbarum: betonicam & matrissyluam minutim incidito, deinde ea in mortario aliqualiter contundito, & sic præparata in uino albo odorifero infundito, quæ duo stent in tali infusione per dies tres naturales, & fortè plures miscendo prædictas herbas & uinũ omni dei bis siue ter: postea prædictũ uinum cum prædictis herbis sumito, & in caldario siue cazia magna, & similiter terebinthinam, oleum, resinam, & ceram imponito, & tandiu ad lentum ignem simul bulliant, permiscendo ea baculo ne fundo caziæ adhæreant donec uini fiat consumptio, postmodum per setarium siue petiam raræ substãtiæ colentur, & exprimãtur in catino uitreato, & in eo infrigidari permittantur, infrigidatis iterum ponãtur in una cazia ad ignem & dissoluãtur: quibus etiã dissolutis, addantur sarcocollæ, myrrhæ, ana partem unam, gummi, elenij partes iij. ita quod uni libræ unguenti correspondeãt istorum trium puluerizatorũ unc. ij. & aliqualiter bulliant, & iterũ colentur, & unguentũ ex his iam dictis simplicibus & modis constitutum usui seruetur. Forma una ceroti capitalis præ alijs nobilior constituatur ex modis & simplicibus iam dictis ad inuicẽ proportionatis, præter oleo, quibus unguentũ capitale præscriptum cõstituitur, quo cõstituto manibus oleo inunctis malaxetur & usui seruetur.

seruetur. Alia forma ceroti capitalis: Rec. resinæ pini, ceræ ana unc. vi. terebinthinæ unc. xij. succi betonicæ, plantaginis, apij, ana lib. i. bulliant succi adinuicem cum cera, resina, in cazola ad ignem lentum, & quasi succis consumptis & exiccatis detur terebinthina, qua dissoluta & aliqualiter per ebullitionem cum illis incorporata colentur, & usui cerotum confectum reseruetur. Et hæc de unguentis & cerotarijs quæ uni determinato membro sunt propria siue appropriata.

De unguentis mercurialibus. Caput VI.

POsitis nonnullis unguentis & cerotis quæ membris appropriantur, hoc in loco tractandum erit de unguentis & cerotis quæ ulceribus appropriata sunt, & maxime cuidã ægritudini ulcerosæ mali modi, cui applicatis unguentis, quæ alijs ulceribus applicari solent, potius compertum est nocumentum quàm iuuamentum. Cuius tam absurdæ diuersitatis dubius, & multo tẽpore in eius consideratione anxius cõmorans, tandem experimento ratione comprobato uisum est per me & alios quamplures, iam dictæ ægritudinis curam fieri applicatione medicaminum corpus à superfluitatibus indesinenter mundantium, neglectis iam dictis localibus & alijs. Qua de re non erit erroneũ dicere, & sine hæsitatione credere, hãc ægritudinem à materia antecedente & forti & continue eam fouente dependere: cuius cura ut habitum est, erit euacuatio illi debita & proportionata. Quæ uero ea sit in his & alijs in hac parte incidentaliter dicendis, considera. Et primo quod euacuationum per medicos seniores & iuniores adinuentarum, aliæ fiunt assumptione solutiui assumpti per os in forma pilulari, cõfectionis, electuarij, pulueris, uel sub alia forma. Nonnullæ linitione iliorum & uentris inferioris cũ unguento arthanite uel laxatiuo, certa linitione extremitatũ. Quædã uero fiũt assumptione solutiui assumpti per os, & similiter linitione uentris. Quæ per os, de quibus sermocinandũ est, educunt solũmodo humorẽ ad quẽ conuertũtur, pro eo tempore quo fit retenta & digesta medicina solutiua in corpore: cuius digestiõis terminus cõmuniter est circa

boras

horas octo, in quo tempore interdum educuntur omnes humores ferè peccantes, licet raro, interdum eorũ pars, educendo eos per secessum, & nõ regione alia. Quæ euacuatio mea sententia in uno uidetur diminuta, in alio erronea. Diminuta, quia non educit cõtinue & succeßiue superfluitates donec corpus redditur mundum. Posito enim interuallo, ut res exigit, inter assumptionẽ unius medicinæ solutiuæ & aliam, in tempore autem intermedio fiet reaggregatio (dico in hac magna causa) tantæ humiditatis in corpore, quantæ facta fuit euacuatio per priorem medicinam, & fortè plus. Præterea non educit pluralitate regionum, sed tantũ unica. Pluribus enim humoribus peccantibus uariæ substantiæ & degentis in loco longinquo & fortè rebelli à uia secessus, nõ fiet eorum debita & appropriata euacuatio. Vnica regione, quia per secessum. Erronea, quoniam non inueniendo humorem ad quem cõuertitur, & in quem est propriũ agere, educit humiditates radicales, & illas eliquat & dissoluit, & sic est causa magni terroris & multarum ægritudinum, senij, & mortis intempestiuæ. Et in actu euacuandi sæpe accidit quod mouet humores & illos non euacuat: & si euacuat, laboriose euacuat, aut euacuat plusquam oportet. Et facta euacuatiõe accidit interdum febris, dolor capitis, uertigo, debilitatio uisus, debilitatio stomachi, sitis, singultus, dolor stomachi, dysenteria, egestio sanguinea, tinesmos, laßitudo & debilitatio corporis: de quorum accidentium superuentu nullus admiretur, cum medicina qua fit talis euacuationis modus, malignitate & uenenositate participet, quia fortè aliter nõ educeret. Non igitur mirũ, si transeundo per os & membra nobilia, præfata accidentia subsequãtur. Quæ autem fiunt linitione extremitatum, educent superfluitates peccantes tantummodo & ægritudinem fouentes, siue sint a, siue b, educendo eas continue & succeßiue, die noctuq;, donec corpus redditur mundum unica regione siue pluribus, quibus habilius & commodius tales superfluitates euacuari possunt. Et quamuis hi prænominati effectus & operationes ex tali modo euacuandi consequentes, reuera digni sint non minima admiratione,

tione, ea propter ut admirantium animus sedeat, erit innotescendum hos effectus & operationes non fieri ui medicinæ educentis illum humorem peccantem, sed ui uirtutis expulsiuæ membrorum principalium, expergefactæ & irritatæ à qualitate linimenti ad expellendū nocitiua superflua, ac si irascens incitaretur ut furiat: opus enim naturæ præ alijs ratiōabilibus ualidius & incolumius. Item innotescendum secundo, quod non raro accidit uirtute exiccatiua linimenti quo fit prænominatus euacuandi modus, consolidatio ulcerum iam dictorum fieri, absq; ullo signo sensibili euacuationis: & non ab re: exiccatis enim extremis partibus, exiccatur totum corpus: sicuti infrigidatis extremis partibus, omnes totius corporis partes infrigidantur. Accidentibus uero timorosis ex hac linitione siue euacuatione apparentibus, illis succurrendum erit de facili, & hoc per remotionem causæ extrinsecus applicatæ: quod non fieri cōtingit in euacutione facta ui medicinæ assumptæ per os. Et si quis mordaci dente de ulceribus in ore euenientibus ex linitione præfata, talem modum euacuandi accusauerit, taceat, maiorum suorum documentis, dicentium in cura scabiei antiquæ & ulcerosæ disenteriam prouocari: similiter in cura scrophularum, intestinorum excoriatione apostema scrophulosum curari: in paßionibus oculorum posteriorem partem colli ignitam acu & setone perforari: in magnis causis, ut in lepra, uenena intrinsecus exhiberi, quod maius est. Quàm miræ & excellentis uirtutis existat in præfata ægritudine euacuationis modus linitione extremitatum administratus, uere, Nō mihi si linguæ centum sint, oraq; centum, ferrea uox, sufficienter enarrare possem. Sed pro posse nostro debili hæc pauca de eius uirtute & operatione satis dicta sint, hoc uno non omisso, quod tuum erit ex præfatis euacuandi modis unum in hac dura & sæua & ultima ægritudine, quod magis concedens uideatur eligere, & illum in infirmorū languentium subsidium afferre. Deueniens modo ad linitionis modum, dicatur quod primo præparentur loca in quibus fieri habeat talis illinitio, tali præparatione, quod fiat habilior uirtutis linimenti

impreßio,

impreßio, & consequenter effectus exoptatus facilior, uidelicet fomentando manus & pedes. Manus à cubitis & supra cubitos per quatuor digitos usq; ad palmam manus. Pedes à genibus & supra genua per quatuor digitos usq; ad plantam pedis decoctione hac, uidelicet: R. calamenti, origani, menthæ, ruthæ, marrubij, foliorum lauri, scabiosæ, lapatij acuti, fœniculi, ana manip. i. bulliant hæc in sufficienti quantitate aquæ usq; ad consumptionem tertiæ partis, & stuffentur membra prædicta omni sero circa causam horæ melancholiæ uergentem uersus horam phlegmatis, quum in tali ægritudine multum prædominetur phlegma humori melancholico admixtum, quod persuaderi potest ex dolore & angustia infestantibus & se mouentibus hora motus humorum peccantium. Nam patientes talem dispositionem ægritudinis incipiunt molestari à doloribus & angustijs circa casum horæ melancholiæ, continuando per totam horam phlegmatis, quia incipiunt molestari à uigesima siue uigesimasecunda hora, perdurando per totam noctem, quæ sunt horæ prædictorum humorum. His locis præparatis ad suscipiendas uirtutes linimenti, subsequenter ea pannis lineis calidis abstergãtur, & dei nutu inungat infirmus per semetipsum loca fomentata, eo in loco calido sedente, utputa inter duos ignes, unguento in extremitatibus digitorum tepefacto, de quo infra. Inunctis his partibus fascientur loca illa cum fascia calida, supraposita prius stuppa cannabina, continueturq; talis fasciatio donec continuatur talis iuũctio, & continuetur talis inunctio usque ad diem quartam siue quintam inclusiue & fortè plus, donec dentes dolere inceperint, siue phlegmata per gingiuas notabiliter dissolui, siue superfluitates peccantes alia regione sensibiliter seu insensibiliter euacuari, & tunc à tali linitione desistendum erit. His autem apparentibus abstergantur & mundentur loca inuncta à tali linimento cum panno lineo rudi & nouo, cauendo infirmum summopere à principio linitionis usq; ad finem curæ à frigore, ita quod non egrediatur domum donec ceßabit fluxus phlegmatis & aliarũ superfluitatũ euacuatio: & ne prænominatus euacuandi

cuandi modus in aliquibus casibus uideatur fallax & mendosus, erit attendendum, quod forti ægritudine apparente, & medicamini tuo resistente, uirtute existente robusta satis, non est absurdum totum corpus stuffari, & linitionem nostram usq; ad humeros & ilia fortè & dorsum terminari, subsequenter infirmum pannis calidis inuolutum in molli lecto collocari, & cum sacculis calefacti ordei circundari. Et econtrà uirtute debili existente & ægritudine infestante, ab his iam dictis euacuandi modis erit desistendum, & à leuioribus pro eius cura procedendum, seu localibus appropriatis, de quibus infra, palliandum: quare æqualiter librando fortitudinem uirtutis & ægritudinis, & liniendi modum inter se, interdum tui honore, linimenti uenerationis conseruatione, infirmi utilitate, non erit inutile. Et si quæratur, quænam post talem inunctionem diæta competat, utrum subtilis & tenuis, an grossa: Respondeo mea sententia, ut suprà dictum est, cum effectus & operationes ex linitione ista consequentes non fiant ui medicinæ educentis illum humorem peccantem, sed ui uirtutis expulsiuæ membrorum expergefactæ & irritatæ ad expellendum nocitiua à qualitate talis linitionis, ideo omni posse oportet naturam totius confortare & conseruare, ut confortata & uigorata fiat potentior in expellendo nocitiua superflua: & cum à re nulla præstãtius & uelocius uirtus confortetur quàm à bono & laudabili cibo & potu, quare in casu erit æger cibandus cibarijs generatiuis boni laudabilis & nõ putrescibilis chymi, uti carne gallinarum, caponum, pullarum iuuenum, hœdi lactantis, castrati iuuenis, perdicum, fasianorum, auicularum cum rostro subtili, ouis gallinarum coctis, præterquam elixis & frixis. Item potus eius sit uinum suauius quod haberi potest sine admixtione aquæ. Tale autem uinum est naturæ amicissimum, & maxime uinum album subtile aromaticũ, & ad bibẽdum suaue, & est de eo de quo sanguis & spiritus quasi nullo medio generatur. Ad pleniorem doctrinam euacuationis linitione extremitatum succedentis, cum incidentaliter in superioribus tactum sit de eius accidentibus unicuiq; intellectui pauorem

inferenti

inferentibus, & similiter de eorum cura per remotionem causæ extrinsecus applicatæ, erunt hæc consideranda, uidelicet quæ & quot sint talia accidentia: deinde cum quibus & qualibus ea curanda sunt. Accidentia connumerantur hæc, uidelicet dentium & gingiuarum dolor, gutturis asperitas & inflammatio, phlegmatis ex gingiuis superflua euacuatio, fluxus phlegmatis ex gingiuis, ante tempus restrictio, phlegmatis non in suo tempore à gingiuis expulsio, masticationis cibi difficultas, uirtutis debilitatio, uentris constipatio, coloris faciei mortificatio. Primum itaq; accidēs curetur cum succo absinthij & albo oui simul mixtis, ex quibus partes inunctæ inungantur, cureturq; ex lacte ouillo tepido ipsum os colluendo. Secundum accidens cum melle rosato, melle simplici, aqua ordei, aqua lactis. Tertium accidens castigetur cum bolo arm. dissoluto cum succo lanceolæ, & ex isto composito colluatur os, & eo inungantur loca inuncta prius, siue teneat in ore frigidam aquam seu succum solatri, & sic fiet restrictio fluxus. Quartum accidens cum masticatione staphidis agriæ, siue thapsiæ, hoc est piperinæ. Quintum uero accidens corrigatur cum fomentatione partium quæ prius fuerunt inunctæ, ex rore marino, saluia, bullitis in aqua. Sextum accidens cum diæta sorbili ex bono brodio contuso, destillato, quibus si admisceantur corbialia non erit inutile. Septimum accidens destruatur cum sacchararo. buglossato, boraginato, cibis bonis & cordialibus, epithematibus cordialibus, electuarijs cordialibus, & potib. cordialibus. Octauum uero accidens cum clystere communi, seu ex brodio pulli cum saccharo & uitellis ouorum & sale, & utatur saccharo uiolato dum adest uentris cōstipatio cum uirtutis debilitate. Nonum accidens annihiletur cum gūmi arabico: axungia ursi, oleo rosato, ana, & misce totū cum pauco balsami, & inungantur manus, facies, & tempora, & tunc reddetur color naturalis & pulcher. Et hæc breuiter de cura accidentium dicta sint. Interroganti uero causam, unde est quod ex præfato liniendi modo fit secundum plurimum superfluitatum euacuatio per sputum? licet interdum

dum per secessum, sudorem, & urinæ fluxum. Dicatur, quod existente nõ raro materia huius ægritudinis à prædominio phlegmatis, natura sagax regionem euacuationi phlegmatis, & maxime à capite descendentis, & similiter humoris cursu phlegmatis expulsi si quis fuerit, hanc non rebellem, uidelicet per sputum, imò sibi solitam & familiarem experta est. Siue dicatur, linitionem prædictam sui proprietate occulta dentibus & gingiuis nocere, & ea debililare, qua parte debilitata, fit in ea aggregatio superfluitatum ægritudinem apostemosam constituentium, partim per uiam deflu xus, partim per uiam congestionis: cuius ægritudinis apostemosæ materia coniuncta in aliquibus colore naturali, calori extraneo prædominante suppuratur, in nonnullis calore extraneo calori proprio prædominante corrumpitur, & sic quicquid ab ea corruptione tangitur, similiter corrumpitur: quare facta in eo loco solutione continui, & porta, ex exitura siue putrefactione, debili tate adhuc procedente, ut res exigit, fit inde per sputum ratione hac superfluitatum expulsio, & sic earum euacuatio. Miror etenim in casu si ita est ex hac solutione ulcerosa phlegma non alteratum euacuari, aßignata interroganti hac causa. Nunc autem describenda erit ea linimenti ex intensione nostra consolati descri ptio, quo iunctis extremitatibus est omnium membrorum principalium corroboratiuum, membrorumq; illis deseruiẽtium confor tatiuum, necnon membrorum quibus applicatur uigoratiuum, spi ritus & animæ dilatatiuum, cunctarum uirtutum sed expulsiuæ maxime, omnium membrorum ad expellendum nocitiua incitatiuum, superfluitatũ peccãtium cõtinue & succeßiue die noctuq; donec corpus redditur mundũ unica regione siue pluribus eductiuũ: R. laridi pulchri nõ rãcidi gladio minutim rascati unc. viij. gariof. bẽzuin, ana drac. ij. cinnamomi, macis muscatæ, storacis ca lamitæ, ana drach. i. s. corticum citri, croci, ana drach. ij. corticũ paradisi drac. iiij. euforbij scrup. iiij. aquæ ros. unc. vi. ceræ albæ minutim incisæ, sed tempore æstatis, unc. s. lauetur lardo in aqua scabiosæ duabus uicibus continuè abijciendo aquam, deinde laue-

tur

tur tribus uicibus cum aqua rof. optima eodem modo quo lotus fuit in aqua fcabiofæ, continue illam aquam abijciendo, poftea gariofili & alia fuprafcripta bene puluerizata cum lardone in aqua rof. infundantur per diem naturalem, poftremo in uafe duplici bulliant, utputa per balneum mariæ, obturato bene orificio uafis ufq; ad cõfumptionem aquæ rof. per horã, ultimo per petiam lini fubtilis colentur & infrigidari permittantur: deinde adde fibi de mercurio terreftri quantum infra defcribitur, in mortario ligneo ducto adeò ut minima pars mercurij tangat minimam partem fuprafcripti unguenti. Præparetur mercurius hoc modo: Re. mercurij terreftris unc. iij. mercurij fublimati drac. ij. fucci citrangulorum unc. s. fellis tauri, faliuæ hominis ieiuni q. s. fubtilietur aliqualiter mercurius cum fputo, deinde ponatur mercurius fublimatus in mortario diligentiffimeq; conteratur, addendo de fucco citranguli & alijs fuprafcriptis: R. laridi ex intẽtione noftra præparati unc. vi. mercurij terreftris in naturam cælicolæ conuerfi unc. iij. mifce, & fiat unguentum in mortario lapideo fiue ligneo per diem integram conterendo, ita quod minima pars unius fimplicis contingat minimam partem alterius. Forma una unguenti mercurialis fubftantiæ tenentis medium inter molle & durum, quod per me cerotum mercuriale denominatur, cuius officium & operatio erit membrum cui applicatur permaxime uigorare, & cunctas uirtutes principaliter membri læfi, & fecundario membrorũ quibus tale membrum alligatur irritare digeftiuam & expulfiuã præ cæteris, quod unguentum adminiftrãdum erit hora prima qua ad infirmũ perueneris, extenfum fuper petia una capacitatis magne, ita quod comprehendat notabiliter de parte fana membri ulcerati ipfum ulcus ambiente, repleto ulcere prius lichynijs, faldellis emplaftratis unguento de quo infra, quod continuandũ erit donec locus penitus cõfolidatus fuerit, cuius defcriptio talis eft: R. linimẽti fuprafcripti unc. iij. mercurij cælicolæ unc. ij. ceræ unc. ij. s. terebinthinæ unc. s. Alteratur linimentum fuprafcriptum cum mercurio cœlicola in mortario ligneo cum piftillo fuo eodem modo quo

ſuprà: deinde diſſolutis inſimul cera & terebinthina in cazola ad ignem lentum, & ab igne depoſitis & quaſi infrigidatis detur linimentum mercurio ſupraſcripto admixtum, illius infundendo partem poſt partem. Forma una unguenti mercurialis quo lichinia & faldellæ emplaſtrentur, cuius officium & operatio erit ulcus à ſuis proprijs ſuperfluitatibus emundare & ſubſequenter non primaria ſui intentione, ſed ſecundaria carnem generare: Recipe laridi ex intentione noſtra primaria præparati unc. vi. mercurij terreſtris unc. iij. aluminis rochini uſti drach. vi. corticum thuris pulverizati drach. iij. miſce. Sint iſta connumerata ſatis de unguētis & cerotis quæ ulceribus appropriata ſunt. Et licet quamplura dicta incidentaliter tamen, in de unguentis mercurialibus uiſa ſunt, uerum id non abſq; ratione factum arbitrandum eſt, cū nōnulli ad pauca reſpicientes aſſerant curationem ueram & ratione comprobatam iam dictorum malignorum ulcerum unguentis mercurialibus minime fieri poſſe, nec ea unguenta in humano corpore canonice adminiſtrari debere: qua de re ut præfata & alia clarius elucidentur,

Quærendum erit & primo, utrum unguenta mercurialia pro curanda diſpoſitione iam dicta & alijs in humano corpore adminiſtrari habeant? Pro quo dicendum quod ſic, cum Galenus, Auicenna, Meſue, cæteriq; talibus uſi fuerint, indiesq; communis medicorum cœtus utatur etiam, & hoc inunctis pulſibus pro curanda ſcabie. Et ſi dicatur quod in compoſitiōe unguentorū pro curāda ſcabie mercurius non ingreditur, neq; adminiſtratur in tāta doſi, quēadmodū adminiſtratur in unguentis ꝑ curandis ulceribus præfatis, in quibus doſis mercurij ſatis adaucta eſt: dicendū, quod ſicut non eſt proportio æqualis inter ſcabiem & hanc ægritudinem ulceroſam, cum hæc ægritudo ſit ſæua, & ultima, & mali modi, ſic non debet eſſe æqualis proportio mercurij in unguento quod adminiſtratur ad ſcabiem, & in unguento quod adminiſtratur ad iam dictam ægritudinem. Vltima quidem ſeu fortis ægritudo, fortibus ſeu ultimæ indiget adiutorijs pro ſui cura.

Quæratur

Quæratur secundo, unde est quod unguenta mercurialia curãt scabiem, & præhabitam ægritudinem, inuictis pulsibus tantũmodo? Dicẽdum, quod curant scabiem & præhabitam ægritudinem, euacuando materiam antecedentem eorum, sicuti dicitur à maioribus nostris de unguento experto ad scabiem ipsius Mesue.

Quæratur tertio, propter quid est, & unde hoc accidat ex talibus unguentis talis euacuatio fieri eo modo quo dicitur? Dicẽdũ, quod irritando sua qualitate expulsiuam morborum principaliũ, fit talis euacuatio. Inunguntur enim partes ualde & summe principalibus alligatæ, neruis, arterijs, & uenis magnis mediantibus, sicuti dicitur de unguento arthanite Mesue, quod expulsiuam intestinorum stimulando & irritando euacuat.

Quæratur quarto, utrũ linimẽto iã dicto quæcunq; ægritudo de repletione curari posset: quũ per nos tot & tãta de eius uirtute & operatione dicta sint? Dicendũ quod sic, dũmodo uirtus sit fortis, & ægritudo nõ acuta, nec cũ malis accidẽtibus in aliquo tẽpore sui ꝓximi cõplicata. Et hoc ideo, cũ de facili infirmus in tẽpore infestationis accidentiũ, & in principio paroxysmorũ deficere posset, natura à tot & tãtis infestata. Nõne unusqsq; magis se uno inimico notabiliter lædente potest se defendere, quàm à pluribus?

Quæratur quinto, utrum membra principalia ex tali linitione ledantur? Dicendum quod non læduntur læsione quæ non corrigi ac rectificari poßit, quum causa poßit abscindi & remoueri, quia se tenens ab extrinseco. Necnon quum poßint applicari per intus & extra, principalia membra uigorantia & cõfortãtia. Et adhuc natura à superfluitatibus exonerata non deficit postea in necessarijs, quia maxime in uigoratione principalium. Et sicuti dictum est, remiße læduntur quum mercurij qualitatis satis sit refracta & consolata, si quis diligentißime compositionem nostram inspexerit uti dicitur de scamonia in electuario succi ros. coloquintida, helleboro, agarico, turbit, & in alijs.

Quæratur sexto, utrum tale medicamen uenenositate participet? Dicendum quod sic, refracta tamen.

Quæratur ſeptimo, unde eſt quod à talibus ulcerationibus abſoluti, poſt aliquod tempus, utputa per annum, de nouo in ulcerationes incurrunt? Dicendum, quod nõ obſeruato debito regimine in ſex rebus non naturalibus, multiplicatisq; ſuperfluitatibus, & ſuperueniente iterum cauſa ab extrinſeco, tales iterum in ulcerationes incurrunt, ſicuti accidit in alijs ægritudinibus particularibus, ut pleureſi: & uniuerſalibus, ut febre. Cognitum enim eſt experimento talem morbum eſſe contagioſum.

Quæratur octauo, unde eſt quod in aliquibus caſibus curatio redditur mendoſa? nam illa ulcera uidentur quaſi exiccari, & in breui tempore reſcindi. Dicendum quod contingit ex ijs uidelicet quod non facta fuerit euacuatio completa & ſufficiens, ſed incompleta & diminuta: quia diminute facta fuit illinitio, ſeu quod fortè infirmus expoſuit ſe frigido aëri in tempore euacuationis, unde materiæ antecedentes obturatis poroſitatibus & conſtipatis, non potuerunt exhalare & expirare, quare delegatæ ad locum debilem fuerunt cauſa recidiuæ.

Quæratur nono, utrum inueniantur alia medicamina ſimilem qualitatem habentia, ita quod ex eorum approximatione ad membra, inducant talem euacuationem? Dicendum quod ſic, non tamen à natura præfati medicaminis denudata ualde, ut ſuffumigia: quædam enim adminiſtratio uſitata culpari poterit: & cauſam conſidera: pertranſit ſiquidem ſubtiliata ſubſtantia ingredientium ſuffumigij compoſitionem, immediate ſuper principalia & eis deſeruientia.

Quæratur decimo, utrum unguentis mercurialibus eo modo quod dicitur utendum ſit? conſtitutum enim eſt, quod nullo modo talia unguenta ſuper principalibus applicanda ſint, & cum irritando naturam membrorum principalium, irritatio talis nõ poßit fieri, niſi uirtus ipſius cadat ſuper principalia, igitur non eis eo modo utendum eſt. Dicendum, quod ſi cadunt ſuper membra principalia, remiſſe tamen cadunt extremis partibus inunctis, & ſic uirtus eorum ad principalia remiſſe accedit.

Quæratur

Quæratur undecimo, utrum sit euacuandum repente, & multum, quemadmodum faciũt unguenta mercurialia, ut quamplures uerbo uno asseruere? Talis enim euacuatio fallax est & naturæ inimica: paulatina uero certa & uera. Dicendum quod talis euacuatio non est repentina, quare non est fallax nec naturæ inimica. Fit enim talis euacuatio actione naturæ potentiam in materiam habentis, ut supponitur, & non medicinæ. Si nanque fieret actione medicinæ, tunc repentina & multa euacuatio esset fallax & naturæ inimica.

Quæratur duodecimo, utrum huius ægritudinis ulcerosæ, & maxime cum dolore uigilia complicatæ, negligenda seu differenda sit curatio? Dicendum quod nõ. Nam dolore infestante, uigiliaq́;, & ægritudine (ut compertum est) contagiosa existente, indies totum corpus corrupta, maligna, seu uenenosa & ad euacuationem inobediente superflua materia inficitur, humores exacuũtur, in naturalis siccitas adducitur, & sic totum corpus dissolutum & consumptum redditur. Hæc & quantula & qualiacunque sint, pro uirili nostri ingenioli, ut nostrorum desiderio scholasticorum satisfaceremus, ædidimus, quibus si hæc haud ingrata fore cognouerimus, licet credimus pro iunioribus utilia, nos ad maiora cælis fauentibus accingemur.

ANGELI BOLOGNINI DE VNGVENTIS LIBRI FINIS.

INDEX COPIOSISSIMUS RERŨ PROPÈ OMNIŨ huius operis quę in curationem morbi Gallici seu Neapolitani cadere possunt.

A

Dolores

H

I

Medici

Sangui-

Suffi-

Vnguenti

INDICIS FINIS.

LVGDVNI,

Expensis Scipionis de Gabiano, & Fratrum.

Anno 1536.

Mense Augusto.